TARİHİ ROMAN

BEKİR BÜYÜKARKIN

TAN YERİ

FETRET DEVRİ'NDE TÜRKİYE

ÖTÜKEN

Tanyeri, sadece Fatma'nın, Döndü Kız'ın veya Gündoğdu ile Tuğrul Alp'ın romanı değildir. Bugünü dünde gösteren, millet ve devlet olmanın anlamını değerlendirmeye çalışan bir eserdir.

Bir devri, XV. yüzyılın başlarını, Türkün birbirine girdiği bir çağı, tamamen tarihî gerçekler içinde yansıtma amacı güden bu romanda, bir devletin çöküş nedenlerini izleyeceğinizi ummaktayız.

Bu eserin hazırlanması için Orta Anadolu baştan aşağı dolaşılmış, olayların geçtiği yerler incelenmiş, birçok kitap, anıt ve belge gözden geçirilmiştir.

TAN YERİ

BEKİR BÜYÜKARKIN

TMG 072987 LBY

9 789754 377569

TANYERİ

Bekir Büyükarkın

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 801
EDEBÎ ESERLER: 341

Dördüncü Basım: İstanbul 1979, Arkın Kitabevi
7. BASIM

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-975-437-756-9

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde,
kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz;
hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz
Dizgi-Tertip: Ötüken
Kapak Baskısı: Yeditepe Ofset
Baskı: GD Ofset Matbaacılık A.Ş.
Atatürk Bulvarı Deposite İş Merkezi, A5 Blok, 4. Kat, No:407
İkitelli OSB – Başakşehir – İstanbul
Sertifika Numarası: 32211 Tel: (0212) 671 91 00
İstanbul- 2018

Bekir Büyükarkın: 1921 yılında İstanbul'da Etyemez Davutpaşası'nda dünyaya gelmiştir. Babası Ahmet Bey Malatyalı, annesi Nadire Hanım'ın babası ise Kastamonuludur. 1939 yılında Vefa Lisesi'ni, 1942'de Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu bitirmiştir. İkinci Dünya Harbi yıllarında askerlik görevini İslâhiye'de yedek subay olarak yapmıştır. Mart 1945'ten 1953 yılına kadar Anadolu Sigorta Şirketi'nde muhasebeci, daha sonra Kasım 1960'a kadar Türk Ticaret Bankası'nda Genel Muhasebe Müdürü olarak vazife gördükten sonra özel bir büro açarak "Serbest Malî Müşavirlik" yapmıştır. Eserlerinin çoğunu 1960-79 yılları arasında kaleme almıştır.

Yazı hayatına henüz lisede iken tiyatro eserleri yazmakla başlamış, çeşitli dergi ve gazetelerde şiir, hikâye ve romanları yayınlanmıştır. Vefa Lisesi'nde öğrencilik yıllarında "Efe" piyesini yazmış ve oynatmış, ilk hikâyeleri 1942 yılında "On İki Masal" adıyla *Yapı Dergisi*'nde yayınlanmıştır. 1945 yılında *Son Telgraf* ve *Akşam* gibi gazetelerde de hikâyeleri çıkmış, ilk romanı olan *Cadıların Kırbacı*, *Son Telgraf* gazetesinde tefrika edilmiştir.

İlk tiyatro eseri olan "Dökmeci" 1947 yılında C.H.P.'nin açtığı tiyatro yarışmasında Ahmet Muhip Dıranas'ın "Gölgeler" adlı oyunuyla birlikte ödül kazanmıştır. "Dökmeci", "Yarısı", "Duman", "Soytarı", "Tanyeri" gibi tiyatro eserleri İstanbul Şehir Tiyatroları'nda oynanmıştır. "Duman" Berlin'de de sahneye konmuş ve başka yerlerde de oynanmıştır. "Soytarı" adlı oyun TRT Televizyonu'nda dizi film olarak gösterilmiştir. "Yarısı" adını taşıyan oyun da yine senaryosu yapılıp filme çekilip TRT'de gösterilmiştir. Romanlarının birçoğu önce gazetelerde tefrika edilmiş, sonra kitap halinde yayınlanmış ve müteaddid baskıları yapılmıştır. *Son Akın* isimli romanı film yapılarak sinemalarda gösterilmiştir.

"Kavuk" adlı oyun Kültür Bakanlığı'nın açtığı Orta Oyunu Metin Yarışması'nda ödül kazanmış (17.12.1986), *Gece Yarısı* romanı Kültür Bakanlığı'nın "Edebiyat" ödülünü almış (28.3.1988), *Bozkırda Sabah* romanı tiyatro eserine çevrilip İnönü Vakfı Tiyatro Yarışması'nda ödül kazanmıştır (1988).

Bekir Büyükarkın, uzun yıllar tarihî araştırmalar yapmış ve romanlarından çoğunu bu araştırmalarının ışığında Türk tarihinden aldığı ilhamla yazmıştır. Romanlarında geçmişi günümüzde canlandırmıştır. Dünü bugünde göstermek, dünü iyi tanımak amacını gütmüştür. Tarihimizin derinliği ve millî kültürümüzün zenginliği gözler önüne konmuştur. *Tanyeri* romanında özellikle Türk kültürü ve millî şuurun varlığı ön alanda canlanmıştır. *Son Akın*'da serhat boylarındaki akıncıları ve millî duyguları dile gelmiştir. *Bozkırda Sabah*'ta Kurtuluş Savaşımızın yaşanılan görüntüleri, tarihî gerçekler ve değerlendirmeler dikkati çeker. *Suların Gölgesinde* romanı yerli ve yabancı tarihî kaynakların ve arşivlerin incelenmesiyle tarihin karanlığından gün ışığına çıkartılan büyük Türk denizcisi Kurdoğlu Muslihittin Reis'in hayatını ve Rodos Adası uğrunda yapılan fedakârlıkları gözlerimizin önünde canlandırır. Rodos ve 12 Ada'nın Türkiye'nin güvenliği için stratejik ve jeopolitik önemini, ibret dersi olacak tarihî olayları anlatır. Tarihî olaylara ait bilgisinin genişliği, millî kültürümüze olan vukufu,

san'at ve şairane duygu inceliği, vatan sevgisi ve Türklük şuurunun yüceliğini roman sayfalarına aksettirmiştir. Bekir Büyükarkın'a "Türk Kültürünün tarihî ve zengin birikimi üzerindeki çok değerli çalışma ve katkılarından dolayı" Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkez Başkanlığı tarafından "şeref üyeliği" berâtı verilmiştir (4.11.1997).

Eserleri ilk basılış tarihlerine göre şöyle sıralanabilir:

Tiyatro Oyunları; Dökmeci (1947), Yarısı (1967), Armutlar (1970), Yolcular (1970), Duman (1970), Keçiler (1970), Soytarı (1974), Balıkçı (1974), Genç Osman (basılmamış), Kuşak (basılmamış), Masal (basılmamış), Atilla (basılmamış), Tanyeri (1981), Kavuk (1987), Bozkırda Sabah (1988).

Romanları: Uğrak (basılmamış), Cadıların Kırbacı (1945), Maske (1956), Bir Sel Gibi (1961; Ötüken Neşriyat, 2014), Son Akın (1962), Belki Bir Gün (1964), Suların Gölgesinde (1966; Ötüken Neşriyat, 2014), Tanyeri (1967), Bozkırda Sabah (1969; Ötüken Neşriyat, 2013), Yoldaki Adam (1972; Ötüken Neşriyat, 2010), Gün Batarken (1976; Ötüken Neşriyat, 2010), Kutludağ (1979; Ötüken Neşriyat, 2011), Gece Yarısı (1987; Ötüken Neşriyat, 2014).

Film Senaryoları: Son Akın, Soytarı, Yarısı, Yoldaki Adam.

Hikâyeler: On İki Masal (1942), Tarihten Hikâyeler (1966; Ötüken Neşriyat, 2014)

Şiirler: Rüzgâr (1965)

Bekir Büyükarkın'ın uzun yıllar çeşitli derneklerde çalışmaları olmuştur. Vefadan Yetişenler Derneği'nin kurucusu (1947) ve başkanı, Vefa Kulübü'nün Divan Başkanı, Musiki Kültür Derneği'nin kurucusu (1960) ve başkanı olarak çok değerli hizmetleri vardır.

Bekir Büyükarkın evlidir (1965); eşi kültürlü bir İstanbul hanımefendisi olan Matematik öğretmeni Güher Büyükarkın'dır.

Bekir Büyükarkın, son eseri olan *Kervansaray*'ın son bölümünü yazdığı günlerde, 6.8.1998 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. 8.8.1998 günü öğle vakti Şişli Camii'nde namazı kılınarak Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verilmiştir. Kendisine Tanrı'dan sonsuz rahmet diler, aziz hatırasını saygı ile anarız.

Av. Kemaleddin NOMER

Tanyeri, sadece Fatma'nın, Döndü Kız'ın veya
Gündoğdu ile Tuğrul Alp'ın romanı değildir. Bugünü dünde gösteren,
millet ve devlet olmanın anlamını değerlendirmeye çalışan bir eserdir.
Bir devri, XV. Yüzyılın başlarını, Türkün birbirine girdiği bir çağı,
tamamen tarihî gerçekler içinde yansıtma amacı güden bu romanda,
bir devletin çöküş nedenlerini izleyeceğinizi ummaktayız.
Bu eserin hazırlanması için
Orta Anadolu baştan aşağı dolaşılmış, olayların geçtiği yerler
incelenmiş, birçok kitap, anıt ve belge gözden geçirilmiştir.

Çubuk Ovası

ZAMAN ZAMAN kendisini bile unuttuğu oluyordu. Düşüncelerinden uzaklaşmaya, gezdiği yerleri hatırlamamaya çalışırdı.

Adının hiç önemi yoktu; "Gün" deseler de olurdu, "Gündoğdu" diye çağırsalar da olurdu. Belki de ileride kendine başka bir ad da takardı. Aynı olaylar karşısında insanlar gün, hattâ saat farkıyla başka başka düşünür, başka başka duygulanırken onun şurada şu dağ tepesinde, bir kayanın üzerine oturup, önünden geçen tozlu yola bakmasının sebebini araştırmak neye yarardı?

Hiç de heyecanla görünmüyordu. Hattâ karar verse, bir taşa başını kor, hemen uyurdu.

Biraz ilerisinde duran kemikleri dışarı fırlamış kır atı, kendisi gibi öylesine yorgundu ki, karnını doyurmak için başını uzatıp yiyecek bir şey aramak gücünü bile bulamıyordu.

Aşağıdan, Çubuk Ovası'ndan naralar, silâh sesleri, feryatlar geliyordu. Atlar kişniyor, develer homurdanıyor, arabalar gıcırdıyordu. Ayrıca bu seslere hiç de alışılmamış, kulakları tırmalayan başka yabancı sesler de karışıyordu.

Nitekim, kemikleri fırlamış, kaburgaları sayılan kır at bu yabancı sesleri duydukça kulaklarını dikiyor, yorgunluğunu unuturmuşçasına kıpırdanmaya çalışıyor, kaçmak için çareler araştırıyordu.

Genç adam da bu yabancı hayvan seslerinden ürküyor, daha doğrusu nefret ediyordu.

Şimdi düşünceleri, başka türlü ona etki yapmaya başlamıştı. Buradan gitse miydi acaba? Atını, dizginlerinden yapışıp çeke çeke seslerin kulaklarını tırmaladığı şu yerden kaçsa mıydı?

Hisleri ezilmişti; yorgunluğunun üzerine bir de bezginlik yüklenmişti. O anda hevesten, hırstan tamamen uzaktı. İyice araştırılsa

onu buraya bağlayan sebebin, sadece meraktan ileri gelmediği anlaşılırdı.

- Filler, dedi, Topal Timur Osmanlıya fillerle saldırıyor. Bakalım, Yıldırım Bayezıd Han ne yapar?

Yanında ne bir kılıç, ne de herhangi bir silâh vardı. Sadece kuşağına küçük bir bıçak sokmuştu; meyva soymak, çubuk kesmek için!

Doğrusu, bu bıçak genç adamın işine hayli yarıyordu. Kır at bazen öylesine inat ediyordu ki, onu yerinden kıpırdatmak bile kabil olmuyordu. O zaman, yonttuğu bir çubuğu bulabildiği kadar hayvanın kabasına batırıyor, onu güçlükle yürütüyordu.

En iyisi oturduğu yerden kalkmamak, düşünmek için kendisini zorlamamak, şu boşalmış haliyle geleceği beklemekti.

Oturduğu kayaya iyice yaslandı, bir şeyler yapmaktan tamamen vazgeçip sadece zamanı gözledi. Veya gözlediğini sanıp kendi kendisini aldattı.

Yıl 1402 idi, ay Temmuz, gün 28'i tamamlamaya çalışıyordu.

Ankara kalesi bir hayli uzaktaydı. Kayalık bir tepenin üzerine oturtulmuş olan kale, şimdilik emniyette görünüyordu. Şayet Osmanlı ordusu Timur ordusuna yenilirse kale muhafızı Yakup Bey ne yapacaktı acaba? Dayatır mıydı?

İki yıl evvel Timur Sivas'ı kuşattığı zaman, Yıldırım'ın büyük oğlu Süleyman Çelebi kaleyi bırakıp gitmişti. Yine de Sivaslılar bir türlü teslim olmamışlardı. Buna kızan Timur, taş taş üzerine, baş baş üzerine bırakmamıştı orada!

Titredi... Hemen yorgunluğu geçti, dikleşti. Hattâ terledi.

İki yıl öncesi ve Sivas!

Şu anda gerilere gitmenin, şu anda geçmişi yaşamanın hiç de sırası değildi. Fakat küllenen hisleri canlanıyordu. Geçmişten kendisini kurtardığı anda içinde bulunduğu zamana yakalanıyordu.

Ne olacaktı? Hâlbuki gönlü dinlenmesini emretmişti. Duyguları bölünüyordu, duyguları önüne seriliyordu.

Şimdi ne kadar gayret ederse etsin eski haline bürünemeyecekti. Bir kere boşalmıştı, zamanı gelince de taşacaktı. Hâlbuki istemiyordu, hiç faydası yoktu.

Ezberlediği bazı cümleler, kelimeler vardı; bunların içinde bir takım anlamlar gizliydi. Şayet bu cümleleri sıralarsa hem hislerini

külleyebilir, hem güneşin kızgınlığını unutur, hem de gittikçe kızışan savaşın sonunu burada sabırla bekleyebilirdi.

- "Yabancılara lütûf ve merhamet göster; yiyeceklerine, içeceklerine, her türlü ihtiyaçlarına koş. Zalimlere cezalarını ver. Kötüleri temizle..."

"Sözüne sadık kal. Dünyaya sevgi besleme. Hakkın kazasına ve kaderine sabreyle..."

Olmuyordu, avunamıyordu; bu cümleler dahi onu hislerinden dilediği gibi uzaklaştıramıyordu!

Vaktin geçmesi için daha neler yapmalıydı? Kemikleri fırlamış, ecelini gözleyen kır atını okşasa mıydı birazcık?

Hani, hayvan da iyi dayanıyordu; inatçı olmalıydı! Düz yollarda görevini yapmaya çalışıyor, yokuş görünce mızıkçılığa başlıyordu.

Bir de şu cümle, şu söz vardı; bunu çok küçük yaştan beri de bilirdi:

"Eline, beline, diline, aşına, işine, eşine sahip ol!"

İşte zorluyordu kendisini; tam anlamıyla zorluyordu. Mantıktan uzaklaşıyordu.

Timur yüzellibin kişilik ordusuyla Çubuk Ovası'nı kaplamıştı. Yıldırım Bayezıd Han da Osmanlı ordusunun başında Timur'a karşı çıkmıştı.

Kır atı oracıkta bırakıp Osmanlı ordusuna sokulsa mıydı acaba? Ne faydası vardı; hiç! Ne yapardı, hiç!

Hattâ Bayezıd galip gelse bile yanlarına uğramazdı, gönlü çekse de gidemezdi. Öyleyse yine, bazı sözleri dile getirip avunmalıydı.

Âşık Paşa, Baba İlyas'ın torunu Âşık Paşa, devrin bilgin ve şairleri yabancı dille konuşup şiir yazdığı için, haykırmış, isyan etmişti:

"Türk diline kimse bakmaz idi,
Türklere hergiz gönül akmaz idi,
Türk dahi bilmez idi bu dilleri,
İnce yolu, ol ulu menzilleri."

Âşık Paşa, babası Muhlis Paşa'nın da katıldığı Karaman'da toplanan bir meclisin verdiği şu karardan elbette haberdardı:

"Bundan böyle; divanda, dergâhta mecliste ve meydanda Türkçeden başka bir dil kullanılmayacak..."

Elbet bir gün yolu Kırşehir'e düşerdi; orada epeyce oyalanır. Âşık Paşa türbesine uğrardı. Karaman'a da giderdi.

Ne fayda; şimdi doğudan gelenler birbirine düşmüştü, birbirlerini Çubuk Ovası'nda yiyiyorlardı. Kurulmak üzere olan Türk birliği, zafer kimde kalırsa kalsın sarsılacaktı...

Timur Semerkant'tan, Karabağ'dan gelmişti. Semerkant, Anadolu'ya ne kadar da uzaktı; aylarca yürümekle bitmezdi.

Timur evvelâ Tebriz'e uğramış, sonra Avnik kalesini vurmuş, nihayet Erzurum, Sivas, Kayseri, Kırşehir üzerinden Ankara'ya varmıştı. Bu suretle Timur, Sivas'a ikinci defa uğramıştı. İkinci defa!

Yıldırım Bayezıd ise, yetmiş beş bin kişilik ordusunu İzmit ve Bursa'da topladıktan sonra Ankara'ya gelmiş. Ankara kalesine ağırlıklarını bırakmış, Timur'u aramak için Tokat'a kadar uzanmış, geri dönüp Kalecik üzerinden Ankara'da düşmanını karşılamıştı...

Savaştan evvel, senelerce iki hükümdar birbirlerine durmadan mektup yazmışlar, durmadan küfretmişlerdi.

Timur'a Tatar diyorlardı. Tatar da Türk'tü. Timur affetmezdi; yakar yıkardı. Timur Bayezıd'dan çekinmişti. Anadolu'da bir devletin gittikçe kuvvetlenmesine tahammül edememişti.

Genç adam Timur'un galip gelmesini hiç istemiyordu. Böyle bir şey olmamalı, Timur'a asla böyle bir imkân bırakılmamalıydı.

Şu boşalmış haliyle dahi geleceğin korkunçluğunu görebiliyordu. Zaten iki yıldan beri adım adım Timur'un izinden gitmişti. Haleb'e, Şam'a hattâ Semerkant'a kadar uzanmıştı. Taşkent'e varmış, batıya dönüp Buhara'da gezinmişti. Alay dağı sırtlarında bir hayli vakit geçirmiş, Horasan illerine uğramıştı:

Şu söz ne kadar da güzeldi; hepsinden güzel:

"Ey Türk; titre ve kendine dön!..."

Bu sözü dolaştığı Türk illerinde çok işitmişti. Bu cümlenin çok daha doğudan, ana yurttan geldiğini ona söylemişlerdi.

"Ana, at, avrat!.."

Bir de bu söz miras gibi her Türk'ün kulağına, babadan oğula fısıldanırdı.

Genç adamın anası yoktu. Çok küçükken kaybetmişti. Bahsi geçen at da şu kemikleri fırlamış, gözü toprağa bakan kır at olmayacaktı. Fakat avrat?

"Aşına, işine, eşine!.."

Eş ve avrat. Yine titredi; derhal düşüncelerini başka yöne çevirdi. Evet, ne vakit kısmet olurdu bilemezdi; muhakkak Kırşehir'e, Sulucakarahöyüğe, Karaman'a hatta Konya'ya gidecekti!

Birden at sesleri duydu... Birileri bulunduğu yere doğru geliyordu. Hem de çok sür'atli yaklaşıyorlardı.

Kır at dikildi, kaçmak için etrafına bakındı. Aşağıdan bir toz bulutu kopmuştu. Vakit tam ikindiyi yaşıyordu. Güneş hızını az da olsa kaybetmişti.

Hemen ayağa kalktı, kaçacak gücü kendinde bulamayıp art ayaklarını iki yanına açarak sallanan kır atın dizginlerini kavradı. Gözleri alabildiğine irileşti.

- Savulun... Kaçılın... Komayın!..

Önünden atlılar geçti, yüzlerce atlılar; kan ter içindeydiler. Adeta çamura bulanmışlardı. Elbiseleri parçalanmış, kalkanları delinmişti!

Atlılardan bir tanesi, ona bir gürz fırlattı; omuzunu yalayıp ileridеki kayalara çarptı.

Atlılar tepeyi aşıp gözden kaybolduğu zaman kır atın dizginlerini bıraktı. Gidenlerin ardından durgun, sakin, hattâ kıpırdamadan baktı. Demincekki heyecanı tamamen kaybolmuştu:

- Süleyman, diye fısıldadı, Süleyman Çelebi, Yıldırım Bayezıd Han'ın en büyük oğlu! Yanında vezir-i âzam Çandarlı Ali Paşa ile yeniçeri ağası Hasan Ağa da var! Kaçıyorlar! Savaş ne oldu? Hâlbuki Çelebi Süleyman, Osmanlı ordusunun sol kanadına kumanda edermiş!

Kendisi de daha fazla oyalanmasa mıydı acaba? Şu tozların yeni çöktüğü yoldan uzaklaşsa mıydı? Yahut evvelce de düşündüğü gibi kır atı bırakıp aşağıya, savaş yerine inse, olup biteni iyice anlasa mıydı?

Hiç birisini yapmadı. Semerin yanındaki torbadan bir kara somun çıkardı, bıçağıyla kesip ağzında gevelemeye başladı.

Kır at ona garip garip baktı. O zaman kara somunun bir parçasını hayvanın ağzına zorla soktu.

Her ikisi de susamışlardı. Bu sefer heybeden matarasını çıkardı. Kan gibi ılık suyu avucuna döktü, kır ata yalattı, birkaç yudum da kendisi içti.

Kayaya oturduğu vakit, hâlâ kararsızdı. Yapacak başka bir işi yokmuş gibi aşağıdan gelen feryat ve homurtulara kulaklarını tıkayıp ikindi sonrası bozkır güneşinin dağlardaki izlerini taradı. Yine de düşünmek ihtiyacıyla kıvranıyordu. Çilli yüzü güneşin söndürdüğü gözleri, çelimsiz vücudu, sıcaktan çatlamış derileri, ona sanki düşünmekten ziyade uyu der gibiydi.

Tekrar nal sesleri duydu... Yediği kara somundan olacak, kır at birkaç adım attı. Kır atın bu sefer buralarda oyalanmak niyetinde olmadığı anlaşılıyordu.

Gelenler Timurlular da olabilirdi; o zaman savaşın sonu demekti bu! Timur askerleri onu görürlerse belki de ezip geçerlerdi.

Bin kadar atlı belirdi. Hepsi de, hayvanlarının üzerine eğilmişler, doludizgin tırmanıyorlardı dağ yollarını.

İkindi, akşama dönüyordu. Genç adam, atlıların en önünde giden üç kişiyi çoktan tanımıştı!

- Çelebi Mehmet, dedi. Yıldırım Bayezıd Han'ın küçük oğlu. Sağındaki Bayezıd Paşa; şehzadenin lâlâsı. Solundaki ise Hacı İvaz Paşa! Tokatlı, Kazovalı Hacı İvaz Paşa!

İşte şimdi kaçmak, gizlenmek istedi. Şu çıplak tepelerde onu saklayacak kayalardan başka hiçbir yer yoktu. Sadece kır atın arkasına geçti, sırtını çevirdi:

- Hacı İvaz Paşa! Şurada bir acaip kişi görürüm! Bak hele kim ola? Bizi tehlikeye salmasın!

- Başüstüne beyim!

Hacı İvaz Paşa dizginleri kastı, bir solukta atından atladı. Kılıcını çekip koştu.

- Kimsin sen, ne oyalanırsın orada?

Genç adam cevap vermedi. Kır atın arkasına gizlenmek de boşunaydı. Yüzünü çevirdi, çöküк omuzlarını zorla dikleştirmeye çalışarak gelene baktı.

Hacı İvaz Paşa, hemen onun yakasına yapıştı. Fakat fazla bir şey soramadı, hayreti, heyecanı arttı, hatta sesi titredi.

- Sen! Sen ha! Ölmedin mi, yaşıyorsun demek?

Genç adam, Hacı İvaz Paşa'ya yine cevap vermedi. Kıpırdamıyordu, duygusuz, sönük ve güçsüzdü...

Hacı İvaz Paşa onu silkeleyerek bıraktı. Geri dönerken:

- Git buradan, dedi, hemen git... Yıldırım Bayezıd Han yenildi; dayanmak mümkün değil! Tatar atlarının altında ezilirsin! Lânet olsun sana. Bir daha karşıma çıkma.

Hacı İvaz Paşa hem asker, hem de mimardı. Cesareti ve zekâsı kadar geniş bilgisi de vardı. Ahilerdendi. Amasya Valiliği yapan Çelebi Mehmet'in yanında hizmet görürdü. Onun en büyük yardımcısı ve en sadık dostuydu.

Çelebi Mehmet henüz ondört yaşında olmasına rağmen, bu Çubuk Ovası Savaşı'nda merkezde, babasının gerisinde ihtiyat kuvvetlerinin başında bulunuyordu.

Yıldırım Han, Timur'un karşısına beş oğlunu da yanına alarak çıkmıştı.

İşte Süleyman Çelebi ile Mehmet Çelebi kaçmışlardı. Mustafa, İsa ve Musa Çelebiler ne olmuştu acaba? Onlar babalarının yanında mı bulunuyorlardı hâlâ?

Yıldırım'ın en küçük oğlu Kasım, Bursa'da kalmıştı; çok ufaktı zira. Diğer bir oğlu Ertuğrul Çelebi ise daha evvel ölmüştü! Kadı Burhanettin'le çarpışırken.

Genç adam gözlerini kırptı, gittikçe moraran göğe baktı. Sanki bilemediği bir kuvvet onu buraya mıhlamıştı; adımlarını güçlükle atıyordu.

Timur, Osmanlılarla savaşa girerken ordusunun ardını Elma Dağı'na dayamış, sol tarafına Ankara Kalesi'ni almıştı. Sağ yanı da Esenboğa önlerine düşüyordu.

Bayezıd ise karargâhını Melekşah köyüne kurmuştu. Sağ yanını Mire Dağı eteklerine, sol yanını da Çubuk Çayı'nın vadisine dayamıştı.

Başlangıçta Çubuk Ovası her iki ordunun önlerindeydi. Orta yerde Çubuk Çayı sessizce akıyordu.

Şimdi ne haldeydiler acaba? Muhakkak birbirlerine girmişlerdi; kimin nerede bulunduğunu bulup çıkarmanın imkânı yoktu herhalde...

Genç adam, çilli yüzünü bir kere sıvazladı. Çatlak dudaklarını diliyle ıslattı.

Kır atın eğeri yoktu; onun yerine güçlükle bulduğu bir semeri koymuştu. Hayvanın üzerine ağır ağır çıktı. Fakat kır at yürüyemedi. Hayvandan indi, dizginlere yapıştı, çekmeye başladı. O zaman kır at sahibinin arkasından gitmeye başladı.

Karanlık çöküyordu. Bozkır, dağlar, tepeler büsbütün çıplaklaşıyor, büsbütün boşalıyordu.

Yıldırım Bayezıd Han gerçekten yenilmişse bundan sonrası ne olacaktı? Hâlbuki Osmanlı nasıl da kuvvetlenmişti. Hemen hemen Anadolu'daki diğer Türk beylerini Yıldırım Bayezıd Han birleştirmiş, Osmanlıya katmıştı.

Karadeniz sahillerindeki Sinop ve Samsun Çandarlıoğulları'nda; Trabzon, Pontus İmparatorluğu'nda; Maraş, Adana, Antalya Memlûk Devleti'nde kalmak şartıyla Osmanlının hududu Anadolu'da Erzincan'a kadar dayanmıştı.

Karamanoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Eşrefoğulları, Germiyanoğulları, Saruhanoğulları hep Osmanlı'ya katılmıştı. Anadolu Selçuklu Devleti ise çoktan çöküp kaybolmuştu.

Şimdi ne olacaktı? Belki de Bayezıd Han yenilmemişti. Son anda zaferi kazanmanın yolunu bulmuştu! O zaman şu kaçan çelebiler babalarının yüzüne nasıl bakarlardı?

Hiç olmazsa Bayezıd Han ölmemeliydi, kurtulup bir yere saklanmalıydı. Nasıl olsa ileride bu yenilmenin acısını Timur'dan çıkarırdı.

Evet, en önemlisi Bayezıd'ın şu anda nerede ve ne yapmakta olduğuydu! Fakat birden dağ yamaçlarını öyle bir uğultu kapladı ki, genç ve çelimsiz adam kendi kendine daha fazla sual soramadı.

Evvelâ kır at tökezledi, sonra sahibinin elinden kurtuldu; son gücünü harcayıp çifteler savurarak yoldan uzaklaştı, kayalara, bodur ağaçların ardına kaçtı.

Çelimsiz ve çilli adam ise kendisini yere güç attı, yüzükoyun yattı.

Atlılar geçiyordu; sayılamayacak kadar çok binlerce atlılar, Timur'un askerleri. Kalkanlarını asmışlar, mızraklarını uzatmışlar, taşları bile sökerek, ellerindeki meşaleleri sallayarak Bursa istikametine doğru uzaklaşıyorlardı.

Başlarında Timur'un torunu Mirza Mehmet Sultan vardı. Diğer torunu Ebubekir Mirza, Emir Cihanşah, Emir Süyüncük, Emir Şeyh Nurettin de bu Tatar atlıları arasındaydı.

Genç adam bu kumandanların hepsini tanırdı; Semerkant'ta çok görmüştü...

İyice belli olmuştu şimdi; Bayezıd Han gerçekten yenilmişti. Timur'un torunu binlerce atlıyla kaçanları kovalıyordu.

Zaten etrafta birtakım hışırtılar, kıpırdanmalar da seziliyordu. İnlemeler, fısıltılar, ayak sesleri de vardı...

Gelecek tamamen karanlıktı. Osmanlı dağılmıştı. Şehzadeler bile başlarının derdine düşmüştü. Tatar askerleri, tâ Semerkant'tan buralara kadar gelen Tatar askerleri, Anadolu'da kim bilir neler yapacaktı? Onları hangi kuvvet durdururdu?

En başta Ankara yakılıp yıkılacaktı! Ankara'da Ahiler otururdu! Ankara kalesi beyi Yakup Bey dayatsa bile sonuna kadar Timur'la baş edemezdi!

İçi burkuldu. Sanki koruk yemiş gibi dili, midesi ekşidi... Düşünmek de faydasızdı, oyalanmak da. Ona, Hacı İvaz Paşa:

- Git buradan, demişti, hemen git!

Keşke Hacı İvaz Paşa'yla karşılaşmasaydı; doğrusu bunu hiç istemezdi.

Ense tarafı bir parmak girecek kadar delinmiş külâhını yerden alıp saçsız başına geçirdi. Kır atın düşürdüğü semerle heybeyi omuzladı. Kır atı bulmak için bodur ağaçlara doğru yürümeye başladı...

Bursa

AYNI YILIN, 1402 yılının Eylül ayıydı. Uludağ'da epeyce soğuk vardı. Rüzgârın sürüklediği sisler ağaçları, yamaçları, dereleri kaplıyor, bir süre oyalandıktan sonra dağılıyordu.

Dağın tepesinde yer yer beyazlıklar göze çarpıyordu. Geçen kıştan kalan kar kümeleri, yazın sıcağına dayanmış, erimemişti.

Kır at neşeli ve keyifliydi. İlerden gelen bir su sesine doğru adeta koşarcasına ilerliyordu.

Çamlar burada başka türlü renklenmişti. Tabiatta ne kadar da çok yeşil vardı.

Kır at birden sahibini beklemeden uzaklaştı. Yeşiller ve su sesi onu çekip götürmüştü.

Bir yörük geçiyordu. Genç adam:

- Uğurlar ola, dedi.

Yörük durdu, genç adama dik dik baktı. Hiç de keyifli görünmüyordu:

-Eyvallah, diye cevap verdi.

- Buraya ne derler?

- Nireye?

- Şu ağaçların, şu kayaların, şu suyun aktığı yere?

- Dombay çukurudur orası! Nidecan?

- Hiç! Güzel yermiş!

- Yoksa karnın mı aç?

- Yoo! Tok, çok tok!

Yörük genç adamı tekrar süzdü. Beğenmemiş, gözü tutmamıştı. Onun çilli yüzü, zayıf ve çelimsiz vücudu, çatlak ve yarık dudağı hiç de hoş gözükmüyordu.

Adamın çarığı da patlamış, kaytanları da çözülmüştü. Kirpiklerine toz dolmuştu.

Yörük başını salladı, geri döndü, seslendi:

- Hey kancı! Kancı! Çomaça bir parça peynir kat da getiriver! Şu garip yesin!

Yanlarına bir çoban köpeği havlayarak sokuldu. Yörük onun başını okşadı:

- Ülen, dedi, ne üren durun? Hadi yürü, itliğin tutmasın!

Köpekle beraber uzaklaştı... Biraz sonra ak yazması başında, eteği belinde, ayağı çıplak, yüzü açık, genç bir kadın geldi. Elinde kıvrılmış bir yufka ekmeği vardı; içi peynir doluydu.

- Yi bakalım, yi; doymazsan yine veririm. İyice kurumuşsun! Ne kadar da kavruksun sen; yetim mi büyüdün?

Genç adam cevap vermedi, sadece çomacı aldı. Gözlerini kırpıştırdı, ağzını çarpıttı. Sonra bir hamlede yufka ekmeğinin büyük bir kısmını ısırdı, çiğnemeden yuttu.

- Eksik olma, dedi.

- Nireye giden?

- Kır ata bakayım, gözden kayboldu!

- Hele bir oyalan; ihin burda bizim oba! Zabanan çocuk gölüğünen seni istediğin yere kadar iletir. Meraklanma; atın heç bir yere gitmez. Zaten bir iki güne kalmaz biz de göç ederiz.

- Neden?

Yörük kadını başına kaldırdı. Çam ağaçlarının yanında onlar kadar uzun, fakat kırmızı çiçekli başka bir ağacı gösterdi:

- Aha, dedi, "Yörük-kovan" meyva verdi, bu ağaç açılınca biz yaylalardan çekiliriz! Ardından soğuk basar! Bir de hiç rahatımız kalmadı dağda! Bursalı, evini damını bırakıp ebesini, bacısını, kancısını, çocuğunu yanına alıp Uludağ'a fırladı. Çamların, kayaların altı hep herif dolu. Hattâ bazıları korkularından daha da okarı çıkarlar!

Genç adam çomacı bitirmek üzereydi. Al yanaklı Allah'tan sürmeli gözlü yörük kadınına bakmadan söylediklerini dinliyordu.

-Sormuyon? Neden kaçar şehirli dağlara? Heç meraklanmadın mı?

Genç adam son lokmayı da yuttu, içmek için etrafında su aranırken:

- Biliyorum, dedi. Timur'un adamları Bursa'yı basmıştır.

- Heya! Türkistan'dan gelmiş o topal! Osmanlıyı yenmiş! Önüne çıkanı kovalamış, ne gölük konmuş ne davar bırakmış, emlik, oğlak,

çebiç dimemiş hepsini kesmiş, eğsi etekleri sürüklemiş, herifleri doğramış. Bursa'yı yakmış, yıkmış!

Çilli adam, hâlâ etrafında su aranıyordu. Doğrusu dili damağına büsbütün yapışmıştı.

- Be herif! Söylediklerimi duymayon mu, olana, bitene acımayon mu?

Kavruk adam, ilerdeki suyun sesini hiç bu kadar istekle dinlememişti. O suya başını soksa, evvelâ kirpiklerini yıkasaydı. Alt dudağının ortasındaki yarık kaybolmasa bile sakalsız, bıyıksız yüzündeki çatlaklar daha fazla gerilmezdi, midesi, barsakları kurumaktan kurtulurdu.

- Sana söylüyorum; heç beni dinlemeyon mu?

- Dinliyorum!

- Ne didim?

- Bursa'yı yakmış, yıkmış, dedin!

- Heya! Çarpışanlar ölmüş! Hele Hatma diye bir avrat var, bir yıl evvel elin olmuş, erini gözünü önünde doğramışlar. Komşular zor kaçırmışlar kancıyı; geldi de bizim çadırda doğurdu. Nur topu gibi bir yumurcak, etrafına fıldır fıldır bakar durur!

Genç adam dikleşti, genç adam bir an suyun sesini duymaz oldu. Farkına varmadan yörük kadınının bileğine yapıştı.

- Ne dedin, dedi. Fatma mı dedin? Gelin mi olmuş? Nerede, nasıl? Götür onun yanına beni, götür!

Yörük kadını evvelâ şaşırdı, sonra silkindi. Öyle güçlü kuvvetliydi ki, genç adamın elinden bileğini kurtarmakta güçlük çekmedi.

-Deli, dedi, zabıtmış bu! Elin avradını görüp ne edicen?

Genç adam ona cevap vermedi; koşmaya başladı. Bir çukuru atladı, kurumuş birkaç dal parçasını beraberinde sürükledi, yol kenarındaki ayı izlerini çiğnedi. Kayaların üzerinden seke seke akan, bazen daralıp bazen yayılan küçük ırmağın kenarında üç çadır görünce durdu.

Kır at ilerdeydi; semeri, heybeyi çoktan fırlatmıştı. Yanına iki merkep sokulmuştu. Sekiz on keçi tomurcukları kemiriyordu.

Obada erkek gözükmüyordu. Dört kadın su kenarında ellerindeki tokmaklarla çamaşır dövüyorlardı. Donsuz çocuklar suya girmişti.

-Hey Dudu! Hey Dudu! Tut şu herifi! Hatma'yı görmek ister, Hatma elini!

Kadınlar çamaşırlarının başından kalktılar...

Genç adam yolunun kesileceğini anladı; sağa doğru kaydı, ortadaki kara çadırın perdesini kaldırıp içeriye daldı. Çadır ufaktı, buradaki yörükler fakir olmalıydılar. Ne süslü eşyaları, ne halıları vardı.

Köşeye bir yatak serilmişti; içinde genç bir kadın yatıyordu. Yatağın yanında küçük bir beşik sallanıyordu.

Genç adam baktı, gördü ve yüzünü ekşitti.

Geri dönüp çadırdan çıkınca, çok yaşlı, beli kamburlaşmış, elindeki sopaya dayanan bir adamla karşılaştı.

Kadınlar ihtiyarın arkasında duruyorlardı. Çocuklar sudan çıkmışlardı.

-Ne ararsın?

-Hiç! Bir şeyinizi çalmadım.

-Ne ararsın?

-Kadına baktım, lohusaya baktım!

-Neden?

-Şeyden. Bir kız kardeşim vardı, adı Fatma'ydı. İki yıl evvel kaybetmiştim onu! Sandım ki! Değilmiş!

İhtiyar bir an gözlerini kırptı. İçinden geçenleri okumak istercesine genç adamı süzdü, sonra geri döndü:

-Hem yalan, hem de doğru söyler, dedi, ilişmeyin! Zeba dek oyalansın, konuğumuz olsun! Neredeyse bizim oğlan da gelir.

Kadınlar geri döndüler; o zaman ihtiyar, biraz evvel genç adamla konuşan yörük kadınına seslendi:

- Elin, Ayşe elin!

- Buyur buba!

- Yabancının altına kilim sürün, önüne azık koyun, bir bakraç ayran getirin. Atına bakın. Çamaşırlarını yıkayın. Temiz çamaşır verin.

- Başım üstüne buba!

Genç adam durgundu, genç adam sakindi, genç adam düşünceden uzak görünüyordu. Yine de onun bir üzüntüsü vardı. Belki de yaptığı hareketten utanmıştı. Durmadan kirpiklerini kırpıyordu, tozlu kirpiklerini! Nasıl davranması gerekliydi? Yürüyüp gitmesi mi, oturup kalması mı?

Kendisine yol gösteren ihtiyara bakmamaya çalışarak birkaç adım attı, fakat fazla ilerleyemedi, mıhlanmış gibi durdu. Çünkü çamların

arasından Timur'un iki askeri belirmişti. Atlarından inmişlerdi; obadakilere bakıyorlar, sırıtıyorlardı.

İhtiyar yörük irkildi. Çocuklar analarının eteklerine yapıştılar. Gelin Ayşe ise diz çöktü.

Timur'un, daha doğrusu Timur'un torunu Mehmet Sultan'ın askerleri şimdi annelerinin eteğini çeken donsuz çocuklara bakıp dizlerini döverek kahkahalar atıyorlardı.

Genç adamın gözleri karardı; hafızası bir anda iki yıl evveline gitti:

İki yıl önce Timur Sivas'ı kuşatmıştı. Şehzade Süleyman şehri bırakmış, yardıma gelen Şehzade Mehmet, Timur'un öncü kuvvetlerine Kayseri'de yenilip geri çekilmişti.

Kuşatma tam on sekiz gün sürmüştü.

Sivas kalesi, üç taraftan su ile dolu derin hendeklerle çevrili olduğu için, Timur'un askerleri batı yönünden saldırıya geçmiş, sekizbin lâğımcı gece gündüz durmamacasına lağım kazıp surları çökertmişti.

Daha fazla dayanmanın imkânı olmadığı anlaşılınca kale muhafızı Malkoç Mustafa Bey, Timur'un huzuruna çıkmış, Timur da ona, kayıtsız şartsız Sivas teslim edildiği takdirde hiç kan dökülmeyeceğine dair söz vermişti.

Buna rağmen dört bin kale muhafızı diri diri toprağa gömülmüş. Sivas halkının, başlarına *Kur'an* koyarak yalvarmak için gönderdikleri bin kadar küçük çocuk da atlara çiğnetilmişti. Daha sonra şehir yağmaya başlanmış, evler yakılmış, kadınlar kaçırılmış, genç kızlar göz önünde kirletilmişti...

Timur o zaman, şimdi bu askerlerin yaptığı gibi, dizlerini döverek kahkahalar atmıştı.

Böyle idi, iki yıl evvel böyle olmuştu; bin çocuk atlara çiğnetilmiş, kadınlar kaçırılmış, genç kızlar kirletilmişti.

Bundan sonra Timur, Anadolu'nun içlerine girmeye cesaret edememiş, geri dönmüştü. Belki de büyük bir hırsa kapılarak Yıldırım Bayezıd'ın arkasından gelmesini beklemişti.

Genç adam ayılmaya çalıştı; gözlerini kırptı, çilli yanağındaki birkaç damla teri parmaklarının arasına aldı.

-Sefa geldiniz! Buyurun! Şöyle geçin!.. Ayranımızı için!

Timur'un askerleri, ihtiyar yörüğü duymadılar bile. Şimdi gülmelerini kesmişler, av kıstırmış tazı hırsıyla kadınlara ağızları sulanarak bakıyorlardı. Koyun derisinden yapılmış tüylü börklerini alınlarının

ortasına kadar oturtmuşlar, zırhlarını parlatmışlar, mızraklarını yere saplamışlardı.

Genç adam iki yıl evvel Sivas'ta Timur'un böyle mızraklı ve zırhlı birçok askerini görmüştü. İmdat sesleri kulaklarında çınlarken bir karanlık âleme gömülmüş, gözlerini açtığı zaman da kendisini bir çukurda bulmuştu!

- Çeriler! Konuğumsunuz! Elimizden gelen hizmeti yaparız! Hele biraz dinlenin.

Tatar askerleri birbirlerine bakındılar; dudaklarındaki çizgiler yanaklarına doğru yayılırken kendi kendilerine sordular:

- Ne der bu bunak?
- Ne der?
- Hiç!
- Bilmem!

Dombay çukurunda hava oldukça serindi, küçük ırmağın suyu durmadan şırıldayarak akıyordu. Merkepler oynaşıyordu. Kır at hayatından memnundu. Gelin Ayşe ayağa kalktı. Hemen genç adamın elini tuttu:

- Yaban, dedi, yaban! Çerileri heç gözüm tutmadı. Bubama bir kötülük yaparlar. Herifle çocuk da yok burada. Sen ersin; koru bizi!

- Ben er miyim?
- Heya!
- Koruyayım mı sizi?
- Heya!

Genç adam yine gözlerini kırpıştırdı. Beynine siyah bir bulut üşüştü, karardı etrafı...

Sonradan duymuştu; Sivas kalesi muhafızı Malkoç Mustafa Bey, Timur tarafından salıverilip Yıldırım'ın yanına vardığı zaman Osmanlı padişahına Timur ordusunun gücünden bahsetmiş, onunla savaşa girmemesini söylemişti.

Yıldırım ise acı acı gülmüş:

- "Malkoç Bey," demişti, "sen Topal'dan yılmışsın! Bunca insanı, hususan çocukları çukurlara doldurup üstüne toprak örterek öldüren bir zalim ile anlaşmak nice olur?"

- Sürün!
- Sürün!

Tatar askerleri haykırıyordu. Bu onların savaş narası, saldırı emirleriydi.

İhtiyar yörük önlerine geçti, elindeki sopayı havaya kaldırdı:

- Etmeyin, dedi, çeriler yapmayın! Size bir kötülüğümüz dokunmadı. Ben sağ kaldıkça avratlarıma, sübyanlarıma el sürdürtmem!

- El sürdürtmezmiş! Ne tombul çocuklar, ne dolgun kadınlar!

- Sürün! Durman, sürün!

Kadınlar bağırmaya başladılar, çocuklar gözyaşlarını tutamadılar, gelin Ayşe büsbütün yalvardı:

- Yaban! Oyalanma! Kılıcını çek, koru bizi...

- Kılıcım yok!

- Öyleyse bir sopa al şuradan, vur kafalarına, bubamın önüne geç!

- Babanın önüne mi geçeyim?

- Heya; kulun olduğum yaban!

Fakat genç adam yörük kadınını daha fazla dinlemedi. Hemen geri döndü. Kır at ileride keyifli keyifli etrafına bakınıyordu; galiba askerlerin besili atlarını görmüştü. Kır at genç adamı şu dinlenmiş haliyle, buradan çabucak uzaklaştırdı.

İlerledi, evvelâ heybesini aldı. Semere doğru uzanırken tok bir ses ve bir inilti işitti. Başını hafifçe çevirdi, ihtiyar yörüğün yere serildiğini, askerlerin onu çiğnemekte olduğunu gördü.

Kadınların feryadı su sesini bile bastırmaya başlamıştı. Artık, burada daha fazla oyalanamazdı...

Semeri sırtlarken bir nara duydu; titredi, olduğu yerde kaldı...

- Durun hele topalın itleri! Sahipsiz mi buldunuz köyü?

Çamların arasından sırtında cebesi, başında beyaz keçeden yapılmış tülbent sarılı börkü, elinde kılıcı, bıyıklarına birkaç tel ak düşmüş, kaşları gözlerini örtecek kadar kalın, bir adam belirmişti.

Timur'un askerleri onu gördüler ve yine hep birden bağırdılar:

- Sürün!

- Osmanlıya sürün!

Askerler atıldılar. Kılıçlar inip kalktı. Fakat çarpışma uzun sürmedi. Askerler parçalanan zırhlarını tuttular, dizlerinin üzerine çöktüler, sonra yerde kıvranmaya başladılar...

- Allah kahretsin; şu ihtiyar yörük öldü ise kıyamete kadar yanarım! Hey başıbozuk! Ne oyalanırsın orada? Gel yardım et bana; yörüğü kaldırıp yatağına yatıralım.

Genç adam, heybeyle semeri yere bıraktı, ağır ağır yaklaştı.

- Kimsin sen? Neden yardım etmedin obaya?

- Hiç, gücüm yetmez ki!
- Derviş misin?
- Derviş mi? Şey... Evet, dervişim ya!
- Babaîlerden misin?
- Evet doğru! Babaîlerdenim!
- Yoksa ahi misin?
- Yok, yok! Babaîyim!
- Dur bakayım; ben seni tanıyacağım galiba!

Genç adam telaşlandı; ihtiyar yörüğe doğru yürümeye başladı.

- Acele etme, tanıyacağım seni, bir yerde görmüşlüğüm var!
- Nerede göreceksin? Ben şehre bile inmem ki! Dağlarda, kırlarda dolaşırım hep!

Yörüğü kaldırdılar, kara çadırlardan birinin içine yatırdılar. Gelin Ayşe çırpınıyor, diğer kadınlar için için ağlıyordu.

- Yaşayacak bacı, yaşayacak! Sen onun elini yüzünü temizle... Biz daha buradayız; bir çaresine bakarız elbet!
- Sağol yiğidim! Er kişiymişsin; bu el gibi ürkek değilmişsin. Ulen topal; enar olsun, bunu ben sana koyarsam. Allah bana komasın!
- Erkekleriniz yok mu sizin?
- Var, var ya...
- Neredeler?
- Diğer obalara gittiler; göç ne vakit diye, öğrenmek için.

Gelin Ayşe'yi çadırda bırakıp dışarı çıktılar.

Evvelâ konuşmadılar. Bir taşın üzerine oturup ırmağı seyre başladılar. Kadınların hepsi içeri girmişti, çocuklar çadırın yanına sokulmuştu.

Genç adam hemen başını çevirdi; çarıklarını seyre başladı. Bu çarıklar daha fazla dayanmazdı; bir yerden yenisini bulmak gerekti. Ama nasıl? Farkındaydı; gayet pis kokuyordu. Yıkanması da lâzımdı. Fakat bunların hiç birisini yapamazdı; en iyisi buradan kalkıp gitmekti.

Belki de birazdan başka Timurlular da gelirdi; karınca gibi üşüşürlerdi. Hem şu yanındaki cebeli, kılıçlı Osmanlı onu rahatsız ediyordu.

Böyle bir durumda insan ne yapardı, ne düşünür, nasıl davranırdı?

İnsan düşünmeden edemezdi; konuşurken bile düşünürdü bazen.

Fakat çok zaman kişi düşündüğünün bile farkına varamazdı. Bomboş olduğu, heyecanlarının yükünü hissetmediği zamanlarda yahut olayların altında ezildiği sıralarda kişi duygulanamazdı, sadece davranışlarının esiri olurdu. Yemek yer, uyur, kaçar veya hayvanlaşırdı.

Kımıldamadı, yeni farkına varmış gibi çarığının çözülen kaytanlarını bağlamak için eğildi.

- Adın ne senin?
- Benim mi?
- Senin?
- Gün!.. Gündoğdu! Hangisi olsa, olur!
- Kaç yaşındasın?
- Yirmi beş kadar!
- Ne ararsın Uludağ'da?
- Hiç! Hani! Dolaşırım, dolaşırım dedim ya...
- İşin, gücün yok mu?
- Yok!
- Öyleyse benimle gel; seni at uşağı yapayım. Belki başka işler de görürsün. Hem karnın doysun, hem de milletine faydan dokunsun.

Gündoğdu düşünmedi bile, hemen ayağa kalktı, heybesiyle semere bakındı:

- Ben gidiyorum, dedi.
- Nereye?
- Bilmem! Bir yere giderim, gezerim...
- Söylediklerime cevap vermedin.
- Yapamam, ben iş güç yapamam; canım sıkılır. Çelimsizim de; yorulurum sonra!

Cebeli adam da ayağa kalktı; Gündoğdu'yu omuzundan kavradı, ona tepeden aşağıya doğru hiddetle baktı:

- Sersem, dedi, seni Bakacığa götürüp uçurumdan aşağıya atmak gerek. Hissiz, duygusuz, meraksız herif! Adımı bile sormak aklına gelmedi. Kim olduğumu bile bilmiyorsun!
- Sormadım! İsterse kendisi söyler dedim, sormadım.

Gündoğdu'nun çelimsiz haliyle karşısındakinin heybetli vücudu ne kadar da tezat teşkil ediyordu? Adam çok kuvvetliydi; parmakları Gündoğdu'nun omuzlarına gömülmüştü; sanki omuz kemiklerini kıracaktı.

Bir süre böyle durdular. Sonra adam onu bıraktı, hattâ itti. Gündoğdu birkaç adım geri gitti:

- Sen Türk değil misin?

- Türküm!

- Oğuzlu, Kayılı değil misin?

- Kayılıyım!

- Öyleyse böyle sersem sersem nasıl dolaşıyorsun? Allah kahretsin... Senin gibileri ateşe atıp yakmalı! Timur bunca yiğidi öldürür de kendisine bile hayrı dokunmayan böyle sersemleri neden sağ bırakır? Babaî imiş üstelik.

Gündoğdu sendeledi, elini yüzünde gezdirdi. Büsbütün sararmıştı. Çilleri iyice belli oluyordu. Alt dudağındaki yarık daha da genişlemişti sanki!

- Ne uğraşıyorsun benimle? dedi. Hemen gidiyorum. Başımın derde girmesini istemem. Şu Tatarların arkadaşları gelir. Gücüm yok, dermanım yok, uğraşamam. İstersen sen de savuş; nene gerek?

Cebeli adamın bıyıkları kıpırdadı, hiddetinden gözleri alabildiğine açıldı. Yaralıydı, vurulmuş gibiydi. Üzüntüsünü saklayacak kadar bile kendisine hâkim değildi:

- Hepsini teker teker temizledim, diye bağırdı. Allah kahretsin! Bunlar Timur ordusunun dökümtüleri. Dağda başka Tatar kalmadı. Dinle beni budala; bana Tuğrul Alp derler. Amasya'dan gelirim. Şehzade Çelebi Mehmet'le beraberim. Türk dağıldı. Türk parçalandı. Osmanlıyı kurtaracak, Osmanlıyı birleştirecek tek insan Çelebi Mehmet'tir. Bursa'nın durumunu, Timur'un yaptıklarını öğrenmek için yola çıktım. Sultan Bayezıd topalın elinde esirdir; onu kurtarabilirsek şayet tekrar devletin başına geçiririz. Yıldırım Han'la birlikte şehzadelerden Musa Çelebi ile Mustafa Çelebi de esir oldular. En büyük şehzade Emir Süleyman kaçıp Bursa'ya geldi, en küçük kardeşi Kasım Çelebi ile kız kardeşi Fatma Sultanı ve hazineden bir şeyler alıp hiç oyalanmadan Rumeli'ne geçti. Edirne'ye yerleşti. Şehzade İsa Çelebi'nin de kaçtığı sanılıyorsa da şu anda nerede bulunduğu iyice bilinmiyor. Timur on gün kadar Ankara'da oyalandıktan sonra ordusuyla birlikte Anadolu içlerinde ilerlemeye başladı. Şu anda Kütahya'dadır. Bursa'yı yağma eden torunu Mehmet Sultan ile Ebûbekir Mirza hazinenin tamamını, Yıldırım Bayezıd Han'ın Sırp asıllı karısı Olivera'yı, padişahın diğer iki kızını, daha birçok esiri

Timur'a gönderdiler. Bayezıd Han'ın damadı Emir Sultan, Şemsettin Mehmet Molla Fenârî, Şemsettin Cezerî gibi aydınları da götürdüler.

Tuğrul Alp sustu, boğulacaktı sanki. Tamamen kendisinden geçmişti. Belki de ne dediğinin, niçin bağırdığının farkında değildi. Karşısındakinin kimliğini de unutmuş olacaktı. Büyük bir üzüntünün altında ezildiği anlaşılıyordu. Gündoğdu ise tamamen hareketsizdi. Yine heyecansız, yine uygunsuz görünüyordu. Yalnız yüzündeki sarılık bir türlü geçmemişti.

Tuğrul Alp, kınından yarıya kadar çektiği kılıcını tekrar yerine sokarken:

- Allah kahretsin, dedi, uyuz herif; seni adam sanıp da konuşuyorum. Sana işin doğrusunu söyleyeyim mi? Ben Kütahya'dan geliyorum. Amasya'dan, Çelebi Mehmet'in emri ve Bayezıd Paşa ile Hacı İvaz Paşa'nın da uygun görmesi üzerine Sultan Bayezıd Han'ı kurtarmaya gittik. Padişahın bulunduğu otağa doğru yeraltından lağım kazmaya başladık. Tam güneş doğacağı sırada lâğım bitmek üzereydi. Allah kahretsin; bir taş kaydı, ufak bir çöküntü oldu. Padişahı bin Tatar askeri koruyordu. Derhal işin farkına vardılar, üzerimize üşüştüler. Çoğumuz kurtulamadı. Bundan sonrasını bilmem; Yıldırım Bayezıd Han'a ne yaparlar? Sen hâlâ sürün Gündoğdu denen budala! Timur Karamanoğlu Sultanzâde Mehmet ve Alâeddin Ali beylere eski ülkelerini iade etti. Karamanoğlu Mehmet Bey Yıldırım'ın yeğeni olduğu halde Osmanlıları hiç sevmez. Şimdi Karaman Beyliği'nin sınırları da genişletildi. Konya'dan başka Akşehir, Kayseri, Sivrihisar Karaman toprağı oldu. Teke, Aydın, Saruhan, Germiyan, Menteşe beylikleri de Timur'a bağlı kalmak şartıyla Osmanlı'dan koptu. Allah kahretsin; sen uyu hâlâ. Durma öyle, Türklüğe biraz yararın dokunsun. Elinden hiçbir şey gelmese de bize haber getirip götüremez misin?

Gündoğdu cevap vermeden geri döndü, tekrar heybesini aradı.

- Nereye budala? Allah kahretsin; bu kadar laftan sonra hâlâ yardımın dokunmayacak mı?

- Hayır!

- Lânet! İznik de, İzmit de yağmalandı; taş taş üstünde kalmadı. Halk aç ve perişan! Daha kim bilir neler olur? Cehenneme kadar git; cehenneme kadar! Belânı benden değil, şu kara topraktan bul!

Gündoğdu heybesini koltuğunun altına aldı, semeri sırtına vururken geri döndü; evvelâ kara çadırlara, sonra Tuğrul Alp'a baktı:

- Şey, dedi, sana bir şey sorsam cevap verir misin Tuğrul Alp? Canın isterse tabii!

- Sor!

- Bu kadar yer gezmişe benzersin; işitmiş, duymuş, belki de görmüşsündür. Hiç Fatma isimli, kimsesiz bir kadına rastladın mı?

- Yavuklun muydu?

- Benim mi? Yok, niye yavuklum olsun? Bir arkadaşımın annesiydi. Kaybolmuştu. Arkadaşım bana soruştur demişti, karşısına çıkarsa koruyuver demişti, yahut mezarını öğrenirsen bir taş dikiver demişti. Ben hiç rastlamadım bunca yıl, izini bile bulamadım.

Tuğrul Alp, uzaktan da olsa Gündoğdu'ya dik dik, hattâ içinden geçenleri anlamak istercesine baktı;

- Nereli bu kadın, diye sordu, nerede kaybolmuş?

- Bilmiyorum.

- Babası kim?

- Bilmiyorum!

- Arkadaşın öldü mü?

- Bilmiyorum.

- Allah kahretsin! Sen bilmezsen ben nereden bileyim? Görmedim böyle bir kadını. Haydi çekil buradan, defol!

Gündoğdu semeri iyice sırtladı. Kendisine bakan kır ata doğru yürümeye başladı. Semer mi ağır gelmişti, yoksa yeniden acıkmıştı da büsbütün gücü mü kalmamıştı, bilinmez; yürürken sendeliyordu...

*

Bursa'ya Çekirge tarafından girdi. Harap olmuş, yer yer çökmüş dış kalenin önüne gelince durdu.

Kır atın yine keyfi kaçmıştı. Dağdan inerkenki çevik hali tamamen kaybolmuştu.

Kır atı bıraktı, bir toprak yığınının üzerine oturdu.

Şehir tamamen yanmıştı. Etrafa yayılan toz ve duman kokusu hâlâ kaybolmamıştı.

Vaktiyle Yıldırım Bayezıd Han iç kaledeki sarayında otururdu.

Savaşlardan vakit bulduğu zamanlar, orada şarap içer, raks seyreder, çalgı dinlerdi.

Kulağına kadar gelmişti; Yıldırım Bayezıd Han, her zafer kazanışında:

"Ben dünyaya silâh taşımak ve benden önde olanları yenmek için doğmuşum!.." derdi.

Buna karşılık Timurlenk de:

"Gökyüzünde nasıl bir Tanrı varsa yeryüzünde de bir hükümdar bulunmalıdır. O da benim." diye öğünürdü.

Her ikisi de Asya'dan gelmişti. Yine de birbirlerinden çok farklıydılar.

Yıldırım Bayezıd, Anadolu'da Türk birliğini kurmak, Türk'ü bir araya getirmek için çırpınmıştı. Timur ise ele geçirdiği ülkelerde yerleşmek hususunda hiçbir niyet beslememişti. Belki de sadece yenmenin, eziyet etmenin, herkesin karşısında eğilmesini görmenin ihtirasını yaşamıştı. Suriye'yi, Bağdat'ı almış, geri dönmüştü. Hindistan'ı işgal etmiş, çekilmişti. Altınordu devletini yenmiş, ta Moskova'ya kadar gitmiş, oralarını da bırakmıştı.

- Deli bu, diye söylendi, zır deli bu. Yerleşmedikten sonra onbinlerce kişinin ölümüne sebep olmak niye? Deli, kudurmuş! Geçtiği yerlerde insan değil, ot bile bırakmıyor!

Çekirge'den, Bizans yapısı büyük kaplıcanın önünden geçerken duymuştu:

Yıldırım'ı esir edip Timur'un karşısına çıkarttıkları zaman, Timur Osmanlı hakanına gülerek bakmıştı. O zaman Bayezıd acıyla kıvranarak:

- Ayıptır, demişti. Allah'ın bedbaht ettiği bir insanla alay edilmez.

Timur gülmesini kesmiş:

- Alay etmiyorum, diye cevap vermişti, yalnız Allah'ın bu dünyayı senin gibi körle, benim gibi topala bırakmasına şaşıyorum.

Gündoğdu ayağa kalktı, kır ata ilişmedi, bayırı titrek adımlarla tırmandı, dış kaleden içeriye girdi.

Timur'un torunu Mirza Mehmet Sultan, şehirden giderken lâlâsı Emir Nurettin'i Bursa kumandanlığına tâyin etmişti.

Emir Nurettin hâlâ Bursa'daydı; her halde daha yapılacak işleri olmalıydı.

Tatar askerleri baskına uğrarız korkusuyla yalnız başlarına dolaşamıyorlardı. İkisi, üçü bir arada geziniyordu. Gündoğdu'yu görünce omuz vurup yere yıktılar, sonra da sırıtıp uzaklaştılar.

Çarığı iyice patlamıştı, tabanının altına taşlar batıyordu. En iyisi, çıkartmaktı. Öyle yaptı, yürüdü. Şimdi parmağı burkulmuştu, ayağı kanıyordu. Biraz ileride gözüne sarı bir pabuç ilişti. Etrafına bakındı, kimseler yoktu. Pabuçları hemen giydi. Ayağına büyük gelmişti; yine de eskisine nazaran daha iyiydi.

Karşısına manastırdan bozma bir türbe çıktı.

- Osman Gazi ile Orhan Gazi'nin türbesi, diye söylendi, burada yatıyorlar.

Yaklaştı... Solda mermer kapaklarla örtülü başka bir mezar daha vardı. Eğildi, taşını okudu:

- Garip ölen şehit ölür!

Yanyana yatan Osman Gazi ile Orhan Gazi'nin türbesine iyice sokuldu.

Devletin kurucusu Osman Gazi, Bursa'nın alınışını görmemişti. Bursa tam on yıl süreyle kuşatılmıştı. Orhan Gazi karargâhını Pınarbaşı'na kadar yaklaştırmıştı. Nihayet Bursa dayanamayıp 1326 yılında Türkler'e teslim olmuştu. Bizanslıların emrinde bulunan Bursa Tekfuru Broses çekilip gitmişti.

Osman Gazi sağlığında uzaktan gördüğü "Aya Elia" manastırını eliyle işaret ederek, "Ölünce beni şu gümüşlü kümbete koyun." demişti.

Orhan Gazi de babasının cesedini Söğüt'ten getirip oraya gömmüştü.

- Kaçıl ulan; kaçıl, sokulma!

- Bir Tatar nöbetçisi bağırıyordu. Gündoğdu irkildi, sonra büzülüp büsbütün ufaldı.

Nöbetçinin arkadaşı gülmeyle başladı.

- Dokunma, dedi, dervişe benzer. Timur Han dervişlere ilişmeyin diye sıkı sıkıya tenbih eder.

Tatarlar yine gülüştüler, kalkanlarını kaldırdılar, mızraklarını oynattılar.

Gündoğdu daha fazla sokulmadı; evvelce de görmüştü burasını. Tatar askerlerini kızdırmak hiç işine gelmiyordu; uzaklaştı.

Muhakkak, Osman Gazi ile babasının yanında yatan Orhan Gazi kurdukları devletin şu hale gelişini hissederlerse kemikleri sızlardı.

- Nereden anlayacaklar, diye söylendi, ölü ölüdür! Ama, yine de bilinmez!

Hayır, şu anda böyle yargıların içinden çıkamayacaktı. Bütün bilgileri, hattâ kanıları onu bırakıp gitmişlerdi. Bomboştu. Kendisini ne kadar yoklarsa yoklasın bir neticeye varacak durumda değildi.

Son zamanlarda bu hal ona sık sık geliyordu. Boşalıyordu, içini kurtlar yemiş çürük bir tahta gibi oluyordu. Heyecansız, fikirsiz, inançsız ve bilgisiz!

Ölülerden, insanlardan kaçmak istiyordu. Ne olduğunun farkına varmadan dolaşmalıydı. Yine de sinsi bir merak onu buralara kadar sürüklemişti.

Arayan, araştıran adamdı o! Bazen aradığının ardından koşardı, bazen de aradığını ardında bırakırdı.

O anda güzeli arıyordu, sadece güzeli... Ölülerle hiç uğraşmayacak, ne bir medresenin kapısından, ne bir dergâhın avlusundan, ne de bir imarethanenin bahçesinden içeri girecekti.

Biraz evvel uzaklaştığı türbede yatanlara bir fatiha bile okumamıştı. Hâlbuki orada Osman ve Orhan Gazilerden başka, Osman Gazi'nin büyük oğlu Alaaddin, Hüdavendigâr'ın oğlu Savcı, Orhan Gazi'nin eşleri Asburça Hatun ve Nilüfer Hatun, Orhan Gazi'nin oğlu İbrahim de gömülüydü. Belki de zamanla buraya daha birçok kimseler getirilip bırakılırdı.

Hâlbuki Çekirge'den Bursa'ya girerken Orhan Gazi'nin oğlu Murad'ın (Hüdavendigâr), annesi Nilüfer Hatun'un arzusu üzerine yaptırdığı cami ve medreseye rastlamıştı. Tatarlar bıraksalar orasını rahat rahat seyrederdi.

Bu cami ve medrese 1363 yılında, bundan tam kırk yıl önce yaptırılmıştı; cephe ve dış şekilleri itibariyle çok büyük özellikler gösteriyordu. Devlet işleri vaktiyle bu cami içindeki odalarda görülürdü.

Caminin karşısında Murad'ın türbesi vardı, orada yatıyordu.

Ayağı bir taşa takıldı; sendeledi, ayıldı. İç kaleye gelmişti. Osmanlı Sarayı iç kaledeydi. Küçük kapıdan girdi...

Dudağını büktü, etrafına bakındı. Tatarlar, Orhan Gazi'nin yaptırdığı ahşap sarayı tamamen yakmışlardı. Bahçesindeki çiçekler, ağaçlar ve ahırlar bile kül olup gitmişti. Burasına Bey Sarayı diyorlardı.

Sultan Murad'ın annesi Nilüfer Hatun'un yaptırdığı saray da yıkılmış olmalıydı.

Buralardan kaçmalıydı; baykuş muydu o? Karşısına hangi kapı gelirse gelsin; Hisar kapısı mı olur, Kaplıca kapısı mı olur, Pınarbaşı kapısı yoksa Yerkapı mı olur, çıkıp uzaklaşmalıydı...

Fakat yapamazdı! Bir kere kır at aşağıda kalmıştı! Sonra araması, araştırması, bakması gerekti.

Birisi çekti onu kolundan; daha doğrusu elinden, aşağıya doğru!

- Suss! Niye böyle durmadan konuşuyorsun? Suss! Kızımı uyandıracaksın, Fatma'yı!

Eğildi, baktı; ayaklarının dibinde yaşlı bir kadın duruyordu. Çok yaşlı, yüzü kırış kırış olmuş, lime lime elbisesinin içinden etleri gözüken bir kadın!

- Susss! Gel sana göstereyim! Hele bak, Fatmam ne güzel uyuyor!

- Fatma mı?

- Fatma ya!

- Hemen götür beni onun yanına!

Kadın tek dişi kalmış ağzını açtı, dilini dışarı çıkardı, dudaklarını ıslattı:

- Sus, dedi, götüreceğim, götüreceğim!

- Hadi durma!

Kadın yürüyemiyordu, yerde sürünüyordu. Yine de ihtiyar ve perişan haline bakmadan taşlardan sekiyor, moloz yığınlarına tırmanıyordu.

- Kaç yaşında senin Fatman, kaç yaşında? Öz kızın mı?

- Ufak değil, öz kızım da değil; Fatma işte! Sakın ses çıkarma, kimseye söyleme!

- Nerede, çok mu uzak?

- Geldik! Nah işte! Uyuyor bak, uyuyor!.. Üşümesin diye üzerini iyice örttüm!..

Bir duvar çöküntüsünün yanında yünleri dışarı fırlamış bir şilte vardı. Kirden ve rutubetten simsiyah olmuştu. Şiltenin altından bir küme saç gözüküyordu; kıpkızıl bir küme saç!..

Gündoğdu:

- O, diye haykırdı! Fatma!

- Fatma ya, benim Fatmam!

Genç adam koştu, kendinden umulmayan bir kuvvetle şilteyi fırlattı. Bir kadın cesedi gördü. Gözleri irileşti, dizleri burkuldu. Çöktü olduğu yere... Baktı, derin derin baktı. Sonra ölünün başını çevirdi, yine baktı.

Ayağa kalktığı zaman sakindi, sadece sararmıştı:

- Ölmüş, diye söylendi, genç yaşta gitmiş!

- Başkaları da böyle dedi, ama ben inanmadım. Uyanır belki!

- Belki!

- Tatarlar vurdu Fatmamı! Dört yerinden, bir de memesinin üzerinden. Onu küçükken yanımıza almıştık. Koca adamla ben bir türlü evlendirmeye kıyamazdık. Koca adam yiyecek aramaya gitti. Sen de kal. Fatma da uyanır, hep beraber karnımızı doyururuz! İstersen gömelim Fatma'yı, haydi gömelim!

İhtiyar kadını daha fazla dinlemedi. Ayağına yanmış bir tahta parçası takıldı, düşmekten zor kurtuldu. Koşarcasına uzaklaştı.

Gündoğdu iç kaleden çıktığı zaman şehrin taş döşeli dar yollarında ilerlemeye çalıştı. Bizans veya Osmanlı yapısı evlerin çoğu çökmüş veya yanmıştı. Her tarafta, canlıda ve cansızda ölüm gezinmişti.

- Tanrılarına kavuşmuşlar, diye fısıldadı, vuslata ermişler; Mevlâna böyle söyler! Ya Hacı Bektaş ne der? Ahmet Yesevi, Hallac-ı Mansur, Muhittin-i Arabî, Gazalî, Yunus Emre neler düşünürler? Hele Nasreddin Hoca dünyayı nasıl görür?

Kafasının içinden hepsi uçmuştu, ne zahirî, ne de batınî hiçbir bilgiye sahipti. Zorlasa da bulup çıkaramazdı o anda!

Şeriat, fıkıh, ananeler, görenekler bir yığın kurallar! Gerekliydi belki! Fakat o, bunların ötesinde, özde bir Türk aramıştı.

Sezmek, bulmak, göstermek istemişti. Türk'ün bir öz yapısı vardı. Türk'ün bir zafer hakkı vardı. Türk'ün yaşaması için bir gücü ve temeli olmalıydı. Artık bunların içine girmeye, orada çalkalanmaya çalışmıyordu. Hiç değilse bir süre için. Şu Tuğrul Alp denen adam neden çıkmıştı karşısına? Bir de Hacı İvaz Paşa vardı; Kazovalı, mimar, asker, ahi Hacı İvaz Paşa! Onu düşündükçe rahatı büsbütün kaçıyordu. Bazen Hacı İvaz Paşa'nın hayali gözlerinin önünde canlanıyordu; hiddetli bakışları önüne seriyor, sesi kulaklarında çınlıyordu. Ona vaktiyle Hacı İvaz Paşa, "Yanılıyorsun," demişti, "kıpırdama bir yere, sözümden dışarı çıkma." Yapamamıştı, duramamıştı, dinlememişti!

- Derviş... Hu derviş! Gel, bir nefes oku bize! Allah nazarında makbuldür! Ermiş insanların duası iyi gelir! Yalvar Tanrı'ya; şu felâketten kurtarsın bizi!..

Orta yaşlı bir kadın köşe başında durmuştu, ona sesleniyordu. Ardında kocası vardı.

Yanlarına sokuldu:

- Okurum, dedi, nefesim kuvvetlidir!

- Allah razı olsun, şurada bir akçemiz var; Orhan Gazi zamanından kalma. Başka da hiçbir şeyimiz yok!.. Al, senin olsun!

Parayı aldı, yeni görüyormuş gibi baktı, sonra geri verdi:

- Size bir şey soracağım, dedi, iyi düşünün, doğru cevap verin bana.

- Sor derviş, sor!

- Siz hiç Fatma isimli genç bir kadın tanır mısınız? Türkistan'dan, Belh'ten, Nişabur'dan, Semerkant'tan, Karabağ'dan da gelmiş olabilir. Yahut, en doğrusu, buralardan oralara gitmiş de geri dönmüş olabilir! Uzun boylu, kızıl saçlı, beyaz tenli, benim gibi çilli! Tanıyor musunuz? Görmüşlüğünüz, işitmişliğiniz var mı?

- Fatma mı dedin, derviş?

- Fatma dedim!

- Dur bakayım, dur bakayım! Uzun boylu, çilli, kızıl saçlı! Öyle mi?

- Çilli ve kızıl saçlı!

- Fatma ha! Galiba!

Heyecanlandı. Kadın bulup çıkaracaktı Fatma'yı! Kadın hafızasını yokluyordu. Anlaşılan Fatma Bursa'daydı!

- Fatma!.. Hayır!.. Bu şekilde bir Fatma yok Bursa'da!.. Çok Fatma var ama, böylesi değil!

Geri döndü, sarı pabucunun bir tekini eline aldı, uzaklaştı.

- Derviş! Hu derviş!.. Hani bize nefes okuyacaktın? Allah'a yalvaracaktın; rızkımızı versin; iyilik melekleri kötüleri yensin diye.

Bağırdı:

- Sen oku, sen iste! Orta yere vasıta ne koyarsın?

Şimdi de kızıyordu, hem de çok kızıyordu. Hep böyle olmuştu; buldum sanmıştı, elinden hemen kaçıvermişti. Onu aldatıyorlardı!

Demincek nasıl düşünmüştü? Hayır demincek değil, çok evvel, üç hedef seçmişti kendisine; Fatma, öz ve sanat! Bu kadar da değildi.

Bu yolda yürürken unutulanları da bulup çıkarmak isterdi. Sonra o, Türk'tü, Oğuzluydu! Üzülürdü tabii... Üzülürdü de, elinden ne gelirdi? Ne yapabilirdi? Parçalanmıştı şu yurt!

"Ey Türk Milleti; titre ve kendine dön."

Atalar böyle demişti. Vaktiyle Hacı İvaz Paşa da arkasından bağırmıştı:

- Kuşan şu kılıcı, kuşan ve gel peşimden!

Şimdi daha iyi anlıyordu, sadece kılıç kuşanmak kendine dönmek değildi... Kendine dönmenin başka bir yolu vardı. Onu bilmek gerekti. Titremek ise uyanmak, ayılmak, silkinmek mânâsına gelirdi herhalde!.. O halde kendine dönmek uyanmak, ayılmak, silkinmekle olacaktı.

Nihayet kır atın yanına vardı; kır at bıraktığı yerde duruyordu, sahibini bekliyordu.

Sarı pabucunu giydi, hayvana sıçradı. Kır at diretmedi, ağır ağır yürümeye başladılar.

Semer kabalarına batıyordu; zararı yoktu, bu semer hep batmıştı...

*

Ulu Cami'ye yaklaşıyordu... Bursa'nın en büyük anıtlarından, Bayezıd Han'ın yaptırdığı Ulu Cami'ye... Orada namaz kılacak, eserin güzelliği karşısında benliğini bulacak, belki de caminin bir köşesine büzülüp dinlenecekti.

Onun arzularından bir tanesi de güzeli aramak, yaşama gücünün sırrını güzelde görmeyenlere gerçeği anlatmak değil miydi?

İki yıl evvel, Timur'la beraber Semerkant'a kadar gitmeden önce de doğuya gitmişti... Bu seyahati, güzeli, Türk'ün güzelini, öz varlığını bulup çıkarmak için yapmıştı.

Vaktiyle İlhanlar devrinin tarihçesi Cüveynî'nin bir eserinde Orhon kitabelerini okumuştu. Orhon kitabelerinin bulunduğu yer Baykal gölünün güneyindeydi. Cengiz'in başkenti Karakurum'un yakınlarına düşüyordu.

Hastalanmıştı, başka engeller çıkmıştı; ne yazık, oralara varamamıştı.

Gündoğdu, Çinlilerin anlattıklarıyla, kulaktan kulağa gelen sözlere dayanarak Orhon kitabelerini yazdıran Göktürklerin hakanı Bilge Kağan'ın şu sözlerini, Ulu Cami'ye yaklaştığı şu sırada bile hâlâ duyar gibiydi:

"Ben Tanrıya benzer, Tanrıdan olmuş, Türk Bilge Kağan.

"Çinlilerin altınına, gümüşüne, ipeğine, tatlı sözüne, değerli hediyesine kapılmadım.

"Bunlara kapılan ne kadar Türk'ün öldüğünü, Çin boyunduruğuna düştüğünü unutmadım.

"Ey Türk Oğuz Beyleri! Üstten gök çökmedikçe, alttan yer delinmedikçe, Türk Milleti, Türk yurdu, Türk devleti, Türk töresi bozulamaz. Ey ölümsüz Türk milleti! Kendine dön! Su gibi akıttığın kanına, dağlar gibi yığdırdığın kemiklerine layık ol!"

Gündoğdu gülümsedi, çilli yüzü parladı. Neşelenmiş, sıkıntısını unutmuştu sanki. Mırıldandı:

- "Türk Oğuz beğleri budun eşidin! Üze tenri basmasar, asra yir telinmeser, Türk budun, ilinin törünün kem artatı?"

Bu lisanı, bu öz Türk dilini gezdiği, dolaştığı yerlerde hâlâ konuşanlar vardı. Nitekim Uludağ'da rastladığı Yörüklerin konuşması da az çok buna benzemiyor muydu?

Caminin önüne gelince, etrafına bakındı, kimseler yoktu. Herkes korkusundan kaçmış, birer köşeye sinmiş olmalıydı. Timurlular bu büyük mabedi, hamamı, medreseyi, çarşıyı yakmamışlar, yıkmamışlardı. Yalnız civarda sırıtarak kol kol Tatar askeri dolaşıyordu.

Kır attan indi.

- Çekil ulan, çekil!

- Namaz kılacağım! Destur verin yiğitler; namaz kılacağım!

- Geç öyleyse derviş! Kimse görmesin! Namazını iyi kıl rahatına bak!

Yine Bilge Kağan hatırına geldi... Öz yurtta vaktiyle Türkler bugünkü gibi dağılmışlardı. Törelerini, özlerini unuttukları, Çinlileri taklide kalkıştıkları için çökmüşler, esir olmuşlardı.

Bilge Kağan hâlâ haykırıyordu:

"Ey Türk Milleti! Ben zengin ve refah içinde yaşayan bir milletin değil, zayıf ve dağılmış, perişan olmuş, hatta ölmüş sayılan bir milletin başına geçtim. Kardeşim Kül Tigin ve iki yeğenimle and içtik. Bütün gücümüzle çalıştık!.. Türk'ün şanı ve şerefi uğruna gece uyumadık, gündüz oturmadık. Yoksul milletimizi zengin ettik, sıkıntı komadık!"

Tıpkı bugünkü gibiymiş o zaman... Birlik dağılmış, her taraf perişan olmuş! Bir Bilge Kağan çıkmış, kardeşi Kül Tiğin'le çalışmışlar, törelerini, özlerini bulmuşlar, Türklüğü yeniden yaşatmışlar!

Hâlbuki şimdi ne olacaktı? Acaba şu Tuğrul Alp'ı görse, ona bütün hayatını anlatsa, geri dönüp Amasya'ya varsa mıydı?

Silkindi, şakaklarını iki parmağıyla uğuşturdu. Ulucami'ye baktı.

Cami çok geniş bir sahayı kaplıyordu; yirmi kubbesi vardı. Her biri dört köşeli olmak üzere on iki ayak üzerinde duruyordu. Ortadaki kubbenin üstü açıktı, altında büyük bir şadırvan vardı.

Cami ne kadar da heybetli görünüyordu. Gündoğdu bu eseri yapılırken de gördüğü için içerisini olduğu gibi hayalinde canlandırabiliyordu.

Bayezıd Han'ın yaptırdığı bu eser, biteli henüz üç yıl olmuştu. Cami iki minareliydi. Üç kapısı vardı; doğudakinin kanatları hepsinden güzeldi.

Bina, Selçuk sanatından bazı özellikler almıştı. Fakat yine de gözü yorucu şekilde süslenmemişti. Sadelik abidenin amacını teşkil ediyordu.

İçeri girecekti, abdest tazeleyecekti, namaz kılacaktı, sonra şadırvanın kenarında bir yere yatıp geçmişi, içinde bulunduğu anı değerlendirmeye çalışacaktı. Bazen gözlerini açıp mihrab ve batı tarafındaki minarenin hizasına düşen kubbe kasnaklarının altındaki pandantiflere bakacak, yorgunluğunu giderecekti.

Yarın sabah kalkar, Vaiziye medresesini, hanı, çarşıyı, dolaşırdı. Biliyordu; şu anda çarşıda ipekçiler, değerli sanat eserleri satan esnaflar artık bulunmuyordu. Tatarların korkusundan hepsi dükkânlarını kapatıp muhakkak kaçmışlardı. Yine de o, konuşacak birisine, içine, ruhuna girmeye çalışacak bir esere rastlardı.

Avlu kapısına doğru ilerledi; fakat birden olduğu yerde kaldı. Kır at da kulaklarını dikti.

Burnuna koyu bir gübre kokusu çarpmıştı. Kulaklarına at kişnemeleri geliyordu...

Evvelâ ne olduğunu anlayamadı. Arkasındaki Tatarların dizlerini vurarak katıla katıla gülmekte olduklarını fark edince sanki bütün dünya başına çöktü. Timurlular camiyi ahır yapmışlardı...

En korkuncu buydu; insanların öldürülmesi, evlerin yıkılması bir sanat eserinin hayvan yatağı olması yanında hafif kalıyordu.

Hâlbuki Bursa'da daha nice abideler vardı. Yıldırım Bayezıd camisi ve külliyesi, Beyhanı, Emir Sultan camisi, yeni kaplıca hamamı, birçok medreseler, imarethaneler, şifahaneler, bimarhanelerle doluydu Bursa!... Türk sanatı ve zevki Bursa civarını hep süslemişti. Onlar ne durumdaydı şimdi acaba?

Dayanamadı:

- Hayvanlar! diye bağırdı; hayvanlar!.. Gösteririm ben size!

Öldürebilirdi, şu heriflerin gırtlağına basar, altına alırdı. Sonra koşar camiye girer, bütün atları dışarı çıkarırdı.

Sönük gözleri yerlerinden fırlamış, yüzündeki sarılık tamamen kaybolup mosmor kesilmişti. Çilleri bile silinmişti.

- Hayvanlar!
- Ne dedin?
- Hayvanlar! dedim
- Kime?

Karşısına dört Tatar askeri dikilmişti. Adeta etrafını sarmışlardı. Elini beline attı; kılıcı yoktu. Bir ok, bir mızrak aradı, yoktu. Bir gürzün özlemini çekti, hattâ kalınca bir sopa bile aradı; hiçbirisi yoktu!

- Kime hayvan dedin?
- Ona dedim!
- O kim?
- Camideki atlar!

Bir Tatar askeri yakasından tutup silkeledi, bir diğeri kabasına şiddetli bir tekme savurdu. Sendeledi, yere kapaklandı.

Kır at kaçıyordu... Gündoğdu, hemen ayağa fırladı. Düşen delik külâhını, ayağından fırlayan sarı pabuçlarını kaptı, kır atın peşinden koşmaya başladı.

Tatarlar şimdi zevklerinden yerlere yatmışlar, birbirlerinin sırtına vura vura gülüyorlardı...

Akşehir

AKŞEHİR uzaktan göründü...

Bursa'dan bu yana, dağlarda, ovalarda oyalanmıştı. Kasaba ve şehirlere pek uğramamıştı. Üşümüş, donmuş, titremiş, kovuklarda gecelemiş, çobanlarla düşüp kalkmıştı. Altı ay, hattâ daha fazla, koca bir kışı, bütün şiddetiyle omuzlarında hissetmişti. Kır at iyi dayanmıştı, hâlâ yaşıyordu...

Akşehir'e gelirken Kadınhan'dan geçmişti; Selçuklular devrinde Raziye Sultan'ın yaptırdığı bir handı burası. Hanın duvarlarında Roma ve Bizans devirlerinden kalma taşlar vardı.

Bir süre Ilgın civarında oyalanmıştı; ağaçlıklı bir kasabaydı Ilgın. Çok güzel kaplıcaları vardı.

Argıthan'da fazla eğlenmemişti; doğru Akşehir'in yolunu tutmuştu.

O sabah hava yağmurluydu; şimdi açılmıştı. Göle düşmüş gibi kır atla beraber ıslanmalarına rağmen mart ayının kendine has güneşi onları oldukça kurutmuştu.

Tamamen çıplak, geniş ovalar serilmişti gözlerinin önüne... Tarlaların ortasında kuyular vardı. Sahipleri kaçmış. Timur'un şerrinden kurtulmak için kaybolmuşlardı. Kuyulardan su çekmeye yarayan uzun sırıklara bağlanmış kovalar havada sallanıyordu.

1403 yılının Mart ayı olaylarla geçeceğe benziyordu.

- Merhaba garip!

Bir Akşehirli ihtiyar ona hayretle bakıyordu. İhtiyarın beli ne kadar bükülürse bükülsün, ne kadar çile çekerse çeksin yine de gözlerinin içi gülüyordu. Çünkü burası Nasreddin Hoca'nın memleketiydi. Hoca Nasreddin Nusret, öleli yüz yıldan fazla olmuştu. Yaşadığı devirde olduğu kadar, şimdi de onu andıkça herkes gülüyordu. Kıyamete kadar da Hoca, insanları güldürecek, yaşlı gönüllerin pasını silecekti!

"Dine saygı besle, insanlara yararlı ol, softalıktan, taassuptan vazgeç, işine gücüne bak, gül! Bu suretle rahat eder, huzurla yaşarsın."

Hoca Nasreddin Nusret'in felsefesi buydu işte. Ne demişti Hoca;

"Ayağını sıcak tut, başını serin, kendine bir iş bul, düşünme derin."

Gündoğdu farkında olmadan güldü. İhtiyar Akşehirli fısıldadı:

- Gül oğlu, gül! Allah gülmekten yoksun bırakmasın. Lâkin, istersen geri dön! Şehirde belki de başın derde girer!

Gündoğdu kır atı çekti; uzaklaştı. Akşehir'siz yapamayacaktı. Çobanın birisi, şehirde, Seyyid Mahmud-i Hayranî türbesi civarında bir eve süt götürürken kızıl saçlı, çilli yüzlü, Fatma isimli bir kadına rastladığını söylemişti. Sonra Akşehir birçok tarih ve sanat eserlerini bağrında taşırdı.

Yıldırım Bayezıd Han Akşehir'de ölmüştü! Kahrından mıydı, yoksa kendisini zehirlemiş miydi, bilinmiyordu. Bir gün Yıldırım Bayezıd Han hastalanmıştı. Onu Semerkant'a götürmeye niyetli olan Timur telâşlanmış, en iyi tabiblerini çağırmış, fakat fayda sağlayamamıştı.

Gündoğdu nihayet şehre girdi... Etrafta olağanüstü bir hal vardı. Seyyid Mahmud-i Hayranî türbesinin olduğu yeri sordu; gösterdiler.

Bir köşeyi dönerken bir çocuğa rastladı. Kır at daha fazla yürümemek için dayatıyordu:

- Yavrum, dedi, şurada biraz işim var; ata bakar mısın?

Çocuk atın kaburga kemiklerini saydı, sonra dolu dolu güldü:

- Meraklanma amca, dedi. Hocanın eşeğinden de kadit, kimse ilişmez ona!

Atı bıraktı, çocuğu okşadı:

- Fatma teyzen ne yapıyor, diye sordu, sıhhatı iyi mi?

- Hangi Fatma teyzem?

- Hani benim gibi çilli, kızıl saçlı, uzun boylu Fatma teyzen!

Çocuk düşündü, dudağını büktü, gözlerini kırpıp burnunu çekti:

- İyidir, dedi, çok iyi!

- Nerede?

- Kendisine sor!

- Nasıl bulayım?

- Bilmem!

Çocuğa küfretmemek için külâhının deliğine parmağını soktu, türbeye doğru ilerledi...

Timur'un askerlerinden biri ona bir tokat yapıştırdı. Aldırmadı; sarı pabuçlarını eline aldı, sararmış yüzüyle yürüdü.

Yine de Seyyid Mahmud-i Hayranî türbesinin yanına iyice sokulamadı. Türbenin etrafı çok kalabalıktı. Civardaki evlerden hıçkırık sesi geliyordu. Derinden, içten bir ağlayıştı bu. Akşehirli kadınlar, Yıldırım Bayezıd Hanı, gözyaşlarıyla fakat metanetle uğurluyorlardı.

Timur izin vermişti; Seyyid Mahmud-i Hayranî Türbesi'ne gömülen Bayezıd Han'ı onunla beraber esir düşen oğlu Musa Çelebi'yle Bursa'ya gönderecekti...

Bir Akşehirli:

- Şu evde ölmüştü, dedi, evin zemin katında gözlerini kapamıştı. Sonra oradan alıp içini temizlediler, şeyhin türbesine gömdüler. Allah sonumuzu hayretsin. Dayanırız, sabrederiz! Böyle olmak gerek!

Sabır Türk'ün özelliklerinden biriydi. Gündoğdu bunu gittikçe daha iyi anlıyordu.

Türbe, dört köşe bir bina üstüne çok kenarlı yüksek bir kasnak ve bu kasnağa çok kenarlı taştan bir külâh oturtulmak suretiyle yapılmıştı. Karaman sanatının güzel bir örneğiydi.

Kasnağın yüzündeki kemerler çinilerle süslenmişti.

Hele, Mahmud Hayranî'nın Türk tahta oymacılığının bir şaheseri sayılan sandukası görülmeye değerdi. İnsanın yorgunluğunu, bedbinliğini, bütün kara düşüncelerini alır götürürdü.

Türbenin kapısı açıktı. Bazı Karaman askerleriyle, Timur askerleri Yıldırım Bayezıd'ın tabutunu çıkarıyorlardı. Timur Akşehir'i de Karamanlılara vermiş, şehri pek fazla yağmalatmamıştı.

Diz çöktü. Külâhını başına iyice oturttu... Gözleri sulandı. Tabut ne kadar sadeydi. Tam onüç yıl, durmadan, dinlenmeden padişahlık yapan, Balkanlarda çarpışırken hemen Anadolu'ya geçen, sonra yine Balkanlara, serhat boylarına dönen Yıldırım Bayezıd Hanı ecel kırküç yaşındayken yakalamıştı. Onunla birlikte bir devlet de çökmüştü.

Musa Çelebi'yi gördü... Kenarda birkaç yarar adamıyla birlikte duruyordu, çok kederliydi. Sararmış, solmuştu; kavuğu bile başına büyük geliyordu.

Şimdi Amasya'da Mehmet Çelebi, Edirne'de Süleyman Çelebi, Balıkesir'de İsa Çelebi vardı. Timur Osmanlı'yı büsbütün parçalamak için kendisine tabi olmak şartıyla Çelebilerin beyliklerini de kabul etmişti; yalnız Mustafa Çelebi'yi bırakmamıştı, yanında hâlâ esirdi.

- Kadın gibi neden sızlanıyorsun garip? Kadere rıza göstersene! Nasıl olsa Timur yakında Anadolu'dan ayrılıp bütün ordusuyla birlikte Semerkant'a dönecek.

Bir Akşehirli yanına sokulmuş, omuzuna elini koymuştu. Döndü baktı, gülümsemeye çalıştı.

Gökte yıldızların parladığı, ayın hilâl şeklinde yüzünü gösterdiği bir gece vakti yere eğilip birkaç karış ilerledikten sonra kendisini imtihan etmek isteyene:

"İşte dünyanın merkezi burasıdır; inanmazsan ölç!" diyen Nasreddin Hoca'nın yüzünü görür gibi oldu...

- Kadere rıza gerek, değil mi diye sordu?

- Öyle ya!

- Hep böyle yaparız zaten! Yazık! Başka çaresi yok mu sanki? Sabırla, kadere boyun eğmeyi karıştırırız! Büyük adamdı; severdim şu padişahı... Bilir misin onun yaptırdığı eserler pek çoktur? Bursa'da, Ulucami'den başka, kendi adına bir cami daha vardır. Güney Makedonya'da, Karaferya'da da bir camisi varmış. Yine Bursa'da bir darüşşifa, bir medrese, Edirne'de, Balıkesir'de, Kütahya'da da birer cami yaptırmıştı. Severdim ben onu, çok severdim. Bugün içim ağlamak istiyor!

- Garip! Sen çok şey bilirsin! Ne ararsın Akşehir'de?

Cevap vermedi. Akşehirli de daha fazla sormadı. Beklediler.

Türbenin önü gittikçe kalabalıklaşıyordu. Timur'a esir olan birçok Osmanlı kumandanı da gelmişti; bazıları Bursa'ya gideceklerdi, azat edilmişlerdi. Geride yüz tane at duruyordu. İlâhi sesleri katre katre yayılıyordu.

- Kaçılın, açılın, savulun! Sultanımız, ulu hakanımız Timur Han geliyor!

Olmazdı, burada durulmazdı; insan boğulur, vakitsiz göç ederdi:

- Baba, dedi, baba! Ben giderim! Oyalanamam! Yine de sana bir şey sormak isterim!

- Sor garip!

- Sen Fatma diye bir kadın tanır mısın? Buralarda otururmuş! Çilli yüzü, kızıl saçlı, uzun boylu Fatma!

- Tanırım! Ne yapacaksın Fatma'yı?

- Fatma'yı mı? Fatma'yı değil mi? Şey!

Konuşamadı, kalbi çarpıyordu. İşte şimdi yere yıkılabilirdi. Akşehirli, Gündoğdu'ya büsbütün hayretle baktı:

- Fatma benim kızım, dedi, yoksa evlenecek misin onunla? Ülkede açlık başladı. Timur orduları etrafta yiyecek namına hiçbir şey bırakmadı. Biz de fakiriz. Nasıl geçindirirsin kızımı garip?

Ayağa fırladı. Akşehirlinin bir daha yüzüne bakmadı, koşmaya başladı. Kır atı güçlükle buldu. Heybe yere düşmüştü. İki çocuk, heybenin içindeki kara somunu kapmışlar, yiyebilmek için birbirleriyle kavga ediyorlardı.

Fatma'yı Akşehir'de de bulamamıştı! Ya o adam? Evet, Gündoğdu başka birisini daha arıyordu. Yanağı kılıç yaralı adamdı bu. İsmini, cismini bilmezdi; kendisini ancak görürse tanırdı! Fatma'yı bulabilirse o adamın kim olduğunu öğrenirdi!

Akşehir'de kalamayacaktı. Osmanlının yıkılışını burada büsbütün hisseder olmuştu. Ankara savaşından bu yana böylesine sarsılmamıştı.

Hâlbuki Akşehir'de görmesi gerekli daha bazı eserler vardı. Taş medrese bunlardan bir tanesiydi. Bundan yüzelli yıl evvel Selçuk hükümdarı İkinci Keykâvus zamanı vezirlerinden Fahreddin Ali tarafından yaptırılmıştı. Medresenin yanında da mescit olmalıydı. Taş medreseye gitmedi. Nasreddin Hoca'nın mezarını arayıp buldu. Heybesi koltuğunun altındaydı. Yere bıraktı. Kır atı salıverdi. Sanki Hoca Nasreddin Nusret karşısına çıkacak, kendisiyle konuşacakmış gibi bekledi...

Etraf sessizdi. Kimseler yoktu... Hep anlatırlardı; Hoca'nın cenazesini götürenler şaşırmışlar, nereden gideceğiz diye birbirlerine sormuşlardı. O zaman Hoca tabuttan başını kaldırmış:

"Ben sağlığımdayken şu yoldan giderdim." demişti.

Bir de Hoca, kıyametin ne zaman kopacağını soranlara "Büyük kıyametse ben ölünce, küçük kıyametse herkes ölünce." diye cevap vermişti.

Hoca'ya gülmemek kabil miydi? Ne yazık ki, şu anda gülemiyordu bile.

Timur, etrafa saldığı çapulcu ordusunun dışında, esas kuvvetiyle Ankara, Kütahya, Denizli, Aydın, Efes, Tire'yi dolaşmıştı. Rodos şövalyelerinin elinden onbeş günde İzmir'i almıştı. Dönüşte Yıldırım, Eğridir'de hastalanmış, iyileşir diye Aksaray'a gönderilmiş, sonra Akşehir'e getirilmişti.

Timur da Akşehir'deydi o anda; demincekki "savulun" naralarından anlaşıldığına göre, Seyyid Mahmud-i Hayranî Türbesi'ne Yıldırım'ı uğurlamak için geliyordu...

Şehri kuşatan çadırlardaki hazırlığa bakılırsa Timur çok yakında Semerkant'a dönecekti. Osmanlıyı soyup parçaladıktan sonra kaderiyle başbaşa bırakıyordu.

Bir ayak sesi işitti; arkasına dönüp bakmadı bile...

- Merhaba derviş!

- Merhaba!

- Nerelisin sen? Oğuzlu mu, Kayılı mı?

- Öyle!

- Ne oyalanırsın burada? Padişahını uğurlasana...

Gelen kırk-elli yaşlarında bir adamdı. Mart ayının ayazına rağmen göğsü bağrı açıktı. Gündoğdu'nun yanına oturdu.

- Niye gitmezsin ha, niye gitmezsin?

- Gitmem işte! Canım istemez!

- Hoca'yı mı seyredersin?

- Seyrederdim.

- Hoca iyidir! Akşehir gölüne maya tuttursaymış yoğurt yapıp kıyamete kadar herkesi doyuracakmış! O zaman Timur'un ordusu da beslenirdi; kilerlerimize el uzatmazlardı.

Gündoğdu kalktı, heybeyi omuzladı. Kır at çoktan başını çevirmişti...

Yabancı adam yolunu kesti:

- Hoca'yı anlatayım sana, dedi, dedem söylerdi, rahmetli bundan iki yüz yıl kadar evvel Sivrihisar'ın Horto köyünde doğmuş. Konya'da okumuş, hatta Mevlâna'nın dostu büyük âlim Seyyid Mahmud-i Hayranî ile arkadaşmış. Kırk yaşlarındayken Akşehir'e gelmiş. Seksen yaşındayken de ölmüş! Yüzyirmi yıl evvel gömmüşler buraya!

Gündoğdu dinlemek istemiyordu. Heybeyi kır atın üzerine attı.

- Eyvallah, dedi, eyvallah! Yolumuz düşerse yine geliriz; konuşuruz o zaman!

Yabancı adam onun çilli yüzüne, sarı benzine, hırpanî haline baktı:

- Gülsene garip, dedi, gülsene! Gülmek iyidir! Hiç değilse kötü kötü düşünmekten iyidir! Hoca durmadan güldürürmüş insanı!

Acaba Amasya'ya gitse miydi? Tuğrul Alp'ı bulur, Hacı İvaz Paşa'dan af diler, onların istediği gibi çalışırdı. Katkıda bulunabileceğini bilse, düşüncelerinin dışında, buna katlanırdı. Ama onun yolu başkaydı. Bir karar veremedi. Duygularıyla inançları çarpışıyordu.

Toroslar

KIR AT nihayet ölmüştü. Biraz evvel, onu olduğu yerde bırakmış, Toroslardan aşağıya inmeye başlamıştı...

Semer de kır atın yanında kalmıştı, sadece heybeyi omuzuna vurmuştu.

Fatma yoktu işte; ne onun, ne de adını, işini, gücünü bilemediği, görürse ancak tanıyabileceği yanağı yarılı adamın en ufak bir izine bile rastlamıştı.

Memleketi ise gönlü gibi haraptı; paramparça... Açlık, sefalet, yağma, isyan, savaş ne durmuş, ne azalmıştı.

Yıldırım'ın Akşehir'den Bursa'ya götürüldüğü günden bu yana acaba kaç yıl geçmişti? Şimdi hatırlayamıyordu! İyice düşünürse belki çıkarırdı!

Akşehir'den Amasya'ya giderken yarı yolda geri dönmüştü; yine dolaşmaya, yine süfli hayatını yaşamaya başlamıştı. Hiç olmazsa Fatma'nın ölüsünü bulsaydı. Bir türlü ümidini kesemiyordu. Fatma, ölü veya diri Anadolu topraklarındaydı. Kim bilir kaç defa onun mezarının önünden veya sığındığı bir evin köşesinden geçmişti?

Bir su kenarına geldi, heybeyi bıraktı, uzandı...

Artık Toroslar bitiyordu, Ulukışla'ya, İç Anadolu'ya yaklaşıyordu. Fakat daha fazla yürüyemeyeceğini anlamıştı. Kır atsız ne bu su kenarı, ne ıssız dağ yolları, ne de han köşeleri çekilirdi.

Kır at başka idi. Hem yol arkadaşı; hem dert ortağı, hem de ağırlığına katlanan vefalı bir dost olmuştu.

Pınardan birkaç yudum su içti; buz gibiydi. Elini, yüzünü yıkadı; üşüdü. Sırtına giyecek bir şey aradı, bulamadı. Midesini susturacak birkaç lokmanın özlemini çekti. Heybe tamamen boştu, yine su içti.

Mevsim kışa dönüyordu. Torosların karlı sırtları vardı. Bakır renkli tepeler, mor ve gri yamaçlar birbirlerinin üzerine yaslanmıştı.

Bulutlar kararmış, dağlara doğru çöküyor, gök kapanıyordu. Çamların yeşili bile artık insanı ürkütüyordu. Yamaçlardan taşlar, kütükler yuvarlanıyordu.

Böyle ıssız, kimsenin geçmediği, su sesinin bile ürperti uyandırdığı bir yerde ne düşünürdü insan? Nefsini korumaktan gayri ne yapabilirdi acaba?

Avunabilmek için geçmiş günleri mi yaşasaydı? Yoksa sığınacak bir yer mi bulsaydı?

Bir yörük obasına rastlarsa geceyi orada geçirirdi. Fakat bu mevsimde yörükleri bulmak hiç de kolay değildi.

Zaten yol yürüyecek gücü de yoktu. Gitmeyecekti, bir yere kıpırdamayacaktı. Gece çökse de buradan ayrılmayacaktı.

Heybeyi kucağına aldı, ona sarıldı; hiç olmazsa karşıdan esen rüzgâra karşı göğsünü korurdu.

Kaç yıl evveldi acaba? Bir gün, karısının elini tutmuştu:

"- Fatma," demişti ona, "ben giderim... İnan ki seni severim, hem de çok severim. Sana bakarken içim titrer! Fakat babana da vaktiyle söylemiştim; ben gezmek, dolaşmak, görmek isterim. Kafamın içinde aydınlatılması gerekli birtakım karartılar var. Bekle beni."

Karısı gözyaşlarını güçlükle tutarak:

"- Git," demişti, "madem istiyorsun git. Seni ben de çok seviyorum, bekleyeceğim. Savaşa gitseydin şayet, yine böyle beklerdim. Seni anlıyorum. Rahat etmen, iyice inanman, öğrenmen için dolaşman gerek."

Nihayet yola çıkmıştı. Karısını öpmüş, her daim yaptığı gibi çilli yanağını çilli yanağına sürmüş, uzaklaşmıştı.

Evvelâ doğuya gidecekti, hep doğuya; ufukların ötesindeki bitmek tükenmek bilmeyen dağların ardındaki doğuya. Kayıların geldiği yere. Oğuzların ülkesine...

Sivas kalesi gözden kaybolunca kadar atından inmemiş, ardına bile bakmamıştı...

- Selâmaleyküm! Nirden gelin, nireğe dek gidin? Hızmat neğidi?

Sıçradı, doğrulmaya çalıştı, heybe göğsünden düştü... Karşısında bir yörük kızı duruyordu...

- Bire herif konuşsana; inmin cinmin? Açlığın, neyin yok ya? Biz yabana düşmüş garip çok görürüz. Açlıktan konuşamazlar; geberip giderler!

Yörük kızına dikkatle baktı. Kütür kütür, taptazeydi. Yanına iyice sokulmuştu; tepeden aşağıya doğru onu süzüyordu.

Kızın yanık bir yüzü, çatık kaşları, kalkık dudakları vardı. Boyu bir hayli uzundu. Akşamın loşluğunda gözlerinin rengi pek seçilemiyordu. Somurtkan duruyordu.

Sırtına giydiği hırka beyaz çuha üzerine sarı simle işlenmişti. Cepkeni lacivert çuhadan yapılmıştı; o da sarı simle süslenmişti. Entarisi üçetekti. Üçeteğin altından şalvarı görünüyordu; koyu mavi renkliydi. Ayağındaki edikler sarıydı, sivri uçları yukarı doğru kalkmıştı. Önünde püsküllleri vardı.

Kız kıpırdadı, salına salına Gündoğdu'nun önünden geçti. Başında taşıdığı bohçasını, elindeki koyun postundan yapılmış saplı tulumunu yere bıraktı.

- Benim adım Döndü, dedi, seninki ne ki?

Sırası mıydı şimdi bu kızın? Tam geçmişi yaşayacak, biraz ısınıp biraz avunacağı sırada neden karşısına çıkmıştı?

- İşine git, dedi, anan arar sonra!

Kız sallandı; başlığındaki madenler ses çıkardı. Başında kırmızı bir fes vardı. Ensesinden aşağı sarkan siyah ibrişimden yapılmış takma saçlar gümüş zincirlerle birbirlerine bağlanmıştı. Aralarında mavi boncuklar vardı.

Fesin üstü püsküllü bir örtüyle örtülmüştü, önüne altın taklidi paralar sıralanmıştı.

- Pünesime mi bakıyon emmi? Altın değil, istersem onu da takardım! Heyâ; ne şaştın?

Gündoğdu başını salladı, heybesini tekrar göğsüne bastırdı, karıncalanan ayaklarını oynattı:

- Duymadın mı? diye sordu. Git dedim sana. Benim yabancılarla uğraşacak hiç vaktim yok.

- Bir yere gitmem emmi! Gece basar; sonra beni kurtlar, kuşlar yer! Acımaz mısın?

- Acımam! Bunca dert dururken bir de seninle mi uğraşacağım?

- Öyle de olsa gitmem; ala sabaha dek buradayım! Beni korursun değil mi? Allah'tan korkman mı? Garezin kime?

Gündoğdu kızmaya başlamıştı, bir taraftan da karnı gurulduyordu. Yine de ayağa kalktı; elbette bu su başından başka buralarda geceyi geçirecek bir yer bulurdu.

- Nereye emmi?

- Sen gitmezsen, ben giderim.

- Olmaz!

- Neden?

- Etrafta uğrular var; görürlerse keserler seni.

- Uğrular mı var?

- Heya! Biraz evvel başına kırmızı bir bez dolayan bir herif dere kenarında namaz kılıyordu. O, uğruların reisi işte.

Gündoğdu hemen oturdu; etrafına bakındı. Kimseler yoktu; tabiatın öz sesinden başka yabancı bir ses duyulmuyordu.

- Nereden geldin? diye sordu. Ne arıyorsun burada? Bu halin ne; bayramlık urbalarınla ne dolaşırsın?

Kız rahatlamış gibiydi. Yüzü gülüyordu. Yanakları dolu dolu olmuş, dudakları büsbütün kızarmıştı.

- Anlatırım emmi, dedi. Laflarık. Hele sen şuradan birkaç sokum tıkın. Karnın sussun.

Gündoğdu'nun cevap vermesini beklemedi, yere diz çöktü, başındaki madenleri şakırdattı, tulumunu açtı, yufka ekmeğiyle peynir çıkardı.

- Ye, dedi. Ne yapalım, talihine küs. Bi kuzu olsa idi, onun en iyi yerini kesse idim, saç üzerinde pişirip sana güzelce bir çeman yapsa idim. Kokaç bile yok. Kokaçın yağsız tarafını kurutur, yağlısını da kıyıp kavurup çömleğe katardık. Heya tıkın hele şunu. Ardından da su iç. Amma sana söz veririn; hepsini yaparın. Çağal ekmeğini de yaparın, tandır ekmeğini de. Tarana aşı kaynatırın, bulgur döğerin. Daha neler bilirin ben, neler!

Gündoğdu ekmekle peyniri aldı, sırtını döndü, yemeye başladı. Galiba gece çok soğuk olacaktı. Nasıl sabahlayacaklardı burada? Kız, ala sabaha dek demişti.

- Tanyeri, diye fısıldadı, tanyeri. İnsana ümit verir, cesaret verir, avundurur tanyeri.

- Ne dedin emmi?

- Hiç! Anlamazsın.

Kız dizlerinin üzerinde yürüdü. Gündoğdu'nun karşısına geçip oturdu.

- Emmi, dedi, bir şey sorsam ayıp mı?

- Sor!

- Döl, döş kaç tane sende?

- Yok!

- Heç mi yok?

- Hiç yok! Ne karım, ne de çocuğum var benim.

- Eh ne yapalım; Allah başka keder vermesin? Olur, değil mi?

- Olur.

- Yoksa beğenmediler mi avratlar seni?

Gündoğdu yine cevap vermedi. Eğilip pınardan bir avuç su aldı; ağzındaki lokmayı ıslattı. Etraf kararıyordu, kız artık güçlükle seçiliyordu.

- Benim adım Döndü. Biliyon mu emmi?

- Biraz evvel söyledin ya!

- İyi!.. Sana buralarda ne aradığımı da anlatayım.

- Anlatmasan da olur!

- Olmaz emmi; sonra ala sabahı nasıl buluruz? Bu mevsimde, böyle bir yerde gece çok güç geçer; donar adam, kütük olur.

Gerçekten, insanın tüylerini diken diken edecek kadar bir ayaz çıkmıştı. Pınar öylesine soğumuş olmalıydı ki, oradan gelen nemli hava, Gündoğdu'nun tabanının altını donduruyordu.

- Heya emmi, benim adım Döndü. Yaşım ondört. Obanın en güzel kızı benim. Yaylaktaydık, yazıya inecektik; bubam beni evermeye kalktı. Hem de kiminle? Kiminle dersin emmi?

- Ne bileyim ben? Anlat işte, anlat da belki yorulup susarsın!

- Ne bileceğin, değil mi emmi? Ben diyivereyim sana; beyin oğlanı ile! Zengin mi zengin; davar, gölük, deve saymakla bitmez... Ağırlık olarak, çil çil altuncukları torbayla vereceklerini söylemişler bubama. Amma oğlan sümüklü. Çirkin mi çirkin, gudubet mi gudubet: tıpkı sana benzer. Yalnız onun çilleri yok da, delikleri var yüzünde...

Gündoğdu kıpırdadı, heybeyi omuzuna attı, delik külâhını başına iyice bastırdı, ayaklarını altına aldı.

- Nerede kalmıştık emmi? Ha; anama gittim, "Ana," dedim, "ben bu uyuzla dünyada evlenmem." dedim. Anam yün eğirirdi, yüzüme

bile bakmadı, "Bubana git," dedi, "bubana anlat." Bubama vardım, "Buba," diye yalvardım, "biricik kızına kıyma. Başka oğlan mı yok, taşı sıksa suyunu çıkaranlar çok. Beni onlardan birine ver. Beyin oğlu neyimize gerek?" Bubam kovdu beni, yine anama vardım. Anam bu sefer hamur yoğururdu... "Ana" dedim!

Gündoğdu dayanamadı:

- Yeter, diye bağırdı, yeter! Gerisini yarın sabah ayrılmadan evvel anlatırsın. Uyuyacağım ben.

- Hele dinle bak. "Ana," dedim, "bubam beni kovdu, illâ beyin oğluyla evlendirmek ister. Ben o tüysüz oğlanla evlenirsem, kendi kendime kıyarım!" Anam halime acıdı, acıda da hec ses etmedi. Sandığı açtı, yeni urbalarımla bu başlığı çıkardı. Torbamı dürdü. Tulumuma azlığımı, neyimi doldurdu. "Var git," dedi, "saklan bir yerlerde. Haber salarsın bana; gün olur buluşuruz elbet. Hele ortalık bir yatışsın." Anamın elini öptüm, düştüm yollara. Ama bilir misin emmi; benim eşli pırtılarım vardı; kodum kara çadırda. Hele bir yazmışım vardı, kara geçim; neredeyse yavrulardı. Hepsini, neyini bıraktım. Anladın mı emmi, ben de bir garibim? El oldum artık!..

Döndü sustu. Gündoğdu'nun konuşmasını bekledi. Onun sadece soluduğunu hissedince.

- Duymuyon mu, emmi? diye sordu. Niye cevap vermiyon? Endeğe bu avratcağıza heç mi acıman? Bi seyel iki çift laf etsene!

Gündoğdu, kızın yüzünü hiç görmüyordu. Yalnız, onun ne kadar merakla kendisini gözlediğini anlıyordu.

- Olan olmuş, dedi, ne desem boş. Bundan sonrasına bak. İşte hepsi bu kadar; sus artık!

Kızın bir süre soluğu bile hissedilmez oldu. Ne yapıyor, ne düşünüyordu? Acaba biraz daha konuştursa yahut nasihat edip avutsa mıydı? Neyine gerekti? Hele böyle bir gecede, dağ başlarında kimseyle uğraşacak hali yoktu. Bir tek kişinin ne önemi olurdu? Kişiler vardı, Türk ulusu vardı... Sonra Fatma, intikam almak için kıvrandığı bir kara Tatar, Hacı İvaz Paşa ve sislerle örtülü bir geçmiş ile geleceğin bilinmeyenleri vardı. Bir de bunların arasından, Tuğrul Alp ona "Allah kahretsin" diye bağırıyordu...

- Emmi... Sen de benim gibi canından bezik min ayeen? Aklıma ne gelir şimdi, bilin mi? Beyin adamları, peşime düşmüştür. Tüysüz oğlan da, bubam da silâhlarını kuşanıp yanlarındadır. Bizi görürlerse

beni senin kaçırdığını sanırlar. Vallah komazlar seni! Belki de izimi bulmuşlardır!

Gündoğdu heybeyi fırlattı, hemen dizlerinin üzerine dikildi:

- Ne dedin, diye bağırdı, ne dedin? Benim seni kaçırdığımı mı sanırlar? Sonra ne olur?

- Heç lâf dinlemezler! Namus aşkına garipliğine bakmadan pare pare ederler seni! Silâhın var mı emmi?

- Kız sen benim başıma bile bile bu derdi neden saldın? Allah'ın belâsı! Silâh ne gezer bende? Sen Topal Timur'dan da betermişsin!

- Kim o emmi? Uğursuzun biri mi? Âdem mi, Havva mı? Anam demişti ki, "Sıkışırsan deyzene, ileri obadaki deyzene sığın, saklar seni." Gönlüm deyzemi derde sokmak istemedi. Rastladım sana, fena mı oldu emmi? İstersen şurada bir türkü söyleyeyim, kaval havası!.. Gamın, neyin dağılsın.

Gündoğdu ayağa kalktı, heybesini sırtladı, ayakları taşlara, odun parçalarına takıla takıla yürümeye başladı.

- Gelme peşimden, kal olduğun yerde. Gözünü oyarım senin.

Fakat fazla ilerleyemedi; tökezlendi, düştü. Karanlık iyice çökmüştü, önünü görememişti. Dizi patlamıştı, hattâ pabucu fırlamıştı. Emekleye emekleye bir ağaç aradı; rastlayınca sırtını dayadı.

Yine de Döndü'nün sesini işitiyordu; kız sesleniyordu:

- Emmi neredesin? Sana bir şey soracağım; beyin oğlunun heç sakalı çıkmazdı, senin çıkar mı?

*

Gün doğuyordu... Tanyeri, alasabah!

Toroslarda gün başka türlü doğuyordu. Havanın sıkıntılı bir hali vardı. Gayesini anlatamamanın, özünü gösterememenin, inandıramamanın, unutulmuş olmanın üzüntüsünü taşır gibiydi. Zaten tanyeri hep böyle olurdu. Güne kavuştuğu zaman ise rahatlar açılırdı.

Gündoğdu uyandı. Buz gibi kesilmişti, beli ağrıyor, başı zonkluyordu. Şalvarı delinmiş, diz kapağındaki yara pıhtılaşmıştı. Bir süre ne olduğunu anlamaya çalıştı, sonra hemen yerinden fırladı. Pabucunun bir teki ileride duruyordu; sekerek gitti, ayağına giydi.

Döndü'ye bakındı; kız su kenarında uyuyakalmıştı. Üzerine bir bez örtüp sarınmış, başının altına bohçasını almıştı.

Ne de güzel uyuyordu. Dudakları uzuyor, büzülüyor, zaman zaman yutkunuyordu. Belki de rüya görüyordu. Üzerindeki örtüye sarınışından, yanaklarına yayılan pembelikten, arada bir örtünün altından bacağını oynatışından gördüğü rüyanın pek renkli olduğu anlaşılıyordu...

Torosların taptaze havası onu öylesine sarmıştı ki, geçmiş günün heyecanı onu öylesine yormuştu ki, daha uzun süre uyanacağa benzemiyordu.

Gündoğdu açık duran tulumdan bir sokumluk ekmek aldı. Pınardan birkaç yudum su içti, hattâ matarasını doldurdu. Sonra elini yüzünü yıkayıp külâhını başına iyice geçirdi, heybesini omuzuna vurdu, sekerek uzaklaştı.

Ufak bir keçi yoluna çıkmıştı; yol durmadan kıvrılıyor, aşağıya doğru iniyordu.

Ağaçlar, çamlar, yeşiller, kayalar, grileşmiş tepeler onunla beraberdi.

İleride bir çay akıyordu. Biraz ötede kıpırdanmalar, yerden bitmiş gibi ufak çadırlar vardı.

- Çingeneler çeri kurmuşlar, diye söylendi, yayılmışlar. Daha birkaç gün oyalanırlarsa dağılırlar.

Onlara görünmemeye çalışarak ilerledi. Ardından bir köpek havlayınca adımlarını büsbütün sıklaştırdı. Canı acıyordu. Kırılmamış bile olsa diz kapağı onun başına bir hayli iş açacağa benziyordu.

Hele şu dağlardan bir inseydi. Aylardan beri buralarda dolaşmanın hiçbir faydası olmamıştı. Dağ köylerinde bile ne Fatma, ne de adını bilmediği intikam almak için çırpındığı o adam vardı...

Bir şarkı mı söyleseydi acaba? Sesi hiç de güzel değildi; yine de yalnızlığını unuturdu. Düşünse, daha doğrusu düşündüğünü bilebilse yalnızlıktan kurtulacaktı. Bıçağını çıkarıp bir dal kesti. Ona dayana dayana yürümek daha iyi olacaktı. Halbuki kır atın sağlığında hep bu dalları hayvanın kabasına batırmak için keserdi. Doğrusu burnunun direği sızlıyordu; kır at gittikten sonra büsbütün garip kalmıştı.

Fatma bir gün boynuna sarılarak ona:

- Sakın gamlanma, demişti, seni kimse anlamasa da ben anlıyorum. Yalnız değilsin, ben varım! Karınım, kocamsın.

Halbuki bir kişi daha onu anlamıştı, ona hak vermişti. Fatma'nın erkek kardeşi Ahi Çelebi.

Ahi Çelebi bir gün, gizlice Sivas'a gelmişti. Onları bulmuş, birkaç gece misafir kalmıştı. Ahi Çelebi (Atayi) takma adıyla şiirler yazardı.

Gündoğdu'ya okumuştu şiirlerinin bir kaçını. O gün okuduğu, güneş redifiyle yazılmış bir kasideydi. Öyle sanılırdı ki, o zamana kadar Güneş redifiyle kaside yazan olmamıştı.

Ahi Çelebi Gündoğdu'ya:

- Üzülme, demişti, her şey düzelir!.. Diğer kardelerim Bekir, Mehmet, Bâli ve Mahmut Çelebiler ile babam adını dahi anmak istemeseler bile ben yanınızdayım. Seni beğeniyorum, göreceksin, gezeceksin, anlayacaksın, bizlere anlatacaksın. Yolculuk ne vakit?

- Birkaç gün içinde.

O gece Ahi Çelebi'nin defalarca yanaklarından öpmüştü. Fatma, kendisine has sevimliliğiyle şerbetler getirirken bile onlar daldıkları konuşmadan ayrılmamışlardı.

- Ahi, demişti. Gündoğdu; şiiri asla bırakma. Sen Şeyh Sinan'dan sonra zamanımızın en kuvvetli şairisin. Divanını da görmek isterim.

- Elbette. Hem bundan sonra şiirlerime Türkçe mesel de katacağım. Atalarımızın dediklerini gözler önüne sereceğim.

- Biz kardeş çocuklarıyız; sen benim dayımın oğlusun!.. Seni de kaybedersem çok yanarım. Yolculuğum uzun sürecek.

O zaman Ahi Çelebi derin derin düşünmüş:

- Yolun açık olsun, demişti, kız kardeşimin haberi var mı hemen yola çıkacağından?

- Henüz yok!..

- Fatma'yı çok severim; incinmesini hiç istemem. Zaten kederlidir; başta babam olmak üzere bütün aile onun adını bile anmaz olmuştur! Kardeşime bir hal olursa çok yanarım."

Ahi Çelebi, tam bir erkek güzeliydi. Sakin ve uysaldı. Ayrılırken bile ne kadar heyecanlı olursa olsun, yine de sükûnetini kaybetmemeye çalışmıştı. Kız kardeşini doyamamacasına kucaklamış. Gündoğdu'yu öpmüş, sessizce gitmişti.

- Emmi, emmi!.. Yetiş.. Buldular izimi, kestiler önümü. Beyin bir domuzu, bırakmaz peşimi!..

Bir an durdu; daldığı düşünceden uyandı, diz kapağının sızısını yeniden hissetti. Başını çevirip geriye baktığı zaman Döndü'nün kendisine doğru koşmakta olduğunu gördü.

Kızın bohçası yine başındaydı. Eliyle dahi tutmuyordu bohçayı. Koşarken bile bohça hiç kıpırdamıyordu.

Koyun postundan yapılmış tulumunu sol eline almıştı. Hırkası tamamen açılmıştı. Yeleği dahi görünüyordu. Dün akşam nedense belli olmamıştı; belinde yuvarlak, üzeri işlemeli gümüş tokalı bir kemer vardı. Kuşağı ipekli ve yollu idi...

- Emmi!.. Vardı yanıma domuz; vardı!.. Çık karşısına göster erliğini! Kız kaçıran, kız kandıran sonuna katlanır!

İşte bir bu eksikti; her işi bitmişti de şimdi dağ yolunda tanımadığı yabancı bir kız için tanımadığı bir adamla çarpışacaktı!..

Ne etse de, kaçsa uzaklaşsaydı buradan. Kır at sağ olaydı; onu kurtarırdı. Yol düzleşmişti; kır at düz yollarda ekseriya direnmezdi...

Hemen heybesini omuzundan attı, sopayı fırlattı, patlak dizinin sızısına aldırmadan gücünün yettiği kadar sekerek koşmaya başladı.

- Emmi!.. Çüş emmi!..

Küt diye bir ses işitti! Olan olmuştu; adam kızı devirmiş, şimdi de kendisinin peşine düşmüştü. Yapamayacaktı, daha fazla konuşamayacaktı; yaralı diz kapağı zonkluyordu.

Gözlerini kapadı, eğildi, dizini uğuşturmaya başladı. Bekliyordu, sonu ne olursa olsun bekliyordu.

Ayak sesleri yaklaşınca doğrulmaya çalıştı, gözlerini açtı. Karşısında Döndü duruyordu. Sağ elinde bir kılıç tutuyordu. Yine bohçası başında, yine tulumu sol elindeydi.

- Al bu kılıcı emmi! Beyin domuzunun! Yere düşürdü, kaptım. Bundan sonra sen taşı. Doyumdur. Herifin kafasına bir taş vurdum, gırtlağıma sarılmışken yere yığıldı, beyni delindi. Heya. Tanık ol; yaparım ben! Alsana kılıcı emmi.

Gündoğdu küfretmemek için kendisini güç tuttu.

- Doyum ha, dedi, ben böyle ganimet istemem, at onu yere! Bırak benim yakamı. Göbeğimiz seninle beraber mi kesildi?

- Heya!.. Ayrılamayız bundan sonra?

- Neden?

- Herif duydu; kendine gelince senin beni kaçırdığını söyler. Bundan sonra sana bi kul bile inanmaz!.. Hem ben senin donunu neyini yıkarım, aşını neyini pişiririm, bitini neyini ayıklarım, yaranı neyini sararım, keline neyine bakarım. Beni yalnız koma!

- İstemem, senin yardımına ihtiyacım yok benim.

- Alacalık etme emmi; pişman olursun.

- Ben dönek değilim, söz vermedim kimseye! Git yoluna be kız, git yoluna; çileden çıkarma beni. Seninle uğraşacak vaktim yok.

Döndü'nün elinden kılıcı aldı, yere fırlattı, sonra heybesini bile aramadan iki adım attı. Fakat yürüyemedi. Yaralı dizi yere basmasına engel oluyordu.

- Uy, uy, uy!.. Patlamış... Dur hele!.. Şu heybeni neyini getireyim de, sonra bana aban. Bir süre yayak gideriz. Bir kovuk bulursak sığınır; tımar ederim orasını. Uy! Nasıl da patlamış akıyor?

Döndü koştu; ilerideki heybeyi aldı, sırtına vurdu, geldi. Gündoğdu'nun kolunu boynuna doladı, adamı adeta sağ omuzunda taşımaya başladı.

- Sen nereye gidersen ben de oraya gelirim emmi! Adın neydi senin? Adını söylesene artık bre herif!

- Gündoğdu!.. Gündoğdu!..

- Hah! Gündoğdu emmi... Vardığımız yerlerde sual ederlerse benim için; bacım dersin. Oldu mu?

Yeşil yeşil ağaçlar, erguvanlar, sarılar, pembeler, maviler, renkler diyarı Toroslarda vakit öğleye yaklaşıyordu.

Siyah, tüysüz keçiler vardı uzaklarda; sanki bu renkleri yiyorlardı...

Sultan Hanı

AKŞAMA doğru kervansaraya vardılar. Bu kaçıncı kervansaraydı? Doğrusu gecelerini rahat geçiriyorlar, tıka basa da karınlarını doyuruyorlardı.

Toroslardan inince, Döndü'nün parasıyla Ulukışla'da iki merkep satın almışlardı. Gündoğdu'nun ayağı kütük gibi şişmişti...

Döndü eşeğinin yularına yapıştı, yere atladı:

- Bre emmiler, bre dayılar; yardım edin. Bacısı olduğum şu garibi merkebinden indirin. Ayakcağızı tutmaz!

Sonra kendisininkiyle birlikte, Gündoğdu'nun hayvanını da çekmeye başladı. Kapıdan girdiler.

Derinden gelen bir uğultu vardı içeride. At kişnemeleri, geviş getiren develerin yapışkan sesleri katre katre yayılıyordu.

- Emmi, hey emmi!.. Nereye geldik biz? Burası han değil saray emmi!.. Vay bubam vay!.. Saraydan da öte, kal'a burası emmi. Ne ucu var, ne bucağı!

Konya Aksarayı'na yakın Sultan Hanı denilen bir kervansarayın avlusundaydılar şimdi...

Güneş henüz çekilmemişti.

Tam karşılarında, avlunun ortasında dört kemer üzerine oturtulmuş dört köşe bir mescit göze çarpıyordu. Mescidin duvarları akşamın karışık renkleri altında bile canlılığını gösteren çinilerle süslenmişti. Mescit kemerlerinin altında gayet zarif bir şadırvan duruyordu.

- Hey hancı, duymaz mısın? Ağamı kim merkebinden indirir?

İki adam yaklaştı; yorgun, bezgin, hattâ endişeli bir halleri vardı.

- Sus be hatun, dediler, etrafı ne avazeye salarsın? Nesi var bu garibin?

- Görmez misin, dizi patladı, ayağı taşa döndü, merkep sırtında gitmekten dibi delindi. İndirip de bir yere yatırsanıza!..

- Sen nesisin?

- Bacısıyım dedik ya!

- Eşyalarını al, hareme geç; dinlen. Merkeplerle adamı bize bırak.

Döndü başına bohçasını, sol eline tulumunu, omuzuna Gündoğdu'nun heybesini almıştı, yerinden bir türlü kıpırdamıyordu.

- Ne oyalanırsın? Haydi, yürü avrat! Harem avlunun sonundaki büyük kapıdan girince soldadır. Var oraya; seninle uğraşacak vaktimiz yok bizim!

- Olamaz!.. Ben ağamı kimlere korum? Yarasına ben bakarım, karıncağızını ben doyururum. İllâ şuradan şuraya gitmem.

İki adam birbirlerine bakındılar. Sonra Gündoğdu ile yörük kızını süzdüler.

- Avradı da olsan yalnız komayız sizi, usul böyledir. Hem sen yörüksün; hâlbuki bu garip yörüğe hiç benzemez. Varın dışarıda ne haliniz varsa görün; lâkin burada bir arada bırakmayız sizi. Hadi durma.

Döndü'yü ittiler, kız somurttu. Sonra yeni farkına varmış gibi gözleri irileşti, ayağını şiddetle yere vurdu:

- Çüş, diye bağırdı, çüş ya! Be herif; ben bu garibin bacısı olmam da neyi olurum? Şu uyuz halini görmeyip onunla aşnalık mı ederim, yoksa yavuklusu mu olurum? Beni ne sandınız siz?

Adamlar hırslarından ellerini bıyıklarına attılar. Şu yörük kızına bir temiz sopa çekmek gerekiyordu.

Gündoğdu daha fazla sabredemedi. Ateşler içinde yanmasına, dizindeki dayanılmaz sızıya aldırmadan bağırdı:

- Git, Allah'ın cezası git! Ne diyorlarsa onu yap! Nedir benim senden çektiğim?

Kız büsbütün somurttu. Sırtındaki heybeyi yere fırlattı. Başında bohçası, sol elinde tulumu olduğu halde uzaklaştı.

Avlu çok genişti. Saf tarafta revak şeklinde üstü örtülü arabalıklar, hayvan bağlamaya mahsus yerler, sol tarafta ise odalar, ambarlar, ahırlar vardı. Nalbant dükkânı, ayakkabı tamircileri, samanlıklar, arpalıklar yanyana sıralanmıştı. İleride bir hamam göze çarpıyordu. Hattâ köşede bir de okuma odası bulunuyordu.

Nalbant dükkânlarından gelen sesler hâlâ dinmemişti. Buna, keyiflenmiş katırların bağırtıları ekleniyordu. Avlunun bir köşesine develer çökmüştü. Tavuklar ise çoktan tünemişlerdi. Arabalar sundurmaların altındaydı. Yalaklardan sular akıyordu.

Kervansarayın duvarları gayet yüksek ve kalındı; dışarıya bakan hiçbir penceresi yoktu. Yalnız yukarıda mazgal delikleriyle, bir de kule vardı. Gözcüler kulede nöbet bekliyorlardı.

Gündoğdu'yu eşekten indirip koluna girdikleri zaman:

- Sana tek kişilik bir göz verelim, dediler. Ocağı da var. Nasıl olsa han tenha; etrafın karışıklığından kervanlar pek yola çıkmaz oldular. Ticaret durdu. Azığını da baş ucuna kor, çıranı da yakarız. Bir derdin olursa seslen geliriz. Meraklanma, sabaha kadar güzelce uyu.

- Eyvallah. Eksik olmayın.

- Bitin, uyuzun, kelin yok ya?

- Yok. Temizin.

- Doğru söyle; varsa eğer seni hamama sokalım, darüşşifaya koyalım.

- Hiçbir şeyim yok. Düştüm, üşüttüm, yoruldum; geçer.

Ezan okunuyordu... Birkaç kervan gelmişti; mal yıkıyorlardı. Mevsim icabı gece erken çökmüştü.

Gündoğdu'yu küçük bir odadaki dar bir sedire yatırdılar. Taş bir merdivenden çıkmışlar, revakla örtülü gezinti yerinde birkaç adım ilerlemişler, kilitsiz bir kapı aralayıp içeri girmişlerdi.

- Hadi kal sağlıkla.

- Bir şey sormak isterim.

- Sor derviş, ne dilersin?

- Bu avlunun ötesinde başka bir kapı daha mı var?

- Var. Kervansaray iki kısımdır. Büyükçe bir kapıdan öteki kısma geçilir. Orası enliliğine dört, uzunluğuna sekiz olmak üzere otuz iki adet kalın ayaklar üzerine kurulmuş sivri kemerlerle bölünmüştür. Kadınlar için ayırdığımız yer de oradadır.

Adamlar daha fazla konuşmadılar; çıktılar.

Ocak yanıyordu, çıra titriyordu. Dışarının soğuk havası içeride tutunmaya çalışıyordu. Dakikalar ilerleyip gecenin sessizliği etrafa çöktükçe Gündoğdu ısınmakta olduğunu, hattâ acısının bile azaldığını hissediyordu. Nitekim başucuna yemek, ekmek ve bir testi su koydukları zaman karnının acıkmış olduğunu da anladı.

Fakat kalkmadı, doğrulmadı; çıplak başının altına ellerini götürdü, bakışlarını tavana dikti.

Gurbet ildeydi, belki de ömrü boyunca gurbet illerde dolaşacaktı. Bir gün kır at gibi tamamen güçsüz kalıp göçecekti. Hiç kıymeti yoktu. Yeter ki imkân bulsun; gördüklerini, sezdiklerini, bildiklerini ve duyduklarını anlatabilsindi. Türklüğüyle övünüyordu, övünecekti de. İşte şu kervansaray Türkler'e ait büyük bir buluştu. Türk'ün öz cevherinden birini taşıyordu. Aynı zamanda çok değerli bir sanat eseriydi de. Ne yazık ki, vatan karışmıştı, hiç de durulacağa benzemiyordu.

Türk bir şeyi bilmiyordu; kendi değerini. Tevazuu sonsuzdu. Bileğinin kuvvetini özünden fazla tanıyordu. Sadece onunla övünüyordu. Gıdalandığı cevherini, en büyük özünü hiç benimsememiş görünüyordu. İşte Gündoğdu bu gerçeği ortaya dökmek istemişti. Fikri, sanatı ve töreyi, Türk'te bunların hepsi vardı; yabancıya hiç ihtiyacı yoktu.

Böyle gecelerde insan garip olurdu. Hâlbuki o, şu anda hiç de gariplik hissetmiyordu. Fakat yalnızlık bazen fena dokunuyor, konuşamamanın, dinletememenin acısıyla kıvranıyordu. Gariplik başka idi, yalnızlık başka.

Gündoğdu'yu dayısı Hacı İvaz Paşa büyütmüştü... İmadettin Hacı İvaz Paşa!.. Tokatlı, Kazovalı, Ahi, mimar, asker, İvaz Paşa!..

Gündoğdu çok küçükken babası ölmüştü; annesiyle birlikte dayısının yanında oturmaya başlamışlardı. Bir yıl sonra da annesi gözlerini kapamıştı. Gündoğdu'ya babasından epeyce servet kalmıştı.

Şimdi, küçüklük yılları gözlerinin önünde olduğu gibi canlanmıştı. Ahi Çelebi ve dayısının diğer oğullarıyla oynayışları, ata binişleri, tahtadan kılıçlarla birbirlerine hamle yapışları, okların yaylarını germeye çalışışları ne kadar da canlı olarak karşısında duruyordu!

O sıralarda Fatma yeni doğmuştu; kundağını, beşiğini bile hatırlıyordu onun.

Gündoğdu'ya evvelâ Hacı İvaz Paşa ders vermişti. Sonra Bursa'ya göndermiş, daha sonra Konya'ya yollamıştı. Fatma da büyümüştü o zamana kadar; epeyce serpilmişti. Birbirlerinden ayrılmaz olmuşlardı.

Elâ gözleri vardı Fatma'nın. Saf ve duruydu. Bir yaz günü onları bir ağacın dibinde Ahi Çelebi yakalamıştı; gülmüş. "Bir daha sefere bana haber verin, gözcülüğünüzü yapayım." demişti.

Duyguları derindi, çok derin. El ele tutuşmak için bile büyük gayret sarf ederlerdi. Fakat o eller birleşti mi, bir daha kolay kolay ayrılmak bilmezdi.

Bir gün onu Hacı İvaz Paşa Amasya'da, Çelebi Mehmet Amasya beyi iken, yanına çağırmıştı:

"- Yeğen," demişti; "Okudun öğrendin. Artık silâh kuşan, sana beyin yanında bir iş vereceğiz. Vakit geldi..."

İşte hayatını değiştiren bu konuşma olmuştu. Dayısını sever, sayardı. Hattâ ona gıpta da ederdi. Yalnız...

- Emmi, emmi ben geldim. Nasılsın? Ağrın, sızın, neyin yok ya? Uy! Burası ne sıcakmış!

Âdeta uykudan uyanır gibi silkindi. Evvelâ bir boşluğa gömüldü, sonra ayıldı. İçeriye Döndü girmişti, ayakları çıplaktı, başında fesi yoktu, emekliyordu.

- Ele girmeden geldim işte. Meraklandım doğrusu.

Gündoğdu dayanamayıp bağırdı:

- Hay kör şeytan! Keşke yakalansaydın! Bir temiz dayak atsalardı sana! Meraklandın demek?

- Heya!.. Düşte miydin, yoksa sanı mı kurardın?

- Hiçbir şey yapmazdım! Ne uyurdum, ne de, hayal kurardım. Sadece düşünürdüm!.. Hadi, git buradan!

- Ne düşünürdün emmi? Gel seni biraz söğündüreyim. İçin açılır.

- İstemem, avunmaya ihtiyacım yok.

Döndü yatağın yanına bağdaş kurup oturdu. Saçları omuzlarına dökülmüştü. Dolgun yanakları yavaş yavaş kızarıyor, dudakları uzuyor, sağ ayağının başparmağı oynuyordu.

- Ben bu parmağımı hep oynatırım emmi, güzel oynatırım. Hiç kimse benim gibi yapamaz.

- Niyetin sabahlamak mı senin burada?

- Heya! Bugün çok gamlıydın. Yaran da sızladı, için de... Gözden kaçmadı emmi. Seni kimlere koyam da gidem? Yabanın ayılarının eline nası bırakam? Bak hele; merkep önüne saman iter gibi yemini başucuna koyup savuşuvermişler!

Gündoğdu doğrulmaya çalıştı. Başaramayınca yine sırtüstü yattı. Belki de bu kıza hiçbir zaman lâf anlatamayacaktı:

- Dinle beni Döndü, dedi, söyletme kötü kötü. Güzel kızsın anladık; ama konuşman çirkin! Lâfını bilmiyorsun. Sadece güzel olmak para etmez. İnsan güzelliğini tamamlayan konuşma, terbiye, nezaket, bilgidir. Bunları kafan almıyor mu senin? Güzel... Bilemezsin; içiyle dışıyla güzel olana Tanrı bile âşıktır!

- Tövbe de emmi, o ne biçim lâf? Tanrı heç âşık olur mu, Tanrı kul mu?

- Bir sual sorayım sana... Bu kervansarayın kapısının önüne geldiğimiz zaman ne gördün?

- Heç! Kapıyı gördüm, develer, eşekler, katırlar, arabalar, atlar giriyordu!

- Yaşın küçük, hem de çok küçük; anlamayacaksın belki. Ama araştırmaya, öğrenmeye çalış.

- Çalışırım emmi!..

- Bu hanı belki de yüzyetmiş yıl evvel Selçuk hükümdarı Sultan Alâaddin Keykubat yaptırmış. İnsanlığa hizmet, Türk zevkine renk, can ve mala güven vermek için!

- Sonra emmi?

- Anadolu'da, her yerde birer konak aralıkla böyle kervansaraylar var. Ama burası hepsinden üstün. Giriş kapısındaki, taçkapıdaki sanatın farkında mısın? İki kalın ayak arasında içeriye doğru geçme taşlarla yapılan kapının üst kısmına karnaslarla oturtulmuş tavan, ayakların ön sathiyle birleştirilmiş. Ayrıca üç köşeli mihrabın üstü, sivri kemer şeklinde oymalı bir pervazla çerçevelenmiş. İşte güzel orada... Önünde saygıyla eğilinecek güzel! Sadece şekil değil, ruh var orada! Pervazın yukarı tarafındaki sivriliğin atına kazılmış olan *"Elminneti lillah"* yazısının farkında mısın? Ne ihtişam o!.. Bu kadarla da bitmiyor; kapı ayaklarının kapı tarafındaki köşelerinde burmalı sütunçeler var. Daha neler yok ki, neler!

Gündoğdu birden sustu. Sanki yeni görüyormuş gibi kıza baktı. Kime söylüyordu bu lâfları? Kız nereden anlayacak, kapının değerini nasıl canlandırabilecekti? Fakat Döndü'nün hiç de canı sıkılmış bir hali yoktu. Üstelik âdeta meraklanmıştı.

- Emmi, dedi, emmi; sen nereden biliyon bunca lâfı? Bayağı bilip de konuşuyon! Ha, söylesene bana?

Gündoğdu başını çevirirken:

- Hiç, dedi, bildiğim falan yok! Bir arkadaşım vardı, çok şeyler öğretmeye gayret etmişti bana; bazılarını ezberlemişim.

- Öyleyse senin o arkadaşın yaman herifmiş; şaştım da kaldım. Adı neydi arkadaşının emmi?

- Unuttum.

Gündoğdu gözlerini kapadı; çıranın meydana getirdiği duvardaki ışık kırıntılarını görmek istemiyordu sanki...

- Emmi. Sana bir şey sorsam kızar mısın?

- Kızarım! Git uyu artık. Nasıl geldinse öyle git; kimse görmesin.

- Emmi sen kimsin?

- Nasıl kimim, adımı söyledim ya!

- Adın yetmez. Nerede doğdun, nirden gelin, nireğe gidersin, neden dolaşırsın? Evvelce ne iş yapardın? Seni bu yollara kim düşürdü? Devriş desem değilsin, çeri desem değilsin, softa desem değilsin; ne yutulur ne yenirsin? Yoksa âşık mısın sen emmi? Çok mu güzeldi yavuklun? Hee? Nasıldı nasıldı?

- Sus! Kes sesini! Yeter artık! Öldürmek mi kastın beni? Boğuluyorum, görmüyor musun?

- Boğuluyor musun? Burada ne ırmak, ne de göl var emmi? Hastasın sen, anladım, kursağın da sokum yüzü görmedi. He ya!.. Şimdi aşını neyini vereyim, yarana neyine bakayım. Ninni çağırırım, türkü söylerim; uyuturum seni. Ala sabaha dek başını beklerim. Heç sesim çıkmaz.

Gündoğdu güçlükle oturdu. Ellerini iki yanına dayamıştı:

- Bana bak, dedi, yabancı bir yerdeyiz; bir kervansaraydayız. Şimdi buraları Osmanlılardan kopmuş; Karamanlıların elinde. Torosların öte tarafında, Adana civarında ise Dulkadiroğulları hüküm sürer. Etraf karışık, kimsede huzur yok. Herkes geleceğinden endişe eder. Ticaret durmuş. Türkler birbirleriyle Anadolu topraklarında savaşa tutuşmuş. Her ne kadar demincek kösler vurulup kapılar kapandığından burada güven içinde gecemizi geçireceksek de yarın sabah ne olacağımız bilinmez.

Gündoğdu sustu, bir an yörük kızına baktı; onun kömür gibi gözlerini süzüp dudaklarını büzerek kendisini dinlemeye çalıştığını anlayınca sesini biraz daha yumuşattı.

- Seninle elbet böyle dolaşamayız. En uygun, en emin bir yerde benden ayrılırsın. Bir evde iş mi görürsün, yoksa evlenir misin bilmem; zaten bu beni hiç ilgilendirmez.

- Esah mı söylersin emmi? İlgilendirmez mi?

- Ben, niçin bir de senin külfetini çekeyim? Nedense oldu bir kere, kaldın yanımda. Merhamet duygularımı söndürme, ne dersem onu yap. Ben küçücük bir kızla her an uğraşamam... İstersen obana dön.

Döndü, yavaş yavaş geri çekildi; ocağın önüne geldi, duraladı, düşündü. Başını sallıyordu, ayağının başparmağını oynatıyordu. Kaşlarının çatılmasından bir şeye aklının ermediği anlaşılıyordu. Nihayet dayanamamış olacak ki, sordu:

- Emmi; neden ortalık karışık? Ne olmuş insanlara? Sapıtmışlar mı? Bizim yörük beyi ile bubam peşimizi bıraktıktan kelli tehlike mi kalırmış? Asıl geri dönersem parçalarlar beni, teyzemin yanına sığınırsam da bulurlar. Geçinip gideriz beraber, ne zorlarsın cancağızını?

Gündoğdu'nun içine yine bir sıkıntı geldi; kime anlatmıştı bunca lâfı? Bütün sözleri havaya gitmişti. Yine de sakin görünmeye çalışarak:

- Bu kervansaraylar, dedi, menzil menzil kuzeyden güneye, batıdan doğuya, ta Türkistan'a kadar uzanırdı. Şimdi hepsi kesilmiş!

- Kesilsin emmim, ne çıkar bundan?

- Timur ölmüş. Çin seferine giderken ölmüş! Fakat yıllar yılı Türk hâlâ belini doğrultamadı. Anlatamıyorum, karıştırıyorum birçoğunu. Sebepleri ve sonuçlarını birbirine ekleyemiyorum. Çünkü doluyum, çünkü zorluyorum kendimi. Beni rahat bırak Döndü.

- Bırakırım bırakırım ama, sen beni bırakma emmi. Kimsesizim. Kimsesizim ya!.. Bubamın eline geçersem kıtır kıtır keser beni dedim sana. Sana da hemencecik alışıverdim. He ya, gözüm aksın doğru söylüyorum! Sonra Timur dediğin ölmüşse bana ne? Kır atın bile ölmüş, daha kimler ölmez ki? Bubam da, bey de, sen de geberirsin günün birinde...

Gündoğdu kulaklarını elleriyle tıkamıştı. Duymak, görmek, anlamak istemiyordu. Dünyası dağılmıştı. Bir ayna yere düşmüştü, parçalanmıştı; bir insanı, aynı insanı, şekil şekil, kırık kırık, başka başka gösteriyordu bu parçalanmış ayna...

*

Ertesi sabah kapılar açılınca pek az kervan yola çıktı. Onlar eşeklerine binip uzaklaşırken hancılar sesleniyordu:

- Malınız, canınız tamam mı?

- Tamamdır!

- Yollarda gafil gitmeyin, namussuzdan namusunuzu sakının, bir şey gaip etmeyin!

- Eyvallah! Sağlıkla kalın ağalar, sağlıkla.

- Siz de yine buyrun, yine buyrun.

Gece yağmur yağmış olmalıydı. Bulutlar gökyüzünü tamamen örtmüştü. Güneş görünmüyordu, yerler ıslaktı.

- Emmi üşüyon mu? Çenelerin vurur birbirine, yoksa illetin mi tepti?

Yol bir çizgi gibi dümdüz uzanıyordu. Birkaç merkep yol kenarına çökmüş, kıpırdamadan duruyordu. Dört kadın, yüklendikleri beyaz çuvallar içindeki eşyalarını sırtlarında güçlükle taşıyordu.

Sağda, bir ağacın dibinde bir mezar göze çarpıyordu. Daha geride, toprak damlı, taştan yapılmış evleriyle bir köy gözüküyordu. Kümbet şeklinde tepecikler vardı... Toroslar arkalarında kalmıştı; çok uzaklardaydı.

- Emmi. At sesleri duyarım, sen de duyar mısın?

Gündoğdu irkildi. Hoşlanmamıştı; kalabalıktan, hele askerlerden nedense kaçıyordu.

- Kenara! diye bağırdı.

Döndü yere atladı; kendi merkebiyle birlikte Gündoğdu'nun hayvanını da yularından yakalayıp çekmeye çalıştı.

Fakat hayvanların inadı tutmuştu; ayak dirediler, yerlerinden bile kıpırdamadılar.

Atlılar geçti; dolu dizgin atlılar... Perişan ve ürkek bir halleri vardı. Çarptılar onlara; merkepler ürktü, kız yere kapaklandı. Gündoğdu yüzükoyun düştü. Yine de başını kaldırdı, gidenlerin arkasından acı acı baktı...

Bunlar Karamanlılardı. Kılıkları hiç de düzgün değildi; atları pek yorgundu. Kaltak eğerli, katı kürklü, örme kuşaklı, kabalak dülbentli, üzengisi kayışlı, kılıç bağı ipten yapılmış askerlerdi bunlar.

Gündoğdu Karaman atlılarının arasından birini hemen tanıdı. Göğüs kemiklerinin sızlamasını, hele diz kapağının acısını bir an için duymaz oldu:

- İsa Çelebi, diye fısıldadı, İsa Çelebi! Yıldırım Bayezıd Han oğullarından İsa Çelebi! Karaman askerlerinin arasında ne işi var? Neden, kimden kaçar bunlar?

- Ne dedin emmi, kimden kaçar mı dedin?

- Öyle dedim!

- Kim kaçar emmi? At urusu mu bunlar?

Gündoğdu doğrulmaya çalıştı; hattâ başardı da. Islak yola oturdu. Kız ondan evvel ayağa kalkmıştı. Çamurlanmış elbisesine, kanamış ellerine bakınıyordu.

- Kafan neyin patlamadı ya emmi? Kırığın, deliğin yok ya? Uuy uuy! Urbacıklarım bitmiş; ben yenisini şimdi nereden bulayım? Yüzümde, neyimde çamur yok ya emmi? Eşekler de kaçtı! Senin heyben de, benim bohçam ile tulumum da orada idi. Anırırlar da kancıklar! Şu tarlaya bata çıka eşeklerin yanına nasıl varırım? Ayağımdaki ediklerin püsküllleri neyi kalmaz!

Gündoğdu hiç cevap vermiyordu; Gündoğdu şu kızın dünyası ile kendi dünyasını karşılaştırmaya çalışıyor, aralarında bir benzerlik olup olmadığını araştırıyordu.

- Emmi, ne düşünürüm bilin mi; bir pazara uğrasak, kendime bir fermana alsam. Sarı simle dolanırından, kolları dış çevresi çizgili cinsinden. Bu aba hem bana yakışır, hem de beni kışta, ayazda korur. Meraklanma, emmi; param, neyim var. Ayrılırken anam verdi. Göğsümde, şeyimin altında saklarım. Sana da bir temiz urba alırım; yeni bir külâh, yeni bir pabuç. Efen fiyetini bulursam kendime kara cımgılı bir...

Döndü birden sustu; bacakları titredi, gözleri alabildiğine açıldı. Yüzü bir anda sapsarı olmuş, dudakları aşağıya doğru sarkmıştı. Güçlükle bağırdı:

- Safa geldiniz yiğitler; nasılsınız? Bu kaçırdı beni, nah bu herif! Ama ona da dokunmayın; gariptir, çok garip!

Karşılarında dört yörük delikanlısı duruyordu. Soğuğa rağmen mintanlarının yakası tamamen açıktı. Bacaklarını germişlerdi; ikisinin elinde kılınç, ikisinin elinde de gayet iri sopalar vardı.

- Toroslarda o taşı da ben vurmadım hınzırın kafasına! He ya, kendi kendine düştü taş!.. Emmi de beni sürükledi, yine kaçırdı! İhin hurda bizim han, karabulutun altında. Varalım oraya; bir iki laflarık, anlatırım size, anlatırım ya! Bubam nasıl, bey nasıl? Yazmış doğurdu mu? He ya, kim oku gönderdi size? Gidin işinize!

Adamlardan biri birkaç adım ilerledi. Döndü'yü unutmuş gibi Gündoğdu'nun yanına sokuldu. Elindeki kalın sopayı havaya kaldırdı:

- Kaltak, dedi, neden kaçırdın bey oğlunun sözlüsünü?

Gündoğdu şaşırmıştı, hele yörüğün bir kartal gibi tepesine dikildiğini görünce büsbütün küçülmüştü.

Gafil avlanmıştı, Karaman atlıları onu şaşırtmıştı. Yoksa daha evvel farkına varsaydı, kızı yüzüstü bırakır, bir yere sinerdi.

- Söyle, neden kaçırdın Döndü'yü? Şimdi sopayı beyninde patlatırım!

- Yapma yiğidim. Hiç mecalim yok; hastayım ben!

- Diklen ulan, kalk ayağa! Uyuz musun, kancık mısın? Çat biraz ulan bana, çat!

- Edemem yiğidim; ben nerede, siz nerede? Yerimden bile kıpırdayamam. Bağışlayın beni.

Birden Döndü hışımla atıldı, yörükle Gündoğdu'nun arasına girdi. Şimdi o siyah gözleri, ışıl ışıl parlıyor, hayret ve korku yerine kin ve öfke taşıyordu!

- Emmi! Sen kancık mısın? Erliğin neyin yok mu? Bu üren ite ne boyun eğersin? Birkaç lâf et, silâhın neyin yoksa da, birkaç yumruk savur! Gerisini ben tamamlarım!

Gündoğdu başını çevirdi; kimseye bakmadan, adeta emeklercesine yörüklerin yanından uzaklaşmaya çalıştı.

- Tuh! Ulan kancık! Bu herif seni nasıl kaçırdı? Bunda ne derman, ne yürek var! Sen başka bir halt etmişsin; düş önümüze! Obanın namusunu kirlettin. Seni ala dağda kurtlara yem ederiz!

Bir tokat şakladı. Döndü yere kapaklandı, fakat hemen ayağa kalktı.

- Emmi; kap ayının elinden sopayı, düş peşime! Yakacaklar beni emmi; gönlün varır mı Döndücüğünün kurtlara, kuşlara yem olmasına?

Kız çırpınıyordu; tekmeler, küfürler savuruyordu. Hatta her tokat yiyişte dişleri kenetleniyor, düşüyor, kalkıyor, tükürüyor, yumruklarını sıkıp saldırıyordu. Fakat Gündoğdu'dan ne bir ses, ne bir nefes geliyordu...

Gündoğdu artık kıpırdamadan duruyor, sadece seyrediyordu. Boncuk boncuk terlemişti, yüzü ufalmış, küçülmüştü.

Yine benzi sararmış, alt dudağındaki yarık derileşmişti.

- Ah emmi; kara topraklara gömül, bir şeycik demem!

Şimdi kızın saçlarından yakalamışlar, sürüklüyorlardı. Gündoğdu'nun yüzüne bile bakmıyorlardı; adeta onu unutmuşlardı.

- Ne oluyor burada? Hele biraz oyalanın!

Bir nara işittiler... O zaman Gündoğdu ayıldı. Hattâ görünmemek, tanınmamak için çareler araştırdı...

- Allah kahretsin! Yine mi sen çıktın karşıma Gündoğdu denen tabansız? Bu ne hal?

Biraz ileride beş atlıyla birlikte Tuğrul Alp duruyordu. Cebesi yoktu; uzunca bir kaftan giymişti. Başında bir mevlevî külâhı vardı. Ufak bir sakal bırakmıştı. Bıyıkları da, sakalı da bir parça daha ağarmıştı.

- Hey mendebur! Utanmak, sıkılmak yok mu? Bu yörük kızı ne arar yanında? Bir avrat yardım ister de aldırmamak olur mu? Allah kahretsin! Cevap versene sersem! Yoksa haline bakmayıp yavruyu kandırdın mı?

Yörükler evvelâ şaşırmışlardı. Sonra toparlanmışlar, gelenlere hiddetle bakmışlar, yine Döndü'yü sürükleyerek ileride duran atlarına doğru yürümeye başlamışlardı.

- Nereye? Bırakın o kızı! Bundan sonra kılına bile dokunursanız kabalarınızdan pastırma yaparım! Allah kahretsin!

Yörükler yine durdular, Tuğrul Alp attan indi:

- Varın, dedi, uğurlar olsun; gidin obanıza sağlıkla. Kız sizinle gelmeyi istemiyor, zorla mı?

Yörükler birbirlerine bakındılar, yörükler dikleştiler, yörükler soludular. Sanki anlaşmış, sözleşmiş gibi Döndü'yü bırakıp bir anda Tuğrul Alp'ın üzerine çullandılar!

Bir çatırdı oldu, birkaç kere çelik ve sopaların birbirine deymesinden meydana gelen sesler işitildi.

- Allah kahretsin!.. Hoşlanmadığımı yaptırdınız bana! Allah kahretsin!

Tuğrul Alp'la beraber gelen beş atlı hiç kıpırdamamıştı. Dört yörük ise paramparça olmuşçasına yerde kıvranıyordu.

- Uy anam; ay bubam! Er dediğin böyle olur! Kurbanın olduğum yiğidim; adını bağışla bana. Attan aygır, koyundan koç, deveden buğra kırdıran, ala çadırını yeryüzüne diktirip güne şavkını düşüren bahadır! Bir ağzı dualının alkışıyla Tanrı seni korusun!

Döndü ayağa kalkmıştı. Elbiseleri parçalanmıştı, her tarafı çamur ve kan içindeydi. Ne başında fesi, ne ayağında edikleri kalmıştı, takma saçları dökülmüş, süsleri parça parça olmuştu.

Tuğrul Alp kılıcını kaftanının altındaki kanına soktu. Elini uzatıp kızı bileklerinden tuttu. Onun simsiyah gözlerinde gözlerini gezdirdi. Kız hiç ağlamıyordu, kız bu haliyle bile diri ve dopdoluydu.

Tuğrul Alp dayanamadı; bakışlarını Döndü'nün gözlerinden çekip paramparça olmuş cepkeninden fırlayan dimdik, yaban eli değmemiş göğüslerinde bir an gezdirdi.

Sonra yutkundu, başını çevirdi. Sesinin titrememesine, ağzının sulanmamasına çalışarak:

- Yavru, dedi, yavru! Emileceklerin gözükür. Olmaz ki! Ört oraları, ört!

- He ya, gözükür ya!.. Helâl olsun yiğit, helâl olsun!

- Üşürsün de; yazık, çok yazık sana kız! Giy şu kaftanı. Eteklerini beline dola. Kolunu kıvır! Giy şu kaftanı; Allah aşkına giy kız!

Kaftanını çıkardı; örttü Döndü'yü. Bıyıklarını oynattı, rahat rahat etrafına bakındı, gülümsedi, derin derin nefes aldı.

- Yazık, diye tekrarladı; yazık!.. Şu hımbılla nerede buluştun kız? Kandırdı mı seni? Obandan neden uçtun? Allah kahretsin! Hey alplar! Kaldırın yerdeki sersemi! Onu ilerideki eşeklerden birinin sırtına oturtun. Yavruyu da benim atımın terkisine koyun. Hemen gidelim buradan; yörüklerin aklı başına geldiğinde yavrunun izini bulamasınlar.

Beş atlıdan ikisi yere indi, biri merkeplerin başını çevirdi.

Gündoğdu olduğu yerde hâlâ duruyordu... Bakıyordu, kirpiklerini bile kırpmadan sadece bakıyordu. Renksizdi, çöküktü, yara almış gibiydi. Muhakkak bir yeri kanıyordu, hem de derin derin.

Sulucakarahöyük

MEVSİMİN ilk karı yağmaya başlamıştı; tane tane, yavaş yavaş... Döndü atın terkisinde oturuyor, Tuğrul Alp'a sarılıp bir türkü mırıldanıyordu; keyifliydi, sıhhatliydi, endişesizdi;

"Pınarından akar gider tor sular
Çayırında boyun süzer sığırlar
Menevşeden koku siner dağlara
Varılacak yaylak sensin Toroslar"

Önde beş atlı gidiyordu. En geride ise Gündoğdu, öteki eşeği de yedeğine almış, kervana yetişmeye çalışıyordu.

Öğleye doğru ağaçlıklı bir yere geldiler. Alplar hayvanları bağladılar, azıkları çıkardılar.

Kızın karnı çok acıkmış olmalı ki yediği dayaktan şişen dudaklarına aldırmadan hemen ekmeğe sarıldı. Gündoğdu ise ağzına bir lokma bile almadı. Tuğrul Alp:

- Yesene! dedi, açlıktan geberip gidersin; büsbütün kurumuşsun.

- Canım istemiyor, siz yiyin.

- Allah kahretsin! Kimsin sen be, kimsin? Bu yavruyu da nereden buldun?

- Babasından kaçmış, hoşlanmadığı bir adamla evlendireceklermiş. Toroslarda karşıma çıktı; bir daha da peşimi bırakmadı. Hepsi bu kadar; merakın gitti mi?

- Allah kahretsin, bir de kafa tutuyor! Kızı hep taşıyacak mısın yanında?

- Niyetim yok, ne yapayım ben onu? Sen al götür! Amasya'ya, oraya!

- Orası neresi?

- Orası! Ne bileyim ben? Götür işte, başım dinlensin.
- Sen ne yapacaksın?
- Bunca yıl ne yaptımsa! Karışma işime.
- Sersem! Şu haline baksana! Ne halt edersen et bana ne?

Tuğrul Alp birden ayağa kalktı:

- Toplayın sofrayı, dedi, gidiyoruz. Bu budala da büsbütün aç kalıp bir an evvel nalları diksin. Dünya parçalanmış, Türkler birbirini yiyormuş, kan gövdeyi götürüyormuş; umurunda mı mendeburun?

Alplar yere yaydıkları kilimi dürdüler. Döndü ise son lokmayı ağzına atıp Gündoğdu'ya baktı. Sonra sanki onu yeni görüyormuş, beğenmemiş, konuşmaya değmezmiş gibi hemen başını çevirdi. O zaman Gündoğdu:

- İsa Çelebi'yi gördüm, dedi. İsa Çelebi buralardaydı.
- Ne dedin, ne dedin?
- İsa Çelebi'yi gördüm dedim.

Tuğrul Alp'ın dişleri gıcırdadı, sür'atle eğildi. Gündoğdu'nun yakasına yapıştı. Gündoğdu direndi:

- Bırak beni, kuvvetini başkalarında dene. Zora gelmem; hiç hoşlanmam!
- Allah kahretsin! Ayağımın altında ezmeliydim seni! Nerede gördün İsa Çelebi'yi?
- Yörükler bizi çevirmeden önce, kavga ettiğin o yerde! Karaman askerleriyle beraber kaçıyordu; çok yorgundular!
- Bizden kaçıyor olmalılar! Daha evvel niçin söylemedin bunu?
- Vakit bırakmadın, böbürlendin! Sonra da...
- Ne susarsın? Sonrası ne olmuş?
- Onlar çok kalabalıktı; sen arkalarından yetişsen bile Karamanlıların elinden alamazdın İsa Çelebi'yi! Burnunun önünü göremeyecek kadar beyinsizsin! Saldırırdın üzerlerine; geberip giderdin! Anladın mı?
- Demek benim İsa Çelebi'yi aradığımı biliyordun?
- Sanmıştım!
- Ya, İsa Çelebi'yi nereden tanırdın?
- Onu da sanmıştım!
- Nasıl sanmıştın?
- Unuttum, hepsini unuttum! Sual sorma artık. Al kızı git; beni yalnız bırak. Sıkıldım, sıkıldığımın farkında değil misin koca budala?

Tuğrul Alp elini mevlevî külahına attı; sersemlemiş gibiydi. Şu çelimsiz, şu hastalıklı, şu uyuz adam neler söylüyordu? Artık onu basit, zavallı, ahmak bir insan olarak göremiyordu. Düşünebiliyor, renk vermese de duygulanabiliyordu şu herif!

Gündoğdu güçlükle ayağa kalktı; bütün ağırlığını yaralı olmayan bacağının üzerine verdi. Kız ona hiç yardım etmedi.

- Ben de sana bir şey soracağım Tuğrul Alp! İstemezsen cevap verme; umurumda bile değil.

- Sor.

- Ne oluyoruz? Ne vaziyetteyiz?

- Bilmiyor musun?

- Duyuyorum, seziyorum, bazen de görüyorum. Yine de tam değil! Noksan, olayları birbirine bağlayamıyorum. Kısaca anlat!

Tuğrul Alp geri geri çekildi. Karşısındakini bir kere daha süzdü. Şu çilli yüzlü, şu çatlak dudaklı, şu zayıf ve halsiz, üstü başı perişan, saçsız sakalsız şu adam kendisinden evvel bir gün öteki dünyaya göç ederse belki de acıyacaktı.

- Dinle öyleyse. Yalnız, çok karışık. Ben bile sırasıyla anlatamam. Evvelâ bütün Çelebiler, Edirne'de Süleyman Çelebi, Amasya'da Mehmet Çelebi, Balıkesir'de İsa Çelebi, Bursa'da Musa Çelebi Timur'a tâbi oldular. Yalnız onlar değil, Bizanslılar da, diğer Anadolu beyleri de Timur'u en büyük hakan tanıdılar. Timur defolup gidince, hele öteki dünyayı boylayınca kanlı bir çarpışma başladı. İsa Çelebi evvelâ Musa Çelebi'den Bursa'yı aldı. Biz de, yani Mehmet Çelebililer de Amasya ve Sivas'a iyice yerleştik. Sonra İsa Çelebi'yle anlaşmak istedik. Gönderdiğimiz elçileri kovdu. "Tokatlarımla büyüttüğüm bir oğlanla devletimi paylaşamam." diye Mehmet Çelebi'yi küçümsedi. O zaman İsa Çelebi'nin üzerine yürüdük; Ulubat'ta onu yendik. Bursa'yı aldık. İsa Çelebi de evvelâ Bizans'a, oradan en büyük ağası Süleyman Çelebi'nin yanına Edirne'ye gitti.

Tuğrul Alp sustu. Sanki unutmak istediği bir şey vardı. İçinde bulunduğu savaşlar, kardeşin kardeşe saldırışı, dökülen kanlar hep gözlerinin önüne serilivermişti. Ne kadar çırpınırsa çırpınsın bunlardan kurtulamıyordu, bundan sonra da kurtulamayacaktı. O, askerdi; söz vermiş, and içmişti. Uğrunda dövüştüğü de vatandı. Bu vatanda, böylesine yaşanmazdı. Bayezıd Paşa ile Hacı İvaz Paşa'yı çok seviyordu. Onlar da çırpınıyorlar, direniyorlardı. Er geç Mehmet Çelebi'nin

bütün ülkeye hâkim olacağına, milletin birliğini sağlayacağına inançları vardı. Mehmet Çelebi, genç yaşına rağmen azimliydi, cesurdu, sabırlıydı. Uyumuyordu, dinlenmiyordu. Gizli gizli onun ağladığını bile görüyorlardı. Elbet günün birinde her şey düzelecekti. O zaman yaralar sarılacak, sönen ocaklar yaktırılacak, gün yeniden doğacaktı.

- Kütahya'nın kuzeyindeki yerleri Timur'un torunu Mehmet Sultan ile oğlu Ebubekir Mirza harap ettiler. Hüseyin Mirza ile Mahmut Han emrindeki Tatarlar da Akşehir, Konya, Aksaray gibi beldelerle Hamit ve Teke beyliklerini yağmaladılar. Emir Seyit Hoca'nın dahi Aydın ve Saruhan civarında yapmadığı işkence kalmadı. Ege kıyılarını dehşete saldılar.

- Biliyorum bunları Tuğrul Alp; gözlerimle de gördüm. Sen kaldığın yerden anlat, gerilere hiç dönme. Görmez misin, üşüyorum; vaktimiz de hiç yok, gideceğim!

- Allah kahretsin; seninle de konuşulmaz ki... Don da bir an evvel kara toprağa gömül! Nerede kalmıştık? İsa Çelebi, ağası Süleyman Çelebi'den kuvvet alıp tekrar Anadolu'ya geçti. Beypazarı'nda Karamanoğullarıyla çarpıştı. Sonra Bursa'ya saldırdı. Fakat şehri alamadı, tekrar bize yenildi. Kastamonu'da İsfendiyar Bey'e sığındı. Hepsinin canı cehenneme; tek durmadılar... Bu sefer İsa Çelebi İsfendiyar Bey'le birlikte Ankara'yı almak için yürüdü. Gerede'de yine bize yenildi. İsfendiyar Bey Kastamonu'ya kaçtı. Mehmet Çelebi'nin sapsarı benziyle istemeye istemeye savaşa nasıl girdiğini hâlâ görür gibiyim. İsa Çelebi'yi ben kovaladım. Doludizgin at sürdük. Lâkin tutamadım, bu sefer de Aydınoğlu Cüneyt Bey'e sığındı.

Tuğrul Alp etrafına bakındı. Alpler atlarını dizginlerinden tutmuşlar kıpırdamadan duruyorlardı. Döndü, hem şaşkın, hem de yorgun görünüyordu. Ardarda sıralanan isim ve savaşlar onun beynine belki de birer iğne gibi saplanıyordu. Gündoğdu ise sallanıyordu. Çökmek üzere olan bir eve benziyordu; meyletmişti.

- İsa Çelebi yine tek durmadı; bu sefer Osmanlı'nın kuvvetlenmesini hiç istemeyen, Türklüklerini unutup birliğin mânâsını anlamayan Aydın, Saruhan, Teke ve Menteşe beylikleriyle birleşti. Ben gittim, ben araştırdım; Mehmet Çelebi'ye karşı çıkanların yirmi bin kişiyi bulduğunu anladım. Mehmet Çelebi kararını verdi. "Kuvvetlerimiz on bini geçmezse de yürürüz." dedi, "Ya ölürüz, ya yaşarız." Vardık ve hepsini bozduk. Germiyan Beyi Yakup Bey

kalesinin anahtarını teslim etti, diğer beyler de boyun eğip, Mehmet Çelebi'ye bağlandılar. Lâkin İsa Çelebi'yi yine kaçırdık; bu sefer dargın olmasına rağmen Karamanlılara sığındı. Şu Alplarla birlikte kıyafet değiştirip onu Karaman ülkesinde aradım. Burnumun ucundaymış da göremedim.

Gündoğdu diliyle çatlak dudaklarını ıslattı; elini karnına bastırdı:

- Git öyleyse, dedi, git peşinden, ne duruyorsun?

- Neye yarar? Kim bilir şimdi hangi deliğe girmiştir? Hem kış bastıracak; bir an evvel Amasya'ya varmalı, olup biteni Mehmet Çelebi'ye haber vermeliyim. Kardeşlerin kardeşlerle çarpışması uzun süre devam edeceğe benzer. Allah kahretsin; hadi yürü, seni de Amasya'ya götüreyim, istersen Bursa'da subaşılık yapan Hacı İvaz Paşa'nın yanına bırakayım. Birazcık faydan dokunsun! Uyuz itler gibi durmadan ne dolaşırsın?

Gündoğdu yaralı olmayan ayağının üzerinde sekmeye başladı. Merkebine tutununca:

- Ben gidiyorum, dedi. Sulucakarahöyüğe varacağım. Bir evde veya dergâhta misafir olursam kışı orada çıkarırım! Al kızı git. Amasya'ya götür. Belki de sözde mevlevî kılıklı senin gibi bir budalanın yanında bir yörük kızı görürlerse Karamanlılar şüphelenmez. Bu suretle damarları şişmiş, kütük gibi ensen vaktinden evvel kopmaz! Çıkma bir daha karşıma, böbürlenme yanımda; seninle alışverişim yok benim!

Gündoğdu kendisini zorlukla çekti, merkebe bindi. Semerin üzerine yerleşmeye çalıştı. Yaralı olmayan ayağıyla hayvanın karnına dokundu; eşek dayatmadı, yavaş yavaş yürümeye başladı.

Heybesi öteki eşekte kalmıştı; varsın kalsındı. Zaten içinde bir matra ile birkaç parça çuldan başka bir şey yoktu.

Arkasından Tuğrul Alp hem dizlerini dövüyor hem de küfrediyordu:

- Allah kahretsin. Deli bu herif! Tam sapıtmış! Bu keçiye bir temiz sopa çekmeli! Cehenneme kadar yolun var!

*

Nihayet Sulucakarahöyüğe vardı. Kasabaya ismini veren, efsaneye göre Hacı Bektaş Veli'nin güvercin kılığına girip konduğu höyüğü

henüz görememişti. Vakit akşam üstüydü. Evlerde ışıklar yanmıştı. Bu kasabada gezilip görülecek bir hayli yer vardı. Hiç acelesi yoktu. Nasıl olsa, yüzelli yıl evveline dönebilirdi. Evvelâ sığınacak bir ev bulmalıydı.

Soğuğun etkisini hissetmemek, karıncalanan beynini dinlendirebilmek ve geçmişi yaşamamak için yolda hep sanat eserlerini düşünmüştü.

Anadolu bir tarih, bir medeniyet, bir kültür, bir sanat merkezi ve kaynağı idi. Nedense yüzelli yıl kadar evvel fikirler şu dolaştığı yerlerde harman olmuştu. Aynı çağda Konya'da Mevlâna Celâleddin-i Rumî, Sulucakarahöyük' te Hacı Bektaş-ı Veli, Akşehir'de Nasreddin Hoca, Kırşehir'de Âşık Paşa, belki de Lârende'de (Karaman'da) Yunus Emre yaşamıştı. Daha kimler yaşamamıştı ki Anadolu'da?

Konya Aksarayı'nda Karamanlıların yaptırdığı bir Ulu Cami vardı. Kayseri'de sayılamayacak kadar çok Selçuk eserleri bulunuyordu. Ulu Cami, Döner Künbed, Kayseri - Sivas yolu üzerinde başka bir Sultan Hanı, Argıncık köyünde Haydar Bey köşkü, Sırçalı Künbed hep Kayseri ve civarındaydı.

Hangi şehre uğranırsa, bir sanat eseriyle karşılaşılır, hayran olunurdu.

Sivas da böyle idi. Ulu Cami, Buruciyye medresesi. Birinci Keykâvus Darüşşifası, Gök Medrese Selçukluların eseriydi.

Sivas! Hayır, Sivas'ı düşünmeyecekti. Hele daha fazla oyalanırsa soğuktan donup kalırdı.

İlk rastladığı evin önünde durdu. Merkepten güçlükle indi; sekerek birkaç adım attı, kapıyı çaldı:

- Tanrı misafiri, dedi. Tanrı misafiri!

Hemen kapı açıldı. Bir kadın sesi işitildi:

- Buyur derviş, buyur! Şöyle geç! Yoksa yaralı mısın? Şimdi iyileştiririz seni; gamlanma!

Kadın ondan kaçmamıştı. Gündoğdu'nun koluna girdi; yandaki tavanı basık bir odaya soktu:

- Şöyle otur derviş. Bizimki şimdi gelir; abdest alıyor! Merkebini de çekeriz içeriye!

Gündoğdu bir sedire ilişti, yaralı bacağını uzattı. Biraz rahatladı. Çok üşümüştü; böyle giderse yolları kar kaplardı.

Ocakta iri kütükler yanıyordu; alevler ev sahibi gibi güler yüzlüydü.

- Bacı, dedi, karnım biraz aç; bir tas çorba içsem yeter. Sonra şu sedire yatar uyurum; rahatınızı bozmam. Allah razı olsun.

- Nasıl olur derviş, ayağın çok şiş? Sıcak su kaynatır, orasını güzelce yıkarız. Sonra da altına döşek sereriz. Burası Hacı Bektaş diyarıdır. Derdin varsa bize söyle, gönlün varsa bize aç, arzun varsa bize dök. Biz ser verir, sır vermeyiz.

Gündoğdu ısınıyordu. Gündoğdu iyileşeceğini anlıyordu. Bir eve ve onun ılık havasına ihtiyacı vardı.

Dışarıdan ayak sesleri gelmeye başladı. Kapı gıcırdadı. İçeriye uzunca boylu, bıyıkları dudaklarına kadar taşmış sakalsız bir adam girdi:

- Allah dost! Hak dost! Safa geldin dost!

Gündoğdu Hacıbektaş'a gelirken Gülşehir'den geçmişti; ağaçlı, taştan yapılmış binalarıyla Gülşehri onu bir an sarmıştı. Fakat oyalanmak istememiş. Kızılırmağı dolanmış, Orta Anadolu'nun kendine has gurûbunu görmeden menziline varmıştı.

- Kusurumuz affola; vakitsiz geldik, rahatsız ettik. Ayağa da kalkamadık.

- Kademinle geldin ya âşık; kapımız daima açık, soframıza bereket getirirsin. Aşımız yavan ama gönlümüz zengin; sen bizim kusurumuza bakma!

Ev sahibi adamın başında Bektaşilerin taç dedikleri oldukça yüksek keçeden yapılmış, yuvarlak bir külâh vardı. Tacın alt kısmındaki ince çemberden tabana doğru dört kabartma hat iniyordu. Bu dört hat Bektaşiliğe göre şeriat, tarikat, marifet ve hakikat anlamına geliyordu. Sırtına bir hırka, bacaklarına uçkurlu bir şalvar geçirmişti ev sahibi. Boynunda oniki köşeli teslim taşı sallanıyordu. Belinde ise meşinden yapılmış birkaç gözlü kuşak vardı.

Adam gülüyordu; gözleri pırıl pırıldı.

- Ya hû, sofrayı buraya kur; konuğumuzu bekletmeyelim.

Kadın elini göğsüne bastırdı:

- Eyvallah, diye cevap verdi, şimdi hazırlarım.

Sonra geri geri çekildi, kapı eşiğine basmadan dışarı çıktı.

Gündoğdu'ya bir gevşeklik gelmişti. Ev sahibi de bunun farkındaydı. Belki de odanın ılıklığı, örtülerin ıtır ıtır kokusu, onu sarhoş

edivermişti. Ona nereden geldiğini, nereye gideceğini, kim olduğunu, maksadını sormuyorlardı. Anlatırsa dinlerlerdi.

Kadın sofrayı hazırladıktan sonra leğen getirip misafirinin ibrikle elini yüzünü yıkamıştı.

Sofrada çorba, kara ekmek ve lahana vardı. Adam:

- Şarap içer misin dost? diye sordu. İstersen hatun getirsin.

- Şimdi içmem; yorgunum, çok yorgunum.

- Şarap ehline helâl, ehil olmayana haramdır! Sen ehil görünürsün dost.

Çorbanın buharı tütüyordu. Bu koku bile Gündoğdu' yu doyurabilirdi. Tahta kaşıkları ellerine aldılar. Yemeğe başlamadan evvel adam duasını etti:

> "Bism-i şah! Evvel Allah diyelim. Kadîm Allah diyelim. Geldi Ali sofrası. Ya Şah diyelim. Şah versin biz yiyelim. Allah, eyvallah hû dost."

Sessizce yemeklerini yediler. Pek az konuştular; havaların birden soğuduğundan, Sulucakarahöyük dâhil Kırşehir'e kadar bütün yerlerin Karamanlıların elinde olduğundan söz açtılar.

Yemek bitince adam başka bir dua okudu:

> "Bism-i şah! Allah Allah! Bu gitti ganisi gele. Hak, Muhammet, Ali berekâtını vere. Yiyip yedirenlere, pişirip kotaranlara nûr-i iman ve aşk-ı şevk ola. Gittiği yerler gam ve gussa görmeye. Hizmet sahipleri hizmetlerinden şefaat bula. Lokman hakkına, evliya keremine, cömertler cemine, gerçek erenler demine, Allah, eyvallah hû dost!"

Adam susunca kadın hemen sofrayı kaldırdı. Yamalı, fakat tertemiz bir kat çamaşır getirdi. Sıcak suyla Gündoğdu'nun ayağını yıkadı, sardı.

Gündoğdu itiraz etmiyordu. Gündoğdu teşekkür de etmiyordu. Kendi dünyasında değildi sanki.

Yere döşek serilip kadın odadan sessizce çıkınca adam:

- Uyu dost, dedi, dinlen. Yarın görüşürüz. Dergâha uğramak istersen götürürüm. Orada da dostlar çok. İstersen bizim hanede, istersen dergâhta mihman kalırsın; gönlünün dilediği kadar.

Gündoğdu başını salladı. Kurşun asılmış gibi göz kapakları kapanıyordu, konuşamıyordu.

Adam yağ kandilini söndürdü. Yine duasını etti:

> "Bism-i şah! Allah Allah! Bâtın oldu çerağ-ı nûr-ı Ahmet, zahir oldu şems-i mah-ı Muhammed, Allah, eyvallah hû dost!"

Elini göğsüne bastırdı, eşiği atladı, çıktı.

Ocakta odunlar kor olmuştu, kıpkızıl kor: Dışarda rüzgâr pek hırçın değildi. Gece tamamen sessiz, gece tamamen karanlıktı.

Gündoğdu oturduğu yerde soyundu; kadının getirdiği çamaşırları giydi, yatağına kaydı. Huzuru yine kaçmıştı; temizlik adeta onu tedirgin etmişti. Demincek kapanan göz kapakları şimdi açılmıştı. Uyku ondan gittikçe uzaklaşıyordu.

Yine konuşacak, içini dökecek, hiç olmazsa gevezelik yapacak birini aradı. Kulağına birtakım sesler çarptı. Dinledi. Ev sahipleri yandaki odada yatıyordu. Adam, günün son duasını okuyordu:

> "Bism-i Şah! Allah Allah! Yattım Allah kaldır beni, rahmetine daldır beni. Yattım sağıma, döndüm soluma, sığındım süphanıma, mürşidime, rehberime, pirime, dinime, imanıma. Kalkarsam Allah, kalkmazsam amentü billâh. Destur. Allah eyvallah."

Şimdi eve büsbütün sessizlik çökmüştü. Gündoğdu' nun gözüne ocağın ateşi vurmuştu... Nedense birden aklına geldi. Usturası da heybenin içinde kalmıştı. Heybesi ise Döndü'nün merkebiyle gitmişti. Üzüldü buna; bir ustura alacak parası yoktu. Saçını, bıyıklarını, sakalını nasıl tıraş edecekti?

Döndü'den kurtulduğu iyi olmuştu. Onun yüzünden başına gelmedik kalmamıştı. Tuğrul Alp ister onunla nikâhlansın, ister bir yere kapılandırsın, ne yaparsa yapsındı.

Kızın gençliğinden başka zaten nesi vardı? Söylediğini anlamaz, dur otur nedir bilmezdi... Yalnız onun bir cephesini çok beğenmişti; kız türkçe konuşuyordu. Duru, tertemiz, bir türkçe idi onun dili. Bunu yaymak, türkçeden başka bu topraklarda hiçbir dil kullandırmamak gerekti. Halkı da, bilgini de, cahili de, hocası da, askeri, beyi, şehirlisi, köylüsü de ne dediklerini, ne yazdıklarını anlamalıydılar birbirlerinin.

Hacı İvaz Paşa'ya bu hususta çok yalvarmıştı vaktiyle... O zaman henüz Timur Anadolu'yu vurmamıştı.

İvaz Paşa "Kılıç kuşan, Bey'in yanına varacağız." dediği zaman bir an şaşırmıştı. Sonra önünde eğilirken:

"- Vakit geldi mi dayı?" diye sormuştu, "Vakit geldi mi?"

"- Geldi yiğen."

"- Dayı, sana bir şey söylesem bana gücenmez misin?"

"- Söyle yiğen; bir derdin mi var?"

"- Ben kılıç kuşanıp asker olmak istemiyorum!"

"- Nasıl olur? Mehmet Çelebi seni bekler! Söz verdim, destur aldım!"

O zaman yalvarmıştı; İvaz Paşa'nın elini tutmuş, diz çökmüştü:

"- Dayı," demişti, "kılıç kuşanan çok, savaşa giden çok. Hattâ bileği kuvvetli, yüreği pek olan çok biz Türklerde. Bana bu bakımdan ihtiyacı yoktur milletimin. Ben başka bir şey yapmak istiyorum. Devletime yararlı olayım diyorum."

"- Nedir o?"

"- Bir millet sadece kılıçla yaşamaz dayı! Milletin bir kökü, töresi, yöresi, sanatı, dili, kendine has fikirleri vardır. Bunlar korunursa, bunlar yabancı etkilerden uzak tutulursa o millet kılıçların zayıfladığı anda bile yaşar."

"- Bunları bana sen mi öğretiyorsun yiğen? Sana ders veren, seni bilgili yapmaya çalışan, medreselerde okutan, zâhir ve bâtın ilimlere aşina olmanı isteyen ben değil miyim?"

Gündoğdu inlemişti; Hacı İvaz Paşa, onun dileğini anlayacağa benzemiyordu.

"- Doğru dayı," demişti, "hepsi doğru. Sana çok şey borçluyum. Borcumu da hiç ödeyemem. Yalnız ben kılıç kuşanmak yerine gezmek, görmek, bilmediğimi öğrenmek, anlamak istiyorum. Bu suretle unutulma tehlikesi gösteren, küçümsenmeye başlayan töremizi, medeniyetimizi, dilimizi, sanatımızı canlandırmaya çalışacağım. İleride, bu konularda kitaplar yazacağım. Kılıcın keskinliği, imanın tazeliği bu söylediklerimden gelir dayı!"

Hacı İvaz Paşa onu itmişti. Çok kızmış, hiddetlenmişti. Yerinde duramıyor, geziniyor, ne diyeceğini bir türlü kestiremiyordu.

"- Acem'in, Arab'ın, Bizans'ın fikir, dil ve sanatına bizim ihtiyacımız yok dayı. Türk birliği kılıçla kurulur gibi görünürse de kılıç

kanına girince hemen dağılır. Hâlbuki esas birlik, bu saydıklarımı gönülde yaşayan ve yaşatanların topluluğudur. Bu topluluğu hiçbir kuvvet yıkamaz!"

Hacı İvaz Paşa Gündoğdu'nun karşısına dikilmişti. Daha fazla kendisine hâkim olamamış, bağırmıştı:

"- Yeter! Bana akıl vermeye kalkışma! Senin dediklerini bilmez miyim sanırsın? Lâkin seni Mehmet Çelebi'nin yanında görmek isterim. Ona hem kılıcınla, hem de fikrinle hizmet edersin. Oğullarımdan daha çok sana umut bağladım. Konuşma artık yiğen!"

"- Yapamam dayı. Destur ver, ben dolaşayım... Evvelâ doğuya, hep doğuya gideceğim; oralarını göreceğim. Oğuzların geldiği yerlerde hâlâ yaşayanları konuşturacağım."

Hacı İvaz Paşa Gündoğdu'ya zorla hiçbir şey kabul ettiremeyeceğini anlamıştı. Bu yüzden sesine bir tatlılık vermeye çalışarak âdeta yalvarmıştı. Yine de dudaklarının titremekte olduğunu gizleyememişti:

"- Yiğen; yanılıyorsun. Pişman olursun sonra. Kıpırdama bir yere, sözümden dışarı çıkma."

Gündoğdu ayağa kalkmıştı, başı önüne eğikti. Artık konuşmanın faydasızlığına inanmıştı. Geri dönüp ağır ağır dışarı çıkarken:

"- Allah'a ısmarladık dayı," demişti. "Allah'a ısmarladık. Hakkını helâl et."

Kulakları çınlıyordu. Arkasından bağıran dayısının gür ve hırçın sesini hâlâ duyuyordu:

"- Gitme; kuşan şu kılıcı, kuşan ve gel peşimden! Yoksa bir daha geri dönemezsin!"

Dayısının uzattığı kılıç ne kadar da güzeldi! Türk'ün zevki, Türk'ün güzele duyduğu hasret bu kılıcın üzerinde bile geziniyordu.

Kılıcın tabanı uca doğru biraz kıvrıktı. Gayet ince ve zarifti. Muhakkak çeliğine çifte su verilmişti. Bir sanatkâr bu çeliği kazımış, ruhunu aksettirmişçesine üzerini işlemişti. Küçük lâlecikler vardı kabzasında kılıcın. Balçığı bile ne kadar hoştu!

Gündoğdu'nun şimdi de gözlerinin önünde Fatma, bütün güzelliği ve saflığıyla canlanmaya başladı. Bahçenin en kuytu bir köşesindeydiler; el ele tutuşmuşlardı. Daha doğrusu elleri kenetlenmişti birbirlerine. Konuşamıyorlardı. Fatma bir şeyler olduğunu, bir felâ-

ketle karşı karşıya bulunduğunu anlamıştı. Soramıyordu, Gündoğdu'ya bakamıyordu.

İncecikti kız... Yüzündeki çilleri onu büsbütün güzelleştiriyordu. Hafif bir rüzgâr, kızıl saçlarının bir parçasını alnına dökmüştü.

"- Fatma. Ben giderim. Bir daha birbirimizi göremeyiz. Uzat alnını ilk defa öpeyim seni. Başkalarının olacaksın sen, başkalarının. Yazık! Ben buna nasıl dayanırım?"

Fatma cevap vermemişti, hatta Fatma düşünmemişti bile; kollarına atılıvermişti sevdiği adamın. Alnını değil, dudaklarını uzatmıştı, hem de gönülden.

Gündoğdu geçmişi daha fazla yaşayamadı, kendini daha fazla tutamadı. Sevdiği kadının hayalini emerek yattığı yerden farkında olmadan bağırmaya başladı.

- Fatma!.. Seni ben mahvettim; seni ben zulmün, felâketin kucağına attım. Ölü veya diri göster kendini bana!.. Bitsin artık bu hasret!.. Tükensin ömrüm senin yanında! Fatma! Gel bana!

Ağlıyordu! Dişleri dudaklarına gömülmüştü. Ocağın kızıllığı hâlâ yüzünde dolaşıyordu. Sevda ve kin tüten gözlerine alevlerin rengi boyasını sürüyor, onu geçmişin en koyu karanlığına doğru itiyor, sürüklüyordu.

- Emmi, emmi! Çok mu hastalandın? Neden bağırırsın? Canın, neyin mi acır? He ya, ben geldim emmi; Döndü.

Kapı gıcırdamıştı. Bir gölge gibi Döndü süzülmüştü içeriye. Başında bohçası, elinde tulumu vardı. Bir de Gündoğdu'nun heybesini omuzuna vurmuştu.

- Emmi, gördüm ki eşekte heybeni unutmuşsun. Düşündüm durdum. He ya kafam karıştı. Matarasız yolda nasıl su içer dedim, usturasız nerede kazınır dedim, pırtısız ne yapar dedim. Tuğrul Alp'a yalvardım. Çevirdi atının başını, "İyi edersin," dedi, "bana, o hayvan yaralıdır da. Bak ona, geberip gitmesin zamansız!" Vardık geç vakit Sulucakarahöyüğe, sorduk seni... Kapı kapı dolaşıp bulduk yerini. Tuğrul Alp ala sabahı beklemeden yoluna devam etti. Giderken de "O sığırı kolla," dedi, "onda kafa var; boş değil. Bir gün karşısına çıkar, iyice deşerim onu." Ya işte böyle emmi, nasılsın bakalım?

Gündoğdu kıpırdandı. Yüzüne dökülen alevlerden ürkmüş gibi gözlerini kapadı.

- Niye konuşmazsın emmi? Biraz evvel neden bağırırdın?

- Bağırır mıydım?

- He ya; Fatma diye böğürürdün. Belki de belinleyip uyandın; kim bu Fatma?

- Hiç!

- Sevdalın mıydı?

- Sevdalım filan değil! Sual sorma bana!

- Ya neyindi emmi?

- Bir arkadaşımın hatunu! Kaybolmuştu, onu sürükleye sürükleye götürmüşlerdi yuvasından. Arkadaşım, "Bul bana Fatmamı." demişti. Ben de Fatma'yı ararım, arkadaşımın sıkıntısı gitsin diye! Çok severdi hatununu; bilemeyeceğin, anlayamayacağın kadar severdi.

- Bu arkadaşın sana, kervansarayda tekrarladıklarını öğreten herif olmasın sakın?

- O! Evet, o işte!

- Yamanmış, hem gönlü de varmış! Büsbütün gözüme girdi arkadaşın! İsmi neydi emmi?

- Unuttum demiştim ya sana, unuttum! Lafları tekrarlatmasana bana!

- Kızma emmi, neden kızarsın? İstersen bundan sonra Fatma'yı beraber ararız. He ya, bulursak onu, arkadaşının yanına götürürüz. Arkadaşın nerede oturuyor? Ben onu görmek isterim.

- Bilmiyorum! Gürültü etme daha fazla. Ev sahiplerini uyandıracaksın. Sen de şu sedire kıvrıl, sabah olunca bir çaresine bakarız.

- Ev sahipleri uyanık. Bana kapıyı onlar açtı. Senin bağırtından develer bile yerinden sıçrar emmi.

Oda kapısı biraz daha aralandı; bir ışık dalgalandı, elindeki mumla ev sahibi adam eşik atlayarak içeri girdi. Başında takkesi, sırtında uzun ve bol entarisi vardı.

- Destur! Dost! Seni sıkıntıda görürüz. Derdini sormayız. Anlatırsan dinleriz. Yalnız şunu biliriz ki, uyku tutmazsa kişiyi, gece de, döşek de cehennem azabından beter gelir. Böyle anlarda zikir gerek amma, bunun yolu, erkânı var. Yarın sabah dergâha vardığımızda Hacıbektaş halifesi Postnişin Yusuf Bali Dede elbet gönlüne göre nefes eder. Biz her şeyden evvel Türk'üz dost. Seninle sabaha dek sohbet etmektir muradım; destur var mı?

Gündoğdu sayıklarcasına:

- Var, dedi, var; dinlemek istiyorum, avunmak istiyorum. Uyumuyordum. Yahut uyuyordum da uyumadığımı sanıyordum. Bağırmışım; hoş karşıla!

Ev sahibi Döndü'ye başını çevirdi.

- Bacı, dedi, hatun içerde döşeğini serdi. Sen git yat. Dostumuzun ister kızı, ister yeğeni, ister yavuklusu, avradı ol. Bizi hiç ilgilendirmez. Hanemize geldin; sen de dostumuzsun. Meraklanma; ben emmine birkaç nefes okur, avuturum.

Döndü artık konuşmadı, sırtındaki heybeyi bile bırakmadan rahatlamışçasına dışarı çıktı. O zaman ev sahibi mumu ocağın üzerine koydu. Gündoğdu'nun yanına oturdu.

- Dost, dedi, Uhut gazvesinde Hazreti Muhammet bir çukura düşünce "Yetiş ya Ali!" diye bağırmıştı. Peygamberimiz ölüm bahanesiyle her ne kadar aramızdan ayrılmışsa da, gerçekte yaşamaktadır. Sadece mekânı değişmiştir, onun manevi varlığı her daim yanımızdadır. Bu yüzden mekân ve zaman, ölüm ve dirim mefhumları hep zahirî ve itibarîdir. Peygamberimiz, "Yetiş ya Ali!" diye nasıl Ali'yi imdadına çağırmışsa, bizler de Muhammed'e uyarak sıkıştıkça Ali'ye, "Yetiş ya Allah'ın Arslanı!" diye seslenelim. Elbette şahımız yardımcımız olur. İşte biz Bektaşiler buna inanır, bununla avunuruz dost!

Adam sustu, sözlerinin Gündoğdu'nun üzerindeki etkisini anlamaya lüzum görmeden başını salladı, gülümsedi, gözlerine pırıl pırıl bir ışık doldurdu.

- Pirimiz Hacı Bektaş'ın Horasan'dan, Türk illerinden geldikten sonra bu kasabada yaşadığını, bundan yüz kırk yıl evvel, Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'den iki yıl önce ölüp yine bu kasabaya gömüldüğünü elbet bilirsin. Sana şimdi, Bektaşî şairlerinin en büyüklerinden olan Kaygusuz Abdal'dan bir şiir okuyacağım. İstersen dinleme, kapa gözlerini, hattâ uyu dost! Uyu, daha iyi... Dinlen, dinlen dost.

Adamın gözleri de, dudakları da gülüyordu. Dinledi ve bekledi; misafirinin cevap vermediğini, hattâ derin bir uykuya gömülmüş gibi soluduğunu görünce, huzurun en zevklisine kendisini bıraktı.

"Dervişlik hırkada, tacda değildir,
İsilik oddadır, saçta değildir
Var, bir gerçek erden kuşan kuşağı,
Anları kurt yemez, ucda değildir.
Hak'kı ister isen âdemde iste
Irak'ta, Mekke'de, Hacda değildir.
Döğüp bir kardeşin hatırın yıkma
Eğilip kıldığın secde değildir,
Aşk ile öle gör Kaygusuz Abdal
Aşk ile ölmezsen gücde değildir."

Gündoğdu uyumuştu, ev sahibi de çok mutluydu. Ala sabaha henüz vakit varsa da gün şimdiden doğmuş sayılırdı...

*

Dergâhın kapısı önüne gelince durdular. Ev sahibi elini göğsüne bastırdı, tercümesini okudu;

- Allah dost, Hak dost. Erenler, âşıklar, sâdıklar ve sâkinân-ı âyin-i cem aşkına Hu Allah eyvallah!

Giriş kapısı sade, fakat heybetliydi... Fazla oyalanmadan geçtiler. Gündoğdu topallıyordu; adam onun eline kalınca bir sopa vermişti.

Birinci avlu oldukça geniş bir meydandan ibaretti. Sağda ve solda dergâhla ilgili çeşitli ocak ve odalar vardı. At evi, has bahçeye açılan kapı bu avludaydı. Karşılarında üçler kapısı duruyordu.

Ağır ağır ilerlediler. Onları gören mukipler, âşıklar, dervişler selâm veriyor, yol gösteriyordu.

- Hu dost. Eyvallah, eyvallah.

- Buyurun, buyurun.

İkinci avluya açılan "Üçler kapısı"nın solunda dergâh çamaşırhanesine ve hamamına ait küçük bir kapı daha vardı.

- Üçler; Allah, Muhammet, Ali'dir! Belki bilirsin dost!

Dervişler ellerinde su dolu kovalarla bu kapıdan giriyorlar, kayboluyorlardı. Dergâhta herkes kendi işini kendi görürdü. Bu yüzden dervişler söküklerini dikerler, çamaşırlarını yıkarlardı.

Kar o sabah dinmişti. Yine de şiddetli bir soğuk, insanın kemiklerine kadar işliyordu.

Üstü kemerli "Üçler kapısı"ndan da geçtiler.

Gündoğdu, sade ve mimarî değeri fazla olmayan bu yapıları gördükçe, Bektaşilerin daima tekrarladıkları, ekserisinin saygı beslediği şu düsturu hatırladı.

"Eline, diline, beline..."

Bu söz, esasında Türk'ün ana görüşüydü. Ahiler de bu sözün mânâsına çok dikkat ederler, hatta buna ekledikleri: "Aşına, eşine, işine..." kelimelerinin gerçek anlamını yerine getirmeye çalışırlardı.

- Ne güzel! Ne güzel!

- Ne dedin dost, ne dedin?

- Güzel dedim, insanın kendisini görmesi, kendisini bulması yaşama gücünü artırıyor. Ben şu anda şiş dizimin ağrısını da unutmuş gibiyim. Hattâ koşabilirim de... Son yıllarda hiç böylesine kendimi görmemiş, içimle bir türlü doğru dürüst konuşamamıştım.

- Daha çok açılacaksın dost. Dede-baba seni huzuruna kabul edecek. Onunla konuşacaksın. Bekliyor, haberi var. Gün gelecek, aradığın Fatma'yı bulacaksın. Gamını atacaksın. Kendine bir yol çizeceksin; gücün inancın büsbütün artacak.

- Hayır! Sırf benim gücüm, sırf benim inancım değil bu. Türk'ün gücü, Türk'ün inancı! Kaybolmamak için yürüdüğümüz yolu bilmeliyiz. Karanlıkta koşmak neye yarar derviş? Işık gerek! Yüzme bilmeyen suda boğulur derviş!

Yanlarına başka bir derviş sokulmuştu. Yeni gelenin başında tacı, sırtında hırkası, ayaklarında kundurası, belinde meşin kuşağı, boynunda teslim taşı ve derviş dağarcığı sofrası vardı. Ayrıca kuşağına boynuzdan yapılmış yün örme kılıf içinde bir kaşık sokmuştu. Elinde bir asa tutuyordu. Belli ki, bu derviş yola çıkıyordu... Dolaşacaktı. Kar, Anadolu'yu bir baştan bir başa kaplarken o, handan hana, dergâhtan dergâha konacak, duyup, duyuracak, kısmetse günün birinde geri dönecekti.

Gündoğdu, bir an bu dervişle birlikte yola çıkmayı düşündü. Hemen her şeyi, hatta elindeki sopayı bile bırakıp gitmek istedi.

- Eyvallah! Dost! Safa geldin! Evimiz, dergâhımız açıktır! Buyur, gamlanma! Dostların seni bekler! Bana destur ver: Bayramımız var.

İkinci avluya "Meydan" diyorlardı. Dergâhın revaklı esas odaları, ocakları bu avluyu çevrelemişti. Sağda ilerde bir de cami göze çarpıyordu. Tam karşıda, avlunun sonunda ise bir kapı daha vardı; üçüncü avluya, Hazret avlusuna açılıyordu. Hacı Bektaş Veli'nin türbesi bu son avludaydı.

Ev sahibi derviş fısıldarcasına konuştu:

- Aşk ehline, her cana, temizlenmiş arınmışa burası daima açıktır.

Gündoğdu, rehberini anladı, fakat cevap vermedi. Sağdaki tek kanatlı kapıya baktı. Buradan ekmek evine giriliyordu. Ekmek evinde bir fırın, un deposu, aş ocakları ve ekmekçi babasının odası vardı. Babalar ocakları idare ederlerdi.

Ekmek evinden sonra aşevi geliyordu. Ahçı baba burada otururdu. Üçler kapısı'nın hemen solunda mihman evi göze çarpıyordu. Bu evin revak altında tek kanatlı bir kapısı vardı. Dergâhın ziyaretçileri, gece kalacak misafirler bu evde ağırlanırdı.

Mihman evinden sonra âyin-i cemin yapıldığı meydan evi vardı. Tarikatla ilgili bütün toplantılar burada olurdu.

Ev sahibi derviş, Gündoğdu'nun elini tuttu:

- Şu merdivenden çıkacağız, dedi; nihayet dede-baba köşküne geldik. Yusuf Bâli Baba'nın yanında dilediğin gibi konuşmakta serbestsin.

Meydan evinin biraz ilerisinde, Bektaşî dergâhının türbedarı yahut başka bir deyimle postnişini Yusuf Bâli Sultan oturuyordu.

Hacı Bektaş'ın ölümünden sonra ona Hızır Lâle Cüvan elli yıl halifelik yapmış, sonra kırksekiz yıl süreyle Mürsel Dede postta oturmuştu. Otuz yıldan beri de Yusuf Bâli aynı görevde bulunuyordu.

Ahşap merdiveni ağır ağır çıktılar, genişçe bir tarasa geldiler. Karşılarında işlemeli ağaç bir kapı vardı. Kapı üzerindeki kemer duvarda yeşil bir "Teslim taşı" göze çarpıyordu.

İçerisi genişçe bir oda idi. Karşıda bir ocak vardı. Yan duvarlarda camlı dolaplar göze çarpıyordu. Sağdaki bir kapı başka bir odaya açılıyor olmalıydı.

Dede-Baba bir posta oturmuştu. Hafifçe eğilmişti, yavaş yavaş sallanıyordu. Çok yaşlı olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu.

- Safa geldin dost! Dilediğin kadar konuğumuzsun! Dertli olduğunu söylediler. Hicranı atmak, dünya ve ahiret işini birbirinden ayırıp kederlenmemek gerek... Şöyle buyur dost.

Ev sahibi derviş dışarı çıkarken Gündoğdu güçlükle oturdu:

- Zahmet verdim, dedi, dün gece nasılsa bağırmışım. Hepsi bu kadar. İlginize teşekkür ederim.

Dede-baba bir süre sönük gözleriyle Gündoğdu'yu süzdü. Sonra, kendisi kadar titrek, kendisi kadar yaşlı sesiyle konuştu:

- Yolculuk var dost! Hak ne vakit nasip kıldıysa! İşte biz böyleyiz; geleceğiz ve gideceğiz! Yeter ki, aşktan uzak kalmayalım! Canını sıkmazsam biraz konuşayım mı dost?

Açıkça söylemek gerekirse, Gündoğdu'nun canı sıkılmaya başlamıştı. Galiba kendisini yine kaybetmişti. Hattâ, geceki gibi anlatmak ihtiyacıyla da yanmıyordu. Yine de:

- Buyurun, dedi, çok yararlanacağım.

Yusuf Bâli, Gündoğdu'nun içiyle dışı arasındaki aykırılığı hemen sezdi. Fakat anlamamazlıktan geldi:

- Öyle sanırım ki, dedi, sen hiç kimseye düşmanlık yapamazsın. Zaten kişinin nefsi, kişiye öyle büyük bir düşmandır ki, ondan kolay kolay ayrılamaz. Bu yüzden insan kendi nefsi ile mücadele etmelidir. Biz buna, Tevellâ ve Teberra diyoruz. Seveni severiz. Sevmeyenlerden ise uzak kalırız. İbadete asla lâkayd değiliz. Cami de açıktır, haç yolu da, oruç da! İsteyen kılar, isteyen gider, isteyen tutar! Yapmayanlara da asla karışmayız! Kul, hesabını Allah'a verir!

Yûsuf Bâli yorulmuş olmalıydı; sustu, yine Gündoğdu'yu süzdü. Sadece misafirin sabırla oturduğunu gördü. Bu sefer onun içini okuyamadı.

- Bizim dört kapımız vardır, dedi, dört kapımız; Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat! Şeriat anadan doğmaktır, tarikat ikrar vermek, marifet nefsini bilmek, hakikat ise hakkı kendi özümüzde bulmaktır. Bilir misin ki, yol dilinde "Abdal" tebdil olmak, bir halden diğer bir hale geçmektir. Seni de "Abdal" görmek isteriz. Beni sabırla dinlediğine göre, söylediklerimi anlıyorsun dost. Gamın devam ediyor mu dost?

Gündoğdu:

- Etmiyor, dedi.

- Aradığını bulacaksın yolcu. Senin için bana Fatma isimli bir kadınla bazı değerlerin ardından gidiyor dediler. Yanılmışlar mı?

- Hayır!

- Fatma sevgilindi, eşindi... Kaybettin?

- Evet!

- Değerler maneviydi... Birer inciydi.

- Evet!

- Şarap iç dost! Sev dost! Daha fazla âşık ol dost!

- Yeter bu kadarı Baba, yeter!

- Nefsini yıkarsan şayet, yan da derim sana! Sen ham softa değilsin. İbadetin derunî mânâsını da bilirsin. Gezmişsin, görmüşsün, okumuşsun, öğrenmişsin, gerçek ibadetin gayesi sadece ve sadece Allah'ın rızasını almaktır. Yoksa, cennette şarap içmeyi, hurilerle sarmaş dolaş olmayı sağlamak değil. İnanmak gerek, inanmazsan ibadet olmaz! İşte Allah'ı bilmenin yolu insanın nefsini bilmesine bağlıdır. İnsan ancak öz vücudunda hakkı bulur! Oraya ise aşk yoluyla inilir! Gerçek aşkla! Mecazî aşka da bir şey demem yolcu. Gerçek aşkı bilmek için, mecazî aşkı da tatmak, onu da yaşamak, kavrulmak gerek! Sen kavruluyorsun.

- Evet!

- Kavrulduğun halde aramaktan vazgeçmiyorsun.

- Vaz geçmeyeceğim... Çünkü onu çok seviyorum Baba!

- Ne güzel. Bunu, bunca çileye rağmen aşktan başka bir şey yaptıramaz kula. Aşk için. İşte Allah'a da böyle varılır dost. Onun aşkıyla yana yana... Duy, hep duy!

Yusuf Bâli'nin sesi şimdi asla titrek çıkmıyordu. Gençleşmiş, dinçleşmişti, Gündoğdu dahi yıkandığını anlıyordu. Ne iyi etmişti, Sulucakarahöyüğe gelmekle gücünü kazanmış, içini önüne serebilmişti.

- Aşk insanda cezbe yaratır dost! Cezbe ile âşıkın iç yüzü hakka meyleder. Cezbe-i hak, aşktır. Cezbe bir iksirdir. Şimdi ayağa kalk yolcu! Evvelâ pirimizin, Hacı Bektaş Veli'nin mezarını ziyaret et. Bu Türk ulu'sunun yanında bir an bulun. Tâ Horasan'dan, Nişabur'dan bizlere bu duyguları aşılamak için gelen bu büyük insana selâm ver!

- Sonra nerelerde dolaşmamı istersin Baba?

- Beştaş, Beydöndü var. Bunlardan daha önemlisi Çilehane denen Arafat var. Hacı Bektaş orada çile çıkarmış, orada su içmiştir.

Kadıncık Ana'nın evine de uğrarsın. Hacı Bektaş Horasan'dan gelince İdris Hoca'ya bu evde konuk olmuştur. İdris Hoca'nın ya karısı yahut da kızı olan Kadıncık Ana, hünkâra orada, o evde hizmet etmiştir. Tabiî Sulucakarahöyüğü de unutmazsın! Eteklerinde dolaş o höyüğün, açılırsın dost!

Gündoğdu, kendisine rehber olan dervişi aşağıda buldu. Hep beraber Hazret avlusuna açılan kapıyı geçip üçüncü ve son avluya girdiler. Karşıda Hacı Bektaş Veli' nin türbesi vardı. Türbenin sağ tarafında, yüksekçe bir yerde bir dut ağacı göze çarpıyordu. Asırlık bir dut ağacı idi bu; efsaneye göre Hacı Bektaş hocası Lokman Perende'nin arzusu üzerine, Horasan'da elindeki köşeğesini Anadolu'ya fırlatmış, köşeğe orada toprağa saplanmış, yeşermiş, dut ağacı olmuştu. Hacı Bektaş da onu bulunca, Sulucakarahöyüğe yerleşmişti.

Gündoğdu'ya türbeyi gezdirdiler. Evvelâ Hacı Bektaş'ın erbain çıkardığı küçük çile odasına soktular. Sonra kırklar meydanının kapısını açtılar. Nihayet kırklar meydanından geçirip Hacı Bektaş Veli'nin türbe mezarının kapısı önüne getirdiler. Bu kapı çok alçaktı; bir insan eğilmeden geçemezdi. İçeride kırk kollu bir şamdan, kırk budak şamdanı yanıyordu. Hacı Bektaş'ın sandukası yeşil bir örtüyle kaplıydı.

Bir müzik sesi geliyordu sanki Gündoğdu'nun kulağına; tanbur, saz, zil, dünbelek, kudüm ve nefirler, bir Bektaşî şairinin nefesiyle karışıp, geçmişten hale uzanıyor, sanatın değerini hatırlatıyordu.

Bu saz âletleri, Türk'ün saz âletleri, bu beste, Türk'ün bestesiydi; Gündoğdu bunu gayet iyi biliyordu. Bunları kendilerine mal etmek isteyenlere veya yabancıların duygusudur diyenlere kızıyordu.

Dizinin ağrısı tamamen geçmişti. Eğildi, geri geri çekildi. Sonra dönüp arkasına baktı. Bir fikrin, bir düşüncenin, henüz çıkarcıların elinde oyuncak olmamış bir duygunun izlerini orada buldu.

- Gidelim, dedi, dinlenmek istiyorum.

Dervişler ses çıkarmadılar. Sadece:

- Eyvallah, dediler. Buyurun!

*

Aradan aylar geçti...

O gece âyin odası bir hayli kalabalıktı. Odanın tavanı çapraz bir tahtadan yapılmıştı. Etraftaki sedirlere postlar serilmişti.

Bektaşilerin dört erkânından üçü; "ikrar ve musahip tutma", "sorulma ve baş okutma", "dardan indirme" olanları sadece kendi aralarında yapılırdı. Dördüncü, "koldan kopan erkânı" ise Bektaşi olmayanlara da açık tutulurdu. O gece koldan kopan âyini yapılacaktı.

Kadınlar ayrı bir kenara, erkekler başka bir yere oturmuşlardı. Erkek çocuklarla kızlar ana ve babaları ile gelmişlerdi. Mumlar henüz yakılmamış, etraf tamamen aydınlatılmamıştı. Bir kandilin ışığı gölgeleri halsiz bırakılmış gibi yere seriyordu.

Yusuf Bâli Baba, mürşit postunda oturuyordu. Yanında Gündoğdu vardı.

Baba işaret etti; ayakçı gülsuyu serpmeye başladı, sonra buhurdanlığı yaktı. Ortalığı güzel bir koku kapladı.

Ayakçı çekilirken çerağcı gözüktü; elinde ufak bir mum vardı. Bununla şamdanlardaki mumları teker teker yaktı.

Yüzler aydınlandı, gözler parladı. Gündoğdu, Döndü'yü gördü; şaşkın şaşkın etrafına bakınıyor, yutkunuyordu.

"Çerağ-ı ruşan; fahr-i dervişan, himmet-i pîran, pîr-i Horasan, Küşad-ı ruşan!..."

Çerağcı, bir tercüman okuyor, yavaş yavaş kenara çekiliyordu.

Etrafta derin bir sessizlik vardı. Kimse konuşmuyordu. Bu sessizliği yine çerağcının yaptığı niyaz bozdu.

> "Allah dost, hâzır, gâip, zâhir, bâtın, âyin-i cem erenlerin gül cemâllerine aşk olsun."

O zaman mürşit Yusuf Bâli Baba kıpırdadı, yaşlı sesine bir âhenk vermeye çalışarak bir gülbenk okudu:

> "Bismi şah! Allah Allah!..
>
> Akşamlar hayr ola. Hayırlar feth ola. Şer'ler def ola. Münkirler mât ola, münafıklar berbat ola, müminler şâd ola.
>
> Allah, devletimizin kılıcını keskin, sözünü üstün eyleye. Nâmerde muhtaç etmeye. Dil bizden, nefes hazreti hünkârımız-

dan ola. Nûr-i Nebi, kerem-i İmam Ali, gülbeng-i Muhammedî Hünkâr Hacı Bektaş Veli demine hû, diyelim hû."

Bundan sonra yavaş yavaş sofralar kurulmaya başladı. Testiler içinde şaraplar geldi. Dede-Baba Gündoğdu'ya:

- İçer misin, dedi, dem zamanıdır?

Gündoğdu güldü; içten bir gülüştü bu, hiç de zoraki değildi:

- Eyvallah erenler, dedi eyvallah!

- Memnun oldum dost! Geçmişin ağırlığından kurtulursun. Dilerim sadece aşkınla yan! O sana asla ağır gelmez! Buyur dost!

Sakiliği sadece erkekler yapıyordu. Kadınlar çekildikleri köşeden ayağa kalkmamışlardı. Herkes kendi yanındaki ile konuşuyor, yemeğini yiyor, ihtiyacı kadar içiyordu...

- Dost! Koldan kopan erkânlarımızdan maksat, kaynaşmak anlaşmak, hoşça vakit geçirmek, beraber bulunmanın zevkine ermektir. Ayrıca bu toplantıda gençlere sema usulünü, buyruk ve nefes çağırmasını da öğretiriz...

Galiba, Döndü de içiyordu. Gündoğdu ona göz ucu ile baktı; yüzünü ekşitti.

Dede-baba bunu farketti; güldü, keyiflendi:

- Dost!.. Kul, hele bu sıralarda ezile gelmektedir. Kişi olduğundan da yorgun yaşar, sonundan emin değildir. Perişandır insanların Anadolu'da hali. Bir çul bulup da sarınamayan, bir döşek bulup da yatamayan çoktur. Sen bunların farkındasın, bilirim. Bu aşk da seni yakar; yan dost, insanları sevdiğin için yan. Nankörlük de görsen, isyan etme, inleme. Kişiyi avutalım, kişiyi büsbütün ümitsizliğe salıp kötü etmeyelim. Çalışma hızı verelim, iyi günleri sabırla bekletelim ona. İşte senin şu küçük kız da bilmeden avunuyor. Bırakma onu, yalnızlığa, kötülüğe salma onu. Yolun bir gün nurlanacak, sabret dost. Fatma Hatunu Sulucakarahöyük ve civarında bütün bir kış aratıp bulduramadıksa da yine bir gün izi çıkacak yolunun üzerine; hırpalama kendini.

Bu sırada bir müzik sesi duyulmağa başladı; Dede-baba elleriyle dizlerine vurdu.

Hiç de bu müzik basit değildi. Sazların envai vardı. Bağlama, zil, dünbelek, kudüm, nefir, tanbur, büyük bir âhenkle birbirlerine

uyuyorlardı. Havada doğunun, uzak doğunun ve orada yaşamış eski Türklerin ruhu, zevki dolaşıyordu.

Kolca kopuz, yaylı kopuz Türk'ün en eski sazı idi. Fakat bu sazlar zaman geçtikçe şekil değiştirmiş, tanbur, bağlama, cura, divan sazı olmuştu. Gündoğdu:

- Türkler usul bilir, dedi. Türkler musikiye hayrandır.

- Evet! Musiki insanı yıkar, temizler, cûşa getirir, sema yaptırır, Tanrı'ya ulaştırır...

- Bilir misiniz ki, Türkler islâmiyeti kabul etmeden evvel Uygurlarda "Ayalgu" denilen musiki yazısı vardı? Çalgı çalanlar öğrenemediği bir eseri sazı ile neyiyle tekrarlamak isterse bu musiki yazısına bakardı. Her ses için belli bir şekil kabul etmişlerdi... Sazlar da böyle. Nasıl kopuzda kiriş teller varsa, bağlamada da bunun yerine madenî teller bulunur. Türkmenler ve Yörükler bağlamasız edemezler.

Şimdi Gündoğdu da coşuyordu. Okunulan nefes ve buyruklara katılmak istercesine sallanmaya, dudaklarını kıpırdatmaya başlamıştı. Yüzündeki çiller kaybolmuştu sanki, ilk defa rengi, sarılıktan kurtuluyordu.

- Dede-baba! Beni lütfen dinle. İşte kendimdeyim; görüyorsun. "Fasıl"ın Türklerde bin yıllık geçmişi vardır, iki yüz yıldan beri yaylı saza "gıcak" veya "ılığ" deriz. Şimdi buna "kemençe" deniyor. Yüzelli yıldan beri Türkler "kanun"u icad etmiştir. Davul bizim, zil bizim! İki zil birbirine vurup da "cank" olunca nasıl coşarız? "Boru"yu Selçuklular buldu. Ağzına "sipsi" denen ağızlık takılarak çalındığı zaman ne hoş ses çıkarır? Şamanların davuluna "bar" derlerdi. Bu aynı zamanda birlikte oynanan bir raksın da adı idi. "Bozuk" uzun saplı, tanbura tipi bir sazdır. İşte biz mimaride olduğu gibi musikide de ileriyiz. Kökümüz, esasımız var! Fakat unutkanız, daha doğrusu kendimizi unutuyoruz; işte buna dayanamıyorum. En kötüsü de benim bu duygumu çok kimse anlamıyor.

Gündoğdu sustu. Okunan nefesleri daha içten duymak istiyormuşçasına gözlerini iyice açtı, eğildi. Fakat hemen titredi... Bir adam görmüştü karşısında; içki dağıtıyordu. Elinde bir testi vardı. Yanağında uzun ve derin bir kılıç yarasının izi belli oluyordu.

Yine geçmiş yıllar önündekileri devire devire bulunduğu yere kadar uzanmış, karşısına çıkmıştı.

Sivas'a Timur saldırmıştı. Kendisi tepe üstü yuvarlandığı bir çukurdan kim bilir ne kadar zaman sonra ayılıp kalkmaya çalıştığı sırada böyle yanağı kılıç yaralı bir adam görmüştü. Fatma'yı sürükleye sürükleye götürüyordu. Arkalarından koşmaya çalışmıştı. Fakat yere yıkılmıştı, üzerinden atlılar geçmişti. Sonra her şey kaybolmuştu; ne Fatma'yı, ne de kılıç yaralı adamı görebilmişti.

- Ne oldun dost, ne oldun? Neden sarardın?

Yanağı yaralı adam geri geri çekilmiş, uzaklaşıyordu.

- Niçin susarsın dost? Seni iyileşmiş, seni kendine yararlı görmüştüm. Seni hak yolunda bulmuştum. Neden caydın dost?

- Hiç Dede-baba, hiç! Sadece meraklandım. Şu adamı, bize içki sunan şu adamı tanır mısın?

- Onu mu? Gözüm pek seçmez. Derviş değil. Henüz bir âşık olmalı. Öğreniriz biraz sonra.

- Ya kaçarsa, ya kaybolursa?

- Kaçar mı, niçin?

Semaya başlamışlardı. Meydan açılmış, saz takımı sema havasına geçmişti... İlk önce dört can semaya kalkmıştı. Turnalar semanı yapıyorlardı.

Gündoğdu ağlayacaktı. Yıllar yılı bir damla yaş görmeyen gözleri ona isyan edecekti. Böyle bir acıyı şimdiye kadar hiç hissetmemişti. Yapmak isteyip de yapamamak, anlamak isteyip de anlayamamak, bir gayenin eşiğindeyken oraya basamamak kişiyi yerden yere vurur, öldürürdü.

Adam kaybolmuştu. Gündoğdu ayağa kalkmak istemiş, Dede-baba elinden tutmuştu.

Şimdi de "dem geldi" semaı yapılıyordu. Semaya kalkanlar çoğalmıştı. Halka şeklinde olmuşlardı. Çalgının âhengine uyarak kol ve ayaklarını oynatıyorlardı.

Sesler ve nefesler durmadan birbirini tamamlıyordu. Onlar artık dönüyorlar, hep dönüyorlar, uçacakmış gibi dönüyorlardı.

"Kirpikleri oktu, kemandı kaşı
Açıldı sinemde bağrımın başı
Didelerim döktü kan ile yaşı
Varayım gideyim bundan a canım!..

Ben sana canımı eyledim feda
Seni bana verdi ol gani Hüda
Fâtıma neslin mi, nedir bu eda?
Bir tel mi kopardım senden a canım!..

Gündoğdu Dede-baba'yı daha fazla dinlemedi. O çelimsiz, o güçsüz, o kavruk vücuddan umulmayan bir çeviklikle yerinden fırladı, koşmaya başladı... Dönenleri yardı, meydan evini dolandı, eğildi kalktı, sofralar devirdi, kapıya fırladı. Fakat bulamadı...

Dışarda hava yaz gecelerinin sıcaklığını yaşıyordu. Yine de karanlık ve esrarlıydı.

Erkân bitmişti; dış kapının önünde durmadan terleyen Gündoğdu'nun kolunu Döndü tutmuştu:

- Emmi, neredesin? Ben hoş oldum; sen ne oldun emmi? Hoş hoş oldun mu?

Kırşehir

GÜNEŞ etrafa büsbütün yayılmıştı. Uzaklarda yüksek dağlar, yakınlarda ise küçük küçük tepeler vardı. Arazi çıplaktı. Yaz rengini sürmüştü buralara.

Kırşehir'e yaklaşmışlardı. Bir dere kenarına gelince durdular. Biraz ileride bir su kaynıyordu; önünde küçücük bir göl vardı. Birkaç ağaç başbaşa vermişti.

Gündoğdu merkebinden indi, elinde bıçağını tutuyordu. Etrafına bakınıyor, sanki havada bir koku, yerde bir iz arıyordu. Gözleri hiç böylesine parlak, hiç böylesine canlı olmamıştı.

- Emmi, ne tutarsın o bıçağı elinde, bir yerine batar?
- Benim mi?
- He ya senin!
- Çubuk yontacağım; merkebi dürtmek için.

Adamı kaçırmıştı, adamı bulamamıştı; Sulucakarahöyük'te hiç kimse, âşıklar arasına yeni girmiş yanağı kılıç yaralı o adama bir daha rastlayamamıştı.

Gündoğdu oturdu... İşte yine bir bezginlik çökmüştü üzerine. Hâlbuki sabahleyin ne kadar da canlıydı. Canlı ve hırslı. Hattâ küfür de etmişti. Dergâhta vedalaştıktan sonra ayrılıp yola koyulurken biraz da ümit taşıyordu içinde. O gün çok şeyler yapacağına inanmıştı. Daha doğrusu kendi kendisini kandırmıştı.

Şimdi ise bu gücünü, bu inancını geçici de olsa yavaş yavaş yitiriyordu.

O adam, Fatma'yı kolundan sürükleyip götüren adamdı. Yüzünü pek seçememişti, emin değildi ama, kaçmasından, kaybolmasından buna başka bir mana vermeye imkân yoktu.

Gündoğdu'nun ayakları karıncalanıyordu, belinde hafif bir ağrı vardı. Külâhı yine delik, alt dudağı yine yarıktı. Bektaşiler ona kullanılmış da olsa bir pabuçla bir şalvar vermişlerdi.

Elindeki bıçağa baktı; onu elinde hâlâ neden tuttuğunu anlayamadı.

Bahçedeki ağaçların altında Fatma'yı ilk defa öptüğü zaman başı dönmüş, sanki bir düşman karşısında kalmış gibi elini kucağındaki hançerine atmıştı. Hattâ o hançeri, bugün şu bıçağı tuttuğu gibi kınından çıkarmış, uzun uzun bakmıştı. Sonra mırıldanmış, kesik kesik cümlelerle ne dediğini kendisi de anlamadan söylenmişti!

"- Fatmam! Giderim! Seni ellere bırakırım!.. Yanarım, seni unutamam. Kader bu kadarmış... Türk illerinde, dağlar ovalar genişmiş! İnsan genişlik içinde kendini belki daha kolay bulur. Dayımla anlaşamadık... Seni bundan sonra hiç isteyemem ondan... Ne güzelsin sen!.."

Fatma hemen diz çökmüştü. Gündoğdu da çökmüştü. Kaması hâlâ elindeydi. Fatma durmamacasına ağlıyordu:

"- Babama seviştiğimizi söyle... Vermezse şayet ya şu kamayla beni öldür, yahut kaçır! Nereye istersen gelirim!"

Hacı İvaz Paşa kızını da vermemişti. Onlar da bir gece yarısı kaçmışlardı. Doludizgin kaçmışlardı. Ahi Çelebi, Fatma'nın ağabeyisi yardım etmişti. Gizlice nikâhlarını kıydırmış, altlarına iki at çekmiş, cesaret vermişti.

Hacı İvaz Paşa kızının kaçtığını anlayınca üzüntüsünden ne yapacağını şaşırmış, durmamacasına bağırmıştı. Fakat kaçanların ardına düşmemişti.

Ayrılırlarken Ahi Çelebi elini Gündoğdu'nun omuzuna koymuştu:

"- Yolunuz açık olsun!" demişti. "Sizi bir gün gelir görürüm. Mutlu yaşayın, geçmişi unutun. Kendinize bakın. Yalnız yiğenim senden bir ricam var; kız kardeşimi hırpalama. Onun gül yüzünün solmasına tahammül edemem. Çünkü Fatma'yı çok severim."

Sivas'a varmışlardı, orada yerleşmişlerdi... İşte bir süre sonra da Fatma'yı Sivas kalesi içinde bir evde yalnız bırakıp doğuya doğru yola çıkmıştı.

Altındaki at, sağlam ve kuvvetliydi. Onu arzuladığı yerlere götürebilecekti. Gündoğdu için, bu arzulanan yerler hazinelerle doluydu...

Hele Kâşgar'a, dağlar ovalar aşıp Doğu Türkistan'ın başkenti Kâşgar'a vardığı zaman dünyalar onun olmuştu. Orada Karahanlı devletinin eserlerini görmüş, ayrıca bu devletin hakanlarından Hasan Hakan'ın yeğeni Kâşgarlı Mahmud'un teneffüs ettiği havayı ciğerlerine doldurmuştu. Bundan üçyüz otuz yıl kadar evvel Kâşgarlı Mahmud *Divanü Lûgati't-Türk* adıyla bir lûgat yazmış, bunu Bağdat'ta halife Muktedi'ye sunmuştu. Maksadı, Türk dilinin üstünlüğünü göstermek, halifenin Türklerden yararlanmak istiyorsa, Türkçe konuşması gerektiğini hatırlatmaktı.

> "Tanrı'nın, devlet güneşini, Türk burçları üzerinden doğurduğunu, Türk ülkelerinde göklerin bütün dairelerini döndürdüğünü gördüm. Tanrı onlara *Türk* dedi ve onları acuna hâkim kıldı. Bütün ulusların idaresi Türklerin eline verildi. Cihangirler, Türk ulusundan çıktı.
>
> Haktan ayrılmayan Türkler, Tanrı'nın emriyle hak üzerine kuvvetlendirildi.
>
> Türkler himayelerine aldıkları ulusları kötülerin şerrinden korudu; bu kavimler bu yüzden mutlu oldu ve bütün dilekleri yerine geldi. Cihan hâkimi olan Türklere bütün kavimler muhtaçtır. Türklere dertlerini anlatabilmek, isteklerine erişebilmek için her ulusun Türkçe öğrenmesi gerekir."

Böyle demişlerdi atalar, böyle söylemişlerdi. Ne ulu, ne gönül okşayıcıydı bu söz! Bu söz, kuru bir lâf değildi, tamamen gerçekti. Şimdi ise yurt dalgalanıyordu, o güneş burçlarda titriyordu. Ayrıca Mevlâna gibi büyük Türk düşünürü dahi, bütün düşünce ve fikirlerini farsça söylemiş ve yazdırmıştı. Değil başka ulusların Türkçe bilmesi, Türk kendi kendisini anlayamayacak hale gelecekti...

- Emmi! Emmi! Yetiş emmi!

Gündoğdu elindeki bıçağı âdeta avucuna batıracaktı. Şu yörük kızı, insana hiç rahat vermiyordu! Şımarık, geveze, ne yaptığını bilmeyen budalanın birisiydi.

- Emmi! Duymaz mısın emmi? Ben yandım!

Başını çevirdi, uzandı, baktı. Döndü'yü göremedi. Küçücük gölü örten ağaçlar daha ilerisini seçmesine engel oluyordu.

- Hey emmi, geberdin mi? Yandım derim sana!

İsteksiz ayağa kalktı. Birkaç adım attı, yeniden baktı, gördü, titredi! Adeta ayağının altındaki yer sarsıldı.

Döndü çırılçıplaktı, anadan doğma çıplak! Elbiseleri suyun kenarında duruyordu. Küçük göle girip yıkanmış olmalıydı. Her tarafından sular sızıyordu, saçları yapışmıştı. Memelerinin başları morarmış, rengi uçmuştu.

Bir adam, yabancı bir adam onu bileğinden tutmuş yandaki otlara doğru sürüklüyordu.

- Bırak beni kahpenin dölü, yerim seni, yerim!

Adam güçlü idi, çok güçlü! Döndü'nün diretmesine, tekme ve küfür savurmasına aldırmıyor, onu çekip götürüyordu.

- Ah! Tuğrul Alp'ım, yiğidim, neredesin? Yorgun atın da olsa, kedilmiş mızrağın da olsa varırdın yanıma, bir hu çekerdin şu donu kara kavata! Yer yarılır, gök delinir, başı gövdesinden ayrılırdı şu itin...

Gündoğdu sendeliyordu; ellerini indirmişti. Omuzlarını çökertmiş, delik külâhını atmış, usturayla kazınmış başını meydana çıkarmıştı.

Adam kızı otlara fırlattı, bir an geri dönüp Gündoğdu'ya baktı. O zaman da o da duraladı. O zaman o da titredi. Hatta sarardığı bile belli oldu...

Bir süre bakıştılar... Gözlerin birbirlerine söylediği çok şeyleri olmalıydı.

Yabancı adam Döndü'yü unutmuş gibiydi. Sadece dudaklarından bir kelime dökülüyordu:

- Sen!

Hiç konuşmadılar; adam hemen kuşağından kamasını çıkardı. Sıçradı ve atıldı...

- Uy! Uy! Yandın emmi! Garip emmi! Bu kavatta ne din, ne iman var! Parçalar seni! Ben kimlere varam, ben şimdi ne yapam? Yetiş ya Tuğrul Alp yetiş! Ala sabahta uyanan yiğit, durmadan atını oynatan yiğit, gel gör halimizi. Döndü'nü yere serdiler... Vay emmi! Sersem emmi! Güçsüz kanatsız emmi!..

Döndü başını otların arasından uzatmıştı. Yine de bakamıyordu, gözlerini kapamıştı.

Adam Gündoğdu'nun kalbini oyacaktı, sonra kıpkızıl kanlı kamasıyla kendisine saldıracak, istediğini yapacaktı. Kaçmalıydı. Çırılçıplak da olsa kaçmalıydı. Tazı gibi sekerdi, kimse yetişemezdi arkasından; sapan taşı bile. Yolda bir hayır ehline rastlardı elbet... Sakat emmisi ne olacaktı? Onun leşini kurtlar kuşlar yerdi. En iyisi bu herifin kafasına bir odun veya bir taş vurmaktı. Aramak için gözlerini açtı; gördüğüne inanamadı.

Gündoğdu, adamın kama tutan bileğini kavramıştı, hatta adamı havaya kaldırıyor, sırtından aşırıyordu.

Yabancı adam kamasını bırakmak istemedi, direndi, bir çatırdı oldu sanki!.. Adam baş aşağı dikildi, bir an öyle kaldı, sonra sırt üstü yere uzandı.

Gündoğdu adamın üzerine sıçradı, bıçağını gırtlağına dayadı...

- Uy! Uy! Ala gözlerini sevdiğimin emmi! Sen in misin cin misin? Kalkıp yerinden doğrulan emmi, eğri beli ala dağdan geceleyin aşan emmi. Sen ne yiğitlerin yiğidi imişsin de biz bilmez imişiz... Garipliğe neden geldin, bencileyin gurbet ile neden düştün?

Adam birkaç kere debelenip kurtulmak istedikten sonra yerde hareketsiz kaldı. Döndü ise çırılçıplak olduğunu tamamen unutmuştu. Vücudundaki boncuk boncuk, gençliğinin kızışan kanıyla ılınmış suları saçarak Gündoğdu'ya sokulmuştu. Onu okşuyor, durmadan, bilmeden konuşuyordu.

Gündoğdu kıza bakmadı bile sadece:

- Git hemen giyin, dedi.

- Evet emmi! Başım üstüne yiğit emmi! Sen ne dersin de ben he demem canım emmi! Üçyüz altmış altı alp ava binse, kanlı geyik üzerinde kavga kopsa sen hepsini alt edersin güzel emmi! Şu suda serin serin çimmek çekmişti gönlüm. Soyunup daldım içine. Sonra da emmimi yumarım demiştim kendi kendime. Olmadı. Bu kavat otların arasından çakal gibi fırladı. Helâl olsun sana; benim göğsümü, etimi, neyimi çıplak görürsen, ne çıkar şahbaz emmi?

- Kız yalnız mıyız burada? Başımı daha fazla derde sokma! Çekil git, örtün, sin bir kenara!

- Uy uy! Sahi söylersin emmi. Bu it beni gördü. Hay seni kara toprak örtesi Döndü!

Kız koşarak uzaklaştı; Gündoğdu rahatlamış gibi derin bir soluk aldı. Sonra altındakine.

- Öleceksin, dedi. Seni tanıdım... Yıllarca peşindeydim!

Adam durmamacasına soluyordu. Gündoğdu'nun attığı yumrukla kapanmış sol gözü, şiş dudakları, alnını kaplayan karmakarışık saçlarıyla gayet sakil görünüyordu. Sadece:

- Vur, dedi, bitsin! Yıllarca çektiğim korku yetmez mi?

- Nerede, Fatma nerede? Bir daha gördün mü onu?

- Bilmiyorum.

- Hacı Bektaş dergâhında ne işin vardı?

- Saklanmak, sığınmak, istemiştim. Her gittiğim yerde senin kahredici nefesini hissediyordum. Sanki kokumu almış gibi ben neredeysem, sen oradaydın!

- Fatma'yı bir daha gördün mü diyorum sana?

- Hatırlamıyorum!

Bıçağın ucu adamın boğazına biraz battı. Adamın acıdan yüzü buruştu, yine de inlemedi.

- Neden yaptın bize bu kötülüğü, niçin?

- Hiç! Kötülük yaptığımı sanmıyorum.

- Daha evvel tanıyor muydun Fatma'yı, bir aşinalığınız var mıydı?

- Hesap vermeyeceğim sana! Öldür beni! Senin bu yörük kızı ile beraber olduğunu bilseydim buralarda durur muydum? Dergâhta karşılaşınca hemen Sulucakarahöyük' ten kaçtım. Şimdi de otların arasında dinlenirken kızın yüzdüğünü gördüm, içim çekti... Meğer sen varmışsın yanında... Öldür diyorum, bitsin bu işkence.

Adam, Kara Tatarlardandı. Cengiz'in Moğol imparatorluğu sırasında Anadolu'ya Tatarlar gelmiş, bir kısmı yerleşip kalmıştı. Bunlara Kara Tatar demişlerdi. Ankara Savaşı'nda Kara Tatarlar evvelâ Yıldırım Bayezıd Han'la beraberken savaşın çok kızıştığı bir sırada Osmanlı ordusunu arkadan oka tutmuşlar, sonra kaçıp Timur tarafına geçmişlerdi.

Gündoğdu bıçağının ucunu biraz daha batırdı. Adam acıdan kıvrandı, sağ gözü alabildiğine irileşti, hattâ kapanmış sol gözü bile kıpırdadı.

- Ne yaptın Fatma'ya, ne yaptın? Kirlettin mi onu? Niçin sattın Fatma'yı başkasına; hepsini anlatırsan belki hayatını bağışlarım.

- Çek öyleyse bıçağını boğazımdan, konuştukça büsbütün batıyor!

- Hile yapacaksın!

- Dikkat edersin! Şu kadarını söyleyeyim ki, Fatma Kırşehir'de idi, bir kere görmüştüm onu.

- Ne? Sağ demek Fatma, sağ ha?

Gündoğdu doğruldu; beyni uğuşuvermiş, gözlerinin önüne karısının saf ve kederli gülümsemesi gelmişti.

Adam yerinden fırladı, Gündoğdu'nun yüzüne olanca şiddetiyle bir tekme indirdi.

Gündoğdu'nun gözleri karardı, elinden bıçağı düştü. O zaman adam, biraz ilerde duran kamasına doğru uzandı.

Gündoğdu sallanıyordu. Tutunabilmek, ayılabilmek için olağanüstü bir güç sarf ettiği anlaşılıyordu. Yarık dudağının üzerine bir dişi gömülmüştü. Vaktiyle yine böyle olmuştu. Oraya yine dişi batmıştı. Yeri bir türlü kaybolmamıştı.

Adam yerdeki kamasını almak üzereydi, alacak ve hasmına saplayacaktı. Bu suretle yıllar yılı, nereye giderse gitsin, üzerinden atamadığı ölüm korkusundan kurtulacaktı. Şu inatçı, şu çilli, şu inanılmaz derecede unutmak nedir bilmeyen cılız herifin kahredici baskısı bir anda yok olacaktı. Onunla vaktiyle bir kere daha karşılaşmıştı; ancak bir tesadüf canını kurtarmıştı. Zaten o zaman, Gündoğdu'nun nereden geldiği anlaşılmayan acı kuvvetinin farkına varmıştı.

Yine de adam, kamasını yerden alamadı. Döndü ondan evvel kaptı ve kenara sıçradı.

- Ver onu bana kancık, ver diyorum!

- Yerim seni ülen kavat! Delerim seni!

Adam artık oyalanamadı. Ölümün arkasından tekrar geleceğini bile bile koşmaya başladı. Çimenleri ezerek, küçük taş parçalarını savurarak kaçıyordu.

Adam gözden kaybolunca Döndü Gündoğdu'nun yanına çöktü. Sapsarıydı yörük kızı; yanaklarındaki kan tamamen çekilmişti.

- Emmi! Aslan emmi! Yaran, neyin yok ya? O kavata neden inandın? Kıstırmıştın, almıştın altına. Kuvvetten mi düştün, nazara mı geldin? Etme emmi, Döndü'ne cevap ver emmi. Dergâhta beslenmiştin. Ne çabuk eridin emmi? Ben seni yine beslerim. Elimden aş pişirmek gelir; hem de nasıl gelir? Üstüme yoktur! Kışları bulgur,

yarma, dövme, aşlık, çökelek, enip, kak, karın kaymağı, kuskus, köhter, tarhana, tatar, tomaso yaparım. Yerken parmaklarını da beraber indirirsin işkembene. Hele bir ağzı açık, yahut bişi açarım ki, daha yemeden tükürüklerin dudaklarından dökülür. Dur hele sana etli bükmenin nasıl yapıldığını bir anlatayım. Öğren de şimdiden diril! Hatırıma geldi; "analı-kızlı köftesi"ni bilir misin sen emmi? Koyun etini bir kenara koyacaksın, bulguru alıp bir tepside ıslatacaksın...

Gündoğdu gözlerini açtı, elinin tersiyle dudaklarından kayan kanları sildi. Evvelâ bıçağına sonra, Döndü'ye baktı.

- Sus Döndü, dedi, biraz sus!

Yaşamak istiyordu, içini yaşamak... Olaylardan, onların baskısından sıyrılıp dışa dönmeye çalışıyordu. İçini dışta görmekti o anda yegâne emeli.

"Kadir Mevlâm senden budur dileğim;
Nazlı yâri bana bildir Yarabbi!
Her kimi sevdimse yâd oldu benden
Ne günahkâr kulun oldum Yarabbi!

Ben elimi çektim dünya malından
Âşık uyumazmış aşkın nârından
Bir yiğidi ayırsalar yârinden
Onun hali nice olur Yarabbi!"

Sıçradı! Bakındı! Bu sesi, bu sesin sahibini dayanılmaz bir acıyla görmek istedi.

Bu türküyü Fatma vaktiyle ne güzel söylerdi! Sazını kucağına alır, başını hafifçe eğer, kızıl saçlarını önüne döke döke hep söylerdi ılık kış gecelerinde...

İşte böyle, tıpkı böyle!

Yine karşısında Döndü duruyordu. Yanaklarına biraz renk gelmişti. Simsiyah saçları onun da serilmişti omuzlarına. Gözlerinde vahşi bir ateş vardı. Kalın dudakları kıpırdıyordu.

- Sen mi söylerdin bu türküyü Döndü?

- He ya, ben söyledim.

- Nereden öğrendin, nerden aklına geldi?

- Heç! Ben de aşkı, neyi bilirim. Bizim obada bir yiğit vardı; ağacı tutsa suyunu çıkarırdı. İsteseydi evlenirdim onunla, kaçardım. Başka bir eğsik eteğe gönlünü kaptırmıştı. Bakmadı bile bana, gitti! Anlatayım mı sana o yiğidi?

- İstemem!

- Öyleyse sen Fatma'ndan de bana. Neden kaçırdın elinden kadıncığı? Neden yanarsın şimdi çıralar gibi?

- Hangi Fatma, kimden bahsediyorsun sen? O, benim Fatmam değildi, arkadaşımın sevgilisiydi. Söz vermiştim bulacağım diye! Söylemiştim galiba bunları sana!

- Emmi! Emmi! Kanmam ben! Herifi altına aldığında böyle konuşmadın. Ciğerin parçalanıyordu! Fatma lâfı ağzından çıktı mı, horoz ibiği gibi kel başın kızarıyor! İşte! Sulucakarahöyük'te de bulamadık kadıncağızı. Ararız, işimiz ne, ararız! Ben her gittiğim yerde evlere girer çıkarım; ölüsünü, dirisini, neyini günün birinde buluruz!

Gündoğdu yerden bıçağını aldı, kuşağına yerleştirdi, sendeleyerek suya doğru yürüdü; çömeldi, başını soktu. Serinleyemese de alev alev yanmaktan kurtulmuştu. Dudaklarında kan izleri hâlâ dururken merkebine bindi:

- Kırşehir'e gidiyoruz, dedi, başını ört, bohçanı al. İstersen orada ahilerin yanında temelli bir yer bulurum sana; kalırsın! Ahiler iyidir, çok iyidir!

- İstemem emmi! Ben seninle dolaşırım! Bıktın mı yoksa benden? İl ısının yanına da koşan durmam!

Döndü başını salladı, güldü, kendi kendine söylendi, sonra yine büyük bir saflıkla sordu:

- Sahi emmi, sen kimsin? Korkarım adın bile Gündoğdu değil! Alacalık yapar mısın bilmem, yine de gelirim.

Gündoğdu hiç cevap vermedi, merkebini sürdü...

*

Kırşehir'e gelmişlerdi...

Sokaklar oldukça kalabalıktı... Şehrin orta yerinden nehir geçiyordu... Kızılırmak'la Dicle çayı bu şehri kollarıyla sarmıştı.

Kalesi, köprüleri, hanları, hamamları, kaplıcalarıyla Orta Anadolu'nun en güzel şehirlerinden biriydi Kırşehir.

- Uy emmi! Ne ulu yermiş burası? Biz nereye konarız?

Gündoğdu cevap vermedi, etrafına bakındı; bir telâş bir endişe sezdi. Kız hiçbir şeyin farkında değildi... Şaşırmıştı böyle büyük bir şehir görünce... Hattâ akıp giden Kılıçözü Çayı'nın kıyısındaki Höyük Kale'yi parmağıyla gösteriyor, meramını anlatabilmek için merkebinin üzerinde adeta tepiniyordu:

- Emmi! Ne ola orası?

Kırşehirliler bu höyükle de övünürlerdi, üzerine evler yapmışlardı. "Höyükte evi, Kındam'da bağı olmayana kız verilmez." derlerdi.

Kırşehir'de bedestenler, Kırşehir'de camiler, türbeler, medreseler, imarethaneler, panayır ve pazarlar vardı. Ahilerin en büyük reisi, Ahi Evran burada oturuyordu. Âşık Paşa'nın türbesi de bu şehirdeydi. Selçuklular çökünce, Moğollar çekilip gidince ahiler Osmanlılar'a Kırşehir'i teslim etmişlerdi. Fakat Kırşehir yine de çalkalanmış durmuştu. Birçok savaşlara da sahne olmuştu. Moğol artıklarından kalan Kara Tatarlar Kırşehir'de otururdu. Timur Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'dan dönerken bunların çoğunu alıp götürmüştü. Kırşehir Karamanlıların elindeydi.

- Emmi be! Ne susarsın? Sen de benim gibi şaştın kaldın mı?

Gündoğdu eşekten indi. Yanından geçen bir adama seslendi:

- Hoş gör; yabancıyız! Varıp konaklayacak, gezip görecek yer ararız. Durum nicedir, öğrenmek isteriz!

Adam Gündoğdu'ya dik dik baktı. Beğenmemişti, hoşlanmamıştı, canı sıkılmıştı:

- Sırası mı, diye söylendi, sırası mı? Karamanoğlu Mehmet Bey asker geçirir buradan! Kardeşi Mehmet Çelebi'yle çatışmak için Süleyman Çelebi Edirne'den kalkıp Bursa'ya varmış. Mehmet Çelebi zor kurtulup Amasya'ya çekilmiş! Şimdi de Süleyman Çelebi Ankara'ya yürürmüş!.. Vaz geçip geri döner, Kırşehir'e gelir, Karamanlılarla da çatışır derler. O zaman halimiz nice olur? Gezip görmenin zamanını mı buldun? İşine git yolcu, işine!

Gündoğdu başka bir şey sormadı, zaten adam da oyalanmak niyetinde değildi, hemen uzaklaştı.

- Ne olmuş emmi, ne olmuş?

Yanlarından koyun sürüleri geçiyordu; hayvanlar gıdasızlıktan cılız kalmışlardı. İnsanlar da öyleydi.

Gündoğdu, hep başları eğik, gözleri çökük insanlara rastlıyordu. Bunların bir kısmı tekkelere sığınmıştı. Bir kısmı ise çapula çıkmıştı. Kimse yarınına ümitle bakamıyordu. Vaktiyle de böyle olmuştu. Selçukluların zayıfladığı, karışıklıkların hüküm sürdüğü, menfaatlerin çarpıştığı, isyan ve iç savaşların birbirlerini kovaladığı devirlerde, Moğolların Anadolu'yu ezip çiğnediği zamanlarda sanat da, ahlâk da, zevk ve güzel de unutulmuştu.

Kişi sığınacak bir köşe aramıştı; Allah'a yaslanmıştı. Onun bu duygusundan yararlanmak isteyenlerin elinde oyuncak olmuş, büsbütün soyulmuştu. Şimdi de böyle oluyordu; ne zamana kadar sürecekti? Açılan yaralar bir daha kapanabilecek miydi?

Gündoğdu merkebini yularından çekmeye başladı...

Bu şehirde sanat vardı, bu şehirde güzel vardı, bu şehirde fikir vardı. Fakat yine bu şehirde Fatma'dan bir haber, yanağı kılıç yaralı adamdan bir iz bulunabilirdi.

Acaba ahiler Ankara'yı Süleyman Çelebi'ye verirler miydi? Ahiler Kırşehir'i Karamanlılar'a bırakırlar mıydı? Ahiler, yeniden Amasya'ya sığınmış olan Mehmet Çelebi'yi unuturlar mıydı? Ahilerin Osmanlı devletinin kuruluşunda çok büyük hizmetleri dokunmuştu. Hacı İvaz Paşa da ahiydi, hattâ Tuğrul Alp bile!

Gündoğdu etrafına yeniden bakındı. İvaz Paşa ile Tuğrul Alp'ı orada, karşısında, bir arada göreceğini sandı.

- Uy emmi! Burası hepsinden hoşuma gitti. Neresi burası, neresi?

Karşılarında Cacabey medresesi ve türbesi duruyordu.

Gündoğdu bir anda her şeyi unutmuştu... Merkebin yularını bırakmış, kafasındaki düşünceleri hemen atmıştı.

Cacabey medresesi çok meşhurdu; hem mimarî yönden, hem de ilme, öğretime yaptığı hizmet yönünden daima dillerde dolaşırdı.

Bu medreseyi Selçuk hükümdarlarından Kılıç Aslan'ın Kırşehir valisi Nureddin Cacabey 1272 yılında yaptırmıştı.

Gündoğdu ilerledi, Döndü'yü olduğu yerde yalnız bıraktı. Evvelâ taçkapının güzelliğini seyretti, içi titredi, Selçuk mimarisinde görülen, o incelik, o süslülük bu kapıda da vardı.

- Selâm size mollalar! Destur var mı? İçeri girip biraz baksam mı?

Ona baş eğdiler, birkaç çömez yol gösterdi. Gündoğdu da ayakkabılarını çıkardı, üstü sivri tonozlu bir dehlizden geçerek büyükçe bir sahn'ın ortasında durdu.

Bu sahnın üstü kubbe ile örtülmüştü, kubbenin tepesinde hava ve ışık almak için yuvarlak bir delik vardı. Kubbenin tam altına rastlayan yerde ise içi su dolu büyükçe bir kuyu göze çarpıyordu. Kubbedeki bu delik ve bu kuyu ile rasat yapılıyor, öğrencilere yıldızlar ilmi öğretiliyordu.

Gündoğdu tekrar tekrar etrafına bakındı, iyice görmek, içine yerleştirmek istiyordu burasını.

Sahnın, biri karşıda, diğeri ise sol tarafta olmak üzere tonozlu iki eyvanı vardı. Karşıdaki eyvan mihraplıydı... Burada namaz da kılınıyordu. Sol taraftaki eyvanlardan ise bir merdivenle Nureddin Cibril Cacabey'in türbesine geçiliyordu.

Sahnın etrafında sekiz oda vardı. Birçok öğrenci diz çöküp oturmuşlar, önlerindeki kitaplara bakıp ders çalışıyorlardı. Ayrıca yukarıda da bir mahfil ve oda göze çarpıyordu.

Gündoğdu ayaklarının ucuna basarak geri döndü. Dışarı çıktığı zaman binayı dolandı:

- Binanın duvar ve kubbesi taştan, diye söylendi, minaresi ise tuğladan. Medresenin taçkapısı ciheti ve türbe gayet titiz bir şekilde ve kesme taştan yapılmış. Arka taraf moloz taşından... İyi ki gördüm burasını, iyi ki gördüm...

- Ne dedin emmi, ne dedin?

- Hiç!

- Bir şey dedin. Sen anlıyon bayağı bayağı! Nereden öğrendin bunca lâfı?

- Arkadaşımdan!

- Hani Fatma'nın sevgilisi olduğunu söylediğin arkadaşından mı?

- Öyle. Ondan öğrendim!

- Emmi yine yalan söylersin. Fatma senin sevdiğin! Arkadaşın, neyin de yok.

- Konuşma daha fazla; yürü gidelim, ahilerin zâviyesine sığınalım. Bize yatacak bir yer bulurlar. Bir süre Kırşehir'de kalacağız.

Kız diretti. Kız elini eşeğinin yularından çekip takma saçlarındaki süsleri şıngırdattı.

- Emmi be, dedi, emmi! Doğru söyle; Fatma benim kadar güzel miydi? Ha, güzel miydi? Can alıyor muydu? O seni canından bezik mi ederdi? Eğer güzelse senin gibi çilli kavruktan kaçmıştır. Ben de öyle yaptım ya! Hele hele, bana bir kez alıcı gözüyle bak emmi, nasılım?

Gündoğdu cevap vermedi. Hırsla merkebin yularına yapıştı.

Geri döndüler; herkes kaçıp sokaklar tenhalaşırken, Karaman atlılarının nal sesleri etrafa yayılırken Kılıçözü çayının kenarında gül bahçeleriyle çevrili Ahi Evran tekkesine vardılar. Gündoğdu'nun aklına Âşık Paşa geldi.

En büyük ahilerden olan Âşık Paşa, 1332 yılında öldüğü zaman burcu burcu Türkçe kokan *Garipnâme* eseriyle Türk ulusuna büyük bir armağan bırakmıştı. O, Türkçe'nin ve hatta Türk'ün hor görüldüğü bir devirde türkçe hutbe okumuştu.

Gündoğdu, yine serinliyordu, yine rahatlıyordu:

- Dinle, dedi, dinle, bak Âşık Paşa ne diyor?
- Hanki Âşık Paşa emmi? Nerede o adam, ben görmedim?
- Nereden göreceksin? Sadece dinle!

"Cümle işin yekreği birlikdürür
Birliğa bitmek bütün erlükdürür
Birliğa bitenler erdi menzile
İkilikle kimse gelmez hasile

Kanda kim iki gönül birliktedür
Göresün bunlar hangi dirliktedür
Birlik ehli hoş geçirir vaktini
Bir-ikenler tuttu dünya tahtını"

- Birlik, hep birlik! Şu eserler, şu huzur, şu güzellik, şu yaşama zevki, şu güç, şu saygı, şu güven, şu üstünlük hep birlikten gelir! Ayrıca aynı duyguyu taşımak, aynı şeyi sevmek, aynı düzeni yaşamak, aynı acıyı tatmak, aynı güzelden zevk almak, aynı gayeyi gütmek birliğin temelleridir.

Gündoğdu şimdi de coşuyordu. Farkında olmadan Döndü'nün bileklerini yakalamıştı.

- Safa geldiniz! Bir döşek, bir aş istemez misiniz? Tekkemiz de, gönüllerimiz de açıktır! Buyurun!

Bir ahi, ağaçların arasından çıkmış, onlara gülümseyerek sesleniyordu:

- Yol, yolculuk nereden nereye, yolcu?

- Garibiz, yerimiz yurdumuz yok. Dolaşırız! Tanrı misafiri olarak kabul edin bizi.

- Elbette! Dilediğiniz kadar kalın. Şöyle geçin, Şeyh Karamanoğlu'yla konuşmaya gitti. Gelince sizi kabul eder. Dil zikirden, gönül fikirden uzak olmasın.

Adam yol gösterdi... Merkeplerini bıraktılar. Döndü yine bohçasını başına oturtmuş, tulumunu eline almıştı. Gündoğdu'nun heybesi de sırtındaydı. Üzerinde cicili urbalar yoksa da sekerek yürümeyi bir türlü unutmamıştı.

*

O gece Gündoğdu uyuyamamıştı. Kafasındaki düşünceler gözlerini kapamasına bile engel oluyordu. Bu topraklarda yaşayanların bitmeyen kavgası, dinmeyen yarası onu rahatsız ediyordu. Diken üzerinde oturuyor, durmadan çakıl taşlarına basarak yürüyordu sanki. Halbuki yandaki odada Döndü ne güzel de uyuyordu; horultusu ince duvarı aşıp Gündoğdu'ya kadar uzanıyordu.

Aç bir millet vardı; yaralı ve ümitsiz! Parçalanmış topraklar vardı. Menfaatler çarpışıyordu, Süleyman Çelebi Edirne'den kalkıp gelmiş, Anadolu'yu büsbütün karıştırmıştı. Mehmet Çelebi ne yapacaktı şimdi? İsa Çelebi ortalıklarda yoktu. Musa Çelebi'nin tutumu bilinmiyordu. Karamanlılar savaşa hazırlanıyordu.

Dışardan at kişnemeleri geliyordu. Önüne yığılmış bir küme fikri bu at kişnemeleri büsbütün karıştırıyordu.

Yıllar evvel Fatma'dan, Sivas'tan ayrılmış, durmadan doğru illerine at sürmüştü.

Gezip gördüğü yerler ziyadesiyle ilgisini çekmişti. İki yüz yıl evvel Cengiz'in Maveraünnehir'i istilâsı üzerine Anadolu'ya bir çok göç başlamıştı. Türkler Türkistan'dan, Horasan'dan yola koyulmuşlardı. Baba İlyas denen birisi de bu göç edenlerle beraberdi. Gündoğdu öyle sanıyordu ki, Baba İlyas Kırşehir'e gelince Ahi Teşkilâtı'nı kurmuştu.

"Ahi" kelimesinin aslı "Akı" olmalıydı. Cömertlik mânâsına gelirdi. Gariplere yardım etmek, zulüm görenleri korumak, ahilerin şiarıydı. Ayrıca fâhiş fiyata mal alıp satılmaması, hem de esnafın korunması için de lonca teşkilâtı kurmuşlardı. Devletin en zayıf anında dahi isyan etmemişler, aksine birliği, düzeni korumak için çırpınmışlardı. Bir yönden de savaşçıydılar; bunlara alp'lar denirdi.

Gündoğdu yatağında döndü, başı ağrıyordu. Göz kapaklarını eliyle örtmek istedi; bunu da başaramadı. Dışarıda gün ağarıyordu. Horozlar ötmeye başlamıştı. Ala sabah yüzünü göstermişti. Ilık bir rüzgâr açık pencereden içeri gül kokuları getiriyordu.

Gündoğdu yine doğuyu düşündü. Günü yaşamak istedikçe hep geçmiş aklına geliyordu.

Oralarda Türklerin özü, töresi vardı. Moğolların sürükledikleri vardı. Kâşgar'da, Belh'te, Nişabur'da, nehirlerin kucakladığı ülkelerde, karlı dağların baş kaldırdığı diyarlarda durmadan olaylar olmuş, inanç, sanat ve medeniyetler çarpışmıştı.

Göçler bir sel gibi değerleri de fikirleri de beraberlerinde sürüklemişti. 1071 yılında Alpaslan'ın Malazgirt'te açtığı kapı bir daha kapanmamıştı.

Nihayet Timur da Anadolu'ya yürümüştü. Yıl 1400' dü. Ankara savaşından iki yıl evveldi. Gündoğdu bu haberi öğrenir öğrenmez hemen geri dönmüştü. Fatma'sı sanki bir tehlikenin kucağındaydı. Durmadan at sürmüştü. Üstü başı perişandı; yorgunluktan ufacık kalmıştı. Atı çatlamıştı. Bir kır at bulmuş, ne pahasına olursa olsun satın almıştı.

Sivas önlerine vardığı zaman Timur'un şehri kuşatmış olduğunu görmüştü. İçeri girmek için çırpınmış, çareler aramıştı. Fatma'sı oradaydı. Fatma'sı acı ile kıvranıyordu. Karısının yanına varmalı, kollarının arasına almalı, avutmalıydı.

Bir gece kale bedenine sokulurken Tatarlar onu yakaladılar. Casus sanmışlardı; onlarla çarpışmadı, çünkü ölmek istemiyordu. Fatma'sı yolunu gözlüyordu. Dişini kırdılar, dudağını yardılar. Fakat perişan halini, kaburgaları fırlamış kır atını görünce deli sanıp öldürmediler.

Günlerce hiçbir şey yapamadan kıvrandı. Bir mum gibi eridi. Hayatında bu kadar acı çektiğini hatırlamıyordu. Uyku yoktu,

yemek yoktu. Durmamacasına Fatma'nın ılık nefesi, sevda taşıyan türküsü kulaklarında çınlıyordu.

"Kadir Mevlâm senden budur dileğim,
Nazlı yâri bana bildir Yarabbi!
Her kimi sevdimse yâd olur benden,
Ne günahkâr kulun oldum Yarabbi."

İlk defa haset ediyordu, kıskanıyordu. Şehrin içinde olanları, muhasara altında bulunanları kıskanıyordu. Çünkü Fatma'sı onlarla beraberdi.

Atalar söylemişti, sonraları, bu sözü Hacı Bektaş Veli de tekrarlamıştı:

"Hasret pek müşkül iştir. Hasetten kimseye bir fayda gelmez!"

Doğruydu, gelmedi de... Büyük Türk düşünürü Ahmet Yesevi Türkistan'da Yesi'de kaşık ve keşkül yapıp satarak oyalanmış, imanını tazelemişti. Huzuru böyle aramış, huzuru böyle vermek istemişti. Huzura "dem" derlerdi.

Gündoğdu ölünceye kadar huzursuz yaşamaya razıydı. Yeter ki bir kerecik Fatma'yı görsün, karısını emin bir yere bıraksındı.

Nihayet şehrin teslim olduğu, Timur'un sözünde durmayıp Sivas'ı yağmalattığı, başlarında *Kur'an* taşıyan küçücük çocukları atların altında çiğnettiği sırada kaleden içeri girdi, sokaklarda nefessiz kalırcasına koşmaya başladı.

Köşeyi dönünce Fatma'yı gördü; penceredeydi, evi alevler sarmıştı.

Fatma sararmıştı, solmuştu. Lüle lüle kızıl saçları perişandı. Yine de inançlı görünüyordu. Bekliyordu, kocasını gözlüyordu.

"- Geldim," diye bağırdı, "Vardım yanına Fatma!.. Korkma!.."

Fatma duydu onu, gözleri bir anda ışıl ışıl oldu. O anı asla unutamazdı. Heyecanlar, yorgunluklar, hatta bir geçmiş unutulur, ihtiraslar silinirdi de, böyle yaşantılar çakılıp kalırdı zihinlerdi.

"- Biliyordum. Hiç ümidimi kırmamıştım. Beni kurtaracağına emindim. Geldin işte, geldin!"

Alevler arasında Fatma ona durmamacasına sesleniyordu... Başka bir ses ise

"- Vurun şu herife!" diye bağırıyordu, "Avımı kaçıracak!"

Tatarlar yine üzerine üşüştüler. Gücünün çok üstünde çarpıştı onlarla.

Gündoğdu'yu bir çukura fırlattılar. Gözlerini açtığı zaman Fatma'yı götürmekte olduklarını gördü.

Biraz evvel bağıran adam Fatma'yı sürüklüyordu. Adam Kara Tatarlardandı; yanağında bir kılıç yarasının izi vardı.

Koşmak istedi, adamın üzerine atlamak istedi, üstü başı yanmış karısını kurtarmak için çırpındı. Sonra her şey yeniden kararda... Ümit bitti, hayal söndü; üzerinden atlılar geçti. Fatma bir daha gelmemecesine gitti!

İnleye inleye kır atının yanına vardığı zaman, kim bilir aradan ne kadar vakit geçmişti?

Günlerce sayıkladı, ölüler arasında Fatma'yı aradı. Sonra çekilip giden Timur'un ordusunun peşine düştü... Ta Semerkant'a kadar! Biliyordu; Timur birçok Türk kadınını beraberinde götürüyordu.

Gündoğdu acı hatıralarını buradan öteye yürütemedi; birden kapı gıcırdadı. Bir baş uzandı, sonra bir adam içeri girdi. Dışarıda ala sabah dönmüştü, gün ışıklanmıştı.

- Günün aydınlık olsun yolcu. Herkes uyandı; sen neden kalkmazsın? Yoksa hasta mısın? Gözlerin kızarmış! Geceyi uykusuz geçirmişe benzersin. Derdin nedir, merhem olalım? Zulüm gördünse yine bize söyle. Yeter ki doğru ol, yalana sapma.

Gündoğdu'nun karşısında bir ahi duruyordu. Ayağında bir fütüvvet şalvarı, başında ise büyük beyaz bir serpuş vardı. Serpuşun tepesinde oldukça uzun bir şerit göze çarpıyordu. Kuşağına bir kama sokmuştu. Belinde bir kılıç asılıydı.

Gündoğdu ayağa kalktı. Düşmemek için bir hayli güçlük çekti.

- Ararım! dedi. İki kişiyi ararım.

- Kimdir?

- Birisi bir kadın: Uzun boylu, kızıl saçlı, çilli yüzlü, Fatma isimli bir kadın, Semerkant'taydı, şimdi Kırşehir'de olduğunu söylediler.

- Semerkant'ta ne işi vardı bu kadının?

- Semerkant'ta bir yabancıya satmışlardı onu! Gerisini söyleyemem, hüviyetini açıklayamam!

- Aradığın ikinci insan kimdir?

- Fatma'yı yurdundan yuvasından kaçıran bir Kara Tatar. Yanağında bir kılıç yarasının izi var.

- Adı ne?
- Bilmiyorum!
- Senin adın ne?
- Gündoğdu!
- Doğrusu mu?
- Takması!
- Aslı?
- Bana bağışla!
- Öyle olsun yolcu! Gez, dinlen, bekle! Belki bir iz buluruz. Zalimin zulmünü yanına komamaya çalışırız. Sakın ah çekme; kişiye, hele ere hiç yakışmaz bu. Kapımız açık, kilerimiz senin, bahçemiz, bağımız da senin, asla karamsar olma.

Gündoğdu sadece:

- Bekleyeceğim, dedi, biliyorum; ahileri gayet iyi biliyorum.
- Ayıp olmazsa yanındaki kızın da kim olduğunu sorabilir miyim yolcu?
- Yolda buldum. Toroslar'da. Obasından kaçmış, peşimi hiç bırakmadı. Kimsesiz.
- O da konuğumuzdur. Bacılar karnını doyurdu. Emniyettedir.
- Eğer destur varsa, şeyhi de görmek isterim. Ahi Evran'ı.
- Ahirmen dün gece yorgun döndü. Karamanoğlu'na lâf anlatmak mümkün olmadı. Elbet tanışırsınız. Sofaya geç! Bu gece başka misafirlerimiz de geldi. Karnını doyur, sohbet et.

Ahi geri döndü; Gündoğdu da fazla oyalanmadı. Gecenin yorgunluğunu üzerinden atamadan dışarı çıktı. Sofada bir hayli minder ve kerevet vardı. Birkaç kişi oturmuş, konuşmaya dalmışlardı.

Gündoğdu, bir sininin üzerinde kendisi için ayrılmış çorbayı isteksiz içti ve dinledi.

Yaşlıca bir ahi, karşısında duran üç kişiye dönmüş, içten gelen duygularını, ahiliğin felsefesini anlatıyordu:

- Fütüvvet bir ağaçtır. Kökü samimilik ve birliktir, budakları sözde ve işte doğruluk, yaprakları uysallık, yemişi bilgi, lezzeti cömertlik ve iyi huy, suyu ise Tanrının rahmetidir.

Misafirlerden bir tanesi şeyh kılıklıydı. Yorgun görünmesine rağmen gözleri parlıyordu. Yeşil bir sarık dolamıştı başına, beyaz sakalı kısaydı. Dinliyordu, başını sallıyordu. Fakat yine de için için kaynıyordu. Yanındaki diğer iki yolcu, çok daha gençti. Bir tanesinin

başında börk vardı, diğeri yayvan bir başlık taşıyordu. Her ikisi de ahiden ziyâde büyük bir saygıyla şeyhi gözlüyordu.

Ahi inancını anlatmakta devam ediyordu:

- Fütüvvet olanların üzerine yedi kapı bağlanır, yedi kapı açılır. Ol kimse evvelâ şeytanlık kapısını bağlar. Tanrı kapısını açar! Sonra sırayla halktan ümit kapısını bağlar, Hak'tan niyaz kapısını açar; hasislik kapısını bağlar, cömertlik kapısını açar; hırs kapısını bağlar, hoşnutluk kapısını açar; faydasız lâf etme kapısını kapar, güzel ve yararlı konuşma kapısını açar; nihayet tokluk kapısını bağlar, riyazet kapısını açar.

Ahi bir an sustu, karşısındaki yolcuların olağan kişiler olmadığının farkındaydı. Kim olduklarını iyice öğrenmeden böyle konuşmanın belki de faydası yoktu. Yine de lâfını yarıda kesemedi, devam etti:

- Fütüvvetin şartları çoksa da altısı önemlidir. Bunun üçü açıktır, kapu, el ve sofra, üçü ise mutlaka kapalı olmalıdır; dil, göz ve bil! Şakirde peştemal kuşatıp icâzet verirken ol mecliste oturanlar nasihat ederler. Ululara izzet ve hizmet, küçüklere şefkat ve merhamet, bilginlere ve büyüklere saygı göstermesini, kendüye ne sunarsa her insana dahi anı sunmasını, yalana hergiz and içmemesini, tatlı dilli olmasını, anasına, atasına, ustasına pîrine asi olmamasını hatırlatırlar. İşte böyle! Sizleri fazlasıyla yordum; sabrınızı taşırdım. Acaba adınızı bağışlamaz mısınız?

Şeyh kılıklı yolcu, yorgun halini tamamen üzerinden atmış gibi biraz daha dikleşti, gözlerini hafifçe kapadı, bir kenara büzülmüş olan Gündoğdu'yu süzdü:

- Ben, Simave kadısı oğlu Şeyh Bedreddin! Edirne civarında, Simave'de doğmuşum. Zâhirî ve bâtinî ilmi yıllar yılı, Edirne'de, Bursa'da, Konya'da, Kahire'de araştırdım. Hüseyin Ahlatî'nin Kahire'de bir süre yanında bulundum. Timur, Yıldırım Bayezıd Hanı yenip Semerkant'a dönerken onunla Tebriz'de karşılaştım, otağında konuştum. Sonra geri döndüm, yine Nil'e, Kahire'ye vardım. Kitaplarımı Nil'e atmıştım. Beni zâhir ilmi doyurmaz olmuştu... Nihayet Hüseyin Ahlatî'nin işareti üzerine onun halifesi oldum. Ölümünde de postuna oturdum. Altı ay tutundum bu postta. Fikirlerim ve inançlarım beni başka yönlere sürüklüyordu. Yerimi hasetçilere bırakıp eşim ve oğlumla yollara düştüm. Arap mezhep

ve tarikatları düşüncelerime uymuyordu. Şimdi doğduğum yere döneriz.

- Lütfen devam edin! Sizi zevkle dinliyoruz.

- Kahire'den Kudüs'e, orada Haleb'e, oradan da Konya'ya vardık. Gördük ki bu topraklarda, halk aç ve çıplaktır. İçimiz yeniden titremeye başladı. Birçok âlimler Konya'da yanıma varıp mürid oldular. Fakat Karamanoğlu kıskandı bizi, zaten sofileri pek sevmezdi. Tekrar yola çıktık, Tire'ye vardık. Aydınoğlu'nun pek sevdiği bu şehirde, geçtiğim yerlerde hep halkı aydınlatmaya çalıştım. Bu sefaletin, bu karışıklığın önüne elbet bir gün geçileceğini, göndereceğim haberi beklemelerini söyledim.

Şeyh Bedreddin yine sustu; sözlerinin karşısındaki ahide, hattâ bir köşeye büzülmüş Gündoğdu'da uyandırdığı etkiyi ölçmek istiyordu sanki. Gözlerindeki ateş yanıp sönüyordu.

Yaşlı ahi, bu sessizlikten rahatsız olmuş gibi kıpırdandı, ayrıca meraklanmıştı da.

- Şeyh Bedreddin Simavenî adını çok duymuşuzdur. Namınız bizlere kadar gelmiştir, dedi. Lâkin yüzünüzü görmüşlüğümüz yoktu. Acaba uygun bulursanız, bu sefaletin, açlığın ve karışıklığın önüne bir an evvel nasıl geçilebileceğini bize söylemeniz mümkün müdür?

Şeyh Bedreddin başını salladı; bu suali duymak istemedi, sağında oturan adamı işaret etti:

- Börklüce Mustafa, dedi, müridimdir, kendisini bu son yolculuğumda İzmir'in Karaburun kasabasında tanıdım. Yanımdaki diğer yoldaşıma ise Torlak Kemal derler. O da müridimdir. Birbirimizden ziyadesiyle hızlandık, Edirne'ye beraber gideceğiz. Börklüce'nin de, Torlak Kemal'in de bana çok faydaları dokundu. Anadolu'yu dolaştığım sıralarda avam ve havasın emel ve maksatlarını iyice anlamıştım. Lâkin Hıristiyan ve Yahudilerin duygularını gerektiği gibi bilmiyordum. Bu yoldaşlarımdan bunu da öğrendim. Gördüm ki bütün insanların dertleri birdir, karanlık bir ömür içinde acı çekmektedirler. Bulunacak deva hepsine tatbik edilmelidir. İzmir'deyken yedi papaz gelip Sakız Adası tekfurunun beni davet ettiğini söyledi. Bir gemiyle Sakız'a geçtik. Birçok rahip ve Hıristiyan İslâm dinini kabul etti. Onlara tevhidi anlattım, vahdet-i vücudu söyledim. Ruh ve bedenden bahsettim. Sakız'da on gün kalıp geri döndüm. Kütahya'ya geçtim. Torlaklar beni karşıladı, yanlarından

ayırmak istemediler. Hepsi de bana mürit oldu. Bu fırsattan yararlanarak bir kere de Kırşehir'de ahilerle sohbet etmeyi uygun buldum. Nasipse buradan Bursa'ya geçeceğiz. Oradan da Çanakkale'ye gidip Edirne'ye varacağız.

Şeyh Bedreddin yine sustu; sofada kendisini dinleyen birkaç yabancı yolcudan ziyade Gündoğdu ile ilgileniyor, onu durmamacasına süzüyordu.

Gündoğdu başını önüne eğmişti; o sırada, sadece hikâye anlatan bu şeyhin hiç de boş bir insan olmadığına inanmakla beraber gayesinin nerelere yöneleceğini bir türlü kestiremiyordu.

Bu şeyh ne yapmak istiyordu? Bu milleti ıstırap ve sefaletten nasıl kurtarabilirdi? Kudreti neydi? Durmamacasına mürit topluyordu. Kahire'den dönüşü bir tesadüf müydü? Yoksa şu karışık ve dağınık anı, herkesin sığınacak, inanacak birisini aradığı şu zamanı kasden mi seçmişti?

Bedreddin onun düşüncelerini sezmiş gibi:

- Yolcu, diye seslendi; bana inanmıyor musun? Niçin kafan karışık, neden bakışlarını saklarsın? Bir sual sorarım sana; ahiler ellerini, kapılarını, sofralarını daima açık tutarlarmış. Bin kişi, onbin kişi yüzbin kişi gelse, bu açık kapıdan, açık elden, açık sofradan nasibini almak istese nasıl dayanırlar? Bu sofrada, yüzler, binler olsaydı oturacak yer mi kalırdı? Şayet her kapı böyle açılırsa, şayet her sofra böyle serilirse o zaman binler, onbinler, yüzbinler sefaletten kurtulur. Zaten Allah dünyayı yaratmış, insanlara bahşetmiştir. Toprak, davar, erzak hep bu insanların müşterek malıdır. İnsan hilkaten eşittir. Yalnız, her şey çift olarak yaratıldığına, madde ve ruhun varlığa vücut verdiğine, müsbet ve menfi kuvvetlerin temasıyla hayatın ve hareketin uyandığına, hatta koca ile karının birleşmesinden insan meydana geldiğine göre, sadece nikâhlı kadınlar umumun malı olamaz. Onlar kocalarına aittir. İşte böyle; ben senin evinde kendi evim gibi oturabilmeliyim, sen benim eşyamı dilediğin gibi kullanmalısın. Bu sebepten...

Simave Kadısı oğlu Şeyh Bedreddin sözünü burada kesti. Heyecanlanmıştı, sık sık nefes alıyordu:

- Göreceksiniz, dedi, zamanı gelince inanmayanlar da inanacak. Sen de yolcu, yol geçecek, bana varacaksın! Bilesiniz ki, Allah insana akıl ve iz'an vermiştir. Herkes anladığı kadar Allah'ın emirlerini

kabul eder. Alışkanlıklar ayrı olduğundan cebir ve şiddet göstermek aslâ caiz değildir. Gerek müslümanlıkta, gerekse hıristiyanlıkta ve musevîlikte ulemanın ve papazların hataları yüzünden nice ayrılıklar doğmuştur. Bunlar kaldırılsa dinler birleşir! Müslüman, hıristiyan, mecusî ve musevî kardeştir; çünkü hepsi Allah'ın kuludur! Biliniz ki, ibadetten maksat ezelî ve büyük varlığa gönülden yönelmektir. Eğer gerçeği bilip asıl kemalin ne olduğunu anlarsan Hakka varırsın.

Şeyh Bedreddin kıpırdadı. Gündoğdu da kıpırdadı. Rahatsız olmuştu, şeyhin din üzerine söylediği sözler iyi sıralanmıştı, gerçek payı fazla olmalıydı. İmanın ve dinin yerleri güzel seçilmişti. Muhakkak ki şeyh, ham bir sofu değildi. Fakat o, daha başka şeyler arıyordu. Bu aradığını ise o anda iyice açıklamak niyetinde değildi.

Simave Kadısı oğlu Şeyh Bedreddin ayağa kalktı:

- Birazcık dolaşsak, dedi, lâflarımızla mecliste rahatsız olanlar var! Bu yolcu çok gezmiş, bu yolcu çok görmüş! Sefalet de çekmiş! Kılığından, kıyafetinden, halinden belli. Lâkin açlığı ve perişanlığı benim gözümle görmüyor, benim gözümle çare aramıyor. Onun dünyası bambaşka. Parçalanmış dünyayı toplamaya kalkışmıyor, başka türlü yapıştırılabileceğini sanıyor. Ben ahilerle birçok noktada birleşiyorum. Ayrılıklarımız da olabilir. Onlar dünyaya muhabbet besleme diyor. Doğrudur. Fakat onlar yine de dünya malıyla uğraşıyorlar. Tasavvuf erbabı; "Nefsini yıka." der. Ben de diyorum ki; "Ey nefsim sıkıntı ve kaygudan öl! Allah'tan gayri kimseden bir istekte bulunma!" Fakir, ahinin kapısına, eline, sofrasına bakarsa istemiş olur. Onu bu acze düşürme, nefsine esir kılma; hissettirmeden ver, malını paylaş. Hatip, müderris ve imam gibi cemaat büyüklerinin dileği hak olmazsa asla onlara yanaşmamak gerekir. İbadet şekil değildir. Ahiret işleri sadece ruhlar âlemindedir. Din kitaplarında yazılı cennet ve cehennemin başka mânâları vardır. Nasıl ki fıkıh, fıkıh kitapları okunmadıkça öğrenilemezse, tasavvuf da tasavvufla ilgili kitaplar tetkik edilmedikçe, bir mürşidin izinden yürünmedikçe sağlanamaz."

Şeyh Bedreddin yine konuşmak, anlatmak istiyordu. Birisinin ona yaklaşmamış olması, birisini etkisi altında bırakamayışı belki de canını sıkıyordu. Gündoğdu'ya:

- Sen de konuş, dedi, ne tarafım hoşuna gitmedi?

Gündoğdu:

- Faydasız, dedi, parçalanmış dünyayı değil, şimdilik dağılmış Türklüğü, onun töresini düşünürüm ben. Sözlerinizin birçoğu doğru. Lâkin gerisinde yatan maksadı bilmem. Gün gelir yine karşılaşırsak uzun uzun konuşuruz sizinle.

Şeyh Bedreddin cevap vermedi, sadece sofadakileri selâmladı. Börklüce Mustafa Gündoğdu'ya kinle baktı, sonra Torlak Kemal'le birlikte şeyhin arkasından dışarı çıktı.

Gündoğdu yaşlı ahi'nin yanına sokuldu. Ahi, şeyhin hiddetini anlamakla beraber henüz değerlendirememişti. Diğer misafirler ise büyülenmiş gibi yerlerinden kalkamamışlardı.

*

Şeyh Bedreddin yanındakilerle beraber Bursa'ya doğru yola çıkalı çok olmuştu. Gündoğdu ise ilk günün sabahı, derdini soran, Fatma'dan ve yanağı kılıç yaralı adamdan haber getireceğini söyleyen genç ahiyi bekliyordu. Beklediği yalnız bunlar değildi. Karamanlılar, Ankara'ya doğru yürüyen Süleyman Çelebi, Amasya'ya çekilen Mehmet Çelebi de vardı beklediklerinin içinde. Ayrıca Orta Anadolu'dan bir rüzgâr daha esmiş, Edirne'ye uzanmıştı. Bu rüzgâr ileride bir kasırga da olabilirdi. Nitekim şimdiden estiği yerlerde iz bırakmıştı. Bu rüzgâra, Simave Kadısı oğlu Şeyh Bedreddin diyorlardı...

Gündoğdu, bu arada Kırşehir'in görülecek her yerini gezmişti. Âşık Paşa türbesi, kesme taştan yapılmış Selçukî mimarisi örneklerinden biri olan Karakurt, diğer adıyla Kalender Baba tekke ve türbesi. Melik Gazi kümbeti, açık bir mescit olarak yapılan ve darphane olarak da kullanılan Lâle Camii gezdiği yerler arasındaydı.

Kırşehir'i gül kokuları sarmıştı. Fakat bu kokular insanı serinletmiyor, insanı yıkamıyordu. Tütmeyen ocak, açılmayan kapı çoktu Kırşehir'de. Yerde sürünerek giden bir çocuğun ertesi günü sağ çıkacağı şüpheliydi. Evine bir somun götüren adamın üzerine hele karanlık basmışsa köpeklerden evvel hemcinsleri saldırıyordu.

Yine de esnaf, dükkânlarını açık tutuyor, tükenenin yerine yenisini koyamasalar bile ahi olan ustalar eski fiatlarından daha ucuza satıyorlardı mallarını.

Döndü üstünü başını iyice düzmüştü. Koynundaki son parasını harcıyordu; umurunda bile değildi. Süslenmek istiyordu.

- Usta, diyordu, emme efen fiyetinen verecesen bu okarıkı kara cımgılı mileyi beri it. Hindi fietin di bağalım; kaçınan vereceen?

Nihayet haber geldi; Süleyman Çelebi Ankara'ya doğru yürürken Timur'un Karamanoğlu'na verdiği Sivrihisar'ı almıştı. Karamanoğlu ise, Ahi Evran'ın sözünü dinlememiş, Süleyman Çelebi'ye saldırmış ve yenilmişti.

Şimdi Karamanoğlu Mehmet Bey hiçbir yere uğramadan doğrudan doğruya Konya'ya kaçmıştı. Süleyman Çelebi de peşinden Evranos Bey'i göndermişti.

Süleyman Çelebi Ankara'yı da ele geçirmiş, Bursa'ya dönmüştü.

Gündoğdu bütün bu olayları zihninde canlandırdıktan sonra:

- Evvelâ kendimi bulacağım, sonra elimi uzatacağım, diye söylendi. Zaten kendimi bulamazsam elim uzanmak için kalkmaz ki!

Zaman yine geçti, Gündoğdu birgün Ahi Evran'ın yanındayken ikinci bir haber ulaştı; bu sefer, Mehmet Çelebi geliyordu, hem de Kırşehir'e!

*

Halk yarı korku, yarı merak içinde sokaklara dökülmüştü. Donsuz çocuklar, şalvarı yırtılmış ihtiyarlar, hastalıktan sopalara dayanmış genç adamlar saatlerden beri yaz güneşine rağmen gelecek olanları bekliyordu.

Döndü çok heyecanlı görünüyordu. Yeni yaptırdığı elbiseleri, boynuna taktığı incik boncuğuyla en önde duruyordu. Gündoğdu ise gerideydi; bir ağacı kendine siper yapmıştı.

Atlı bir Karaman askeri geldi, mızrağını uzattı, meydanın ortasında durdu, bağırdı:

- Kırşehirliler! Beyimiz Karamanoğlu Mehmet Bey buyurur ki! Karamanlılar Osmanoğulları'ndan Mehmet Çelebi ile barışıp dost olmuştur. Bu dostluğu kutlamak, iyice anlaşmaya varmak için Beyimiz ile Mehmet Çelebi Cemâle kalesinde buluşurlar! Daha nice Anadolu beyleri gelip divan kurarlar. Cümlesinin maksadı öteki Osmanoğlu Süleyman Çelebi'ye karşıdır. Bunu böyle bilesiniz! Azığınızı, pırtınızı, davarınızı Karamanoğlu'na veresiniz.

Meydanda derin bir sessizlik oldu. Herkes başlarını önüne eğdi. Bir ihtiyar yere diz çöktü.

Sonra nal sesleri duyuldu. Birkaç atlı geçti... Bir tokmak bir davula en ağır darbelerini indirdi. Ceng vurdu...

- Geliyorlar! Geliyorlar...

Cemâle kalesi Kırşehir'e çok yakındı; Osmanlı alayı şehirden geçip kaleye varacak, konuşmalar orada yapılacaktı.

Kırşehirliler Çelebi Mehmed'in askerlerini görmek istiyordu. Hattâ ahilere inanarak Mehmet Çelebi'ye ümit bağlıyorlardı.

- Uuy! Uuy... Emmi! Kim ola bunlar! Nasıl da urbaları var? Atlarına bak! Üzengileri, neyi ne de parlak!

Beş muhafız atlının arkasından Karamanoğlu Mehmet Bey'le Mehmet Çelebi yan yana yürüyordu. Hayvanlarının üzerinde dik duruyorlar, başlarını hafifçe eğerek halkı selâmlıyorlardı.

Mehmet Çelebi, yirmi yaşının biraz üzerinde olmalıydı. Buna rağmen gençliğini kaybetmiş, ihtiyarlamış gibiydi.

Yorgun ve endişeli görünüyordu. Yüzü sararmış, omuzları vakitsiz çökmüştü.

Dudaklarındaki gülümseme, onun o anda iç âlemiyle yaptığı, dış âlemiyle de daha insafsız ve korkuncuna giriştiği çetin savaşı açıkça belli ediyordu.

Mehmet Çelebi, Yıldırım'ın Ankara mağlûbiyetinden bu yana durmamış, dinlenmemişti. Ömrü hep at üzerinde geçmişti.

- Uuy emmi! Uuy emmi! Bak, kim geçiyor! Bizimki! Hey yiğitlerin yiğidi; karadonlu kâfire aman vermeyen, yeller gibi esip seller gibi çağlayan, beller aşıp alacadağda otağ kuran Tuğrul Alp hey!

Beylerin biraz gerisinden üç atlı yan yana ilerliyordu. Ortada Hacı İvaz Paşa vardı. Ahi Çelebi solda, Tuğrul Alp sağdaydı. Tuğrul Alp atının dizginlerini gevşetmiş, derin bir düşünceye dalmış gibiydi.

- Nerdesin emmi; çık ortalığa! Yiğit! Kurbanın olduğum Tuğrul Alp yiğit. Biz buradayız! İhin, bizim yattığımız göz de burda; ak bulutun altında!

Uğultular vardı; halk sabrını tüketmiş gibi konuşuyor, bağırıyordu. Yine de Döndü'nün sesi hepsinden üstün çıkıyordu.

Tuğrul Alp başını çevirdi, baktı; Döndü'yü gördü, Gündoğdu'yu araştırdı.

Çok kimse Tuğrul Alp'a hayran kalmıştı. Doğrusu atının üzerinde gayet heybetli duruyordu. İleri bir yaşta olmasına rağmen, Mehmet Çelebi'den çok daha genç ve dinç görünüyordu. Başında bir miğfer

vardı. Vücuduna bir zırh geçirmişti. Tirkeşi omuzundaydı. Tirkeşin içindeki okların temreni pırıl pırıl parlıyordu. Kollarındaki kolçaklar, dizkapaklarındaki dizçekler de ona ne güzel yakışmıştı. Kılıcı atının eğerine asılmıştı. Bir elinde harbe tutuyordu. Harbenin gönderisi dahi cilâlı olmalıydı. Eğerin öteki tarafına bir teber asmıştı.

Tuğrul Alp diğer elindeki kalkanı havaya kaldırdı; böylece sanki Döndü'yü selâmladı. Sonra hafifçe eğildi. Hacı İvaz Paşa'ya bir şeyler söyledi. İvaz Paşa'nın gözleri buğuluydu. Siyah sakalı iyice kırlaşmıştı. İsteksiz, keyifsiz, üzgün bir hali vardı. Sanki yıllar evvelinin geçmişi önünde duruyordu.

- Hey! Tuğrul Alp Yiğit! Kara başım kurban olsun sana! Hemen gel bizim göze! Ağız dilden birkaç kelime haber ver bana! Apul apul gidişinle, aslan gibi duruşunla, kanrılarak bakışınla sevindirdin bizi yiğit! Gel de halini sor bizim garibin, garip emminin. Yerindirme fakiri, çilli emmiyi, bey yiğit!

Tuğrul Alp bir daha baktı; yine Gündoğdu'yu göremedi.

- Allah kahretsin, diye söylendi. Allah kahretsin! Pabucu ayağından fırladı da yerde mi arar o sersem? Niye ortalıkta yok?

Galiba biraz geri kalmıştı. Arkasından gelen atlılarla aradaki mesafeyi daraltmıştı. Hayvanını sürdü, bir daha da etrafına bakınmadı.

- Yaşa! Osmanoğlu Mehmet Çelebi, çok yaşa! Tanrı seni korusun!

Halk şimdi bağırıyordu. Bir ozan, bir köşede kopuz çalıyordu; kolca kopuz!

En önde ilerleyen beş asker, tuğlarındaki ucu ala boyanmış at kıllarını dalgalandırıyordu. Tuğ gönderinin tepesindeki gümüş hilâller parıldıyordu.

Alay uzaklaştı, alay gözden kayboldu. O zaman Gündoğdu, çömelip sindiği ağacın arkasından meydana çıktı. Terlemişti, yüzündeki çiller irileşmişti.

- Emmi, neredeydin emmi? Dayak yemiş çocuklar gibi neden pıstın emmi?

Gündoğdu, Döndü'ye cevap vermedi. Vurulmuş, sarsılmıştı sanki. Sırtındaki yük o kadar ağırdı ki, taşıyamayacağını sanıyordu. En kuvvetli iradeler bile böyle anlarda ne yapacağını şaşırır, düşünceden yoksun kalırdı.

Yine de Gündoğdu düşmemek için çırpınıyordu. Hiç bu kadarını ummamıştı. Tekrar Hacı İvaz Paşa'yla karşılaşmıştı. Bu yetmiyormuş gibi Ahi Çelebi de babasının yanındaydı. O güzel, o içten bağlı, yuvalarının kurulması için çırpınan Fatma'nın ağabeyisi Ahi Çelebi ne kadar da üzgün görünüyordu?

Ahi Çelebi bunca yıldan beri acaba ne yapmıştı? Sivas felâketini nasıl karşılamıştı? Kız kardeşini, hattâ Gündoğdu'yu sorup araştırmamış mıydı?

Şu meydanda, şu yaz gününde, halkın yavaş yavaş dağıldığı şu sırada cevaplandırılamayacak olan bir yığın suale lüzum yoktu. Bir tehlike seziyordu. Silkinip ayılması, bir karara varması gerekti.

- Ben gidiyorum, dedi, istersen sen kal!
- Nereye emmi?
- Bilmiyorum.
- Niçin emmi?
- Sual sorma; geleceksen pılını pırtını hemen topla!

Tekkeye bile uğramayacaktı; elini yüzünde gezdirdi, delik külâhını başına iyice oturttu, yürümeye başladı. Gözlerini yarı kapamıştı, sadece adımlarını izliyordu. Sarı sahtiyandan pabuçları güz yaprakları gibi önüne dökülüyordu. Bu ayaklar, ömrü tükeninceye kadar hep yürüyecekti. Ömür biter, yol bitmezdi... Nice nice bilinmeyenler han köşelerinde, kervansaraylarda, imarethanelerde, bimarhanelerde öksüre öksüre, ciğerleri deline deline, bir türlü dindiremedikleri hicranlarıyla birlikte şu Anadolu topraklarında eriyip kaybolmamışlar mıydı?

Gündoğdu'yu en çok yakan içindeki isyandı. Vicdanı zaman zaman direniyordu, onu suçluyordu.

Birisi kolundan tuttu... Hemen sıçradı. Hattâ silkinip kaçmak istedi. Yolunu keseni tanıyınca da üst dudağını alt dudağıyla örtüp derin bir nefes aldı.

Karşısında Kırşehir'e ilk geldiği günün ertesi sabahı yattığı odada kendisi ile konuşan genç ahi duruyordu.

- Haberim var yolcu! Yanağı kılıç yaralı Kara Tatar Kırşehir'e gelmiş, buradaki Kara Tatarların yanında fazla oyalanmamış; hemen, sanırım Konya'ya doğru yola çıkmış. Belki oradan daha uzaklara da gider. Dinliyor musun beni yolcu?

- Dinliyorum.

- Bir de Fatma Hatun'un izini bulduk galiba!

Gündoğdu birden sıçradı, dikildi ve titredi. Sonra hemen ahinin bileğine yapıştı:

- Söyle! Neredeymiş Fatma?

- Bu kadar heyecanlanma yolcu. Belki yanılıyoruz.

- Olsun! Hemen anlat, sağ mıymış Fatma?

- Bilmiyorum. Bizim bacılar araştırdı, yukarı mahallelerden birine yıllar evvel hüviyetini gizleyen bir adam senin tarif ettiğin şekilde Fatma isimli bir kadın bırakmış. Bol para vermiş. Sonra bir gün aynı adam kimden ürkmüşse ürkmüş, yine gelmiş. Fatma'yı alıp götürmüş.

- Nereye?

- Galiba Konya'ya! Pek bilemiyorlar ama, öyle sanıyorlar!

Gündoğdu hemen genç ahiyi kucakladı; onun ılık havasını ciğerlerine doldurmaya çalıştı.

- Senin bu iyiliğin belki de karşılıksız kalacak kardeş, dedi, ama seni unutmayacağım. Bütün dostlarına, yol atana, yol kardeşlerine, Ahi Evran'a, bacılara selâm söyle... Hepiniz sağlıkla kalın!..

Koşuyordu! Sanki Fatma o anda bir tehlike ile karşı karşıyaydı. Yetişirse kurtaracaktı. O meçhul adamın elinden alacaktı; yoluna çıkan ikinci adamın...

Bir de kulağında, yeni ahi olmak isteyen talip için yapılan törenin sonunda yol atasının verdiği şu öğüt çınlıyordu:

"Dinini, malını, helâlini saklayasın. Pîrinden yüz çevirmeyesin. Her kanda varırsan izzet ve ikramla varasın. Evet dediğini lâzım kılasın. Nerede oturursan asla edepten ayrılmayasın. Sözünü hikmetle söyleyesin. Sözün yoksa kulak veresin. Elinle komadığını zinhar almayasın..."

Biliyordu, bunlar sadece ahilerin sözü değildi. Doğudan gelmişti; Türk ataları genç yiğitlere hep bu öğütlerde bulunurlardı. Tutmayan çıkarsa şayet onu lânetlerler, adını, sanını anmaz olurlardı.

Konya

GÜNEŞ gittikçe çöküyordu... Konya yolu düzdü, hem de dümdüz: Merkepler de yorulmuş olmalıydı, artık yürüyüşlerini yavaşlatıyorlardı.

Biraz önde giden Döndü'nün abasına Gündoğdu'nun gözleri takılmıştı. Abanın kolları, etek ve ön kısımları sarı simle çevrilmişti.

Gündoğdu büsbütün terlediğini hissetti.

- Akıl, diye söylendi, bu havada bu giyilir mi? Pişmiyor musun?

- Ne dedin emmi, ne dedin? Senin canın sıkılıyor bu gün; hem de çok sıkılıyor. Nasıl anladım?

- Çıkar sırtından o fermanayı; at eşeğin üstüne.

- Olur mu emmi? Ben kavrulur pişerim; yine de giyerim. Buruşur, simleri dökülür sonra. Az akça mı verdim?

Karşıdan sırtına yüklediği küfeyle bir adam geliyordu. Sıcaktan ve yorgunluktan iki kat olmuştu. Arkasından da eşya yüklü bir at yürüyordu.

- Çerçi, dedi, şehirden incik, boncuk, sahan, kaşık almış. Bunları köylere götürüp yumurta, tavuk ve buğdayla değiştirecek.

Adam onlara bakmadan geçti. Bir ağaç gölgesi bulup biraz serinlemek istiyordu herhalde.

Ağızlar kurumuş, diller damağa yapışmıştı. Konya ovası bitmek tükenmek bilmiyordu. Kim bilir böylece daha ne kadar yol alacaklardı. Her taraf bomboş görünüyordu. Bol yağlı, iri kuyruklu Karaman cinsi koyunlar bile yoktu ortalıkta. Tabiat buralara sarı boyasını sürmüştü. Çıplak tepeler bakır rengiydi.

Döndü bir çığlık kopardı. Sonra hemen eşeğinden indi.

- Üzerlik otu emmi! Üzerlik otu! Nazar değmesine, karın ağrısına birebirdir. Ateş üzerine serperler, dumanını çocuğa, adama neye koklatırlar. He ya, seni de tütsüleyeyim mi emmi?

Gündoğdu durmamıştı bile. Döndü yerden üzerlik otu toplarken başını çevirip bakmamıştı. Yine Fatma'yı düşünmek istiyordu. Düşünürse serinleyeceğini sanıyordu.

- Çüş emmi, çüş! Kırda, neyde beni yalnız nasıl korsun? Deh, eşeğim deh!

Döndü yetişti ona. Yanına sokuldu. Bu sefer eşeğe yan oturmuştu. Sarı renkli edikleri eşeğin karnına değiyordu. Yanakları al al olmuştu. Dudakları uzamış, siyah gözleri parlamıştı.

- Emmi. Aklıma ne geldi, biliyon mu? Hele bir kez sorsana ne geldi diye? Sormıcan mı? Ben söyleyeyim! Fatma bacıyı Konya'da bulduk diyelim. Sonra ne yapacağız? Ben artık yanında kalamam değil mi emmi?

- Sen mi?

- He ya! De bakalım; Fatma bacıyla ne yapacan sen? Beni nerelere salacan?

Gündoğdu cevap vermedi. Altındaki şu eşek biraz daha hızlı yürüyebilse, Konya'ya bir varsalar, evvelâ bir hana veya bir imarethaneye sığınsalar; ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini o zaman iyice düşünebilecekti.

Konya onun hiç de yabancısı olduğu bir şehir değildi. Vaktiyle, Selçukluların merkezi olan, büyük sanat eserlerini bağrında taşıyan bu şehirde okumuştu. Fıkıh ve zâhirî ilimleri orada öğrenmiş, şeriati, bâtınî ilimleri tetkik etmişti. Fakat bunlarla asla yetinmemiş, Türk'ü aramıştı. Türk'ü görmek istemiş, bütün özellikleriyle Türk'ün özlemini çekmişti.

Bunun için doğuya, hep doğuya, daha doğuya gitmek istemişti. Orada kalanların, orada buralara gelirken bırakılanların, unutulanların varlığını araştırmıştı.

Nitekim yanılmamıştı da. Onun yaşadığı şu zamandan en aşağı beş yüz yıl evvel atalar ipek mendil kullanmışlardı. Elbiseleri kırışınca, düzeltmek için ütü kullanmışlardı. Türk askerlerinin künyesini bildiren defterleri vardı.

Türkler düşkünlere, çocuklara, kadınlara çok saygı gösterirler, korurlar, onları asla hırpalamazlardı.

"Yığlap udhu artadım
Bağrım başım kartadım
Kaçmış kutuğ irtedim
Yağmur gibi kan saçar."

Bu kıtanın açık mânâsı şöyle olmalıydı:

"Harap olurcasına sevgilimin arkasından ağladım, bağrımın yarasını deştim, kaçan talihimin arkasına düştüm, gözüm yağmur gibi kan saçıyor."

Gündoğdu:

- Kaçan talihin ardına düşmek, diye seslendi, onu tutabilmek için yılmadan çaba sarf etmek. Ayrıca kadına değerini vermek, saygı göstermek gerek.

- Ne dedin emmi, ne dedin?

- Hiç!

- Kadına saygı göstermek dedin.

- Öyle.

- Yalan söylüyon emmi, vallah yalan!

- Neden?

- Öyle olsa beni azarlar mısın, bana bağırır mısın, sırtındaki heybeni bana taşıtır mısın, bir tehlike görünce beni yalnız koyup kaçar mısın?

Bu kıza ya dayak atmak yahut da onu kucaklayıp öpmek gerekti. Fakat hiçbirisini yapmadı, sustu, belki de somurttu. Güneş insanın beyninin içine giriyordu. Sanki kirpikler bile terliyordu.

- Emmi dur hale, yavaş git. Yolda lâf gerek. Gönlün açılsın, vakit geçsin; sana bir masal anlatsam dinler misin?

- Söyle, ne istersen yap!

- Bak hele! Vaktiyle bir yiğidin bir hatuna gönlü akmış. Akar ya, masal bu. Hatun da ne hatunmuş! Yiğitlerden güçlü, ceylanlardan çevikmiş. Güzelliği de dillere destanmış. Yiğit kızın peşine düşmüş, yalvar yakar olmuş. Derdini anlatamamış, yüz bulamamış. Yiğit kederinden dağlara vurmuş. Boz aygırını süre süre dolaşır, avlanır olmuş. Bir gün gök çayırın üzerinde kırmızı bir otağ görmüş. Meğerse bu otağ gönlünü kaptırdığı ala gözlü kızın otağı değil miymiş? Güzeller güzeli kız, yiğit yine peşine düştü diye pek kızmış. Hemen karşısına dikilmiş:

"- Hey," demiş, "sersem oğlu sersem; erlik mi gösterirsin? Şimdi seninle ava çıkalım; eğer senin atın benim atımı geçerse, eğer senin okun benim okumu aşarsa, yiğitliğini anlarım. İstersen seninle güreş tutalım; beni basarsan, gücünü ölçerim."

Yiğit sararmış, solmuş. Ses etmemiş. Atlanmışlar, at tepmişler. Yiğidin atı kızın atını geçmiş, yiğidin oku kızın okunu yarmış. O zaman kız:

"- Bre yiğit," demiş, "hiç böyle gözükmezdin, nasıl ettin de atımı geçtin, okumu yardın? Şimdi gel seninle güreş tutalım!"

Yiğit attan inmiş, kavraşmışlar, sarmaşmışlar. Kız götürüp adamı yere vurmak istermiş, adam götürüp kızı yere vurmak istermiş; olmazmış, güçleri yetmezmiş. Yiğit bunalmış. "Eğer bu kıza basılacak olursam," demiş, "herkes başıma kakınç eder." O zaman gayrete gelmiş; kızı bir daha kavramış, bağdamasını almış, emciğinden tutmuş. Kız kocunmuş. Bu defa yiğit kızın ince beline girmiş, arkası üzerine yere vurmuş.

O vakit kız:

"- Yiğit, yaman yiğitmişsin, ama iş bitmedi. Koru kendini!"

Yiğit kızın ayağa kalkmasına zaman komadan onu üç öpmüş, bir dişlemiş.

Bu sefer kız hiddetinden al kesilmiş

"- Yiğit," demiş, "kendini öldü bil!.."

Yiğit gülmüş:

"Ne edersen et, seninle evereceğim;" demiş, "ben senden gayrisini almam. Çünkü sen, ben yerimden doğrulmadan doğrulursun, ben koç atıma binmeden binersin. Ben düşmana varmadan baş getirirsin. Sen aydan arı, günden güzelsin!"

Kız büsbütün kızmış. Atını tepip, bir yüksek yere çıkmış. Ok torbasından oklarını yere dökmüş. İki okun demrenini çıkarmış; birini gezlemiş, birini eline almış. Fakat karşısına dikilen yiğide alıcı gözle bakınca içine kor düşmüş.

"- Yiğit sen at okunu," demiş, "beni vurdun; del de işimi bitir!.."

Yiğit kabarmış, gülmüş, yanmış:

"- Kızların yolu evveldir," diye cevap vermiş, "sen at!"

Kız artık dayanamamış; başında olan bit ayağına inmiş, okunu fırlatmış. O zaman yiğit ileri gelip, kızı kucaklamış, sonra da şöyle soylamış:

"- A benim ince donlum, yere basmadan yürüyen selvi boylum, kar üzerine kan damlamış gibi kızıl yanaklım, ikiz badem sığmayan dar ağızlım, kurum gibi kırk tutam kara saçlım, kalemlerin çaldığı kara kaşlım."

Irağından, yakınından güreşmişler, gizli yaka tutup sarmaşmışlar, tatlı damak verip soruşmuşlar. Sonra da ak boz atlara binip gitmişler!

Döndü gözlerini kırptı. Şimdi onun da yanakları kar üzerine kan damlamış gibi kızıla dönmüştü.

Gündoğdu çatlak alt dudağını ısırdı. Kıza dikkatle baktı. Biraz ileride yola doğru eğilmiş bir ağaç vardı; eşekten atladı, ağaca doğru yürümeye başladı.

- Hazlanmadın mı emmi, hazlanmadın mı?

Sıcak çok fazlaydı. İnsanın ilikleri dahi erirdi bu güneşin altında. Akşam serinliğine kadar bir daha yol alınmazdı. Hem şu ağaç bir hayli de iriydi. İkisi de altına sığarlardı, belki de serinlerlerdi. Yine de Gündoğdu'nun düşündüğü gibi olmadı. Gerilerden bir toz bulutu yükseldi, gittikçe yaklaşan nal sesleri duyuldu.

Eşeği bıraktı; duyguları başka yöne, başka düşüncelere kaydı. Kendisini kovalayanlar mı vardı? Acaba yanağı kılıç yaralı Kara Tatar mı peşine düşmüştü? Belki de bu gelenler, Döndü'yü unutamayan Yörüklerdi!

Çarpışır mıydı, karşı koyar mıydı? Sanmıyordu. Kendi kendisine söz vermişti; zora düşmedikçe kavga etmeyecekti... Yaşaması, gayesine varıncaya kadar ayakta durması gerekti. Onu, bu süfli kılığı, çökük ve usturalanmış haliyle kimse adam yerine koymaz, üzerine çullanmazdı. En fazlası birkaç tokat, birkaç tekme yerdi...

Nihayet atlılar yaklaştı, tozlar dağıldı. Gündoğdu irkildi. Döndü sevincinden yerinde hopladı.

- Allah kahretsin! Diken üzerinde mi duruyordunuz, neden beni beklemeden Kırşehir'den çıktınız?

Gündoğdu cevap bile vermedi. Yürüdü, sırtını ağaca dayayıp oturdu. Dal mı kesecekti, yoksa oyalanmak ihtiyacını mı duymuştu yahut başka bir sebebi mi vardı; kuşağından bıçağını çıkarmış, avucunun içinde çevirmeye başlamıştı.

- Uuy yiğit! Tuğrul Alp yiğit! Kara kara düşüncelerim, seni görünce ak ak oldu! Ne iyi ettin de geldin; biz de bu yollarda kavrulup duruyorduk.

Tuğrul Alp atından indi. Kılığını değiştirmemişti. Sanki baştan aşağı demir ve çeliğe gömülmüştü. Arkasındaki üç atlıdan bir tanesi kalkanı ile harbesini aldı.

Kolçak ve dizçekleriyle o kadar hızlı yürüyemese de yine de çevikti. Elini uzattı, kızı tuttu.

- Vay çapkın kız! Göreceğim gelmiş bayağı seni! Gün geçtikçe sen güzelliğinin üzerine güzellik katar olmuşsun!

- Etme Alp, etme yiğit, konuşma böyle, beni yıkarsın yere! Başım, neyim döner, he ya döner.

- Hay fettan! Başını sevmeli senin! Anlat bakalım, nasıl dönermiş güzelim başçağızın?

Döndü, Tuğrul Alp'ın üzerindeki zırha aldırmadan onun göğsüne başını dayamıştı. Çok serindi orası. Artık sıcağı da, yorgunluğu da unutmuştu.

- Ne susarsın; kömür gözlüm, yayla çiçeği kokulum, kiraz dudaklım! Şu sersemle iyi geçiniyor musunuz? Senin canını sıkmıyor ya, bırakıp yola düşmüyor ya? İnce belinde, perçemlerinin her telinde, göğsünde, omuz başlarında bir yaban seli esti mi? Sana dokunan, ilişen oldu mu? Anlat hepsini; böyle birisi varsa onu yakalayıp bir vuruşta ikiye biçeyim!

Döndü yutkundu, göğsü bir körük gibi inip kalkmaya başladı, dizlerinde bir kesiklik hissetti. Neredeyse düşecekti.

- Defolun! Gidin buradan, hadi. Başka yerde oynaşın! İsterseniz güreş tutun!

Tuğrul Alp kızı bıraktı; gözleri alabildiğine açılan Gündoğdu'ya doğru yürüdü. Başındaki miğferi çıkartırken:

- Allah kahretsin, dedi, seni unutmuştum! Tilki gibi ne sindin oraya? Ayağa kalkıp birkaç lâf da sen etsene! Peşinden geldik. Konya'ya kadar beraberiz! Belki yolda faydam dokunur!

- İstemem! Sana ihtiyacım yok benim!

- Yanında genç, güzel, kütür kütür bir kız var; yolunu çevirmeye kalkışırlarsa nasıl korursun onu?

- Korumayı düşünmem bile. Ben kimseyi çağırmadım. Al, götür onu buradan, hepiniz gidin!

Tuğrul Alp bir küfür savurdu. Kızmıştı; şu çelimsiz, şu ömrünü sürünmekle geçiren adam, faydasız, maksatsız insan yine ona kafa tutuyordu.

- Sen adam olmayacak mısın? Aklın başına gelmeyecek mi? Seni istersem şuracıkta ezerim! İyi ki Ahi Çelebi benimle gelmemiş! Böyle silik, ne yaptığını bilmeyen, üstelik söylediği lafları kulağı işitmeyen birisiyle karşılaşsaydı üzüntüsünden hastalanırdı. Allah kahretsin! Katıl bize; uşaklık yap, at tımar et. Yeter ki bir iş gör.

Gündoğdu gözlerini kapadı. Karşısındakinden uzaklaşmak, hattâ onu unutmak istedi. Nefret ediyordu, o anda kendisi de dâhil herkesten iğreniyordu.

Elinde bir sızı hissetti; bıçağı avucuna batırmıştı, parmakları kanıyordu. Bıçağı kuşağına soktu; hemen ayağa kalktı. Tuğrul Alp'ı kovamadığına, ondan uzaklaşamadığına göre çaresiz onunla konuşacaktı. Dikleşti, omuzlarını gerdi, göğsünü şişirdi, bayağı irileşti:

- Cevap ver, dedi, sen ne iş yaparsın, neyine güvenirsin? Evvelâ onu söylesene bana?

Tuğrul Alp bir kahkaha attı. Boğulacakmış gibi gülüyordu. Zevklenmişti, hiddeti tamamen geçmişti. Bu sünepe herif de, demek horozlanabiliyor, cesaret gösteriyordu:

- Allah kahretsin, dedi, hadi otur yerine, sıcak beynine mi vurdu senin? Ömrüm at üzerinde kılıç sallamakla geçer. Her gün ölümle pençeleşirim! Daha ne hizmetim olsun? Bileğime gelince, işte ben ona güvenirim! Onu bükecek bir er oğlu erle karşılaşmadım bugüne kadar.

Gündoğdu geri geri çekildi; evvelâ Tuğrul Alp'a yukarıdan aşağı doğru baktı, sonra onun güneşin altında bile yerleri eşeleyen halis kan atını süzdü.

- Çıkar, dedi, bir gün kılıcını kıracak birisi çıkar! Böyle gök demire bürünsen de bir hançer göğsünü deler, bir yumruk miğferinle birlikte beynini çökertir. O bomboş beynini...

- Ne dedin, bomboş muymuş benim beynim? Sersem! Sen büsbütün delirmişsin.

- Dinle! Atını da görüyorum! Satsan bir servet değer! Hem de üzengileri gümüşten.

- Gümüşten ya! Şanıma lâyık! Nereye istersem sürerim bu hayvanı. Haber getirip götürürüm. Düşman saflarını yararım, hayatım

pahasına hem Mehmet Çelebi için, hem de bu topraklardaki insanların selâmete ermesi için çalışırım.

- Bu topraklardaki insanların mı dedin?

- Öyle dedim!

- Onların açlıktan kırıldığını, giyecek bir hırka dahi bulamadıklarını biliyor musun sen?

- Biliyorum! Bildiğim için de aşk ile çalışıyorum!

- Yine de atının üzengisini gümüşten yaptırmaya, gök demire gömülmeye, salt güce sığınıp övünmeye kalkışıyorsun!

- Ne dedin? Allah kahretsin! Aklımı karıştırmaya başladın. Sen bir şeyler okumuşsun. Ezber mi konuşuyorsun, yoksa içinden mi geliyor? Hay canı çıkası! Sırası mı şimdi bu lâfların?

Tuğrul Alp miğferini yere fırlattı. Gündoğdu'nun yakasına yapıştı. O yerinden bile kıpırdamadı.

- Cahil! Bir millet sade kılıçla, sade gösterişle, sade kaba kuvvetle kurtulmaz! Bunların hepsi geçicidir. Kendini biliyor musun sen, öz değerini? Onu bul, onu çıkar ortaya, onun etrafında birleş! İşte yaşayacak olan odur! O zaman Moğol istilâsı da, Timur'un akınları da, Acem'in etkileri de sana bir şey yapamaz, çökertemez seni. Hattâ Konstantaniyye'nin hileleri, rüşvetleri bile!

Bu sefer Tuğrul Alp uzaklaştı. Bir an yerdeki miğferine baktı. Düşündü, derin derin düşündü. Galiba başı ağrıyordu. Dudaklarında daima dolaşan, kendisine çok yakışan gülümsemesi tamamen kaybolmuştu.

- Anlat, dedi, ne demek istiyorsun?

- Dinlemeye tahammülün var mı?

- Var sersem, var! Şeytana lânet, neden çıktın benim karşıma? Hacı İvaz Paşa'ya da, oğlu Ahi Çelebi'ye de bahsetmiştim senden. İvaz Paşa aldırmamışsa da Ahi Çelebi görmek istemişti seni. Bu gün az kaldı benimle gelecekti.

Gündoğdu oturdu, rahatlamış gibi bir hali vardı.

- Gelmediği iyi olmuş, dedi, sakın bir daha beni başkalarıyla tanıştırmaya kalkışma; hiç hoşlanmam...

Tuğrul Alp kırçıllaşmış bıyıklarına el attı, üç atlıya bir kenara çekilmelerini işaret etti. Döndü'nün yanlarına sokulduğunu farkedince güçlükle oturdu. Bekledi. Sabırlıydı, anlamaya çalışıyordu.

- Doğuda, uzak doğuda bundan dört yüz yıl evvel Yusuf Hashacib isimli bir Türk, bir kitap yazmış. Adını da *Kutadgu Bilik* koymuş. Kutlu bilgiler, anlamına geliyor. Tamamen Türkçe, Uygurlar çağındaki eski Türk lehçesinin devamı olan Kâşgar lehçesiyle yazılmış. Yusuf'un bu eseri yazmaktaki maksadı, toplu yaşayan insanları, mutlu edecek yollar bulmak, hatta bu yolları öğütler halinde hakanlara duyurmak, ilimden, örf ve âdetten yararlanmaktır. *Adalet, devlet, kanaat* ve *akıl* Türk'ün öz varlığının önemli bir kısmı olarak gösterilmiş bu kitapta, Yusuf, *Kutadgu Bilik*'de fenalığın cahillikten ve açlıktan doğacağını söyler. Hastalıklar, kötülükler dahi sefalet ve cahillikten gelir. Eğitimle, okutmakla, iş bulmakla kötülük ve haset kalkar, kin silinir. Bilmem yumruk ve başka bir şey düşünmeyen şu kafan, bunları anlar mı? Bak bir beytinde ne diyor Yusuf:

"Özin edgü kılma, beğin edgü kıl
Beğin edgü bolsa, budun askı ol..."

Yani anlatmak istediği şudur ki, kişinin saadeti devletin saadetine bağlıdır. Kişiler toplumun ve toplumun temsilcisi olan beğin iyiliği için çalışırlarsa kendileri de mutlu olurlar!

Tuğrul Alp solumaya başladı; sabrı tükeniyordu galiba. Ama yine bekleyecekti; şu adam içini iyice döksün, rengini ortaya çıkarsın, yeterdi. Şu sünepe, şu uyuşuk, şu tabansız herif konuştukça güzelleşiyor, hatta güçleniyordu da.

- Yusuf Has-hacip diyor ki, toplum içinde üç sınıf halk vardır. Başta zenginler, sonra orta sınıfı meydana getiren memur ve asker, nihayet kara budun denen cahil ve fakir kimseler. Bir devletin yaşaması için evvelâ bu üçüncü sınıf ele alınmalıdır. Onlar korunmalı, orta sınıfa dâhil edilmeli, orta sınıf da yavaş yavaş zenginlerle birleşmelidir.

Nasıl, habire kılıç sallayarak, kafa kesip gövde doğrayarak yapabilir misin bunu? Açı ve cahili büsbütün artırırsın; vardığın yerde seni izleyecek kimseyi bulamazsın. Kılıcın da hep havada duramayacağına göre, bütün çabaların en kısa zamanda yok olup gider. Timur'un şu zulmüne, Anadolu'yu parça parça etmesine, hatta Çelebilerin birbirleriyle boğuşmasına rağmen hâlâ Türk adı geçiyorsa, Kayıların doğudan buraya gelirken kendileriyle beraber getirebildiği ve daha

evvel buraya gelmiş olanların bıraktığı bir öz varlığın, bir öz sezişin, bir öz görüşün mevcut oluşundandır. Günün birinde bunlar da tükenirse salt kılıcın on para etmez senin Tuğrul Alp! Şunu da unutma ki, bu karışıklıktan, bu açlık ve dağınıklıktan yararlananlar çıkacak; bilerek veya bilmeyerek, inanarak veya inanmayarak ortalığı büsbütün karıştıracak, kütleleri peşinden sürükleyecek, sefaleti ve cehaleti mala ve bilgiye karşı sürecek, yurdu bir daha ayağa kaldırmamacasına çökertecek olanlar bulunacaktır. İşte hepsi bu kadar... Bir daha gelme peşimden; bırak, ben kendi hayatımı yaşayayım!

Bakıştılar... Gündoğdu'nun gözleri alev alevdi. Tuğrul Alp ise söndüğünü hissediyordu; şu sıska adam onu ezecekti galiba. Üzerindeki çelik zırhın ağırlığını ilk defa duyuyordu. Ayrıca, bu adamı tanıyacaktı da. İlk rastladıkları zaman, Uludağ'da Dombay çukurunda kafasını karıştıran bir sual yine canlanmaya başlamıştı.

- Allah kahretsin, bitti mi söyleyeceklerin?

- Bitti!

- Şimdi de beni dinle!

- Uykum var, yorgunum, düşünmek istiyorum! Yolun neresiyse var oraya, dinlemem seni!

- Yolum Konya'ya, beraber gideceğiz! İsa Çelebi'yi arıyorum. Bulursam Karamanoğlu ses çıkarmayacak; Mehmet Çelebi'yle Kırşehir'de böyle anlaştılar!

- Yalnız git!

- Benimle geleceksin.

- Adımımı bile atmam!

- Zorla götürürüm.

- Gücün yetmez.

- Benim mi?

- Senin!

Dikleştiler, dizlerinin üzerine kalktılar. Horoz gibiydiler, dövüşe hazırlanmış iki horoz gibi!

- Allah kahretsin! Adam sanıp da seni karşıma almış, konuşuyorum. Canın cehenneme! Yine de senin bir tarafın, bilmediğim, bir türlü anlayamadığım bir yönün var ki o beni bağlıyor. Kimsin sen, söyle, hadi söyle?

- Kimsem kimim, sana ne?

- Babaîlerden değilsin. Uludağ'da söylediğinin aksine senin Babaîlikle alâkan yok!

- Yok!

- Adın da Gündoğdu değil!

- Değil!

- Ahilerden duydum; üstelik bir de yanağı kılıç yaralı bir Kara Tatarın peşindeymişsin!..

- Peşindeyim!

- Niye ararsın onu?

- Bana ait!

- Fatma dediğin kadını da unutmamışsın!

- Unutmadım!

- Kimdi o kadın?

- Bir dostumun eşi!

- Yalan!

- Yalan!..

- Bu kadar bilgiyi nereden öğrendin?

- Bir arkadaşımdan!

- Bu da yalan!

- Yalan!..

- Sen hiç doğru dürüst konuşmayacak mısın?

- Konuşmayacağım!

- Yine de ben sana yardım edeceğim. Kara Tatarı bulursam önünde diz çöktürürüm. Fatma'yı bulursam onu da getiririm! Sahi Fatma'nın şekli nasıldı, nerede kaybolmuştu? Fatma'yı iyice anlat bana! Anlat ki faydalı olayım!

- Unuttum!

- Canın cehenneme. Sen insanı deli edersin. Boğarım seni herif, boğarım!

Tuğrul Alp, bütün soğukkanlılığını kaybetmek üzereydi. Ömründe hiç böylesine öfkelendiği halde karşısındakine bir şey yapmadığını hatırlamıyordu. Ama neden, ne sebepten dolayı şu Gündoğdu denen herif onunla doğru dürüst konuşmuyor, tersleniyor, dikleniyordu?

Yumruğunu sıktı, sonra yerden miğferini alıp başına geçirdi, ayağa kalktı... Gidecekti; şu sersemi, güneşin önüne çıkan her şeyi

kasıp kavurduğu şu ovada yalnız koyup, elinden kızı da, merkebi de alarak gidecekti. Yapamadı, geri döndü:

- Biz Türklerde imarethane denen yerler var, dedi, biliyor musun?

- Var!

- Medreselerimiz, tımarhanelerimiz, camilerimiz, hanlarımız, kervansaraylarımız, hamamlarımız, sebillerimiz var!

- Var!

- Ahiler lonca kurar, tekkeler ocaklarını açar, hayırsevenler kazanlarını kaynatır, darüşşifalar hastalara bakar, bimarhaneler, kalenderhaneler hep dertliler için uğraşır. Çeşmelerden sular akıtırız, bekârhanelerde iş arayan bekârları yatırırız. Köprüler yapmışızdır, gelip geçerler. Bedestenler, çarşılar kurmuşuzdur; alışveriş yaparlar. Kalelerde halkı koruruz, kanımız pahasına. Kütüphanelere kitap doldururuz, ilim için! Daha ne istiyorsun? Yusuf Has-hacip dediğin adamın bundan öte söylediği mi var?

- Var! Var ama senin aklın ermez.

- Kütüphaneler, şifahaneler, medreseler ne güne durur?

- Yetmez!

- Ne yetmez?

- Bunları, bu anlattıklarını senden çok daha iyi bilirim ben! Türk'ü unutursunuz siz. Medreselerde Türkçe dahi okutmazsınız. Bu millet, kendini bilmemeye başladı. Halk cahil kalır. Sanır mısın ki, imarethanelerin, tekkelerin bu kadar açı doyurabilir? Kaç medrese yeter okumak için? İşi başından alacaksın, kişiye lütuf değil, sadaka değil, özünü vereceksin. Onu miskin ve kindar değil, çalışkan yapacaksın. O da, ne imarethanelere, ne bimarhanelere, ne şuna, ne buna ihtiyaç duyacak. Türk'te var bu, yeter ki kendini görsün!

Tuğrul Alp göğsüne bir yumruk attı, bıyıkları titrerken:

- Hımbıl, dedi, sen kendini görüyor musun sanki?

- Görüyorum!

- Bu miskinliğinle mi? Hacı Bektaş Türbesi'nde bütün bir kışı bedavadan geçirişin, Kırşehir'de, Ahi Evran sofrasında beleşten karnını doyuruşunla mı? Evvelâ kendine bak! Ne faydan var senin? Ben üzengimi gümüşten yapmışsam, demirlere bürünmüşsem bedelini kanımla ödüyorum! Göstersene bir eserini bana!

O zaman Gündoğdu çöktü; ufaldı, âdeta minicik kaldı... Başını önüne eğip kolunun tersiyle yüzündeki terleri silerken:

- Bırakmadılar, diye güçlükle fısıldadı; yaşayıp yaşatmaya fırsat komadılar bana.

- Neymiş o? Neyi yaşayıp neyi yaşatacakmışsın? Bir yığın lâf söyleme bana. Didin de görelim. Allah kahretsin! Hadi kal yalnız başına. Kızı da alıyorum, onun parasıyla üstüne bindiğin merkebi de altından çekiyorum. Bomboş bir heyben varmış; yükle sırtına, git gidebildiğin kadar. Dilen, karnını doyur! Elinden ne gelir başka?

Gündoğdu bıçağını tekrar kuşağından çıkarmak istedi. Sonra hemen vazgeçip elleriyle yüzünü kapadı.

Güneş ters dönmüştü. Ağacın gölgeleri başka yöne kayıyordu. Gündoğdu kavurucu bir sıcağın yine altındaydı şimdi...

Heybesinin önüne fırlatıldığını hissetti; kıpırdamadı bile. Bir takım hışırtılar, nal sesleri duydu; aldırmadı bile...

Kim bilir ne kadar zaman geçti?... Uyuşmuş, kavrulmuş vücudunu doğrultup ellerini yüzünden indirdiği vakit etrafta kimselerin bulunmadığını gördü.

*

Heybesi omuzundaydı... Konya'yı uzaktan görüyordu. Artık dizlerinde derman kalmamıştı. Yolda her iki merkebe de rastladığı halde binmemişti. Belki de bu hayvanları kendisi için başıboş bırakmışlardı. Ter ve toz birbirine karışmıştı üzerinde. Artık yüzü hiç seçilmiyordu.

Bir su birikintisine rastladı; biraz daha gecikse oda uçar, kaybolurdu. Hemen heybesini fırlattı, kendisini yere attı, başını suya soktu. Su çamurluydu; o, buna da razıydı.

Külâhı da ıslanıyordu. Delik yerlerinden sular giriyor, ensesinden kuyruk sokumuna kadar çamurlar kayıyordu...

Doğrulduğu zaman rahatladığını sandı. Tekrar heybesini omuzuna vurdu, yürümeye başladı.

Başı önüne eğikti. Sadece önündeki tozlu yolu ve ayaklarının ucunu görüyordu. Bacakları uzanıyor, geriliyor, yine de onu taşıyordu. Ne vakte kadar dayanacaktı? Bilinmezdi! Pabuçları toza bulansalar da hiç önemi yoktu; nasıl olsa onları yamalattırır, diktirir yahut başka bir kullanılmışını ele geçirirdi. Hiçbir şey yapmasa çıplak yürürdü. Yeter ki, ayakları dayansındı, diz kapakları burkulsa da büsbütün kıvrılmasındı.

Ne olursa olsun, yine de yürüyecekti. Bulup göreceği, anlayıp dinleyeceği, duygularını paylaşacağı insanlar vardı. Çöküp olduğu yere yığılırsa, ya sıcak onu çürütür, kokuturdu yahut kurtlar kuşlar didikler, işini bitirirdi. Bu da bir başlangıcın kötü sonucu olurdu.

Konya'nın kale dışındaki ilk evlerine vardı. Yol boyunca ağaçlar sıralanmıştı. Daha içerileri yeşillik, söğütlük ve bağlıktı. Tarlalar göze çarpıyordu.

Gelip gidenler oluyordu; eşekli, develi, atlı, arabalı, yaya! Ama, herkes düşünceliydi.

Birisi kolunu tuttu:

- Konya'ya mı? diye sordu.
- Konya'ya!
- Mevlâna'yı mı ziyaret edeceksin?
- Mevlâna'yı!
- Çok oyalanacak mısın?
- Bilmem ki?
- Aç mısın?
- Değilim.
- Doğru söyle garip; Allah kerimdir. Evvelâ bir imarethaneye var. Karnın doysun, dinlen. Sonra pîrin huzuruna çık!.. İmaretlerde bu sıralarda pek aş kaynamıyorsa da alırlar seni, alırlar!
- Eyvallah! Eyvallah!..
- İstersen daha evvel bir kalenderhaneye uğra; orada yatacak bir yer ayırırsın. Para pul almazlar senden.

Gündoğdu, Konyalıyı daha fazla dinlemek istemiyordu. Hemen uzaklaştı. Dış kalenin büyük kapısından içeriye girdi. Tuğrul Alp'ın sözü şimdi kulaklarında çınlamaya başlamıştı. "Miskin," demişti ona; "beleşten karnını doyuruyorsun. Göstersene bir eserini bana!"

Doğruydu, bugüne kadar hiçbir eser verememişti. Üstelik karnını imarethanelerde, tekkelerde, aşhanelerde doyurmuş, bedava yatıp kalkmıştı. Şimdiye kadar aslâ gocunmamıştı. Fakat artık içi de, Tuğrul Alp'la bir olmuş gibi haykırıyordu:

"- Miskin!.. Ne faydan dokundu? Seni kim anlayacak? Bulamayacaksın! Bir dilenci gibi sürüneceksin hep!"

Konya sokaklarında kendisine indirdiği en ağır darbeydi bu. Yol yürümekten değil, içinin direnişinden çökecek hale geldi. Yine de dayattı:

- Böyle yapacağım, diye mırıldandı, böyle yaşayacağım!

Bir sebile rastladı; durdu, baktı. Dört köşe, yerden bir insan beline kadar uzunlukta mermer bir etek duvar ile çevrilmiş bir sebildi bu. Duvarın üzerine dikilmiş sütunları araları şebeke denilen tunç parmaklıklarla kapatılmış, tavanı geniş saçaklı bir kubbe ile örtülmüştü.

Yaz güneşinin kavurucu sıcağı altında dağlanan insanlar, durmadan buradan parasız su içiyorlardı.

Tunç parmaklıkların alt kısmındaki deliklerin kenarına zincirlerle bakır taslar bağlanmıştı. Yolcular, tasların içindeki suları dudaklarının kenarından taşıra taşıra içiyorlar, sonra bu tasları içerideki sebilciye uzatıyorlardı:

- Allah razı olsun... Sahibi, öldüyse ruhu, sağsa gönlü şad olsun!

Gündoğdu heybesini ayakları dibine bıraktı. Bir tas su içti, bir daha istedi, bir daha istedi. Aylıkla çalışan sebilci ona hayretle baktı:

- Tekrar doldurayım mı? Yanmışsın garip!

- Hayır, eyvallah!

Heybesini almak için eğildiği zaman kendi ayaklarının yanında başka bir çift ayak daha gördü. Kalın çizmeler, diz kapaklarda dizçekler, yıpranmamış bir şalvar!

- Allah kahretsin! Nihayet geldin mi? İki günden beri bekliyoruz seni! Başka işimiz gücümüz yokmuş gibi. Kız acıyor sana, yüreği yufka yavrucağın. Hadi yürü!

Hemen heybesini omuzuna attı, arkasını döndü, kaçarcasına uzaklaştı.

- Budala, nereye gidiyorsun? Burada daha fazla oyalanacağımı mı sanıyorsun? İsa Çelebi'yi arıyorum ben! Konya'da yok, dağlara sığınmış. Bulamazsın beni bir daha.

Tuğrul Alp'ın sesini duymak istemiyordu. Bir köşeyi saptı, dinledi; arkasından gelen yoktu, rahatladı...

Şimdi kalın ve yüksek duvarlarla çevrilmiş bir bahçenin kenarından geçiyordu. Bahçenin kapısı açık kalmıştı. Dışarıya bir su sesi taşıyordu... Durdu, baktı.

Bahçe çok güzel onarılmıştı. Çimler, çiçekler, küçük çakıllı yollar vardı. Orta yerde bir de selsebil göze çarpıyordu.

Selsebil mermerdendi. Yukarıdan aşağıya doğru büyüyen beş yalağı vardı. Yalaklar gayet ustaca oyulmuştu, mermer âdeta dile

getirilmişti. Selsebilin tepesinden dökülen sular üstteki yalağı dolduruyor, sonra alttaki yalağa geçiyor, şelâlecikler yaparak dipteki yalağa kayıyor, oradan da bir havuza akıp kayboluyordu.

Bu evde, şu bahçede zengin ve mutlu bir aile oturuyor olmalıydı.

Bir oğlan çocuğu gördü; kapının önüne gelmişti. Üstü temiz ve yepyeniydi. Ne kadar da sevimliydi? Dikkat etti; çocuk kızıl saçlıydı, dudaklarında acı bir kıvrıklık vardı.

- Ne oyalanıyorsun derviş? Bir şey mi istiyorsun?

Gündoğdu, Ankara savaşından bu yana Konya'ya ikinci defa geliyordu. Bir kere Toroslar'a doğru uzanırken kalmıştı. Bu duvarın önünden belki birkaç kere geçmişti. Fakat kapı açık olmadığı için ne bahçeyi görebilmiş, ne de çocuğa rastlamıştı.

- Dadım hasta benim derviş, çok hasta. Lalam tabib getirmeye gitti; onu bekliyorum. Bir dua okusana dadıma, belki iyi gelir. Hadi, nefes et; elini öpeyim senin derviş baba.

Gündoğdu konuşamıyordu, Gündoğdu çocuğa cevap veremiyordu. Ateşe yakalanmış bir pervane gibi idi! Çocuk kızıl saçlıydı, çocuk birisine benziyordu!

- Ne susuyorsun derviş babacığım? Dua okumayacak mısın yoksa?

- Dua mı?

- Evet!

- Dadına mı?

- Evet!

- Ya baban kızarsa?

- Babam öldü. Çok oldu; amcam bakıyor bize. Annem de öldü. Dadım giderse ben ne yaparım derviş baba?

Gündoğdu heybesini bıraktı, elini uzattı, çocuğun çenesini tuttu. Çocuğun gözleri sulanmıştı, ağlayacaktı. Hem de için için, sessiz sessiz ağlayacaktı bu yavrucak.

- Ölmeyecek, dedi, dadın yaşayacak. Ağlama sakın emi, ağlama.

- Ölmeyecek değil mi derviş baba, ölmesin sakın. Sana çok para veririz. Elbise alırsın üzerine, bir de atın olur; yaya yürümekten kurtulursun.

Gündoğdu bir şey soracaktı çocuğa; kıvranıyordu, yanıyordu, yerini zamanını seçemiyordu! Nihayet dayanamadı:

- Yavrucuğum, dedi, dadının adı ne senin, dadının?

- Fatma!
- Fatma mı?

O zaman ayakta duramadı; dizleri burkuldu, yere çöktü. Gözleri bulanmıştı, hiçbir şey seçemez olmuştu.

Kapının önünde bir bahçıvan belirdi. Çocuğu kolundan tutup içeri çekti:

- Haydi işine git garip, Allah versin!

Sonra bahçıvan kuşağından bir kese çıkardı, içinden bakır bir para seçti. Gündoğdu'nun önüne fırlattı, kapıyı kapadı.

"Kadir Mevlâm senden budur dileğim;
Nazlı yâri bana bildir Yarabbi!
Her kimi sevdimse yâd olur benden
Ne günahkâr kulun oldum Yarabbi!

Ben elimi çektim dünya malından,
Âşık uyumazmış aşkın nârından,
Bir yiğidi ayırsalar yârinden:
Onun hali nice olur Yarabbi?"

Bu ses Fatma'nın sesi, bu türkü Fatma'nın türküsüydü. Eşi, sevgilisi, ilk kadını, yoldaşı mı gelmişti nihayet?

Ama karşısındaki kapı bir daha açılmamıştı; orada bir hayal bile göremiyordu. Ayılmaya, anlamaya çalıştı; başını geri çevirdi. Arkasında Döndü duruyordu.

- Sen mi söyledin yine bu türküyü Döndü?
- He ya, ben söyledim.
- Niye hep tekrarlıyorsun bunu?
- Hazlanıyorsun emmi, istemez görünsen de hazlanıyorsun. İçin genişliyor, gözlerin parlıyor.

Ona kızmadı, hatta bağırmadı bile.

- Bu evde bir Fatma var, dedi, hem de çok hasta! Bekle burada, kim olduğunu anla! Yapar mısın bana bu iyiliği?
- He ya! Sana canım kurban emmi. Tuğrul Alp Karaman'a giderken söyledi; bul onu dedi, canını sıkma dedi, derdini gider dedi, seviyor dedi. Bir kese de para verdi; sığıntı olmayın dedi, keyfinize

bakın dedi, yine karşılaşırız dedi. Beni bir eve konuk etti, sana da yer hazırlattı; nah şurada, öksürsen işitilir emmi.

Gündoğdu ayağa kalktı, sırtını duvara dayadı, yerdeki heybesine baktı. Heybe açılmıştı; matrasıyla usturası dışarı çıkmıştı. Pırtısının ucu görünüyordu. Bir de kurumuş hafif küflenmiş bir ekmek parçası vardı.

Yavaş yavaş akşam oluyordu...

*

O gece, kalenderhanede otuz yatağın arasında, horultuların ter kokularının etrafa yayılmasına rağmen yine yalnız, yine uykusuzdu.

Sulucakarahöyük'te Dede-baba'nın söylediği bir söz nedense aklına birdenbire gelivermişti:

"İşte Allah'a da böyle varılır; onun aşkıyla yana yana! Duy, hep duy dost!"

Duymak, kavrulmak demekse çok acıydı. Ama yine de bu kavrulmada, başka bir tad, başka bir lezzet vardı.

Ankara savaşından evvel Timur, Sivas'tan Semerkant'a dönerken Gündoğdu yol boyunca hep böylesine kavrulmuştu.

Timur önüne geleni de sürüklemiş, kadınları, çocukları da arabalara doldurmuş, Semerkant'a götürmüştü. Fatma da Kara Tatar'la beraber bu kafilenin arasındaydı. Bir yabanın şehvetini söndürecekti belki de! Varamamıştı; muhafızları yaramamıştı, sokulamamıştı!

Timur Sivas'tan çekildikten sonra, doğrudan doğruya Semerkant'a, Karabağ'a dönmemişti. Elbistan'ı yağmalamış, Malatya'yı almış, Suriye topraklarına girmiş, Ayıntab'ı ele geçirmiş, Halep önünde Mısır sultanının ordusunu yenmiş, Şam üzerine yürümüş, dereler gibi kan akıtmıştı. Haleb'e dönüp ordusunun büyük bir kısmını Bağdat'a göndermiş, orasını da ele geçirip yıkmıştı!

Gündoğdu saralı bir hasta gibi bütün bu felâketi görmüştü. Ve yine görmüştü ki ne kadar yakıp yakarsa yıksın Timur çekilince şehirler, devletler, milletler yaralarını sarmaya çalışıyor, yaşama gücünü araştırıyorlardı. Çünkü Timur oralarda bir şey bırakmıyor, kendinden bir şey katmıyordu; kınına giren kılıç ise kınında kalıyordu.

Yıldırım Bayezıd Han ile Timur arasında elçilerin getirip götürdükleri mektuplar devam ederken Gündoğdu Karabağ'da yanağı kılıç

yaralı Kara Tatar'a rastlamıştı. Yanında bir Arap kadın tüccarı vardı. Kara Tatar bir ağacın dibine çekilmişti, avucundaki altınları sayıyor, bir taraftan da küfrediyordu:

"- Ucuza gitti Türk avradı; ver geriye Fatma'yı. Ben o karıyı Timur'un emîrlerinden kurtarıncaya kadar başımı koydum orta yere! Yakında Anadolu'ya döneceğim. Pazarlığımız böyle değildi."

Arap sırıtarak gülüyor, çenesinin ucundaki sakalını sıvazlayıp:

"- Kuş çoktan uçtu," diyordu. "Bağdad'ın yolunu tuttu! Aldığınla yetin!"

O zaman Gündoğdu avazı çıktığı kadar bağırmıştı. Hemen kır atından atlamış, semeri yere yuvarlanırken bıçağını çekip Kara Tatar'ın üzerine yüklenmişti.

"- Geberteceğim seni, nereye gidersen git peşini bırakmayacağım!"

Arap kadın tüccarı kaçmış, Gündoğdu'nun bıçağı ise Kara Tatar'ın omuzuna saplanmıştı.

Kara Tatar karşısındakinin gücüne dayanamamıştı. Eğer Timurlular yetişmese Kara Tatar orada ölecekti.

Gündoğdu'nun üzerine çullanmışlar, onu bayıltıncaya kadar dövmüşler, bir dereye fırlatmışlardı. Gündoğdu'yu kurtaran yine pejmürde kılığı, kılıç taşımaması, kemikleri fırlamış kır atı, usturalanmış saç ve sakalı olmuştu.

Ayıldığı zaman hiç oyalanmadan semeri kır atın üzerine vurmuş, Bağdat yolunu tutmuştu. Bağdat'ta esir kervanının Şam'a gittiğini öğrenmişti. Şam'da ise bir esirci ona Fatma isimli kızıl saçlı, çok güzel, narin bir kadını bir Türk'ün satın aldığını, Anadolu'ya götürdüğünü söylemişti.

Haleb'e vardığı zaman hastalanmıştı. Günlerce yerinden bile kıpırdayamamıştı. Kır at da onunla beraber büsbütün zayıflamış, çökmüştü.

Ne olursa olsun, Halep'te de uzun süre oturamamıştı. Arkasından köpekler havlarken, Arap çocukları taşa tutup durmadan söverken yine yola koyulmuştu.

Anadolu topraklarına varır varmaz Timur'un tekrar Osmanlılara saldırmak üzere olduğunu öğrenmişti. Çubuk ovasında Bayezıd Han'la Timur arasında savaş bütün hızıyla devam ederken o, Ankara'da kayalıklı bir tepenin üzerinde bu savaşı görmeden izlemişti.

Hikâyesi parça parçaydı... Hayatını yaşıyordu; gerilere gidecek, yıllar geçecek, içinde bulunduğu ana dönecekti... Onun gibi daha niceleri bu ömrü böyle tüketmişti. Ter ve nefes kokusunun etrafı kapladığı, otuz kişinin birden yattığı şu odada çeşitli arzu ve acı içinde kıvranan birçok kişi vardı! Muhakkak ki, tek değildi o!

Fatma Şam'dan Anadolu'ya getirilmişti. Hem de bir Türk tarafından satın alınarak. Eğer Kırşehir'deki ahinin söylediği doğru ise onu emaneten Kırşehir'e bırakan adam, Fatma'yı satın alan adam olacaktı. Neden Fatma'yı satın aldığı halde odalık olarak kullanmamıştı, neden sonradan gelip kaçırırcasına Konya'ya götürmüştü?

Acaba bahçe içindeki evde hasta olan Fatma, kendi Fatma'sı mıydı? Bunu Döndü öğrenip ona bildirecekti.

Tuğrul Alp'ın tuttuğu evde yatmamıştı; onun yardımına asla tahammülü yoktu. Dilenci durumuna da düşse, acınsa, itilip kakılsa da yıllardan beri devam edegelen hayatını yaşayacaktı. Bundan haz eder olmuştu. Bu kendisinin kendi nefsine yaptığı bir işkenceydi.

Bir yolcu kıpırdadı, başka bir yolcu inledi, bir diğeri uyurken güldü. Gece devam ediyordu... Yaz geceleri dahi Konya'da uzun oluyordu demek... Bu durumda sabah çok geç gelecekti. Kalktı, pabuçlarını koltuğunun altına aldı, uyuyanları ezmemek için ayaklarının ucuna basarak dışarı çıktı...

Avluda titrek bir ışık yanıyordu. Kalenderhanenin bekçisi Kur'an okuyordu.

Yanına sokuldu:

- Yanağı kılıç yaralı bir Kara Tatar arıyorum, dedi, gördün mü? Buralara geldi mi?

- Görmedim, gelmedi!

Vaktiyle Selçukluların merkezi olan Konya çok büyük bir şehirdi. Tesadüfler yardım etmezse burada ne Fatma, ne de yanağı yaralı adam bulunabilirdi.

*

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin mezarı başındaydı. Arkasında Döndü vardı. İki derviş yanyana oturmuşlar ney çalıyorlardı. Müziğin inançlar ve duygular üzerinde çok büyük etkisi oluyordu.

Konya'ya gelenler evvelâ Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin türbesini ziyaret ederlerdi. Sonra içlerinden anlayanlar olursa, sanat

eserlerini gezerlerdi... Daha sonra Meram bağlarına uzanırlar, oradaki köprüyü, hamamı, değirmeni, camii, dereyi, tepeleri, ağaçları, bahçeleri görürlerdi. Mevlâna'nın buralara zaman zaman çekilişi, buralarda oturup dostlarıyla gezinişi, Meram bağlarına ayrı değer kazandırmıştı.

- Uyy emmi! Ne de büyük... Ne isteyeyim ben bu pîr'den, ne dileyeyim?

- Gönlünü dinle, dileğini Tanrı'ya sakla. O büyük adamdı, fikir aşılayıcıydı. Kişileri mutlu kılıcı ve hoş görücüydü. O aşk doluydu; pişmiş, kavrulmuştu. İnsanları sevmesini bilmişti. Onun önünde eğil, duanı yap... Saygıda kusur etme; yine de Allah'ından iste. Unutma ki Mevlâna da bir kuldu!

Döndü belki de Gündoğdu'yu anlamadı. Farkında olmadan çöktü, yüzünü iyice örttü, ellerini kaldırdı, dudaklarını kıpırdatmaya başladı, çok ciddiydi...

Mevlâna'nın sandukası, Türk tahta oymacılığının en güzel bir örneğiydi. Medhal kubbelerle örtülü idi, duvarlar ise desen ve yazılarla süslenmişti.

Gündoğdu bir an türbenin dış kapısını aklına getirdi. Bu kapının iki ahşap kanadı Selçuklu tarzında motiflerle süslenmişti ve üst alınlığına Sultan Veled'e ait bir beyit farsça kabartma olarak yazılmıştı.

"Pend-i mend bîpezir ey tâlip zican
Ser binih ber âstan-ı tastân"

Bu yazıyı Türk anlamazdı, bu dili halk bilmezdi. Bu dil o devrin sayılı bir zümresine hitap ederdi. Öyleyse Mevlâna'nın oğlu kimi çağırıyordu?

Gündoğdu yazının mânâsını zihninden tekrarladı:

"Ey talip, öğüdümü canla başla kabul et.
Doğruların eşiğine baş koy."

Gündoğdu şimdi, istalâktitli Post Kubbesinin biraz gerisinde duruyordu. Bu kubbenin yanında dört fil ayağı sütun üzerine oturtulmuş klâsik Selçuklu künbetlerine benzeyen içten nakışlı, dıştan yeşil çinili başka bir kubbe daha vardı. Türbenin olduğu yer vaktiyle Selçuk Sarayı'na ait bir gül bahçesi idi...

Böyle anlarda insanlar başka başka hisler taşırlardı. Çoğu, maddî dileklerde bulunurlar, kendilerine hisse ayırırlardı. Kişinin nefsi, kişinin bencil görüşü onu bu yola sürüklerdi. Haklıydı da o kişi! Birtakım istekleri, birtakım yoksullukları vardı. İnsan bir yere sığınmak ihtiyacını duyardı. Hele bu ihtiyaç, açlık, sefalet, harp ve cahillik yıllarında büsbütün artardı.

Kişi, kendisini kandırdığı gibi huzurunda bulunduğu insanın manevi varlığını da kandıracağını, onu maddî bir karşılıkla aldatıp dileklerini yerine getireceğini sanırdı.

Gündoğdu; Mevlâna'yı düşündü, onun tasavvufa getirdiği yeniliği, açtığı çığırı hatırladı.

Tasavvuf, çok daha önceleri ilâhi aşkı tanımıştı. Fakat Mevlâna, Tebrizli Şems'le tanıştıktan sonra bu anlayışa bambaşka bir mânâ vermişti. İnsanın içinde yaşayan ilâhî aşk, Tanrı'ya karşı duyduğu aşırı sevgiyi yaşatması değildi. Bunun aksine insana karşı duyduğu aşırı sevgiye lâyık hayatı yaşaması idi.

Mevlâna bu ilâhi aşk abidesinin yanına, ayni aşkı ifade eden bir beşerî abide kurmuştu. Allah âşıktı, kul ise mâşuk! Çünkü kul sevilen varlıktı. Bu sebepten sevilen sevene lâyık hareketlerde bulunmalıydı. Sevene iyi ve güzel görünmesi, karşılıklı sevgiyi devam ettirecek her şeyi yerine getirmesi gerekti. İşte Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'den evvel ve hattâ ondan sonra bunu söyleyen, bunu açıklayan mutasavvıf pek yoktu.

- Emmi! Ben bitirdim işimi, duamı, neyimi ettim. Sen hâlâ oyalanır mısın?

Şimdi ney seslerine uzaktan uzağa kudüm sesleri de karışıyordu. Akşam oluyordu. Ne yapacağını şaşırmış bir insanın, ne yapacağını unuttuğu zaman ve mekândı burası...

Mevlâna yanındaydı Gündoğdu'nun. Yüzelli yıl evvel buraya gömülmemiş gibi dipdiri ayakta duruyordu:

"Neyem şâh ki ez taht be tabut revem
Hâlidine ebedâ şod rakam-ı menşûrem"

diye fısıldıyordu. Yâni: "Ben o padişah değilim ki, tahttan inip tabuta bineyim. Fermanımın yazısı ebedîliktir." demek istiyordu.

Gündoğdu:

- Büyük insansın, büyük düşünürsün, diye söylendi, ama neden farsça konuşursun? Seni herkes anlasaydı, daha iyi olmaz mıydı?

Müzik coşmuştu sanki, yandaki dergâhtan ney sesleri alabildiğine yükseliyordu. Mansur, kız neyi, girift, bolâhenk, müstahsen, nısfiye, davut, şah, zaman zaman susup zaman zaman birbirlerinin yerine geçerek akşamın loşluğunu aydınlatıyorlardı...

Gündoğdu Mevlâna'nın hiç durmadan konuşmasını istedi.

> "Şu yerin altında çırak ne olmuşsa usta da o olmuştur. Güzel nazlanma sakın; bu mezarda nice Şirinler Ferhad olmuştur... Sen de gidersin bir gün. Yalnız kalmayı istemiyorsan iyilikten ve hayırdan evlâdın olsun."

Devam etti Mevlâna:

> "Şu akıp giden kum selinin ne durması ne dinlenmesi vardır. Çalış! Kazan da sonra Tanrıya dayan! Çalışmak da haktır, dert de haktır, dua da haktır! Ara, bulacaksın, yılma!"

Gündoğdu'nun omzuna bir el uzandı. Bir mevlevî dervişiydi bu:

- Kalk artık garip; türbeyi kapatıyoruz; vakit çok geçti. Bu gece sema var. Başka zaman gel; Hazreti Pîr'i istediğin kadar ziyaret et... Allah derdini artırsın!..

Gündoğdu kalktı ve yürüdü. Daha birçok mezarlar vardı türbenin içinde. Mevlâna'nın babası da orada yatıyordu. Horasan erleri de... Mevlâna'nın ilk el yazması *Mesnevî*'si de, *Divan*'ı da bir rahlenin üzerinde duruyordu.

- Bugün vakit geçti; Fatma'yı yarın sabah yine ararım emmi. Bahçe içindeki evde hasta yatan Fatma, senin Fatman değilmiş; ne yapalım emmi? Kederlenme.

Döndü, Gündoğdu'yu bir gerçekten çıkarıp, diğer bir gerçeğe götürmüştü şimdi...

*

Gündoğdu hem gezdi, hem aradı. Ne hanlarda, ne imarethanelerde, ne kalenderhanelerde, ne de sokaklarda, camilerde, bedesten ve çarşılarda kılıç yaralı Kara Tatar vardı. Yine de biliyordu, daha

doğrusu öyle hissediyordu; o adam önündeydi, o adam yolunun üzerindeydi. O adam buralarda saklanıyordu!

Fatma'yı aramıyordu; Fatma'nın böyle bulunamayacağını anlamıştı. Onu belki karşısına tesadüfler çıkaracak, belki de günün birinde bir haber gelecek, Fatma bulunduğu yeri bildirecekti. Yahut ömür tükenecek, hasretine kavuşmadan nefes sönecekti.

Geziyordu... Konyalılar yorgun görünüyorlardı. Konya çarşısı tenhaydı, bedestende alışveriş âdeta durmuştu. Etrafına bakıyor, gelip geçenleri teker teker süzüyordu. Kimisi serpuşlu, kimisi arakiyyeli mevlevî dervişleri de ona bakıyorlardı:

- Hatır kalsın yol kalmasın garip!

Adâb, erkân denen törelerin, geleneklerin hepsine yol denirdi... Şu, yeşil cübbeli mevlevî de onu hayretle, ısrarla süzüyordu.

Başında arakiyyesi, üzerinde yeşil cübbesi bulunan mevlevîden kurtulmak istedi; hızla yürüdü. Bedestenden çıktı.

- Âgâh ol can! Bize adını bağışla...

Gündoğdu çaresiz durdu. Şüphelenmesinler diye daha hızlı yürüyememişti; kendisini takip eden mevlevî yolunu kesmişti.

- Buyur, dedi, buyur! Ne istersin benden?

- Sen şey değil misin?

- Ben hiçbir şey değilim! Gezerim sadece! Adım da yok, sanım da!

- Aşk olsun can! Sen benim yıllarca Karatay medresesinde bir rahle önünde beraber ders okuduğum arkadaşım...

- Hayır! Ben Konya'ya yeni geldim! Bilmem bile Karatay medresesi neresidir.

- O'sun! Yahut ona benziyorsun. Sesin titrek. Belki yanılıyorum. Doğru, sen o arkadaşım değilsin! Bir insan bu kadar değişmez. Bağışla bizi can.

Gündoğdu rahatladı. Dostu, arkadaşı, yıllarca beraber yaşadıkları, günlerce sabahlara kadar bâtın ve zâhir ilimler üzerinde tartıştıkları, zaman zaman tasavvufa daldıkları, Türk düşünce ve sanat hayatının menşeini araştırdıkları, Çorumlu Rüstem'in kendisini tanıyamamış olmasına sevindi.

- Eyvallah, dedi. Bana destur ver mevlevî!

- Bir ricam var yolcu. Bir yere oturup cümbüşlenelim, iki lâf edelim!

- Karnım tok, hiçbir şey yiyip içmem; sağlıkla kal!

- Onu analım seninle, o arkadaşımı. Bana öyle iyiliği dokunmuştu ki... Fakirdim; dayısından gelen parasının çoğunu benim için harcardı. Acaba şimdi nerededir, bilinmez. Sana bir hizmet edersem, ona etmiş kadar sevinirim.

Gündoğdu irkildi; içinden bir şeylerin eridiğini, öğrenmek arzusuyla geçen gençlik yıllarının puslu yaşantısını yeniden hatırladı.

- Sağ ol, dedi, kimseden bir şey almam. Ben yolumdayım.

- Hiçbir derdin yok mu? Konya'ya neden geldin, ne işin var? Sana yatacak bir yer bulayım; bizim eve buyur!

Gündoğdu duraladı. Sıyrılamıyordu. O yıllar, birdenbire öylesine önüne geçmişti ki, delip uzaklaşamıyordu. Mayhoş çağlardı onlar. Konya sabahlarının rüzgârı Karatay medresesinden dolanırken onlar okumaktan kızarmış gözlerini tanyerine bakarak yakarlardı.

Çorumlu Rüstem onun bu düşüncesini anlamış gibi:

- Sabaha kadar uyumazdık, dedi, günün ağardığını farkedince başucumuzda yanan mumu dinlendirir, sonra hava almak için dışarı çıkardık. O bana, biraz da Fatma'sından bahsederdi. Severdi o, küçücük bir kızı severdi! Hem de nasıl severdi? Şimdi çocukları da olmuştur!

Gündoğdu, Döndü'yü aradı... Kız evde kalmıştı. Keşke yanına alsaydı. Bir destekti onun için şu yörük kızı!

- Buyurun gidelim yolcu! Sakın gönül koma bana! Gönlüm seninle olmak istedi.

- Öyleyse Karatay'a götürün beni; o medresenin adını çok işitmişimdir. Belki beni içeri bu kılıkta sokmazlar.

Çorumlu Rüstem'in sevincinden gözleri parladı:

- Eyvallah, dedi, gidelim yolcu! Sonra da bana kendini tanıt. Lâfın düzgün, yolun, erkânın düzgün. Kılığınla aykırı düşersin. Belki Konya'ya demler, kademler getirdin! Karamanlılar çırpınır, Osmanlılar, çırpınır! Buradaki insanlar inler yolcu!

Konuşmadan yürümeye başladılar. Sanki adımları değil, düşünceleri onları götürüyordu.

Alâaddin sarayının açığından dolandılar. Karatay medresesinin önüne geldiler.

Gündoğdu medresenin içini süsleyen çinilerin üzerindeki bir

yazıyı derhal hatırladı. Bu yazı, Kur'an-ı Kerîm'in Zümer sûresinin dokuzuncu âyetinden alınmıştı!

"Hiç, bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"

Çorumlu Rüstem de sanki, Gündoğdu gibi düşünmüştü.

- Âyetin tamamını hatırlar mısın yolcu? diye sordu.
- Hatırlarım!
- Zâhirî mânâsı nasıldı?
- "Bu halde olan nankörler mi hayırlıdır, yoksa gecenin saatlerinde Allah'a itaat eden, secde ederek, ayakta durarak âhiretten çekinen ve Tanrısının rahmetini uman mı daha hayırlıdır. De ki, hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak tam akıllı insanlar, düşünür ve ibret alırlar."

O zaman Çorumlu Rüstem, Gündoğdu'nun kolunu tuttu:

- Sen o'sun, dedi, ne olur kaçma benden!
- Hayır! Hayır!
- Bana hangi âyet diye sormadın bile! Çünkü dostumla bu medresede çinilere hayranlıkla bakar, bu âyeti tekrarlar, öğreneceğiz diye and içerdik!

Gündoğdu ilerledi, medresenin taçkapısı önünde durdu; baktı ve her şeyi unuttu!

Bu taçkapı, diğer Selçuk eserlerinin aksine, düz atkılıydı. Kapıyı büyük bir sivri kemer çevreliyordu. Kemerin etrafı birbirinin içinden geçen kaytanlardan meydana gelmiş bir su ile çevrilmişti.

Konuşmadan içeri girdiler. Çorumlu Rüstem destur aldı ve Gündoğdu'nun gerisinde kaldı.

Şimdi etrafı kapalı bir avludaydılar. Avluda fazla oyalanmadılar; esas medrese binasına geçtiler. Bulundukları sahnın üstü kubbe ile örtülmüştü. Karşıda bir eyvan vardı. Eyvanın yan tarafında kubbeli iki büyük oda göze çarpıyordu.

Bu eyvanda ve bu iki büyük odada okumuşlardı onlar, Sahnın diğer üç yanında on kadar oda daha bulunuyordu. Bu odalarda yatmışlar, gecelerini geçirmişlerdi.

Kubbe tamamen çini mozayikle kaplanmıştı. Bingilerin her üçgeninin içine çini mozayikle ve kûfi yazı ile Muhammet, Ebubekir, Ali, Ömer, Osman isimleri yazılmıştı.

Orta sahnın, eyvanın ve hücrelerin duvarları da çini mozayikle örtülüydü.

Maviler ülkesiydi burası sanki. Her yönü firûze mavisi ve morumtırak mavi çiniler kaplamıştı. Türk sanatının, Türk ruhunun, Türk zevkinin en üstün eseri karşısında onlar kendilerini küçücük hissediyorlardı.

Gündoğdu diz çöktü, çinilere baktı, kubbeye baktı, eyvanın ortasındaki pencereden kırılıp süzülen ışığın mavilere yer yer çektiği çizgilere baktı:

- Burası, diye fısıldadı, burası!

- Evet, burası kardeşim...

- Sakın adımı söyleme dost; sakın beni o bilme!

- İstemezsen, benim o sevimli, zeki, çalışkan ve fedakâr arkadaşımın adını dudaklarımdan dışarıya çıkarmam. Fakat seni de bırakmam can! Hiç olmazsa Konya'dan gidinceye kadar yanımdasın, hizmetindeyim!

- Burada en büyük Türk bilginlerinden Uzluk oğlu Farabî'yi anmış, anlamaya çalışmıştık seninle.

- Evet burada.

- Şu duvara sırtımızı dayayıp İbn-i Sina'nın eserleri önünde titremiştik. Hepsi Türk bilginiydi bunların.

- Başkalarını da düşünmüştük!

- Evet, başkalarını da! Sen Mevlâna'ya âşıktın. Tasavvufu araştırıyordun. Hallac-ı Mansur, Muhiddin-i Arabî, Gazalî, Abdülkadir-i Geylânî isimleri dilinden uzaklaşmıyordu. "Ene'l-hak"ın mânâsını, Vahdet-i vücud felsefesini araştırıyordun... O zamanlar kula âşık, Tanrı'ya mâşuk diyordun!

- Sen de zaman zaman Yunus Emre'den mısralar okuyordun bana. Halk oyunlarının, halk musikisinin hayranıydın; hepsinde eşsiz bir âhenk buluyordun. Ehl-i sünnet ve sofilik hakkında düşüncelerin vardı. Kafanın içinde, Tanrı'nın bir lûtfu olan o zengin hazinende Fatman ve doğuda kaynağını bulan Türk töreleri yan yana idi hep!..

- Hatırlar mısın, âdalet; demiştim bir gün sana; bir millet, ancak hak ve adalet yolunda oldukça, törelerini unutmadıkça yaşar!.. Mahkemelerimiz fakiri zenginden, sultanı halktan ayırmadan, tazyike boyun eğmeden hüküm verirse temel çökmez. Türk'te adaletle hakka saygı mevcuttur.

- Sen daha çok beşere kıymet veriyordun. İnanmıştın ki, kişilerin dünyaya geliş sebepleri vardır. "Herkes kendisine düşen ödevi yapmalıdır. Herkes tasavvuf yolundan yürürse, herkes ilâhî kudreti aşk yoluyla anlamaya kalkışırsa bu hizmeti kim görecek?" derdin. Dine inancın vardı, fakat inançta şerik aramıyordun kendine.

Gündoğdu başını eğdi, sonra yavaş yavaş doğruldu. Kamburlaşmıştı; geçmişi anmak hem zevkli, hem de çok ağırdı. Daha ziyade geçmişle hali birbirine bağlayan ipler boğuyordu onu.

Keşke Rüstem'e rastlamasaydı! Hele farkında olmadan hüviyetini belli ettikten sonra nasıl sıyrılabilecekti ondan? Bu sıyrılmak, kaçmak mânâsına gelmiyordu. Arkadaşından bir daha ayrılamamanın endişesini duyuyordu.

- Gidelim, dedi. Bana artık izin ver. Görmeyelim birbirimizi bir daha! Beni tanımadın, bana rastlamadın hiç! Çünkü ben o değilim!

- O sensin. Hem de daha güçlü, daha kuvvetli! Nasıl bir hayat yaşadığını bilmem can; yıllar senden sadece üstündeki örtüyü almış. Fakat seni senden koparıp atamamış. Hayatının hikâyesini sen söylemedikçe bir daha sormayacağım. Yalnız seninle servetimi paylaşacağım; vaktiyle senin bana yaptığın gibi.

Gündoğdu geri döndü, ders okuyan öğrencilere bakmamaya çalışarak, mavilerin içine giren ruhunu mavilerle beraber taşıyarak dışarı çıktı.

- Allah'a ısmarladık, dedi, unutmamıştım seni, yine de unutmayacağım.

- Gidemezsin!

- Hoş gör, gideceğim!

- İnat etme; bu huyundan vazgeçmemişsin zaten. Ne olur hatırım kırma!

- Senin yardımını kabul edemem.

- Ama vaktiyle ben kabul etmiştim.

- Hatırlamıyorum.

- Bütün gelirini dökmüştün ayaklarımın altına. Babamın borcunu ödeyemediğim zaman kadının karşısına çıkıp ben vereceğim demiştin; vermiştin de. Şimdi de ben çok zenginim. Seni böyle nasıl bırakırım ortalıkta? Ne istiyorsun, ne arıyorsun, ne dolaşıyorsun? Allah rızası için söyle!

Gündoğdu durdu; karşılarında Selçuklulardan kalma bir abide vardı. Mermeri oymuşlardı Selçuklular, armalarını kazımışlardı; Çift Kartal! Abidenin biraz altında yine taştan oyulmuş kanatlı bir melek resmi vardı. Konya sanatlar şehriydi. Konya bir ilim ve medeniyet merkeziydi.

- Bana Fatma'yı bul!

- Fatma'yı mı? Ne oldu Fatma'na?

- Çaldılar onu, kaçırdılar onu, cins bir kısrakmış gibi elden ele sattılar onu!

- Neden?

- Sual sorma bana dostum! İşittiğime göre Fatma Konya'ya kadar gelmiş... Ne oldu burada? Öldü mü, kaldı mı?

- Çalışacağım can. Anlıyorum; yarıda kalan mutluluğunu inşallah ben tamamlarım. Yeter ki söz ver bana; başkaları ona sahip olsalar bile, sefalet ve zaruret onu kucaktan kucağa dolaştırsa bile bunları unutup hoş karşılayacak mısın?

Gündoğdu durdu, sendeledi, tutunacak bir yer aradı. Hattâ elleriyle yüzünü kapatmak istedi. Sonra hemen vazgeçti; kollarını sarkıttı. Yine de içinin kan ağladığını gizleyemedi. Sapsarı olmuştu, dudakları titriyordu. Gözleri alabildiğine irileşmişti, sanki önünde bir cinayet işleniyormuş gibi bir noktaya takılı kalmıştı o gözler.

Boğuk bir ses duyuldu:

- Evet! Ne olursa olsun, o benim eşimdir! Ondan vazgeçmem; onu öylesine severim ki, adını andıkça dahi içim titrer. Hem, ben suçluyum, çok suçluyum.

Çorumlu Rüstem, Gündoğdu'nun koluna girdi. Gündoğdu artık diretmedi. Vaktiyle talebe iken de onlar böyle kol kola girerler. Konya sokaklarında dolaşırlardı... Birbirlerini tamamlarlardı onlar.

- Kim kaçırdı Fatma'nı? Kim cesaret etti buna?

- Bir Kara Tatar! Yanağı kılıç yaralı Kara Tatar; Timurlenk Sivas'ı basarken eşimi, yoldaşımı sürükleye sürükleye gözümün önünde götürdü! Ezdiler beni, çukura attılar beni, dövdüler beni.

- Nerede bu Kara Tatar şimdi?

- Onu da arıyorum. Onun da Kırşehir'den Konya'ya geldiğini söylediler.

- Ne diyeyim? Adını da söylememi istemiyorsun, nasıl çağırayım seni?

- Gündoğdu de bana; şimdi herkes böyle biliyor.

- Bulacağız Gündoğdu, tekrar söz veriyorum; her ikisini de araştıracağım... Konya'yı alt üst ettireceğim. Hiç olmazsa bu gece rahat uyu. Dergâhta sema yapacağız. Sen de gel, seyret beni. Benim yolum bu; dönmek, döne döne Allah'a yalvarmak. Senin yolun ise bambaşka; yürü orada. Fakat acı çekme! Elden ne gelir?

- Mümkün mü? Türk ulusunun şu parçalanmış halini gördükçe, hiçbir şey yapamadan dolaştıkça, yardımım ve faydam dokunmadıkça, tasarladığım eseri yazamadıkça nasıl avunurum?

Çorumlu Rüstem cevap vermedi; belki de Gündoğdu'yu kendi âlemiyle başbaşa bırakmanın daha uygun olacağını düşündü. Onu yine avutacak kendisiydi. Gündoğdu'nun yürüdüğü yol belki de onu zafer türkülerinin etrafı çınlattığı, göğüsleri kabarttığı, solukları en tatlı şekilde tıkadığı bir zamana ulaştıracaktı.

- Bir dinar! Bakır da olsa bir para! Açım, çok yaşlıyım! Ben de vaktiyle çeriydim! Bir dinar ver; torunuma götüreyim!

Bir harp gazisi, bir mescidin duvarına dayanmış dileniyordu. Bembeyaz sakalı vardı. Sağ kolunu bir kılıç uçurmuştu. Askerliğini, vaktiyle milleti uğruna kan döküşünü hatırlatan başındaki börktü. Onu atamamıştı, satamamıştı. Geçmişi bu börkte bulup avunuyordu. Yaşı seksenin üzerindeydi. Yanında duran koltuk değneği bile çatlamıştı. Acaba nerelerde dövüşmüştü bu ihtiyar? Niğbolu'da mı, Sivas'ta, Ankara'da mı? Yoksa Yıldırım Bayezıd Han'la birlikte Bizans surları önünde mi? Kosova mıydı onun ilk yara aldığı yer? Sorulsa söyler, anlatırdı elbette. Sormadılar. Konya'ya nasıl, niçin geldiğini bile araştırmadılar! Ne faydası vardı? Acı olan, topraklarını kanıyla sulayan askerini bir devletin böylesine yalnız, sahipsiz bırakmasıydı!

- Ona ver, paranı ona ver Rüstem! Lâyık olan odur. Onun gibi daha binlercesi var!

Çorumlu Rüstem kuşağından kesesini çıkardı, ihtiyarın avucuna bıraktı.

O kadar kirliydi ki ihtiyar asker, karınlarını doyurmak için sinekler uçuşuyordu etrafında. Elbisesi öylesine delinmişti ki, altından pörsümüş vücudu görünüyordu. Yine de onun sakalı bembeyazdı, dilenirken bile bembeyazdı...

Şimdi Anadolu'nun her şehrinde olduğu gibi Konya da bir ölüm tülüne bürünmüştü. Belki de kala kala tekkelerdeki semalar kalmıştı.

- Uzun havaları, türküleri, yapıları, tevazuu, güzele olan meyil, adaletiyle bir ruh ve mânâ kaynağıydı Türk; hey!..

Gündoğdu böyle bağırdı. Ve böyle bağırdığı için de dirildi.

Çorumlu Rüstem yine ona cevap vermedi; onun coşacağını, üstündeki yükü atacağını biliyordu.

Böylece geze geze, geçmişi ana ana öğleyi ettiler. Biraz yemek yediler, tekrar dolaştılar. Rüstem onu bazen yalnız bıraktı; birçok yerlere uğrayıp uzun uzun konuştu...

Konya surlarının bir kapısı olan Taçkapı'ya kadar uzandılar, Kapı camiini gezdiler, Selçukluların bir eseri olan "Sahip Ata" camisi ve hankâhını gördüler, keçecilerin de bulunduğu Sultan Hamamı'nın önünden geçtiler. Karamanlıların yaptırdığı, Hasbeğ Darülhüffazı'nı seyrettiler. Sırçalı Medrese'nin önünde durdular. İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında fıkıh ilmi için mimar Tuslu Osmanoğlu Mehmed'e yaptırılmıştı bu medrese.

Konya anıtlarının birçoğuna hayvan ve kuş resimleri işlenmişti. Kabartma kadın ve erkek resimleri ve heykelleri de vardı...

Tebrizli Şems için yaptırılan türbe ve camide biraz oyalandılar. Bir rivayete göre Şems burada öldürülmüş ve bir kuyuya atılmıştı.

Konya'da en eski Selçuklu eserlerinden biri İplikçi Camii idi. Küçük küçük kubbelerden meydana gelmişti. Mevlâna'nın evinin bu caminin arkasında olduğunu söylerlerdi.

Akşam olunca Dergâha gittiler. Gündoğdu erkekler mahfeline çekildi, sema seyretti.

Çorumlu Rüstem de dönüyordu, başkaları da. Musikiye uymuşlardı hepsi... Hep sağdan sola dönüyorlardı. Hırkalı olanlar sağ elleriyle hırkalarının yakasını tutup göğüslerini açarak, sol elleriyle de bel hizasından hırkalarının sağ yanını kavrayarak dönüyorlardı. Tennureliler ise kollarını açarak, başlarını yana bükerek dönüyorlardı. Dünya dönüyordu. Duygular gerçekse bu dönüş Tanrı'ya vardıracaktı onları.

Beşerî de, kutsal da olsa aşk, yaşamasını bilenler için en koyu bencillik, fakat aynı zamanda en üstün diğergamlıktı. Âşıklar, sevdiklerini kaybetmemek için, ona varmak, ona erişebilmek için neler feda etmezlerdi ki...

Semâ aslında, güzeli duymak mânâsına gelirdi. Burada ise, musiki nağmelerini dinlerken vecde kapılıp hareket etmeyi, kendinden geçip dönmeyi ifade ederdi. Esasında bu hal beşerin tabiatında mevcuttu. Dans ve musiki insanlığın en iptidaî çağlarında bile başbaşa yürümüştü.

Sanki Mevlâna sesleniyordu gizli bir yerden; ılık bir nefes gibiydi bu sesleniş:

> "Diri kişilerin canlarına huzur verir semâ! Canın canına sahip olan kişi bunu bilir. Gül bahçesinde uyuyan insan uyanmak ister, fakat zindanda uyuyan ise uyanırsa zarar eder. Semâ düğün, demek olan yerlerdedir. Yas yerinde bulunmaz semâ; çünkü orada feryat ve inleme vardır. Semâ kararı olmayan canın harcıdır; hemen kalk, hemen sıçra, bekleme zamanı değildir."

Gündoğdu şimdi oturduğu yerden gözlerini semâ-hane'nin zeminine çevirmişti. Karşıda bir mihrap vardı. Meydan yuvarlaktı; cevizden tahtalarla döşenmişti, döne döne cilâlanmıştı sanki. Mutribhane seyircilerin oturduğu yerin üzerindeydi. Kadınlar mahfelinin önü kafesliydi.

Dönenler, büsbütün kendilerini unutmuşlardı. Çark arttıkça sol ayağı "direk" yerden geriye sürüp sağa doğru yürüyorlardı. Her çark başlayışta Allah'ın adı anılıyordu. Kollar yavaş yavaş, âdeta kanatlanmış gibi omuzlardan göğse doğru iniyor, sonra yine açılıyordu...

Dışarı çıktıkları zaman Çorumlu Rüstem onun koluna girdi. Hiç konuşmadılar; kalenderhaneye kadar böyle gittiler.

Konya geceleri, hele yaz geceleri, başka türlü oluyordu.

- Kal sağlıkla can... Bilirim bizim eve gelmeyeceksin! Bu kalenderhanede rahat edeceksen, kal!

*

Konya kalesinin Larende kapısı önünde aslan ve kanatlı melek heykelleri vardı.

Demir kapı açıktı. Önlerinde uzanan yol Karaman'a, Larende'ye gidiyordu.

Gelip geçen yolcular çok azdı; Konya sıcaktan erimiş gibiydi. Hattâ Karamanlı iki muhafız bile mızraklarını dayayıp bir taşın üzerine oturmuşlardı.

Çorumlu Rüstem neşesiz görünüyordu.

- Can, dedi, Karaman'a böyle nasıl gideceksin? Bu sıcakta, bu yol yaya nasıl tepilecek? Hiç kendine acımaz mısın?

- Acımam Rüstem. Alıştım; böylesi daha iyi.

- Hiç olmazsa senin için satın aldığım şu kısrağa bin! Paramı istemedin, evimde yatmadın, elbisemi giymedin! Ne suçum vardı? Hayır, sana alacağını ödemeyecektim... Borç verecektim.

- Verdin vereceğin kadar. Günlerce benimle beraber olman, bütün vaktini bana harcaman yetmez mi? Oğlunun düğününü bile benim için uzatmışsın! Daha ne yapacaktın?

- Can! Bu hal ile yanağı kılıç yaralı Kara Tatarı yakalarsan daha üstüne nasıl yürürsün? Silâhın dahi yok! Bıraksaydın bana; Karaman'a kaçtığını öğrendiğim o adamı yakalattırırdım. Senin gücün nasıl yetecek?

Gündoğdu, heybesini omuzuna vurmuştu, altı delinmiş çarığını bir deri parçasıyla kapatmıştı. Arkasında Döndü duruyordu. Kız Tuğrul Alp'ın verdiği paralarla kendisine bir at satın almış, şimdiden üzerine kurulmuştu.

- He ya! Eskiden benim paramla alınmış eşeğe binmişti, şimdi ise bir yaban verdi diye şu ata bile binmez oldu! Bizim emmi, bacaklarını gerer de dayatır! Sen ne diyon dede?

Çorumlu Rüstem, Döndü'yü süzdü. Kız hoşuna gitmişti, ona da acımıştı. Konya'da elbette yer, yurt bulurdu şu yörük kızına. Ama Döndü de inatçıydı, "Emmimden ayrılmam." diyor da, başka lâf etmiyordu. İçini çekti. Yararlı olamamanın acısını derin derin duydu, kavruldu:

- Fatma'yı da bulamadık, dedi. Konya'da hiç kimse tanımıyor onu. Ama araştıracağım; henüz ümidimi kesmedim. Bulacağız can. Sana haber salacağım. Yalvarırım gittiğin yerlerde mevlevî dergâhına uğra, durumunu bildir, hemen ulaşır bana. Kendini koru, öldürürler seni! Yaşamanı istiyorum.

Gündoğdu cevap vermedi. Şimdiden terlemişti. Kara Tatarı, Karaman yolu üzerinde doludizgin giderken görür gibiydi. Belki de hiç yetişemeyecekti ona, ama yine de izini bırakmayacaktı.

- He ya! Emmim senin getirdiğin şu kısrağa heç binemez. Üzerinde nasıl tutunur? Hayvan onu fırlattığı gibi atar kıç üstü. Belki

de beyni neyi patlar! Patlar da dağılır. Bir kır atı varmış, semerli, uyuz mu uyuz! Ona alışmış o!

Ayrılıyorlardı. Yerleri eşeleyen kısrak bile Gündoğdu' ya yardım etmek, onunla birlikte gitmek istiyormuş gibi sabırsızlanıyor, uzanan yola durmadan bakıyordu.

Çorumlu Rüstem:

- Can, dedi, sana son defa bir sual soracağım. Destur var mı?

- Buyur.

- Kara Tatar'ı yakalarsan şayet, bunu başarırsan eğer; ne yapacaksın ona?

- Bilmiyorum!

- Öldürecek misin?

- Bilmiyorum!

- Sen bir suçluya ceza verme hakkını kendinde görebiliyor musun?

- Bilmiyorum.

- Görüşeceğiz. Yolun açık olsun! En iyisini, en uygununu yapacağına eminim can.

Çorumlu Rüstem ağlayacaktı. Belli etmek istemiyordu; başını çevirdi. Gündoğdu ise heybesini sırtına iyice yerleştirdi, yürüdü.

Sonra bir an durdu, geri döndü; arkadaşını aradı; göremeyince atının üzerinde dahi başında bohçası varmış gibi dik duran Döndü'ye baktı:

- Farabî, dedi, ne kadar da doğru söylemiş!

- Farabî mi, o da kim emmi?

- Diyor ki, "Bir kimse herhangi bir huya alışıp, bunu nefsine iyice yerleştirirse ondan ayrılması son derece zor olur. Lâkin zor olmak, olamaz demek değildir!"

- He ya! Ben de diyorum ki, sen dedenin getirdiği ata bu kılıkta binseydin, herkes seni hayvanı çaldı sanır, alaşağı ederdi. İyisi mi, benimkinin gerisine çöküver emmi!

Gittikçe Konya'dan uzaklaşıyorlardı. Etraf ağaçlık ve bahçelikti. Sonra göz alabildiğine büyük bir ovaya varacaklardı. Mor dağlar kuşatacaktı çevrelerini... Sıcak, ovalarda daha şiddetli olacaktı...

Karaman

DÖNDÜ artık somurtmuştu. Kaç günden beri yoldaydılar. Hâlbuki emmisi ata binseydi tırısa kalkarlar, çabuk yol alırlardı.

Gündoğdu hiç ona aldırmıyordu; yörük kızını unutmuşa benziyordu. Nedense aralarındaki mesafe gittikçe açılıyor, birbirine yabancı oluyorlardı.

Kız belki de pişmandı. Ya Tuğrul Alp'la gitmeli yahut Konya'da kalmalıydı. Ne vardı şu Allah'ın delisiyle yola çıkacak? Söyledikleri ipe sapa gelmezdi, yaptıklarına akıl sır ermezdi; burnu düşse eğilip almazdı. Kimeydi bu tavır? Bir er kişi karşısına çıkıp üzerine yüklenince pes demesini, bir köşeye sinmesini pekâlâ biliyordu. Canı istemeyince de ağzından bir tek lâf alınmazdı. Keçi bile onun yanında inatçı sayılmazdı. Heybesini vermemişti; bu sıcakta sırtında taşıyordu. Sanki dermanı varmış gibi yürüyordu.

Döndü yanılıyor muydu acaba? Kırşehir'e varacakları sırada, su başında Gündoğdu, o Kara Tatar'ı bir solukta nasıl da altına alıvermişti?

- Emmi, kuzum emmi! Sen o adamı ne ettin de yere çaldın? Herif mi yuvarlandı, senin mi gücün gelmişti?

Gündoğdu duymadı bile. İşte Karaman'a iyice yaklaşmışlardı. Vaktiyle Sivas civarlarında dolaşıp evine dönerken Fatma onu kapıda karşılardı. Üstünü değiştirir, elini yüzünü yıkar, dizlerinin dibine otururdu:

- Efendim, beyim, derdi. Sultandan sultan, yiğitten yiğit, bilginden bilgin; bana yine Türk'ü anlatsana.

Gündoğdu onun saçlarını okşardı, kızıl saçlarını. Sonra eli Fatma'nın yanaklarında dolaşırdı. Fatma al al olurdu. Her ikisini de şehevî bir haz kaplardı. Çok buruktu bu haz, insanın kanını yakıp kavururdu. Dışarıda lapa lapa kar yağsa da, fırtına etrafı kavursa da, ocakta ateş sönse de insan üşümezdi; aksine tutuşurdu.

Gündoğdu, Fatma'dan ayrılalı beri bir daha bu hazzı tatmamıştı. Hisleri gömülmüş, kaybolmuştu. Ona sönmüş, ölmüş de denebilirdi.

Belki de sıcaktandı; terle beraber yüzünde bir kırmızılık dolaşıyordu, elleri titriyordu. Karısı yanındaymış, ona sarılmış, onu öpücüklere boğmuş gibi geliyordu...

- Fatma, diye fısıldadı, Fatma neredesin sen?
- Fatma mı dedin emmi?
- Döndü dedim.
- Buradayım ben, atın üzerinde. Buyur!
- Bilir misin, mevlevîliğin birçok faydaları vardır. Bir kere hayata ilâhi olduğu kadar beşerî bir zevk katmıştır. Taassupla savaşmıştır. İnsanî duyguları geliştirmiş, düşüncelere özgürlük getirmiştir. Bazı eserler, sanat dalları kökünü mevlevîlikten almıştır.
- Bunun için mi beni aradın emmi?
- Bunun için aradım...
- Git işine emmi, hadi git işine! Allah'ın kulu; sıcaktan beynin mi eridi? Tuğrul Alp olsaydı şimdi bana ne diller dökerdi.

Döndü bir an Gündoğdu'ya baktı; onun hiç ses çıkarmayacağını, yine asla anlayamadığı düşüncelere dalacağını biliyordu.

- Keşke beyin çopur oğluna varsaydım, diye söylendi. Ebem dermiş, kocanın iyisi kötüsü olmaz diye. Koca, işini bilirse koca imiş! He ya! Bizim yörede haçan kim kızlar, ardına çuvaldız soksan bile yerinden kıpırdamayan heriflerle everdiler de dokuz ay on gün sonra oğlancıkları fırlatı fırlatı verdiler!

Döndü gözlerini kırptı, zevkinden dudakları yayıldı, yüzünü bir kırmızılık bürüdü. Şakaklarından aşağı süzülen terlerini silerken sanki kendisini bir erkek okşuyormuş gibi gevşedi.

- Düşeceksin kız! Başın mı döndü, sıcak mı vurdu?
- Düşünürdüm emmi.
- Ne düşünürdün?
- Sana Fatma heç çocuk yapmadı mı emmi?
- Terbiyesiz, şaşkın! Neler söylüyorsun sen?

Gündoğdu'nun omuzları çöktü; "Fatma benim arkadaşımın sevgilisiydi." diyemedi. Kendisinin bile güçlükle işitebileceği bir sesle fısıldadı:

- Olmadı! İstemiştik de. Adını da koymuştuk. Fatma beşiğini hazırlamıştı. Ona zıbınlar dikmişti. Zaman çok kısaydı. Zamanı tutamadım, geri getiremedim. Şimdi zamana bakmıyorum bile; boş mu, dolu mu akıyor?

- Bir yaşıma daha girdim emmi. Zaman tutulur mu, eşya mı ki? Zaman hiç akar mı, su mu ki? He ya, ben olsam, her yıl birbiri ardısıra çocuk doğururdum. He ya, senin gibi de deel, nur topu gibi!..

Lârende'nin dış kalesi önüne gelmişlerdi. Şehirde orta ve iç olmak üzere iki kale daha vardı.

Dışkale yüzkırk kule ve burçlu, dokuz kapılıydı. Önlerindeki, Körsoğuk (Porsuk) kapısıydı. Kapılar açıktı. Civarda koyunlar, keçiler, katırlar, atlar birbirinin içine girmişçesine yayılmıştı.

Karaman, bir rivayete göre büyük Türk şairi, Yunus Emre'nin mezarını da bağrında taşıyordu. Yunus Emre orada, şeyhi Taptuk Emre'yle beraber yatıyordu. Hâlbuki Anadolu'nun birçok yerinde bu Türk düşünürünün mezarı vardı.

"Acab şu yerde var m'ola şöyle garip bencileyin
Bağrı başlu, gözü yaşlu; şöyle garip bencileyin

Gezerim Rûm ile Şam'ı; yukarı illeri kamu
Çok istedim bulamadım; şöyle garip bencileyin

Kimseler garip olmasın; gurbet oduna yanmasın
Hocam kimseler olmasın; şöyle garip bencileyin

Söyler dilüm, ağlar gözüm; gariplere göynür özüm
Meğerki gökte yıldızum; şöyle garip bencileyin

Nice bu dert ile yanam; ecel ere bir gün ölem
Meğerki sinimde bulam; şöyle garip bencileyin

Bir garip ölmüş diyeler; üç günden sonra duyalar
Sovuk su ile yumalar; şöyle garip bencileyin

Hey Emre'm Yûnus biçare; bulunmaz derdine çare
Var imdi gez şardan şare; şöyle garip bencileyin."

Yunus da için için yanmıştı demek. Acaba onun gönlünde de bir Fatma mı yatıyordu? Yunus'u diyar diyar dolaştıran Tanrı'nın aşkından başka, ince, hassas, kızıl saçlı bir sevgiliye olan tutkusu muydu?

- Emmi! Uy emmi! Vurdular seni! Hay elleri ateşe girip de kavrulası hay!

Bir kama vınladı; Gündoğdu'nun kulağının altından yanağını sıyırarak geçti.

Gündoğdu heybesini omuzundan attı; yanağı kanıyordu, aldırmadı. Hemen koştu, bir kaplan gibi sekti. Fakat yetişemedi; kamayı sallayan adam başıboş duran bir ata sıçradı, sürdü hayvanı. Şehre girmemişti; dış kaleden uzaklaşıyordu.

- Kaçıyor! Yine kurtulacak! Yanağı kılıç yaralı Kara Tatar; yakalayacağım seni!

Etrafına bakındı; iri yarı bir aygıra binmiş bir adam gördü. Adam, atının her oynak adım atışında gurur duyuyor, dikleniyor, gerdan kırarcasına etrafına süzüp selâm veriyordu.

Koştu, olup bitenlerden bir şey anlamaya çalışan kalabalığı yardı, adamın önüne dikildi, hayvanın dizginlerine yapıştı:

- Sat bunu bana, dedi, sat bu aygırı!

- Satmak mı?

- Sat! Ne kadar istersen veririm. Daha fazlasını, kaç gümüş dirhem tutuyorsa iki mislini!

- Hadi git işine! Şu haline baksana bir kere; sen böyle bir aygır alabilir misin? Kendini mezada koysan kaç para edersin?

- Konuşma, vaktim yok! Gidiyor; ormanlara vuracak, dağlara yaslanacak! Bir daha kim bilir ne vakit elime geçer; artık hiç sabrım kalmadı!

- Defol buradan! Şimdi sana bir temiz kötek attırırım! Çek o pis elini hayvanımdan!

At ürkmüştü, şaha kalkmaya çalışıyordu. Fakat Gündoğdu'nun çelikleşmiş bilekleri onu olduğu yerde tutmasını başarıyordu.

- Emmi! Vaz geç emmi! Sen kim, bu aygıra binmek kim? Hem bendeki Tuğrul Alp'ın verdiğinden kalan para böyle bir boz aygır satın almaz.

Gündoğdu, solmuş, yıpranmış, lif lif olmuş kuşağına boşta kalan elini soktu. Oradan küçük bir kese çıkardı. Kese kuşağa dikiliydi, ipliğini kopardı. İçini açtı; gayet iri pırlanta taşlı bir yüzük uzattı

adama. Bu yüzüğü ona Sivas'tan ayrılırken Fatma vermişti. "Sende kalsın," demişti, "bana yüz görümlüğü olarak aldığın bu yüzüğü beraberinde götür! Uğur getirsin; bu suretle beni hatırlarsın. Dönünce yine isterim yüzüğümü! İyi koru onu!"

Gözleri galiba nemlenmişti Gündoğdu'nun... Göz çukurları morarmış, dudakları sararmıştı. Ayrıca yaralı bir kaplan gibi inlemişti de:

- İşte! İşte! Al bu yüzüğü, ver atı bana! Ver diyorum!

Pırlanta güneşin altında büsbütün parlıyordu... Adam şaşırdı, kalabalık arttı, bir uğultu yükseldi kale kapısının önünde...

Adam atından inmek üzereydi. Gözü yine de, Gündoğdu'nun avucu içinde duran pırlanta yüzükten ayrılamamıştı... Öylesine büyülenmişti ki, övündüğü aygırını bile unutur olmuştu. Fakat hemen ayıldı. Hem atından olmamak, hem de pırlantaya sahip çıkmak vardı. Gırtlağı yırtılırcasına bağırmaya başladı:

- Çalmış! Karımın yüzüğünü çalmış! Tutun, yakalayın! Böyle bir serseride böyle bir yüzük nasıl bulunur?

Yüklendiler Gündoğdu'ya. Sonra atının üzerinden olup biteni yüreğini bastırarak seyreden Döndü'nün bile kolay kolay kavrayamadığı, aklının ermediği bir şey oldu...

Gündoğdu uzandı, yakasından tuttuğu gibi adamı aşağıya çekti. Adeta onun üzerine bastı, hayvana sıçradı.

Aygır şaha kalktı, aygır kişnedi, aygır üzerindeki yabancıyı silkip yere atmak istedi. Beceremedi, binicisinin ustalığını hemen anladı, ağzından köpekler saçarak ileriye atıldı.

Yerlere serilenler, küfürler savuranlar, beddua edenler vardı. Adam da dövünüyor, kafasını yumrukluyordu.

- Atım da gitti, aygırımı da çaldı! Yetişin!

Döndü ise neredeyse ölecekti; şaşkınlığından dili ağzından dışarı fırlamıştı. Farkında olmadan bohçasını başının üzerine oturtmuş, tulumunu bile eline almıştı.

- Emmi! Vurur seni yere o aygır! Çöp kadar vücudunla onun üzerinde nasıl durursun? Döndü'nü yabanın ellerinde nasıl yalnız korsun? O yüzüğü kimden alıp kime verirsin? Ah emmi, garip emmi! Sanı mı görürüm, yoksam bu sömek gerçek midir? Sana kim çö dedi? Ardından üren dururlar! Durmaz ulak mı oldun emmi?

Gündoğdu gözden kayboluyordu! Fakat ondan evvel kaybolan birisi daha vardı; o hiç görünmüyordu.

Karaman şehrinin ardında Mut vardı, daha gerilerde dağlar sıralanmıştı. Göksu akardı bu dağlardan, kıvrıla kıvrıla akar, Akdeniz'e dökülürdü.

*

Mut'u geçmişti. Tarihî hazinelerin gömülü olduğu Mut, gerilerde kalmıştı. Hep önünde gidenin nal seslerini duyuyordu. Duymasa bile öyle geliyordu ona. Yağmur mu yağacaktı bilinmez, gökyüzünü bulutlar kaplamıştı. Her taraf çamdı; vadiler, sırtlar, dere boyları, yamaçlar çam. Anadolu bozkırı bitmişe benziyordu.

Hayvan soluyordu, yine de dayanıyordu. Taşan kanı, kolay kolay tükeneceğe benzemiyordu.

Yol hep yükseliyordu. Taştan yapılmış köy evleri serpilmişti etrafa. Köylüler ona hayretle bakıyorlardı...

- Nerede? Bir Kara Tatar gördünüz mü, atlı bir Kara Tatar?
- Şimdi geçti!

Yolundaydı, izindeydi. Hasmı uzaklarda olamazdı. Arazi çıplaklaşmaya başlamıştı... Bulutlar birkaç damla bırakmıştı. Bir tanesi yüzüne düşmüştü.

Eşeğinin üzerinde boynu eğik, omuzu çökük bir adam geliyordu karşıdan...

Gündoğdu kastı hayvanın kantarmasını:

- Merhaba, dedi.
- Merhaba!
- Al bir kısrağa binmiş bir Kara Tatar gördün mü?
- Gördüm ya. Ne önüne bakar, ne ardına bakardı.
- Nerede?
- Tii, orada!

Aygır yeniden şahlandı, yarış yeniden başladı.

Göksu'yu gördü. Ortasında bir sal vardı. Üç adam şalvarlarını çıkarmışlar, heybelerini omuzlarına vurmuşlar, salla beraber karşıya geçiyorlardı.

Toprak nedense çoraktı burada. Merkepler, sığırlar miskin miskin kıpırdanıyorlardı. Görünürlerde birkaç kıl çadır vardı. Evler taş, damları topraktı.

Önüne kayalar, tepeler çıktı. Göksu'yu kaybetti.

Göksu'yu tekrar gördüğü zaman çok aşağılardan akıyordu. Üzüm bağları serpilmişti etrafa. Ağaçlar ufak, bodur denecek kadar ufaktı. Tepelerdeki kayalar bıçakla kesilmiş gibiydi.

Bir aralık avını seçer gibi oldu; dönemeçli yolun tepesindeydi Kara Tatar! Yorulmuş muydu, yoksa kendisini emniyette mi sanıyordu; duralamış gibi bir hali vardı. Kara bir nokta idi sanki o, kıpırdayan bir nokta...

Aygırda da bir yavaşlama seziliyordu. Tüm köpüğe bürünmüştü.

Su dolapları ağır ağır dönüyor, nehirden taşıdığı sularla sebze bahçelerini sulamaya çalışıyordu.

Aygır tökezledi, aygır önündeki yokuşu tırmanmayı gözüne alamamış gibi soludu.

O zaman indi attan; hayvanı yedeğine aldı. Hayvan tamamen uysallaşmıştı; yerinde duramayan, üstündekini fırlatıp atmaya çalışan o değildi sanki...

Solda derin bir vadi vardı; vadiden hışırtılar geliyordu. Göksu çok aşağılarda kalmıştı. Mavi maviydi şimdi bu su.

Karşıdan bir deve katarı gözüktü. Merkebi, yaşlıca bir kadın çekiyordu. Bir köpek yavrusu önüne bakarak yürüyordu.

- Gördünüz mü, bir Kara Tatar, bir atlı karşınıza çıktı mı?
- Yok, kimse çıkmadı!
- Çıkmadı mı, hiç rastlamadınız mı?
- Hiç!

Yağmur ince ince yağmaya başlamıştı. Dağlar ve çamlar vardı karşısında. Yeşiller, maviler, griler, beyazlar hep birbirine karışmıştı. Bulutlar ne kadar örterse örtsün, yağmur ne kadar çiselerse çiselesin tabiatın buradaki aydınlığını söndüremezdi. Vahşi bir güzellik, güzel içinde güzellik, benek benek, damla damla yerleştirilmişti etrafta.

Durdu, hattâ aygırı başıboş bıraktı. Görünürlerde kimseler yoktu. Ama yine de biraz evvelki hışırtıyı duyuyordu. Tepedeki kayalar çok heybetliydi...

Hemen yere yattı, bir inilti duymuştu, birileri debeleniyordu. Sürünmeye başladı... Önüne çıkan çalıları, ağaç dallarını araladı. Kara Tatar'ın kısrağını gördü. Hayvan can çekişiyordu. Ağzından köpükle karışık kan akıyordu; yorgunluktan çatlamış olmalıydı.

Demek ki sahibi buralarda idi, uzaklaşamamıştı! Kayalara mı tırmanmıştı, yoksa vadiye mi inmişti? Fakat daha fazla düşünemedi; birtakım ayak sesleri işitti. Doğruldu, dalların arasından baktı. İsa Çelebi'yi gördü; Çelebi Mehmed'in kardeşi, Yıldırım'ın oğlu İsa Çelebi'yi!

Yanında sekiz on kadar atlı vardı. Endişeliydi, sık sık arkasına, dağlara doğru bakıyordu. Hayvanlarını öylesine sessiz ve yavaş sürmüşlerdi ki, nal sesleri bile duyulmamıştı.

İsa Çelebi soludu, kaşlarını çatarak yanındaki adamına başını çevirdi:

- Eskişehir'e gideceğiz, dedi. Başka çare yok! Asker toplayıp Mehmet'le yeniden çarpışacağız! Karamanoğlu bize ihanet eder! Tuğrul Alp denen kudurmuş köpek ise peşimizi bırakmaz. Elbet, kucağımda hoplattığım, tokatlarımla yetiştirdiğim Mehmet Çelebi'ye ders vermek sırası bana gelecek. Babam Yıldırım Bayezıd Han'ın mirasını asla Mehmet'e bırakmayacağım. Gerekirse ağam Süleyman Çelebi'den, Edirne'den yeniden yardım isteyeceğim.

İsa Çelebi'nin yanındaki adam hem üzüntülü, hem de hırslı olmalıydı:

- Sultanım, dedi, biraz oyalanıp, Tuğrul Alp denen o kuduzu çevirelim. Evvelâ onun hesabını görelim.

- Yapamazsınız. Bu kadar kişiyle onu yenmeye gücünüz yetmez. Sonra bir daha bu dağlardan, Karamanoğlu' nun ülkesinden kurtulamayız. İzimizi kaybettirmişken hemen gidelim.

Atlarına hafifçe dokundular. Bu sırada Gündoğdu'nun tutunduğu dal kırıldı. Yolun kenarındaki aygır kişnedi.

- Durun! Burada birisi var, hemen yakalayın!

Gündoğdu yerinden bile kıpırdamadı. Gizlenmek boşunaydı; kader önüne yine bir ağ sermişti; Kara Tatar tekrar kaçıyordu...

Doğruldu ve bekledi...

- Kimsin sen? Çık meydana!

İki atlı hemen hayvanlarından atladılar. Gündoğdu' nun yakasına yapıştılar.

- Duydun mu?

- Neyi?

- Konuştuklarımızı.

- Duydum.

- Beni tanıdın mı?
- Tanıdım!
- Kimim ben?
- İsa Çelebi.
- Demek her şeyi biliyorsun! Atın bu herifi uçuruma.

İleride dinlenmiş bir aygır vardı. Biraz geride bir kısrak ölmüştü. Dağlar yalçın, Göksu maviydi. Yamaçlar, yeşil bir şelâle gibi akıyordu vadiye.

Şimdi dalgalanıyordu etraf; aksi vardı şekillerin, renklerin, seslerin, hattâ duyguların.

"- Ben Fatma'yım," diyordu birisi, "gözlerim yaşlı, hasret doluyum! Seni unutmadım, bekliyorum. Sen de beni unutmadın, arıyorsun. Erkeğimsin, efendimsin, sultanım, yiğidimsin. Üzme kendini, sakın üzme böylesine. Kavuşacağız, elbet kavuşacağız..."

İki atlı daha gelmişti. Onu hem yumrukluyorlar, hem de uçuruma, vadiye doğru sürüklüyorlardı.

Şu harap, şu zayıf, şu çökük ve bitik adam nasıl da dayatıyordu; karşı koyuyordu onlara?

Tabanının altı delikti onun, pabuçlarının yaması kopmuştu. Lif lif olmuş, rengini birkaç kere değiştirmiş külâhı çoktan başından düşmüştü. Elbiseleri büsbütün yırtılıyordu; parça parça olacaktı. Yalnız kuşağı duruyordu olduğu yerde, beline yapışmış, kenetlenmişti sanki.

Dört kişi yetmedi Gündoğdu'yu yamaçtan aşağı fırlatmaya. İki kişi daha yardıma koştu. Her inen yumruğun bir karşılığını görüyordu İsa Çelebi'nin adamları!

Onun her tarafı kan içindeydi. Dizleri patlamıştı, gözü şişmişti, kaşı yarılmıştı... Hattâ delik pabuçları bile ayağından çıkmıştı.

Birisini altına aldı, diğerine usturalanmış başı ile şiddetli bir darbe indirdi. Yine de adım adım uçurumun kenarına sürüklenmesinin önüne geçemedi.

- Ne oyalanıyorsunuz? Deşin karnını! Fazla ses çıkarmayın!
- Baş üstüne sultanım!

Bir kama parladı. Bir kol süratle havaya kalktı... Bir ses çınlıyordu yine Gündoğdu'nun kulağına...

"- Yapmayın, kıymayın efendime! Onun değerini bir bilseniz, onu bir anlayabilseniz! O zaman hiç böyle çullanır mıydınız üzerine? Ne suçu var?"

Kama iniyordu; Gündoğdu buna engel olamayacağını anlıyordu. İnsindi, şu çökük hayatı burada bitsindi; artık hiç değeri yoktu. Yalnız Fatma'nın ona ihtiyacı varsa, Fatma onu unutmayıp yolunu gözlüyorsa!

Gündoğdu bir de hıçkırık duyar gibi oldu. Bu Fatma' nın gözyaşları olmalıydı. İçindeki Fatma biraz evvel nasıl konuşmuşsa şimdi de öyle ağlıyordu!

Kama indi ve Gündoğdu'nun dudaklarından sadece bir inilti çıktı! Sonra onu tekmeleyip vadiye doğru yuvarladılar...

Yağmur iyice yağıyordu... Uzaklaşan atlılar vardı...

*

Akdeniz'den gelip Silifke'den geçen rüzgâr, Göksu'nun baş döndüren güzelliğini seyrede seyrede tepeleri yalar, sonra bu vadide dinlenirdi. Yaz geceleri bu vadi, hem Akdeniz'in, hem çamların, hem de yalçın kayaların kokusunu taşırdı.

Orada, çamların dibinde, bulutların tamamen sıyrılıp yerini yıldızlara bıraktığı, göğün uykuya yattığı şu anda bir kadın ağlıyordu...

- Emmi! Sana ne oldu? Aygır mı tepti? Kara Tatar mı tosladı? Nereni tutsam elimde kalacak! Kara Koyunlulardan biri bir gün seslenmişti bizim obadaki bir oğlana; "Oooyn," demişti, "ülen sen canından bezik min ayeen? Kozun varsa gel paylaşalım. Endeğe ağzı dili yok malı bi şeyel toplamışsın! Allah'tan korkma mın?" He ya emmiciğim, sen canından bezik min? Ben şimdi kozumu kiminle paylaşsam? Seni bu hale koyan gâvurun dölünü nerede bulsam? Uuy emmim, emmim!

Gündoğdu kızın dizinde yatıyordu. Belki de, bir ağaç köküne takılıp koca bir gün böylece kalmıştı. Döndü günleri saymasını pek beceremezdi; onun için aradan ne kadar zaman geçtiğini iyice kestiremiyordu.

Gündoğdu'nun ardından yola çıkmıştı Döndü. Bir akşam üstü başıboş dolaşan aygırı görünce aramıştı etrafı. Sürünerek vadiye doğru inmeye başlamış, sonra baygın ve perişan emmisine rastla-

mıştı. Döndü'nün sırtında, Gündoğdu'nun Karaman kalesi önünde bıraktığı heybesi vardı. Matradaki bir parça suyla onun yüzünü yıkamış, omuz kemiğinde pıhtılaşmış kanları eteğini yırtıp silmişti. Daha fazlası elinden gelememişti.

Hem gece bastırmıştı, hem de bu meyilli yerde kolay kolay kıpırdanamamıştı. Yukarı çıkabilse, düzlüğe götürebilseydi; ayıp yerleri de gözükse onu bir güzel soyar, kırığına çıkığına bakardı.

Elbet sabah olacaktı, ala sabah yüzünü gösterecekti.

- Uuy emmi! Garip emmi! Ya geberip gidersen ben sensiz ne yaparım? Şu toprakları kazıp da seni içeri nasıl sokarım? Garezini bana mı ettin? Geçinip gidiyorduk. Başı dazlak, sakalı, bıyığı, neyi kazınmış, hamur sopasından da kadit emmi! Ne iyi heriftin sen!

Döndü birden ağlamasını kesti. Dinlemeye başladı; yukarıdan birisi:

- Bu bizim kız, diyordu, bizim kızın sesi! Ne arar orada? Allah kahretsin! Nerdesin Döndü?

Döndü, evvelâ yerinden sıçramak istedi, sonra dizinde Gündoğdu'nun yatmakta olduğunu farkedince kapana kısılmış gibi bağırdı:

- Tuğrul Alp yiğidim! Tuğrul Alp yiğidim! Atının bastığı yeri öptüğüm, uğrunda çıkası canımı verdiğim, önünde kul köle olduğum şahbazım! Atına çö deyiver de buraya kıvrak yürü! Gel ki göresin; bizim emmi göçüp gider! Ooyn Tuğrul Alp yiğidim!

- Allah kahretsin!.. Ne işiniz var orada sizin? Kıpırdamayın!

Yıldızlar dökülüyordu yeşillere... Tuğrul Alp'ın heybetli vücudu gölgesiyle birlikte aşağıya doğru kayıyordu.

Döndü yine ağlıyordu; belki bu, sevinç yaşıydı. Yahut da parçalanmış elbiselerini, yırtılmış üç eteğini, şalvarını, cepkeninin halini düşünmeye başlamıştı.

Nihayet iki alpla birlikte Tuğrul Alp, geldi onların yanına... Ayakta zor duruyordu. Yer kaygan, yamaç dikti. Evvelâ kızın yanaklarını aradı, bulunca öptü onları; tuzlu tuzluydu o yanaklar...

- Susamıştım kız! Ne de tazeymiş! Ağlama sakın bir daha! Yakışır mı sana? Ne oldu bu serseme? Ayağı mı kaydı? Hay sarsak!

Kız cevap veremiyordu, veremezdi de; şimdi Gündoğdu'yu da, yırtılan elbiselerini de, yorgunluğunu da, hattâ kendisini de unutmuştu!

- Çapkın! Yavaş yavaş, doğrul bakayım! Niye cevap vermiyorsun? Yoksa dilini mi yuttun?

- He ya, yuttum ya!

- Dur öyleyse. Alplar! İkiniz iyice yaklaşın. Dikkat edin, ayağınız kaymasın. Evvelâ şu sersemi alın buradan.

Alplar Gündoğdu'yu kaldırdılar... Tuğrul Alp da Döndü'yü kucakladı.

Kız:

- Heybe, dedi, emmimin heybesi! Kaldı orada.

- Kalırsa kalsın...

- Kalmasın! İçinde usturası var, matrası, neyi var! Yazıktır!

Tuğrul Alp bir küfür savurdu, eğildi heybeyi de aldı.

- Allah kahretsin! Nedir bu heriften çektiğimiz bizim?

Şimdi Tuğrul Alp'ın düşünceleri başka yöne kaymıştı. Düzlüğe çıkınca Döndü'yü hemen yere bıraktı:

- Alplar, dedi, ateş yakın; şu sersemi bir görelim, nesi var, nesi yok! Sen de kısaca anlat Döndü, ne arıyorsunuz buralarda?

- Heç.

- Nasıl hiç?

- Emmim, Karaman Kalesi önünde Tatar'a rastladı, peşine düştü!

- Ne ile?

- Boz aygıra binmiş bir adamı alaşağı etti de gitti?

- Bu mu?

- He ya!

- Sen ne yaptın?

- Ben de ardından gittim! Nihayet kemikleri neyi kırılmış buldum oracıkta!

- Allah kahretsin! Aygır fırlatmıştır onu!

- He ya, ben de öyle dedim ama omuzunda bir de yara var!

Tuğrul Alp, Gündoğdu'nun yanına gitti! Sırt üstü yatırmışlardı onu. Alplar yeni yaktıkları ateşe kuru dallar atıp parlatmaya çalışıyorlardı.

Diz çöktü, derin derin Gündoğdu'yu seyretmeye çalıştı.

- Omuzunda yara da varmış! Kavga etmiş, kavga edebilmiş! Aygıra da binmiş! Allah kahretsin! Kimsin sen? Ne aradın şu Kara Tatar'ın peşinde? Yerin dibine bat!

Alevler yükseliyordu. Alevlerin yükselişi, hattâ ateş yakmak Tuğrul Alp'ın işine hiç gelmezdi. Görünmesini, bulunduğu yerin bilinmesini istemezdi. Yine de şu ne olduğu belirsiz adam yüzünden yaptırmıştı bu işi.

- Yüzüne su serpin, dedi, elini, ayağını, dizlerini, yoklayın; kırığı çıkığı var mı anlayın!

İyice eğildi, Gündoğdu'nun kalbini dinledi. Derinden, çok derinden çarpıyordu o kalb! Binlerce yaralı ve ölü görmemiş bir insan ona hemen ölü diyebilirdi. Nefes alışı bile pek belli olmuyordu...

- Yavaş yavaş çevirin, dedi, şakağını oğun, sıcak suyla yarasını yıkayın.

Uzandı, Gündoğdu'nun bileğini tuttu; sönmüş, kaybolmuş damarlar üzerinde parmaklarını gezdirdi. Sonra onun ağzını araladı, dudağını dudağına yapıştırdı; üfledi, nefes verdi.

Gündoğdu'nun yüzü belli olmuyordu. Bir gözü büsbütün kapanmış, burnu şişmişti. Yine de onun kıpırdadığı görüldü. Alplar doğruldular, Tuğrul Alp sanki yere kapandı:

- Sersem, dedi, budala! İşitiyor musun beni? Tanıdın mı beni? Kim soktu seni bu hale? Bir kelime söyle yeter! Geberteceğim onu! Ahdim olsun elimden kurtulamaz!..

Işıklar dalga dalgaydı... Geceyi getiriyor, geceyi uzaklaştırıyordu. Bu dalga dalga ışıklar arasında Gündoğdu'nun dış âlemi daha da korkunçlaşıyordu.

- Allah kahretsin! Konuşsana! Sualime cevap versene! Kim ezdi seni? Söyle! Ben Tuğrul Alp!

O zaman Gündoğdu'nun başını oynattığı görüldü; gözlerini açamamıştı. Yalnız dudakları kıpırdıyordu. Hırıltıya yakın bir ses işitiliyordu:

- Git, hemen Eskişehir'e git! Oyalanma; yine kan dökülecek, yine milletim inleyecek! Yine Türk birbirine girecek! Git Eskişehir'e! Ne yapacaksan yap!

- Eskişehir'e mi? Sayıklıyor musun sersem? Eskişehir'de ne işim var benim?

- O, asker toplayacak! Mehmet Çelebi'ye karşı!

- O kim?

- İsa Çelebi!

Sanki bir şimşek çaktı, gök gürledi, etraf zifiri bir karanlığa gömüldü. Tuğrul Alp âdeta titriyordu.

- Nereden biliyorsun? Ben İsa Çelebi'nin peşindeyim! Buralarda, şu dağlarda saklanıyor o!

- Geçtiler bu yoldan! Eskişehir'e gidecekler. Konuşurlarken duydum!

- Yoksa seni?

- Onlar bu hale soktu! Hadi gidin, kaç kişiyseniz gidin!

- Seni yalnız koyamam bu dağlarda! Alplar kalacak yanında...

- Ben yalnız değilim; düşünebildikçe yalnız değilim! Yardımına da ihtiyacım yok!

- Allah kahretsin! İnsan değil keçi! Düşünecekmiş, düşünebilecekmiş. Yerin dibine bat! Ne düşüneceksin?

Tuğrul Alp ayağa kalktı. Atına doğru yürüdü. Sonra duraladı, geri döndü, yine Gündoğdu'ya sokuldu:

- Öleceksin! İnadın devam ederse öleceksin! Hâlbuki yaşamanı istiyorum; neden bilmem, yaşamanı istiyorum!

Sustu, sanki bir sır söyleyecekmiş gibi eğildi, fısıldadı:

- Hattâ seninle dost olmak istiyorum. Beni ilgilendiren bir tarafın var! Nedir o; bir türlü bulamıyorum! Yoksa bana inanmıyor musun?

Gündoğdu cevap vermiyordu, belki de veremiyordu. Tuğrul Alp onu boş yere bekledi; gecenin sessizliği, Döndü'nün şaşkınlığı, alpların durgunluğu Gündoğdu'nun içine dönük âlemini büsbütün derinleştiriyordu.

- İstediğin kadar konuşma! Ben şimdi gidiyorum. Bu yardımını Mehmet Çelebi'ye söyleyeceğim. Daha fazla serseri yaşamanın önüne geçeceğim. Kara Tatar'ı da bulup geberteceğim!

Gündoğdu'nun kolunun yavaş yavaş kalktığı hattâ güçlükle de olsa parmaklarının oynadığı görüldü.

Tuğrul Alp hemen diz çöktü, kulağını yaralının ağzına götürdü:

- Bir şey mi söyleyeceksin?

- Evet...

- Nedir o?

- Beni bırak, uğraşma benimle! Kimseye bahsetme benden. Ersen bu arzumu yerine getir. Beni görmedin, bana rastlamadın, benim gibi bir insan tanımıyorsun.

- Sersem!

- Bir de benim işime hiç karışma. Ben intikamımı kendim almasını bilirim. Bu sana düşmez. İşine git. Çek kılıcını kovala İsa Çelebi'yi. Gör hesabını. İşte; senin de yolun bu!

- Budala!

- Sen benimle dost olsan da ben olmayacağım! İstemiyorum, hoşlanmıyorum senden...

- Allah kahretsin! Boğacak bu adam beni! Kılıç yarasıyla değil, dil yarasıyla gideceğim! Ahmak.

Yerinden fırladı, bir sıçrayışta atına bindi. Gözleri dolu doluydu. Elini göğsüne götürdü. Hırsından kendisini yumruklayacaktı. Yapmadı, belki de gülünç buldu bu davranışını, yahut duyguları onu yendi. Atının başını çevirdi, hiçbir şey olmamış gibi seslendi:

- Kızla bir alp kalsın, iki alp benimle gelsin! Geceyi burada geçirirsiniz. Onu Karaman'a sarsmadan götürün. İyi bakın ona; kılına bile halel gelmesini istemem. Karaman'da yatacağı yeri hazırlatacağım, çaldığı aygırın parasını da vereceğim.

Daha fazla konuşmadı; atını sürdü... Nal sesleri, gecenin içinde eriyordu...

•

Onu, Tuğrul Alp'ın dediği gibi Karaman'a götürdüler. Şehre yakın bir yerde, Tuğrul Alp'ın yanındaki alplardan biri karşıladı onları. Yatacak bir yer, bakacak bir tabip sağladıktan sonra Tuğrul Alp gitmişti.

Gündoğdu günlerce ayağa kalkamadı. Döndü'nün dizi dibinde oturması, zaman zaman yanık türküler söyleyişi bir hayal gibi gözlerinin önünde titredi.

İki alp da kapının önünde âdeta nöbet tuttular.

Mâder-i Mevlâna diye tanınan Aktekke Camii'nden bir akşam vakti ezan sesi gelirken Gündoğdu doğruldu:

- Yarın sabah yola çıkarım, diye fısıldadı, yarın sabah yola çıkarım!..

- Nereye emmi? Bunu duyarsa Tuğrul Alp ne der?

- Tuğrul Alp mı?

- He ya!..

Gündoğdu irkildi; sararmış yüzünde bir anda derinleşen çizgileri belli etmemek için başını çevirdi. Bir süre konuşmadı, bakışlarını

önüne eğdi; gözleri sulanmıştı. Omuzundaki sızı gittikçe artmaya başlayınca kendini yatağa bıraktı:

- Aygırı ne yaptınız, diye sordu, buraya getirmediniz mi?

- Aramadık ki, boşa verdik gitti. Parasını Tuğrul Alp ödemiş!

- Tuğrul Alp mı?

- He ya!..

Bu sefer de çatlak dudakları titremeye başladı. Alnında terler birikmişti. Elini güçlükle kaldırdı:

- Sen burada kalırsın, dedi, ben yine dağlara uzanırım. Kara Tatar'ı ararım. Belki de Antalya'ya, Hamidoğulları ülkesine geçerim!

- Olmaz emmi! Sen bu halinle nasıl başa çıkarsın? Kara Tatar'ı Tuğrul Alp bulacak!

- Tuğrul Alp mı?

- He ya!

Derhal elini yüzüne götürdü. Akşam iyice çökmüştü. Dışardaki alplardan bir tanesi bir kandil yakmıştı. Karaman şehri kapılarını kapatmış, uykuya hazırlanıyordu.

Gündoğdu yine de konuşmak, ne kadar yorgun ve halsiz olursa olsun anlatmak, bir şeyler söylemek istiyordu. Ellerini yüzünden indirirken:

- Aktekke Camii'nde, dedi, Mevlâna'nın annesi yatar. Valide Sultan derler ona. Belh emîri Sultan Rükneddin kızı Mümine Hatun!.. Mevlâna'nın ilk eşi Gevher Hatun da orada uyur!.. Mevlevîler bu camii, aynı zamanda mevlevî dergâhı olarak da kullanırlar. Yarın Çorumlu Rüstem namına oradan borç para alıp bu evin kirasını ve yaptığınız diğer masrafları öderiz.

- Lüzum yok! Heç yok.

- Neden?

- Tuğrul Alp hepsini vermiş!

- Tuğrul Alp mı?

- He ya!..

Çıldırabilirdi! Yahut ayağa fırlar Tuğrul Alp yerine şu yörük kızını saçlarından tutar, yerlerde sürüklerdi. Karşısında bir Tuğrul Alp duvarı vardı onun! Nereye adımını atarsa atsın hep bu duvarla karşılaşıyordu.

- Çekil, diye bağırdı, uzaklaş yanımdan, beni yalnız bırak!

- Bir yere gidemem.

- Neden gidemezsin?
- Tuğrul Alp'a ne derim sonra?
- Tuğrul Alp'a mı?
- He ya!

Başı çatlarcasına ağrımaya başlamıştı. Hastalığında döktüğü gözyaşlarını görmemiş, saf âleminin henüz her türlü kötülükten uzak bulunduğunu bilmemiş olsa, muhakkak şu yörük kızını döverdi. Kuduracak gibiydi. Dudaklarını da ısırsa hiddetini yenemiyordu.

Kız onun bu halini hiç anlamadı. Eğildi, baktı; Gündoğdu'nun çırpınmakta olduğunu görünce içi burkuldu, elini uzatıp alnını tuttu:

- Yine ateşin neyin yükselir emmi, dedi, kavrulur durursun. Hastasın, he ya hastasın; ölüp gidersen, Döndü yapayalnız ne yapar sonra? Sular mı dökeyim, sütler mi içireyim, ballar, kaymaklar mı yedireyim? Ne edeyim bilmem ki! Uzan uzandığın yerde, kal kaldığın yerde! Tuğrul Alp'ın buradaki alpları sen hasta yatarken nöbetleşe dağlara vurdular. Hep Kara Tatar'ı aradılar. Hatta Karadağ'daki yörükleri önlerine katıp tazı tavşan kovalar gibi kovaladılar kâfiri! Yine de kurtulup gitmiş domuz!

- Nereye?

- Öğreniriz; bilir bunu alplar! Sen keyfine bak! Beni de dağlayıp durma! Yörükler görürüm burada. Ya beni tanırlarsa, sürüye sürüye bubamın yanına götürürlerse, için titremez mi? Bir tanesi geldi bile evin önüne; Türkmen böreği, tarhana, kuzu çevirmesi getirdi. Kafesin ardından baktım ona: kıvrık burnu, kırmızı benzi, gök gözleri, uzun boyu vardı.

Gündoğdu artık Döndü'yü dinlemiyordu. Onun durmadan mırıldanmasından, yanaklarında dolaşan ellerinden adeta haz duymaya başlamıştı. Hiddeti yavaş yavaş azalıyordu.

Gözlerini büsbütün kapattı; yıllardan beri aradığı şefkati bulmuş gibi kendini bıraktı...

Belki hiç uyuyamadı. Yine de rahattı, uykusuzluktan şikâyeti yoktu. Elini elinden çekmeyen, zaman zaman kıpırdanan Döndü'nün varlığını hissederek sabahı bekledi. Yine gençliğini, yine Fatma'sını, yine Kara Tatar'ı, Türklüğü, Osmanlıların perişan halini, halkın sefaletini ve bunların üzerinde Ahi Çelebi, Hacı İvaz Paşa ile Tuğrul Alp'ı tekrar tekrar yaşadı...

"Kadir Mevlâm senden budur dileğim;
Nazlı yâri bana bildir Yarabbi!
Her kimi sevdimse yad olur benden
Ne günahkâr kulun oldum Yarabbi!.."

- Döndü! Bu türküyü sen mi söylüyorsun?

- He ya, ben söylüyorum.

- Söyle, hep söyle! İstemem dediğim zaman da söyle!

Sabahın ilk kırçıl ışıkları dökülmeye başlayınca gözlerini açtı... Döndü'ye uzun uzun, hasret kalmışçasına baktı. Sonra güçlükle doğruldu, kızın ellerini ellerinden çekmeden:

- Uzat alnını Döndü, dedi; öpeyim oradan!

Kız evvelâ şaşırdı; onun çatlak ve yarık dudaklarına baktı. İçi titredi; şimdiye kadar hiç bilmediği bir hissin altında ezildi, âdeta bağırdı:

- Öp ya, öp ya!

Başı açıktı kızın, dolgun yanakları da al al olmuştu. Etli dudakları başka türlü büzülmüş, göğsü başka türlü inip kalkmaya başlamıştı.

Döndü, Gündoğdu'ya doğru eğildi; âdeta bıraktı kendini. O zaman Gündoğdu onu alnından öptü.

- Kaldır beni Döndü, giydir beni. Bak, senden yardım istiyorum. Anlamaya çalışıyorum seni.

- He ya emmi! Niye olmasın? Yaparım elbet! He ya!.. Biz nerden geldik nireğe dek gittik. Taçkapının ni olduğunu bilirim ben. Türk'ün töresini, yöresini de bilirim. Aşını, neyini kaynatmasını da bilirim. Niye olmasın emmi?

Gündoğdu başını salladı. Gündoğdu aylardan beri ilk defa gülümsedi. Fakat cevap vermedi... Ayağa kalktı. O zaman Döndü sallana sallana koştu; bir bohçanın içinden bir kat yeni elbise, bir külâh ve bir çift pabuç çıkardı.

- Onları istemem Döndü! Kendi elbiselerimi ver bana...

- Senin elbisen, neyin mi kaldı?

- Kim aldı bunu?

- Tuğrul Alp bırakmış!

Yine etraf gölgelendi. Ayakta duramayacağını anladı, oturdu. Fakat fazla oyalanmadı, kalktı, giyindi, kuşağını doladı.

- Kesem ve bıçağım, dedi, nereye koydunuz?

Döndü dolaptan istediğini çıkartıp verdi ona. Kız şaşkın gibiydi, sual sormuyor, lâf dahi etmiyordu.

Gündoğdu sokağa çıktığı zaman, sabahın tertemiz havasını ciğerlerine doldurdu.

Alpın birisi karşı duvara yaslanmış, yemek yiyordu. Yanına sokuldu:

- Kara Tatar nereye gitmiş? diye sordu: Aramışsınız onu!..

Alp, başını kaldırmadan, ağzındaki lokmaları geveleyerek:

- Uzaklaşmış buradan, dedi. Karaman'dan geçip, bilmem nereye kaçmış. Birisine de Edirne'de Süleyman Çelebi'ye hizmet edeceğini söylemiş. Bir iki adam soymuş, paralanmış. Tuğrul Alp ötesini emretmediğinden daha fazla peşine düşmedik.

Gündoğdu, başka sual sormadı. Alpın, kendisini hiç sevmediğini anlamıştı. Belki de şu sadık asker, Tuğrul Alp'ın bir kişiyle İsa Çelebi'yi kovalamasına, diğer iki yardımcısını burada bırakmasına bir mânâ veremiyordu.

Ağır ağır uzaklaştı. Aktekke Camii'ne girdi. Mevlevîlerden Çorumlu Rüstem'i sordu. Derhal Gündoğdu'yu tanıdılar. Arkadaşı haber salmıştı, emrini bekliyorlardı. Fatma'nın izini henüz bulamamışlardı. Karaman'da da böyle bir kadın yoktu...

Gündoğdu kuşağındaki küçük torbayı çıkardı; Fatma'nın pırlanta yüzüğüne karşılık borç para istedi. Dileğini hemen yerine getirdiler; fakat yüzüğü almak istemediler. Fatma'sından yeni ayrılıyormuş gibi içinin burkulmasına, gözlerinin nemlenmesine rağmen yüzüğü bıraktı ve ayrıldı.

Evvelâ Yunus Emre Camii'ne gitti. Türbeye girdi. Yunus Emre, hikâyeye göre dergâhına kırk yıl odun taşıdığı hocası Taptuk Emre ile yan yana yatıyordu. Taptuk'un kızı Ana Bacı da yanlarında idi. Ne kadar sade, ne kadar basitti mezarları!

Yunus gerçekten orada mıydı? Henüz iyice bilinmiyordu, henüz aydınlanmamıştı. Esasında Yunus, gönüllerde yatıyordu. Ve gönüllerdeki Yunus sesleniyordu:

"Dost Hakkı bulayım dersen
İstediğin dost sendedir
Bu ilmi bileyim dersen
Külli varlık insandadır.

Buna senden olur çare
Evvel kendi özün ara
Senden eregör didara
Candan içeri candadır.

Âşık olan Mustafa'ya
Akıbet erer safaya
Bakma yoksul ile baya
Gizli hünerler kândadır.

Yunus neylesin sen seni
Feda eyle sen de canı
Gördü baykuş dünya fâni
Anın için virandadır."

Yunus Türkçe söylüyordu, hep böyle söylemişti. Duygularının en iyi şekilde değerlenmesini, Türkçede bulmuştu.

Gündoğdu türbeden çıktı... Karaman şehrine, bir tepenin üzerinde duran iç kaleye uzun uzun baktı. Sonra yürüdü. Karaman sanatının eşsiz eserlerini kendisini unuturcasına seyretmeye başladı.

Hatuniye Medresesi'nde bir hayli oyalandı. Burasını Osmanlı padişahı Murat Hüdavendigâr'ın kızı ve Karamanoğlu Alâaddin Bey'in hanımı Nefise Hatun yaptırmıştı. Nefise Hatun, Mehmet Çelebi'nin halası, o sırada hükümdar olan Karamanoğlu Mehmet Bey'in anası oluyordu.

Hacı Beyler camisini, Sadettin Ali mescidini, Arabzade camiini, hanları, hamamları, teker teker gezdi.

Kaldıkları eve dönerken iki alpı yan yana buldu. Parayı çıkardı:

- Alın! dedi.

- Nedir o?

- Tuğrul Alp'a götürün. Bunca masraf etmiş... Hekimden yattığım eve, çaldığım ata, elbiselerime kadar. Sağ olsun. Siz de hakkınızı helâl edin; hemen yola çıkın. Ben de birazdan Karaman'dan ayrılacağım.

Alpler parayı almadılar... İrkildiler, ilk defa Gündoğdu'ya dikkatle baktılar.

Bir tanesi dayanamadı:

- Kimsin sen, dedi, ne biçim adamsın? Böyle bir ölümden nasıl kurtulup ayağa nasıl kalktın? Varma üzerimize! Biz o parayı alamayız. Tuğrul Alp'a veremeyiz! Gerekiyorsa karşılaştığında sen eline tutuşturuver!

Alpler uzaklaştılar... Atlarına bindiler, doludizgin hayvanlarını sürdüler. Gündoğdu da eve döndü.

Ev sahibi yemek göndermişti onlara. Döndü:

- Calla, dedi, sıcak sıcak! Karnın acıkmadı mı emmi?

Bu bir güveçti... Karamanlıların kendilerine mahsus güveci idi. Karşılıklı lokmalarını banarak yediler. Callayı... Gündoğdu:

- Hazırlan, dedi, gideriz!

- Nereye?

- Gideriz! Nereye olduğunu bilmem, gideriz!

Sertleşmişti, katılaşmıştı. Yine kabuk bağlamıştı. Döndü onda sabahki uysallığı, dışarı doğru uzanışı, düşüncelerden sıyrılmışlığı, belki de uzun süre arayacak, bulamayacaktı.

Nitekim Gündoğdu sofradan kalktı, hiç konuşmadan sokağa çıktı. Hisar tepeye ve onun üzerindeki iç kaleye kadar uzandı.

İç kalenin sekiz burcu vardı. Etrafını derin bir su hendeği kuşatmıştı. Bir tahta köprüyle kale kapısından içeri girilebiliyordu. Onu gören bir Karamanlı muhafız hemen mızrağını uzattı:

- İşine, dedi, hadi işine git!

Geri döndü. Yeşillik ve bağlık Karaman'ı bir daha göremeyecekmiş gibi ağır ağır yürüyor, etrafına bakınıyordu.

Arıyordu, Fatma'yı arıyordu. Bir de kendisinden bile saklarcasına bir düşüncenin baskısı altında eziliyordu.

Kadınlar geçiyordu, atlılar geçiyordu, bahçelerde çocuklar oynuyordu.

Gittikçe yavaşladı; adımları âdeta onu götürmek istemiyordu. Sokakların bir kısmı dışarıya taşmış, bir kısmı içeriye kaçmış evleri arasında durdu ve inledi.

Kararını vermişti; Fatma'nın parasıyla kendisine bir at satın alacaktı. Yoksa başka türlü bu yolculuğa devam edemeyeceğini anlıyordu. Nihayet geçici de olsa yenilmişti. Kendisini kolay kolay affedemeyecekti.

Edirne

NİHAYET Edirne'ye vardılar. Bu seyahat Döndü'yü pek şaşırtmıştı. Döndü ömründe deniz görmemişti. Gelibolu'ya geçerlerken, Çanakkale Boğazı'nda seyreden yelkenlilere, altlarında kayan mavi suya hayretle bakıyor, korkusunu belli etmemek, bağırmamak için kendisini güç tutuyordu.

- He ya emmi! Şu kavuklular kim ola ki? Tuğrul Alp da orada mı ki?

Aylarca yol aldıktan sonra Edirne kalesinin önünde atlarından inmişlerdi. Gündoğdu endişeliydi. Büyük bir felâketle karşı karşıyaymış gibi üzüntü duyuyordu.

Savaş Trakya'ya sıçramıştı. Musa Çelebi, Mehmet Çelebi'yle anlaşarak en büyük ağabeyi Emir Süleyman'la çarpışmak için Rumeli'ye geçmişti.

Derlerdi ki, Süleyman Çelebi eli açık ve iyi bir insandır. Savaşlarda cesurdur, ilme ve sanata çok önem verir. Fakat nefsinin getirdiği hazlara fazlasıyla düşkündür. Durmadan şarap içer.

Etrafta derin bir sessizlik vardı. Şehre girip çıkan olmuyor, yollarda, tarlalarda kimseye rastlanmıyordu. Şehrin dışındaki bağlar, bahçeler ıssız gibi geliyordu insana.

- Emmi, iyi ettik de geldik buralara. Beni artık yörükler hiç ele geçiremez. İzimi, neyimi bulamazlar. Gel gör ki, bubamı aklımdan çıkarsam da anam hatırıma geldikçe burnumun direği sızlar. Düştük bir kere, nidelim? Beni sakın bırakma, olur mu? Sen de o Kara Tatar'ı unut da keyfine bak... Nene gerek?

Kız hiçbir şeyin farkında değildi. Kendi küçük âleminden henüz sıyrılmamıştı. Zaman zaman bu âlemi aralayıp birazcık dışarı baksa bile hemen içeri çekiliyor, kabuğunda kalıyordu.

Gündoğdu, Edirne kalesini bir kere daha dolu dolu seyretti. 1361 yılında ele geçirilen ve 1368 yılında Osmanlıların taht şehri olan bu şehir belki de bir sancının içinde kıvranıyordu.

Şehri Tunca, kollarının arasına almış gibiydi. Edirne'yi saran nehir, aşağıda Meriç'le birleşiyor, akıyor, kayboluyordu.

Edirne kalesinin Büyük Kule, Yelli Burgaz Kulesi, Germen Kapı Kulesi ve Zindan Kulesi olmak üzere dört kulesi ve dokuz kapısı vardı. Her kule arasında dört köşeli oniki burç bulunuyordu.

Süleyman Çelebi, bu şehirde oturuyordu. Dedesi Murad'ın Kavak Meydanı – Topraklı Bayır'da yaptırmış olduğu sarayda veya babası Yıldırım'ın yaptırdığı köşkte ve onun yanındaki hamamda keyif sürüyordu.

Mehmet Çelebi uzun süre yanında kalan Musa Çelebi'yi, Kastamonu hükümdarı İsfendiyar Bey vasıtasıyla Sinop'tan gemiye bindirip Eflâk sahillerine çıkartmıştı. O da Eflâk voyvodası Mirça ile anlaşıp asker toplamış, Edirne'ye doğru yürümüştü. Sonra Bizans sırları önünde ağabeyi Süleyman Çelebi'yle çarpışmış, yenilmiş ve kaçmıştı. Bizanslılar Süleyman Çelebi'ye yardım etmişlerdi. Şimdi Musa Çelebi Rumeli'nde dolaşıyor, Süleyman Çelebi'yi tehdit ediyordu. Süleyman Çelebi ise ona hiç önem vermiyordu.

Önünde oturdukları Zindan Kulesinde iki nöbetçi dolaşıyordu. Zaman zaman duruyorlar, ovalara bakıyorlardı.

- Çekil serseri! Ne oyalanırsın orada? Var işine git. Kal'a kapalıdır!

Kaleden sesleniyorlardı ona. Hemen atının dizginlerini çekti, uzaklaştı.

- Uy Emmi! Ne isterler bizden bunlar, ne isterler? Neden almazlar içeri?

Hava soğuktu, kuru bir ayaz vardı. Kar tamamen kalkmamıştı. 1411 yılının Şubat ayı, çok sert geçeceğe benziyordu. Şimdi kaleye birtakım atlılar giriyordu. Topraklı Bayır'daki Edirne Sarayı'na doğru koşuşanlar da vardı.

Gündoğdu bir hendek görünce hayvanlarla beraber içeri girdi:

- Otur dedi, hiç ses etme!

Düşünmek ihtiyacını duymuştu. Nedense bu serhad şehri ona soğuk ve yabancı gelmişti.

Gelibolu'dan geçerken, Gelibolu istihkâmlarını Süleyman Çelebi'nin emriyle tamir edip yenileyen Cenevizli Negro, bu acaip iki insana, bu iki kişilik garib kervana hayretle bakmış, sonra yanlarına sokulup bozuk Türkçesiyle:

- Nereye, diye sormuştu, yolunuzu mu şaşırdınız?

- Taht şehrine gideriz, Edirne'ye!

- Dönün geriye; ne işiniz var. Hava kötü, ne olacağı da bilinmez. Donarsınız, ayaklar altında ezilirsiniz. Sizinle kim uğraşır?

- Bir Kara Tatar ararız; yanağı kılıç yaralı. Gördün mü?

Cenevizli Negro hatırlamıştı. Irkının verdiği özellikten Kara Tatar hemen belli oluyordu:

- Böyle birisi geçti buradan, demişti; atını sürdü gitti.

- Nereye?

- Edirne'ye! Emir Süleyman'a biat edip hizmete girmek istermiş.

Gündoğdu, Cenevizliyi daha fazla dinlememiş, sahil muhafızlarının alaylı bakışları altında uzaklaşmıştı.

Gündoğdu ellerini uğuşturdu. Başına büyük gelen külâhını kulaklarına kadar çekti. Hattâ eski delik külâhını bile aradı. Sırtında bir aba vardı. Yağmur ve karı yiye yiye şişmiş, buruşmuş, tüyleri birbirine yapışmıştı. Atının üzerine bir kilim atmıştı. Heybesi hayvanın terkisindeydi.

Belki Fatma da bu şehirdeydi. Rumeli'ne geçemez miydi, onu Rumeli'ne götüremezler miydi? Şam'ın esir pazarından bir Türk satın almıştı Fatma'yı, Kırşehir'e getirmiş, sonra oradan da uzaklaştırmıştı.

Soğuğa rağmen beynine kan hücum ettiğini, her tarafının yanmakta olduğunu hissetti. Sonra bir ter boşandı, titremeye başladı.

- Emmi, ne oluyorsun? Çillerin irileşti, benzin sarardı!

- Sararsın, bırak beni kendi halime. Üşüdün mü yoksa?

- He ya! Varsak bir yere, geçsek bir tandır başına! Soğuktan gebe-rip gideriz burada.

Kız doğru söylüyordu. Birazdan akşam olacak, gece çökecekti. Etrafa serpilen şu evlerden hiçbirisi onları misafir etmezse kurtlara, kuşlara yem olurlardı.

Gündoğdu, yerinden doğrulmak istedi. Yine de ayakları ona karşı koydu. Zorladı kendini; güçlükle kalktı.

- Gidelim, dedi, kal'a dışında bir han varsa orada yatarız bu gece.

Tam atına binecekti ki, yayvan bir ses duydu. Çamura batıp çıkan bir ayağın sesiydi bu. Aldırmadı. Ona kim ne yapabilirdi?

- Emmi! Bir adam! Bakar bize, dik dik bakar!

Sür'atle geri döndü; hendeğin başında hiç tanımadığı birisiyle karşılaştı. Yabancı adam atının dizginlerini tutmuştu; onları seyrediyordu. Böyle bir karşılaşmadan hoşlanmadığı yüzünün çizgilerinden belliydi:

- Kıpırdamayın! Çek ayağını atının üzengisinden, dur olduğun yerde!

Adam kayarcasına aşağıya indi, hayvanını da indirdi. Sonra kılıcını çekti:

- Biçerim sizi; ağzınızı açarsanız, bağırırsanız ikinizi birden doğrarım!

Üstüne kalın bir kürk giymişti, bir kuşakla kulaklarını ve alnını sarmıştı. Bıyıkları tel teldi:

- Ne oluyor, kimi gözetliyorsunuz burada?

- Heç dayı! Kimi gözetleriz ki? Biz yersiz, yurtsuz kalmış iki garibiz! He ya garibiz! Paramız, pulumuz, neyimiz de yok. Bu, benim emmimdir. Dolaşırız işte.

Yabancı adam Döndü'ye baktı; onun morarmış yüzünü bir süre seyretti. Sonra sırıttı. Gündoğdu'nun yanına iyice sokuldu:

- Cevap versene, dedi, niye susarsın? Kancıklarla işim yok benim, sen konuş! Silâh da mı taşımazsın, erkek değil misin?

- Doğru söylersin dayı, silâhımız da yok! Salıver gidelim dayı!

- Neler oluyor burada? Kaleye kaç kişi girip çıktı? Emir Süleyman nerede?

- Ne bilelim biz dayı? Kurbanın olduğum dayı! Yiğit kişiye benzersin! Hadi, salıver de işimize gidelim. Bir Kara Tatar ararız, kızıl saçlı Fatma Hatun'un izini kollarız. Gördün mü onları sen dayı?

Adamın bıyıkları büsbütün dikildi. Gündoğdu'nun susmasına canı sıkılmışa benziyordu. Eliyle Gündoğdu' nun omuzunu kavradı:

- Konuşacak mısın, diye bağırdı, yoksa seni ezeyim mi ayağımın altında?

Gündoğdu hiç direnmedi, dizlerinin üzerine çöktü:

- Anlatacak başka bir şeyimiz yok bizim, dedi, kız söyledi hepsini! Ne ederiz biz sana? Gücümüz de yetmez, yüreğimiz de! Varma üzerimize daha fazla.

- Emir Süleyman'ı tanımaz mısın?
- Tanırım.
- Nerede o? Sarayında mı, kalede mi, yoksa Edirne'den gitti mi?
- Bilmeyiz ki! Nereden bileceğiz?
- Kalede kaç çeri var? Saray muhafızları ne kadar?
- Onu da bilemeyiz. Söylerler mi bize? Etrafı duvarlarla çevrili şu sarayın içine girmek kimin haddine?
- Kale dizdarının adını biliyor musunuz? Yeniçeri ocağı, cebehane nerde?
- Anlamam bunlardan. Aklım ermez!

Adam Gündoğdu'yu itti, sonra da hırsını yenememiş gibi göğsüne bir tekme indirdi. Gündoğdu sırt üstü düştü, yine de direnmedi, yine de karşı komadı. Hattâ sesini bile çıkarmadı.

- Elin kırılsın dayı! Ayağın kopsun dayı! Ne istersin elin garibinden? Emmi, sen de kalkıp şuna haddini bildirsene, ne yaman er olduğunu göstersene!

Adam güldü, keyiflenmişti âdeta:

- Şıllık, dedi, otur oturduğun yerde; kızdırma kelimi!
- Kızsın, kızarsa ne olurmuş? Bizi garip gördün de yemeye mi kalktın, he ya yemeye mi kalktın?

Adam büsbütün hoşlandı, ağzı yayıldı, içinde bulunduğu anı unutup iştahı kabardı.

- İbik, dedi, soyarım seni, tüylerini yolarım senin!.. Hele gel buraya!

Döndü iki elini beline dayamıştı, hindi gibi kabarmıştı. Hiddetinden, morarmış yanakları al al olmuştu. Bohçası atının üzerindeydi, onlara baktı, etrafında bir şeyler aradı.

Adam uzandı, Döndü'nün omuzunu tuttu, sıktı:

- Hele hele, dedi, şu işimiz bitsin; götürürüm seni! Emir Süleyman'ı bir devirelim; para dökerim önüne, çil çil altınlar!

Yerde bir taş bulsa Döndü, hiç acımadan şu herifin kafasına indirirdi. Yoktu, değil bir taş, şu çukurda bir sopa bile yoktu. O zaman adamın bileğine yapıştı, çekti ve ısırdı.

- Vay kancık! İkinizin de okudum şimdi canına, ikinizin de!

Adam kılıcını kınına soktu, kamasını çıkardı, hâlâ olduğu yerde duran Gündoğdu'ya aldırmadan Döndü'nün bileğini kavradı.

- Kaç emmi, savuş emmi! Ben nasıl olsa bir çaresini bulurum, bari sen canını kurtar emmi!

Fakat adam, daha fazla saldırmadı; hendeğin dışında bir inilti işitmişti. Birileri geliyordu. Sıçradı, kamasını kaldırdı, bekledi...

Bir takım, nal sesleri de duyuluyordu; uzaklardan geldiği kadar yakınlardan da geliyordu bu nal sesleri...

Merak ve heyecan konuşmayı bile önlerken başka bir adam gözüktü hendeğin başında... O zaman, Döndü ve saldıran adam rahatladı, kamasını indirdi:

- Sen misin, diye sordu, ne oldu?

- Getirdim ağa?

- Kimi?

- Bize Emir Süleyman'dan haber verecek bir adamı...

- Çek aşağıya!..

Yeni gelen adam yaralı birisini yakasından tutup sürükledi; âdeta hendeğe attı, sonra kendisi de sıçradı:

- Salih Ağa, dedi, bu herifi deli gibi kaçarken tuttum! Biraz debelendi, okşadım. Dili çözüldü. Çok şey biliyor! Kendisi Emir Süleyman'ın hamamcısıymış!

Salih Ağa yine keyiflendi, kamasını kuşağına soktu:

- Musa Çelebi'ye iyi haberler salarız öyleyse, dedi, zengin olduk, kesemizi doldurduk! Ne diyor bu hamamcı, ne diyor? Emir Süleyman neredeymiş?

- Hamamda!

- Hamamda mı?

- Hamamdaymış Salih Ağam! Anlatsın sana da, şaş kal!

Gündoğdu, işi gittikçe daha iyi anlıyordu. Bu iki adam, Musa Çelebi'nin casuslarıydı. Haber almaya, haber salmaya gelmişlerdi. Acaba Musa Çelebi nerelerdeydi?

İşitmişti; Musa Çelebi'yi Rumeli'ne gönderen Mehmet Çelebi, en büyük ağabeyisi Süleyman Çelebi'nin Musa ile çarpışmasından yararlanarak Bursa'ya gelmiş ve Anadolu'ya hâkim olmuştu. Süleyman Çelebi de, Musa'yı Bizans önlerinde bozguna uğratınca, tekrar Anadolu'ya geçmeyi uygun bulmayıp Edirne'de kalmıştı.

- Söylesene ulan, konuşsana ulan!..

Salih Ağa, yaralı esirini tekmeliyordu. Sonra da, daha fazla inleyip bağırmaması için ayağının tabanıyla ağzını bastırıyordu.

- Söyleyeceğim ağam! Kıyma ağam.
- Emir Süleyman'a ait ne biliyorsun?
- Ben onun sırtını keselerim, yıkarım!.. Sanatımın ehliyim!
- Sanatın senin olsun! Nerede şimdi Emir Süleyman?
- Söylemiştim ağam, Şifa hamamında!..
- Ne yapıyor orada?
- Dün geceden beri şarap içip göbek taşında eğlenceler tertip ederek keyif sürüyor. Bu âlemden daha yirmidört saat vazgeçmez! Cariyeleri de yanından bırakmaz!
- Hepsi bu kadar mı?
- Musa Çelebi, kendisini kovalayan Süleyman Çelebi'nin askerlerini bozmuş. Zaten Sadr-ı âzam Ali Paşa' nın ölümünden sonra devlet işleri iyi yürümez oldu. Süleyman Çelebi büsbütün keyfe daldı.
- Bunları biliyoruz!
- Ben hamamdayken, Mihaloğlu Mehmet Bey geldi; Musa Çelebi'nin yaklaşmakta olduğunu söyledi. Emir bir türlü ayılmayıp bir beyit mırıldanarak Mihaloğlu'nu savdı. Bunun üzerine, serhad boylarında küffarla çarpışa çarpışa saçını sakalını ağartmış Koca Evrenuz Gazi gözüktü; âdeta yalvardı, tehlikeyi anlattı. Emir ona, "Ey ihtiyar hacı babam, dedi, sen deli mi oldun? Bu boş hayallerle zevkimi neden bozarsın? Musa kimdir ki, başına topladığı çapulcu leşkerle elimden taht almaya kalkışır? Hadi git işine.

Dışarıda birçok bey ve ağa daha vardı. İçlerinde Yeniçeri Ağası Hasan Ağa da bulunuyordu. Bu sefer o girdi, huzurda eğildi, hemen tedbir almanın gerektiğini söyledi. Bu sefer emir çok kızdı; yeniçeri ağasını yere yatırıp sakalını, bıyığını tıraş ettirdi. Dışarı çıktığı zaman Hasan Ağa hiddetinden ağlıyordu. "Böyle bir emîre hizmet gerekmez." diyordu, "Ben Musa Çelebi tarafına geçerim! Mert olan benim gibi yapar..." Diğer bey ve ağalar da buna uydular, hepsi dağıldı. Ben de korkumdan hamamı bırakıp kaçtım. İşte bildiklerim bu kadardır; bir suçum varsa affet ağa!..

Akşam olmuştu, gece çökmek üzereydi. Fakat günden ziyade Gündoğdu'nun gönlü kararmıştı. Bağırmamak, haykırmamak, milletinin bu acı kaderine karşı isyan etmemek için kendini güç tutuyordu. İşte, şimdi çarpışabilirdi! Bütün gayesini, yılların ardından sürünüşünü unutup alplara bıraktığı kılıcını eline alabilirdi!..

Ağlıyordu da; yılların biriktirdiği içindeki pası bu gözyaşları silip temizleyemezdi.

Musa Çelebi'nin casusu olan Salih Ağa ise, hamamcının verdiği haberden memnun olmuşa hiç benzemiyordu.

Nitekim hiddeti öylesine kabardı ki, duygularını gizleyemedi, dişlerini gıcırdatarak küfretti:

- Canını domuzlar yesin! Bize iş kalmamış. Şimdi Musa Çelebi elini kolunu sallaya sallaya Edirne'ye girerse hizmetimiz dokunmadı diye bir akça bile vermez.

Durdu, düşündü, aklına bir fikir gelmiş olmalı ki, sırıttı.

- Ben de Mehmet Çelebi'ye kapılanırım. Mehmet Çelebi sanır ki, karındaşı Musa Edirne'ye girince, kararlaştırdıkları üzere, kendisine buyur edip tahtı verecek! Hâlbuki Musa Çelebi Süleyman Çelebi'yi yenince padişahlığını ilân edip Mehmet Çelebi'nin de üzerine yürüyecek. Anlatırım bunları Mehmet Çelebi'ye; kesemi orada doldurum!

Adam bayağı sevinmişti. Kârlı geleceklerin baş döndüren havasına kapılmış, durmadan söyleniyordu:

- Şayet Musa Çelebi hakkımı vermezse evvelâ Tuğrul Alp'ı bulurum. "Alp" derim, "Bana şu kadar akçe iletirsen sana yarar bir iş yaparım. O zaman sen de, İsa Çelebi'yi Eskişehir'de nasıl kıstırıp işini tamam eyledinse, Musa Çelebi'yi de öyle yaparsın."

Salih Ağa birden sustu... Pişman olmuştu. Neden böylesine kendinden geçip henüz daha çıkarları elden gitmemişken hiddetlenmiş, herkesin yanında hislerini açığa dökmüştü. Öksürdü:

- Neyse, dedi, neyse! Şaka söyledim. Olur mu? Bize iş düşmese de, Edirneliler kapılarını ardına kadar açsa da Musa Çelebi elbet hakkımızı verir!

Sonra arkadaşına döndü, kamasını çekip yavaş yavaş oynamaya başlarken:

- Götür bu dili, dedi, ben ardından yetişirim. Burada küçük bir işim var...

Adam hiç ses çıkarmadı, hamamcıyı yakaladı, hendeğin öteki tarafından, çamurların içine bata çıka uzaklaştı.

O zaman Salih Ağa, bıyıklarını burdu. Karanlığa rağmen gözlerinin parladığı belli oluyordu. Ağzı sulanırken Döndü'ye:

- Benimle gelirsen canını kurtarırsın, dedi, şu budala da dilediği yere gider!

- Ben mi?

- Sen! Hadi yürü!

- Çekil ülen, git işine. Var Musa Çelebi'nin yanına, domuzun oğlu... Yeter artık! Bizi ne sandın sen, he ya ne sandın?

Salih Ağa'nın hiddeti yine kabarıyordu. Hiddeti ile beraber iştahı da onu durmadan kamçılıyordu. İmkânı yok bu kıza el atmadan, onu yanına almadan edemeyecekti!

Uzandı, kızın bileğini kavradı, sonra da yanağına bir tokat indirdi:

- Kancık, yürü derim sana! Ses etmeye de kalkışma; gebertirim, anlıyor musun, gebertirim.

Döndü direndi, Döndü çırpındı, artık Gündoğdu'dan yardım istemeye bile lüzum görmeden adamı tekmelemeye başladı. Biliyordu; Gündoğdu bir şey yapamazdı. Gündoğdu'nun gücü Salih Ağa'ya yetmezdi. Kader onu kavurmuştu; suçu yoktu ki emmisinin!

Sadece inlercesine:

- Kaç, diyordu, bari sen kaç emmi! Hayvanları, neyi bırak da kaç!

Döndü, ne kadar dayatırsa dayatsın boşunaydı, şimdiden yenilmişti; adam onu altına almıştı, üstünü başını paralamaya başlamıştı. Gündoğdu'ya aldırdığı bile yoktu.

Döndü artık bayılmak üzereydi. Sonunu kestiremiyordu; belki de bir ömür böyle bitecekti... Fakat kararan âlemine birden bir ışık girdi. Geriden sert bir yumruk inmişti; Salih Ağa'nın başının sallandığı görülmüştü.

Döndü evvelâ bunun mânâsını anlayamadı. Sadece yanına doğru yıkılan Salih Ağa'nın yakasına bir elin yapıştığını fark eder gibi oldu.

Gündoğdu, adamı ayağa kaldırıyordu. Ensesine indirdiği yumrukla nasıl çökertmişse, aynı inanılmaz güçle onu doğrultuyordu.

Salih Ağa evvelâ neye uğradığını anlayamamıştı. Karşısına dikilen şu küçücük adam mı onu çökertmişti? Şaştı, sendeledi! Sonra tutulan boynunun acısını bütün şiddetiyle hissedince:

- Vay it, diye bağırdı, görürsün şimdi gününü, görürsün! Geberteceğim ikinizi de, geberteceğim!

Gündoğdu hiç cevap vermedi, hasmının havaya kalkan kamasına göğsünü şişirerek baktı. Adeta irileşmiş, büyümüştü. Yana kayıp

adama bir çelme atarken, hatta üst üste ona iki yumruk indirirken bile sakindi...

Akşam iyice çökmüştü. Döndü doğrulduğu yerden kıpırdayamadan, sadece şekillerin gidip geldiğini, iki karartının birbirinin içinde kaybolduğunu seçebiliyordu. Kızın galiba dili tutulmuştu; ne küfredebiliyor, ne bağırıyordu.

Dışardan şehir tarafından silâh sesleri ile at kişnemeleri geliyordu. Döndü, en iyi çarenin Allah'ına yalvarmak olduğunu anlıyordu. Emmisi bu dünyadan giderse o yapayalnız ne yapardı? Emmisi nasıl olmuş da bu aygır gibi adama karşı çıkmıştı?

- Allahım, dedi, emmimin gözü aksa da, tumanı dolsa da razıyım! Onu kurtar; anasız, babasızım ben!

Üst üste iki yumruk sesi daha işitti. Sonra birisinin yere yuvarlandığını gördü. Ötekisi yuvarlananın üzerine atladı; yerdekinin başını hendeğin toprağına, çamuruna durmadan sürtmeye başladı.

- Döndü! Nasılsın?

- Sen misin emmi? Sen misin? Yaşıyor musun? Kırığın, çıkığın, yaran, beren, neyin yok ya?

- Yok Döndü! Birkaç sıyrık; hepsi o kadar! Çok korktun mu?

- He ya emmi! Korktum! Yok korkmadım! Neden canını ortaya koydun; benim için mi? Söyle emmi, benim için mi?

Gündoğdu cevap vermedi; eğildi, kızı yerden kaldırdı.

Kız şimdi dolu dolu ağlıyordu. Başını, Gündoğdu'nun göğsüne dayamıştı. Ne yırtılan ve çamurlanan elbiseleri, ne de ezilen başlığı umurundaydı.

- Emmi! Canım emmi! Hoşça canını neden ortaya koydun he? Benim için mi, benim için mi?

- Senin için. Senin için.

- İnanayım mı emmi? Hey, anaların bir daha kolay kolay doğuramayacağı şahin bakışlım! Kanatları altında yavru kuş taşıyan kartal sekişlim! Ala sabahta Aladağ'dan kayaları söküp bir sel gibi kayışlım! Meğer sen ne aslanmışsın da ben bilmez mişim? Söyle emmi, bir daha söyle; o güzel canını benim için mi ortaya bırakıverdin?

- Senin için!

- Eskiden hiç böyle yapmazdın; koyuverirdin ortalıkta beni, geçer giderdin. O zaman, gücün mü yoktu, yoksa şimdi acır mı oldun bana? Acı, acı ya bana emmi. Benim senden gayri neyim var? Anam

da, bubam da hep uzaklarda kaldı; göremem ki yüzlerini bir daha. İstesem de bubam sokmaz ki yanlarına!

Gündoğdu'nun canı sıkılmıştı, yine kaskatı kabuğuna çekilmek üzereydi:

- Gidelim, dedi, hayvanları çek; uzaklaşalım buradan.

- Nasıl gideriz? Dışarıdan silâh sesleri gelir! Atlar durmadan koşuşur! Ezerler bizi, vururlar bizi.

- Gidelim! Elbet sığınacak bir köşe buluruz! Gücüm tükendi; bir yere büzülüp dinlenmek istiyorum. Şu silâh seslerini, şu bağırtıları, şu atların kişneyişini dinlemeye asla tahammülüm yok. Ne kılıç ve kama yaraları, ne yediğim dayaklar beni kolay kolay öldürür! Fakat şu birbirine girmiş insanları, asıl gayesini unutup birlik yerine çıkarlarının peşinde koşan insanları gördükçe, onları daha iyi anladıkça yaşayamayacağımdan endişe ederim! Ne oldu bize?

Döndü, Gündoğdu'nun isyanını anlayamazdı. Yine de sesini çıkarmadı, yine de cevap verip sual sormadı.

- Şu adamı, şu Salih Ağa denen herifi niye dövdüm, neden yere serdim biliyor musun Döndü?

- Biliyorum, benim için!

- Yalnız senin için değil! Ona indirdiğim her yumrukta binlerce Salih Ağaları bu dünya yüzünden kaldırıyormuşum gibi zevk duyuyordum. Milletimi bu hale sokanlardan hıncını alıyordum. Kancıkların, midecilerin, satılmışların, gözü dönmüşlerin, hamamda yıkananların, ihanet edenlerin, ahde sadakat göstermeyenlerin hepsini, burnunu çamura soktuğum şu adamda görüyordum. Gücüm de belki bundan ileri geliyordu. İşte böyle; yazıklar olsun! Durma, çek atları, gidelim buradan!

Galiba Gündoğdu'nun, hayvanları dahi götürecek mecali yoktu. Güçlükle yerdeki külâhını bulup başına geçirdi, sallandı ve zorla hendekten çıktı.

Üşüyordu! Şiddetli bir ayaz sarmıştı etrafı. Göğsündeki yaralardan ziyade imanı sızlıyordu. Yürüdü. Arkasından gelen Döndü'ye bakmadan yürüdü.

Onlar biraz uzaklaşınca birisi atladı hendeğe. Bir inilti geldi oradan; bir ölüm feryadıydı bu!

- Korkuyorum emmi! Beni yalnız bırakma! Ne oluyor? Kimdi hendeğe giren?

- Kim mi? Salih Ağa'nın arkadaşı! Benim onunla kavga ettiğimi gördü. Şimdi Çelebi Musa'nın vereceği altınlara yalnız kavuşabilmek için baygın yatan Salih Ağa'yı öldürdü. Hepsi bu kadar!

Atlılar geçti yanlarından... İttiler onları bir kenara; hattâ düşürdüler bile... Yine yürüdü! Bu sefer kapıları açık olduğu halde şehirden içeri girmedi! Gecenin karanlığında nereden gelip nasıl aktığı belli olmayan Tunca'yı iyice seçemeden seyretti...

Yolunun üzerinde yaralılar, hatta ölüler vardı. O gece Edirne hiç uyumayacaktı. Gündoğdu dudaklarını kıpırdatarak durmamacasına söyleniyordu:

"Türk! Tanrı seni büyük devlet olman için yaratmış!.. Gerçeği gör, gerçeği göster! Salih Ağalar değilsin sen; onlar tesadüfen karışmış arana! Ama neden Salih Ağalara meydanı bırakırsın?"

*

O sabah Edirne sokaklarında münadiler bağırıyordu:

- Emîrimiz Musa Çelebi'nin buyruğudur! Duyduk, duymadık demeyin!.. Melik-Şah Paşa Vezir-i âzam, Mihaloğlu Mehmet Paşa Rumeli Beylerbeyi, Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Kazasker olmuştur. Bunu böyle bilesiniz; saygı ve itaatte asla kusur etmeyesiniz!

Edirne sokakları insanla doluydu. Hâlâ endişe içinde yaşayanlar vardı. Sular bulanmıştı, bir türlü durulmak bilmiyordu. Geleceğe ümitle bakan pek azdı.

Gündoğdu, Döndü için kale içinde bir küçük oda bulmuştu. Gündüzleri Tunca'nın ikiye ayrılıp sonra birleşmesinden meydana gelen ada üzerindeki evlerin bahçelerinde çalışıyor, akşamları ise orta halli halkın çocuklarına ders veriyordu. Bir hanın harap odasında güçlükle uyuyabiliyordu.

Bu ona biraz da içinde bulunduğu âlemi unutturuyordu. Kendisine âdeta işkence etmek istiyordu. Çalışmasının diğer bir sebebi ise Karaman'da emanet bıraktığı yüzük içindi. Fatma'nın ona uğur getirsin diye verdiği yüzüğü er geç almalıydı!

Bir evin bahçesinde, yıkılmış bir duvarı yapmak için taş taşırken, arkasında kalan Tunca'ya bakıp biraz da Emir Süleyman'ı düşünüyordu.

Şimdi o, bu dünyadan göç edip gitmişti. Musa Çelebi Edirne'ye girerken güçlükle Şifa hamamında ayılabilmiş, sarayına koşmuş, ancak kendisine yardım edebilecek üç kişi bulmuş, Bizans'a sığınmak üzere gecenin karanlığından yararlanarak yola çıkmıştı.

Bundan sonrası pek bilinemiyordu. Derlerdi ki, kaçarken Emir Süleyman'ı Döğenciler köyü Türkmenleri tanımıştı; o da onlardan birkaçını okla öldürdüğü için diğerleri üzerine çullanıp hayatına son vermişlerdi. Başkaları ise, Emir Süleyman'ın, peşine takılan Musa Çelebi'nin adamları tarafından öldürüldüğünü söylerlerdi.

Hangisi doğru olursa olsun, Süleyman Çelebi öldürülmüş ve cesedi Bursa'ya gönderilmişti. Şimdi hutbelerde Musa Çelebi'nin adı geçiyordu ve Musa Çelebi namına para bastırılmıştı.

Bu suretle Musa Çelebi hükümdarlığını ilân etmiş oluyor ve kardeşi Mehmet Çelebi'ye verdiği sözü tutmuyordu. Bütün bu karışıklıklara rağmen Gündoğdu'nun gözünden bir husus hiç kaçmamıştı. Osmanlı Rumeli'nde her şeye rağmen toprak kaybetmemişti...

"- Duyduk duymadık demeyin; Melik-Şah Paşa Vezir-i âzam, Mihaloğlu Mehmet Paşa Rumeli beylerbeyi, Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin kazasker olmuştur!.."

Bu nara, bu haber uzaklaşıyor, yakınlaşıyor, Gündoğdu'ya ulaşıyor, onu nedense başka türlü sarıyor, başka türlü etkiliyordu! Demek ki Şeyh Bedreddin hâlâ Edirne'deydi, şimdi de kazaskerlik mevkiine yükselmişti!.. Acaba, Kırşehir'de biraz kapalı da olsa söylediği gibi, Tire ve civarında, hatta dolaştığı diğer yerlerde aç ve ümitsiz halka yaptığı telkinleri, bulacağını vaad ettiği çareleri hâlâ unutmamış mıydı?

Zaman hepsini gösterecekti; gelecek zamanın içinde muhakkak ki bir takım acı gerçekler saklıydı.

Akşamı, bütün bu düşüncelerden bir an sıyrılmadan güçlükle yaptı. Döndü'ye uğradığı vakit onu yorgun ve bezgin buldu.

- Emmi, dedi kız, bizim halimiz ne olacak? Günlerden beri burada patlar dururum! Sen de sık sık uğramazsın!

Gündoğdu çok yorgundu; kızın şikâyetlerini uzun uzun dinleyecek durumda değildi.

- Sabret, dedi, elden ne gelir?
- Bari Fatma Hatun'u bulsaydım!
- Hiçbir haber alamadın mı?

- Edirne'de böyle bir kimse yok; Aşağı Mahalle, Yukarı Mahalle heç tanımıyorlar onu. Sen Kara Tatar'ın izini yakalayabildin mi bari?

- Hayır!

- Ne olmuş?

- Bilmiyorum! Bekleyeceğim!

- Ben bekleyemeyeceğim; heç bekleyemeyeceğim. Sabrım tükenir oldu. Burnumda obam tüter oldu! İçime bir kor düşer oldu!

Görüyordu ki, kız artık, geçmişin hatıralarına bürünmeye başlamıştı! Ayrıca Döndü'nün içine daha başka arzular, daha başka kıpırdamalar, daha başka duygular dolar olmuştu. Bir şeyler arar, bir şeyler özler gibiydi o!

Umursamazlığı bırakmıştı Döndü; eski canlılığından uzaklaşıyordu. Hattâ ona miskinleşmiş, tembelleşmiş de denebilirdi.

- Obana dönmek ister misin Döndü? Bir kolayını bulur, bırakırım seni Toroslara.

- Heç olur mu emmi? Bubamın beni parçalayacağını hep söyler dururum! Ne çabuk unutursun?

- Yahut teyzenin bulunduğu öteki obaya git.

- Bu da olmaz. Dağda sana rastladığımda anlatmadım mı? Bubam benim orada bulunduğumu hemen duyar; teyzemden ister. Karaçatallılar da kendilerine sığınmış birini geri vermezler.

- Daha iyi ya! Sen de rahat yaşarsın.

- Çocuksun emmi! Bizim oba ne domuzdur! Namus gitti diye hemen silâha sarılırlar, yüklenirler. Karaçatallıların üzerine. Kan dökülür; benim yüzümden birçok yiğit göçüp gider. İstemem bunu; yazık değil mi?

Gündoğdu:

- Yazık, dedi, başka bir çare aklına gelmiyor mu?

- Bubamdan vazgeçtim; heç değilse anamın haberini alsam. Bilirim, ağlar durur kadıncık! He ya ağlar; başını yastıklara sokar da ağlar.

Gündoğdu konuşmanın buralara kadar uzanmasını istemiyordu. Daha fazla dertlenmeye tahammülü yoktu. Fakat geri dönemedi. Yanakları solmuş, gençliğini kendi içine hapsetmiş şu kız, şu titrek mum ışığı altında onu gittikçe daha fazla etkiliyordu. Ona faydası dokunsun istiyordu artık. İki başlı bir Osmanlı devletinin başları

birbirini yemeden, kimin nereye savrulacağını henüz kestiremeden Döndü'nün küçük hayatı bir sona bağlansın istiyordu.

Rumeli'ne hâkim olan Musa Çelebi ile Anadolu'yu elinde tutan Mehmet Çelebi, orta yerde deniz ve Bizans olsa da birbirine seyirci kalamayacaklardı.

Gündoğdu bu iki rüzgâr arasında kim bilir nerelere savrulacaktı! Daha serbest hareket edebilmesi için Döndü'nün yolu üzerinde olmaması gerekti.

- İnşallah anandan bir haber alırız, dedi. Fakat...

- Niye sustun emmi? Konuşsana emmi!..

- Başka bir şey daha gelir hatırıma. Belki de en doğrusu bu! Çünkü sen koca kız oldun artık.

- He ya, büyüdüm. Zaten büyüktüm, şimdi kocadım bile! Ne çıkar; daha iyi, senin yanında küçücük kalmam artık...

- Ne düşünürüm bilir misin Döndü?

- Bilirim, han köşelerinde bitleneceğine şu evin bir gözüne de sen yerleşmek istersin!.. Ev sahibini ben kandırırım!

- Hayır düşüncem başka! Derim ki: Sana bir kısmet bulup Edirne'den gitmeden evvel baş göz edelim. Madem obana varamayacaksın, hiç değilse bir yuvan olsun. Nasıl, hoşuna gitti mi? Ev sahibi kadına açarsak bir çaresine bakar.

Döndü oturduğu yerden ayağa kalktı. Gözleri irileşmişti. Galiba dudakları titriyordu. Sararmış yüzüne bir pembelik yayılmıştı.

İlerideki küllenmiş ateşe doğru yürüdü. Ellerini ısıtmak istedi. Sonra kerevetin üzerinde duran bohçasını aldı.

- Ben giderim emmi, dedi, kal sağlıkla.

- Gider misin? Nereye?

- He ya!.. Giderim! Vururum kendimi dağlara, ovalara!

- Delirdin mi sen?

- Ağır gelirim sana! Bunca külfetten sonra benimle uğraşmaya gücün yetmez! Kurtulmak istersin benden! Elin yabanına beni koyup yükten hafiflersin! Bıktın mı benden emmi?

Kızın sesi dolu dolu çıkıyordu. Ağlamamak için kendini güç zaptettiği anlaşılıyordu.

Bir damla gözyaşı, sadece bir damla gözyaşı kayıvermişti yanaklarına doğru!

Gündoğdu kendine lânet etti. Bunca zamandan beri ilk defa Döndü'nün üzerine eğilmişti. Onu, yıllardan beri âdet edindiği davranışlarının dışında ele almak, olayların akışına bırakmamak istemişti.

- Ben öksüzüm emmi, ben seni artık sever oldum emmi! Anamsın, bubamsın dedim emmi! Salih Ağa'nın burnunu çamura soktuğun zaman benim için canını ortaya koydun diye dünyalar benim olmuştu emmi! Niye kıyarsın bana? Ne suçumu gördün?

Artık kendini tutamadı; bohçasını başına koyup tulumunu eline alırken birbiri arkasına süzülen gözyaşları yanaklarını yıkamaya başladı:

- Bu gün kale içinde Çelebi camisine uğradım; taç kapısını, neyini aradım durdum. Bu cami, Osmanlıların Edirne'de yaptırdığı ilk cami imiş. Kiliseden bozulup Hüdavendigâr derler bir padişahın emriyle yaptırılmış. Sordum, soruşturdum, öğrendim bunları! Türk töresi var mı burda diye müezzini sıkıştırdım, kovdu beni! Keserciler kapısından uzaklaşıp medreselerden, imarethanelerden geçtim. Küpeli Camii'ne vardım. Yanında bir de hamam vardı; orasını da Yıldırım Han yaptırmış. Hoşuma gitti, seyrettim durdum. Direkler vardı, yazılar vardı, şadırvanından sular akardı. Abdest musluklarının çoğundan sıcacık sular gelirdi. Namaz kılınan yerlerin arasına yeşillik koymuşlardı. Yazın oralarını çiçeklerle süslerlermiş. He ya, bilirim bunları ben artık. Senden öğrendim. Daha da öğrenirim; sıkarım dişimi! Ne kötülüğümü gördün benim emmi? Elin adamının yanında ben ne yaparım, senden uzak nasıl yaşarım? Heç düşünmen mi bunları? Giderim işte, Tuğrul Alp'a da görünmeden giderim.

Döndü hıçkırıyordu şimdi. Yine de fazla konuşamayacağını anlamış olmalı ki, kapıya doğru yürüyordu.

Gündoğdu daha fazla sabredemedi:

- Dur, dedi, Allah'ın gazabı, kuş beyinli; ne yaptığının farkında mısın? Bu soğukta, gece vakti dışarıda işin ne senin? Otur oturduğun yerde! Kocakarı oluncaya kadar böyle yaşa; ne umurumda! Çekil karşımdan; bir de seninle mi uğraşacağım! İyiliğini istedim. Hani şu kız benim gibi çile çekmesin dedim. Yollarda onun bunun iştahını kabartıp başına bir dert gelmesin dedim. Kal yanımda da, gör dünyayı; bakalım; açlıktan, sefaletten kurtulabiliyor musun?

Döndü'nün gözyaşları bir anda dindi. Geri döndü, hemen tulumuyla bohçasını fırlattı; Gündoğdu'nun önünde diz çöktü:

- Ne dedin, ne söyledin? Kurbanın olduğum emmi! Bırakmayacak mısın beni? Bırakma ya! Döndü'nün sana zararı dokunmaz ki! Söküğünü neyini diker, derdini neyini dinler! Geçinip gider senin yanında Döndün! İleride bir evimiz olursa, tandırın karşısında aşını neyini pişirip önüne korum. Yufkanı açıp, sıcak sıcak yuttururum. İstersen bir leğen getirip oracıkta yumar, kirini pasını akıtırım. He ya, Döndü'nün ne zararı dokunur sana? Ben seni çok severim emmi! Ver elini öpeyim!

Döndü yine ağlıyordu; bu sefer sevinçten olacaktı. Oyuncağını bulmuş gibiydi.

Gündoğdu'nun hisleri ise tel tel olmuştu:

- Yeter, dedi, konuşma daha fazla! Ben giderim. Al şu parayı; yarın üstüne yeni urbalar yaptır. Eskisi gibi şen ve kaygusuz ol. Düşünme hiçbir şey. Seni yanımda dimdik gördükçe daha kolay tutunuyorum bu dünyaya!

- Sahi mi? İnanayım mı buna? Nereye tutunuyorum dedin? Tutun emmi! İstersen sana şuracıkta bir türkü söyleyeyim! Hani hoşlanmadığını söylesen de, sus diye bağırsan da dinlemekten vazgeçmediğin o türküyü.

Gündoğdu cevap vermedi. Belki de sendeleyerek kapıya doğru yürüdü. Dışarı çıktığı halde Döndü'nün bu sefer bambaşka bir sesle okuduğu Fatma'nın türküsü ona kadar uzanıyordu:

"Kadir Mevlâm senden budur dileğim:
Nazlı yâri bana bildir Yarabbi.
Her kimi sevdimse yâd olur benden
Ne günahkâr kulun oldum Yarabbi!"

*

O gün, Emir Süleyman zamanında başlanıp yarım kalan, şimdi ise Musa Çelebi'nin emriyle yapımına devam edilen "Süleymaniye" veya "Ulucami" adıyla anılacak caminin önünde durmuş işçileri seyrediyordu.

Cami büyük olacaktı. Ayrıca yanına bir medrese (Dârülhadîs), bir dârülkurra, bir dârüssübyan ve bir de muvakkithane yapılacaktı. Henüz bunlara başlanmamıştı...

- Ne oyalanırsın garip, merak mı ettin?

- Onun gibi bir şey! Allah yardımcınız olsun. Bir türlü bitiremediniz mi?

- Olmuyor. Dokuz yıldır bu mabet için uğraşırız. Şayet bitirirsek, Türk ulusuna bir eser daha kazandıracağımız için çok sevineceğiz.

- Adını bana bağışlar mısın?

- Bana Omar İbrahim derler. Mimarımız ise Alâeddin Ağa'dır. Neden sorarsın bunları garip?

- Neden mi? Gıpta ederim size! Bu topraklar kan ile yıkanırken siz bütün güçlüğe rağmen yeise kapılıp sanatınızdan ayrılmazsınız. Allah daima yardımcın olsun.

Kalfa İbrahim Ağa hayretle Gündoğdu'ya baktı. Onun kılığıyla konuşması arasında bir ilişki bulamadı.

Cami kalenin dışında yapılıyordu. Daha birçok eserler kalenin dışına sıralanmıştı. Şehir gittikçe genişliyordu.

Kalfa İbrahim Ağa:

- Meraklısın, dedi, anlatayım sana. Cami dört köşelidir, dört sütun üzerine dokuz kubbe oturtulacak. Minaresi bir şerefeli olup, cami ile birlikte yapılıyor. İsterlerse sonradan harice başka minare de yaparlar. Edirne şehrini süslemek gerek.

İbrahim Ağa sadece sanatı, güzeli ve yaratmayı düşünüyordu. Hâlbuki o sıralarda Osmanlı birbirinin içinde, birbirinin kanını emmekle meşguldü.

Musa Çelebi Edirne tahtına oturunca, evvelâ Bizanslılar'a savaş açmış, Bizans surlarını kuşatmıştı. Sonra Emir Süleyman'ın oğlu Şehzade Orhan'ın baş kaldırdığını haber alınca muharasayı bırakıp Selânik'e gitmiş. Şehzade Orhan'ı yenmiş, tekrar Bizans'a dönmüştü.

Bu sırada Musa'nın verdiği sözden caymasına çok kızan, aynı zamanda parçalanmış ülkeyi birleştirmeye çalışan Mehmet Çelebi Bizanslılarla anlaşmış. Boğazı geçmiş, Çatalca'ya doğru yürümüştü.

Gündoğdu, bu çatışmada Tuğrul Alp'ın insanüstü bir güçle nasıl çarpıştığını duymuştu. Tuğrul Alp'ın efsanesi, Edirne halkının dilinde durmadan dolaşıyordu.

Yine de Musa ile Mehmet Çelebi arasında Çatalca'nın İnceğiz'inde yapılan savaş Musa'nın galebesiyle neticelenmişti. Mehmet Çelebi ikiyüz kişiyle birlikte güçlükle Bizans'a sığınmıştı.

Mehmet Çelebi çekilirken, Tuğrul Alp Musa Çelebi'nin askerlerine karşı koyuyor, beyinin yolunu açıyordu. Bundan sonra Tuğrul Alp'ın ne olduğunu kimse bilmiyordu. Kimisi orada öldüğünü, kimisi kaçtığını, kimisi esir düşüp canına kıydığını söylüyordu.

Olaylar burada bitmemişti. Yaralı olarak Bizans'a gelen Mehmet Çelebi iyileşince yeniden asker toplamış, yanında Bayezıd Paşa ile Hacı İvaz Paşa olduğu halde tekrar Rumeli'ne geçmiş ve tekrar Musa Çelebi'yle çarpışmıştı. Fakat yine yenilmişti.

Rumeli artık kaynıyordu. İki kardeşin birbiriyle çarpışmasından cesaret alan Anadolu'daki beylikler de ayaklanmışlar, kendi çıkarlarının izi üzerinde yürür olmuşlardı.

Musa Çelebi çok sert davranıyordu. Etrafındakileri kırıyor galibiyetlerinin verdiği gururla kimseye önem vermiyor, hatta azarlıyordu. Bu yüzden serhad gazileri, beyler ondan yavaş yavaş uzaklaşıyordu.

Yanında sadece beylerbeyi Mihaloğlu Mehmet Bey, Timurtaşoğlu Umur Bey ve bir de Şeyh Bedreddin kalmıştı.

Mihal-zade Yahşi Bey, Evrenuzzâde Mehmet Bey, Budak ve Sinan Bey gibi kumandanlar ondan uzaklaşıyordu... Hattâ vezir-i âzam Melik-Şah Paşa bile kaçıp Mehmet Çelebi'ye sığınmıştı.

Kalfa İbrahim Gündoğdu'nun derin derin düşünmekte olduğunu anlayınca meraklandı:

- Niye daldın garip, dedi, paran mı yok? Eğer gücün yeterse burada çalış! Taş taşırsın harç yaparsın... Pek solgun ve zayıfsın! Elin kalem tutarsa sana başka iş de veririm.

Gündoğdu:

- Çalışırım, diye cevap verdi, nerede istersen orada sana yararlı olurum. Akçaya ihtiyacım var. Tunca kenarındaki bahçelerde iş bitti; iki günden beri açıktayım.

- Evvelâ deneriz. Nereye elin yatkınsa orada karar kılarız.

Gündoğdu para biriktiriyordu. Muhakkak Karaman'da bıraktığı yüzüğü geri alacaktı. Bir de Tuğrul Alp'ın kendisi için harcadıklarını ödeyecekti. Bu yüzden Edirne'de kalmıştı. Yoksa daha fazla oyalanamaz, gurbet illerin yer yer tozlu yollarında bitmeyen yolculuğuna devam ederdi.

Gündoğdu'nun şimdi başka bir tasası daha vardı. Tuğrul Alp'ın bilinmeyen durumu, ne kadar düşünmemeye çalışırsa çalışsın, onu endişelendiriyordu. Doğrusu böyle bir yiğidin, ileri yaşına rağmen böyle güçlü bir erin vakitsiz göçüp gitmesine gönlü razı değildi.

"- Yazık olur," diye söylendi, "bir Tuğrul Alp bir orduya bedeldi. Çarpışmış, didinmişti; onun da ülküleri vardı. Korku nedir bilmezdi! Eli kana boyanmışsa da alnı aktı! Üstelik ona borçlanmıştım da..."

Kalfa İbrahim Ağa hayretle Gündoğdu'ya bakıyordu. Durmadan yaşadığı anı unutup başka bir yerde gezinen şu adam gittikçe daha fazla onu etkilemeye başlamıştı.

Huzursuz bir dünyanın huzursuz insanları, geçmişin yalan katılmış, renklendirilmeye çalışılmış hatıralarıyla avunurlardı. Karşısındaki şu garip de kim bilir hangi acının pençesi altında kıvranırken kendinden geçmeye çalışıyor, gerilere, çok gerilere dönüyordu.

- Yarın sabah erkenden gel, işe başla. Lâkin düşünme! Üç öğün çorban ile ekmeğin mîrdendir. Gerisi sana ait!

Gündoğdu:

- Olur, dedi, gelirim! Yararlı olurum. Beğenirsin belki beni!

Sonra geri döndü, bir kere daha yükselen duvarlara, işçilere, oymacılara, çinicilere baktı.

- Kolay gele. Bitmez mi bu cami bir türlü? Efendi hazretleri Cuma namazlarını burada kılmak istiyor.

Gündoğdu birden irkildi. Karşısında Börklüce Mustafa duruyordu; Şeyh Bedreddin'in müridi, Kırşehir'de ahiler tekkesinde dışarı çıkarken şeyhle ilgilenmedi diye kendisine dik dik bakan Börklüce Mustafa.

Hiç değişmemişti. Başında börkü vardı. Bıyıkları alabildiğine uzamıştı. Gözleri iri ve derinlemesine ihtirasla doluydu.

Gündoğdu, hemen uzaklaşmak istedi. Fakat Börklüce Mustafa yolunu kesti:

- Ben seni tanıyacağım, dedi, yabancı değilsin.
- Tanırsın!
- Nereden?
- Kırşehir'den!
- Tamam! Sen, bir köşeye çekilip alay edercesine şeyhi dinleyen

sünepe dervişsin!.. Ne arıyorsun burada? İmamını değiştirdinse seni hemen Kazasker'in müritleri arasına katayım.

- Lüzumu yok! Ben kimsenin müridi olmam. Kendi kendime yeterim.

- Sen kimsin ki, Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin'le aşık atmaya kalkışırsın?

- Böyle bir iddiam yok! Benim yolum başka. Seninle konuşmak dahi istemem.

- Konuş! Yahut dinle beni, aklın yatarsa anlarsın; o zaman inanır, bambaşka dediğin yoldan döner, bize gelirsin.

Gündoğdu dikleşti; çökük omuzları adeta yükseldi, göğsü kabardı.

- Size neden geleyim? Tarikat mı kurdunuz, şu inleyen vatana, acılarından kurtulması için çare mi buldunuz?

- Bulduk! En yakın zamanda bütün insanlar refaha kavuşacak! Sen dahi şu pejmürde kılığından kurtulacaksın, karnın doyacak! Şeyh, öyle büyük insan ki, onun mertebesine yeryüzünde hiçbir kul erişemez! Bizim vazifemiz, karşımıza kim çıkarsa çıksın Şeyh Bedreddin'in fikirlerini yaymak, herkesi bu fikirlere inandırmaktır.

Gündoğdu Börklüce Mustafa'ya derin derin baktı. O, bu adamı sevmiyordu; kendisine hiç ılık gelmemişti. Börklüce Mustafa herşeyden evvel sert ve hırçındı; karşı koyanı kolay kolay affedecek bir yaradılışta olmadığı da anlaşılıyordu.

Kalfa İbrahim Ağa bu konuşmalardan etkilenmiş olacak ki, işçilerin başına dönmemiş, iyice sokulup onları merakla dinlemeye başlamıştı.

Börklüce Mustafa ise görünüşünün altında çok derin ve zengin bir dünya taşıyan adamın karşısında yenilgiye uğramayı asla guruna yediremiyordu:

- Seni, şeyhin huzuruna çıkaracağım. Kolay kolay kimseyi kabul etmezse de benim ricamı kırmaz. O, aynı zamanda kazaskerdir; bir fetvasıyla kelleler uçurur. Tasavvufa vukufu kadar fıkıh ilmini ve şeriatı da ziyadesiyle bilir. On ay içinde *Câmiü'l-Fusûleyn* adında bir eser yazıp bütün hak ve adaleti, şeriat üzere nasıl hareket edileceğini, hatta idare ve muhakemeyi dahi bir arada topladı. Müftüler ve müderrisler bu kitaptan çok faydalanacaklardır. Davaların sıhhatine, vasilerin azil ve nasbine, satış ve icarlara, tereke ve mirasçılara dair

bir sürü bilgi vardır bu kitapta. Uluğ Bey dahi bu kitabı aldırtıp, devletini bununla yürütür olmuştur. Senin bunlara aklın eriyor mu ey garip? Sonra karşında duran ben, sana doğru yolu göstermeye çalışan ben, ne lütuftur ki, zamanımı harcayıp dil döküyorum. Benim kim olduğumu biliyor musun?

- Bilmiyorum! Sadece adını hatırlıyorum.

- Ben Akkoyunlu Karayölük Osman'ın öldürttüğü, sonradan Yıldırım Bayezıd'ın topraklarını zaptettiği eski Sivas Hâkimi Kadı Burhaneddin'in oğluyum. Bayezıd'ın şerrinden yıllarca sefalet içinde Karaburun'da yaşadım. Açlık ve haksızlığın ne demek olduğunu bilirim. Şeyh beni tanıdı, ben ona inandım. Şimdi Osmanlı'ya hak ve eşitliği getireceğiz. Musa Çelebi bile sözümüzü dinliyor; Bey diye geçinen Evranuzların, Mihaloğullarının, Çandarlı İbrahim Paşaların emlâkini ellerinden alarak başkalarına dağıtıyor. Budak ve Sinan beylerin arazisini zaptettik. Bütün bunları sizin için yapıyoruz; sefaletten kurtulasınız diye. Karnınız doysun, sırtınız urba görsün, beyiyle paşasıyla eş olasınız istiyoruz. Sen hâlâ diren, kölelikten ayrılma! Budalalar! Gelin Şeyh Bedreddin'in etrafında toplanın! Bize karşı çıkanları kılıçlarımızla parça parça edip yeni bir nizam getirelim. Anladın mı şimdi, hâlâ mürit olmayacak mısın? Mal ve mülk ayrılığı kalmayacak diyorum sana.

Börklüce Mustafa boyun damarları şişe şişe konuşuyordu. Öylesine hiddetlenmişti ki, bulunduğu yeri, karşısındakileri bile unutur olmuştu.

Gündoğdu geri döndü, bir süre, durmadan çalışan işçilere, yükselmekte olan camiye baktı. Sonra çaresiz kalmış gibi:

- Sana inanmıyorum Börklüce, dedi, inanmıyorum. Çünkü sen de inanmadan konuşuyorsun! Hele yeni bir nizamı getirmek bahanesiyle kan dökmeye kalkışman hiç hoşuma gitmiyor.

- Ne demek istiyorsun? Şeyhin ilminden, irfanından şüphe mi ediyorsun yoksa?

- Şeyh Bedreddin bilgilidir. Kırşehir'de din hususunda söylediği sözlerin çoğu da doğrudur. Lâkin niyeti ile yaşayışı, söylediği ile davranışı birbirine uymaz!

- Neden?

- Neden mi? Ben bir han köşesinde yatarım, o ise bir konakta

oturur. Benim yanıma niçin gelmez, şu caminin yapılışına niçin hizmet edip taş taşımaz?

- Şeyh Bedreddin mi yapacak bunları? Küstaha bak! O, nasıl han köşelerinde yatar, taş taşır?

- Eşitlik nerede kaldı? Hani eş olacaktık, malı mülkü ortadan kaldıracaktık?

- İleri gittiğinin farkında mısın?

- Şeyh Bedreddin *Câmiü'l-Fusûleyn* adlı eserinde ne demişti?

- Anlattım ya unuttun mu?

- Unutmadım! Orada mirastan, satıştan, icardan, terekeden bahsedildiğini sen söyledin! Şimdi ise bana mülk ve mal kalkmalı diyorsun! İzah etsene; nasıl bağdaştırıyorsunuz bunları?

Börklüce Mustafa ayağını şiddetle yere vurdu, yumruklarını sıktı.

- Defol, dedi, defol! Sapık, satılmış! Sen inlemeye sürünmeye müstahaksın!

- Fazla diklenme Börklüce Mustafa. Eğer siz Türk milletini kalkındırmak, karnını doyurmak, ona gerçekten hizmet etmek istiyorsanız tuttuğunuz yolu bırakın. Türk milletini evvelâ birleştirmenin çarelerini ara, onun eşsiz zekâsını, törelerini canlandır. Onu cahil koma, ümitsizliğe salma, kendi çıkarın için onu kandırma, olmayacağı vaadetme, sanatı, güzeli aşıla, onun sırtından geçinmeye kalkışanları ortadan kaldır. Daha sayayım mı?

Börklüce Mustafa sür'atle yumruğunu havaya kaldırdı. Gündoğdu'yu hemen oracıkta ezecekti. Başlangıçta ümide kapıldığı şu fitneciyi parçalayacaktı. Onu öldürse bile kendisine kimse sual sormazdı. Fakat yapmadı; yumruğu sanki havada asılı kaldı. Bir el bileğine yapışmıştı; mengene gibi sıkmıştı onu!

- Allah kahretsin! Bıyıklarınla patlak gözlerine mi güvenip şu garibe yüklenirsin? Sen konuşursun, o da konuşur. Kafaya kafayla cevap versene.

Börklüce Mustafa evvelâ şaşırdı; hiç böyle bir müdahale beklemiyordu. Yine de çabuk ayıldı. Bileğini havada tutan molla elbisesi giymiş, başına yeşil bir sarık dolamış, uzun boylu adamın elinden kurtulmak için silkindi. Geri çekildi, bileğini aşağıya doğru büktü. Başta Kalfa İbrahim Ağa olmak üzere, ustaların bir kısmı, ayrıca oradan geçen sekiz on kişi bu bilek yarışmasını seyretmeye başlamışlardı.

Bilek damarları ne kadar ezilirse ezilsin Börklüce Mustafa diretmesini biliyordu. Başardı da; bileğini kurtardı. Şimdi, hasmının gittikçe güçten düştüğünü anlıyor, dişlerini gıcırdatıyordu!

Gerçekten molla elbiseli adam yorulmuştu. Öyle ki, yüzü karamsı sarı bir renk almıştı. Elini göğsüne bastırmıştı, dizlerinin titremekte olduğunu gizleyemiyordu.

- Öleceksin! Şeyh Bedreddin'in halifesine karşı komanın ne demek olduğunu göreceksin!

Tuğrul Alp'da bir tutukluk vardı; ne eskisi gibi gülebiliyor, ne küfrediyor, ne de kendisine mahsus hareketleriyle hasmını şaşırtıyordu. Düşmanının üzerine saldırdığını görünce sadece yana sıçramış, cübbesinin altındaki kılıcını güçlükle çekmiş, Börklüce'nin darbesine karşı koymuştu.

- Allah kahretsin! Boyundan büyük işe ne kalkışırsın? Şu yobaz, şu Şeyh Bedreddin'in uşağı, şu kana susamış, şu Musa Çelebi'yi fırsatını bulsa bir kaşık suda boğacak tekke artığı herifle ne diye tartışırsın? Git buradan; şimdi müritleri gelirse ellerinden kurtulamazsın!

Evvelâ Börklüce Mustafa'nın darbeleri şiddetli oldu. Öyle ki Tuğrul Alp bir eliyle göğsünü bastırırken geri çekilmeye, yana kaçmaya mecbur kaldı.

Kalabalık gittikçe fazlalaşıyordu. Bir mollanın kılıç çekip çarpışmasına aklı ermeyenler hayretlerini gizleyemiyordu. Gündoğdu ise dişlerini yarık dudağına gömmüş, Tuğrul Alp'dan da sarı bir benizle geleceğin endişesini taşıyordu.

- Yaşa Börklüce Mustafa Ağa! Yaşa Şeyh Bedreddin Mahmud'un halifesi! Karşısındaki bir molla da olsa aman verme! Biz buradayız; haddini aşanlara haddini bildir!

Börklüce'yi kışkırtanlar vardı. Onu sayanlar, ondan ümit bekleyenler vardı. Hattâ ona yardıma hazırlananlar vardı. Fakat, Börklüce'nin şu mollayı yeneceğine o kadar inanmışlardı ki, yerlerinden kıpırdamayı gerekli görmüyorlardı.

Birisi Gündoğdu'nun yanına sokuldu; dürttü onu:

- Sen de bağırsana garip; bizi açlıktan kurtaracak, beylerle bir edecek şu iman sahibi halifeyi daha fazla gayrete getirsene!

Gündoğdu cevap vermedi. Sadece Tuğrul Alp'ın gittikçe titreyen kılıcına baktı. O kılıç, Börklüce'nin darbelerine karşı koyamayacak kadar eğilmişti sanki!

Beyni uyuşuyordu... Yıllardan beri verdiği kararını unutmaya başlıyordu. Öyle ki, elini kuşağındaki bıçağına atarken avazı çıktığı kadar haykırdı:

- Ya vur, ya çekil bir kenara! Yeter artık!

- Bana mı söylüyorsun sersem? Sen hâlâ burada mısın? Git; kendini Tunca'ya mı, Meriç'e mi, Arda'ya mı atarsın, ne halt edersen et, karışma işime!

- Asıl sen karışma işime! Ne hakla aramıza girdin?

- Allah kahretsin! Ne budalayım ben? Yaranılmaz ki bu herife! Şu Börklüce Mustafa'nın işini bitirince meraklanma, senin de hesabını göreceğim!

Tuğrul Alp sol elini birden göğsünden çekti. Parmakları hafif kızarmıştı; orada kan lekeleri vardı. Sağ elindeki kılıç ise sanki bir anda dirilmiş, diklenmiş, dümdüz olmuştu.

Üst üste üç darbe indi; arkasından acı bir feryat işitildi. Börklüce Mustafa'nın kılıcı elinden fırlamıştı.

- Yaktın beni molla! Kimsin sen? Sen başındaki sarığın adamı değilsin!

- Konuşma daha fazla! Derhal defol buradan!

- Bunun hesabını soracağım! Sonun darağacıdır senin.

Börklüce Mustafa kanayan bileğini kavramıştı. Biraz evvel kendisine "Yaşa" diyenlere bakıyor, onların Tuğrul Alp'a saldırmasını bekliyordu.

Nitekim çevrede ilk şaşkınlık geçer geçmez bir kıpırdama başlamıştı. Kılıçlar, kamalar kınlarından çıkmıştı. Bir ses:

- Vurun, diye bağırıyordu, halifemizi yaralayan mollayı vurun!

- Kim bu mollaya ilişirse karşısında bizi bulur! Börklüce Mustafa'nın, Torlak Kemal'in bütün çıkarcıların ettiklerini yanına kâr bırakacak kimse kalmadı mı sanıyorsunuz?

Halk ikiye ayrılmıştı; neredeyse birbirine girecek, bir sanat eseri önünde, şuurdan, gayeden uzak kıyasıya dövüşecekti. Buna Tuğrul Alp da, Gündoğdu da asla engel olamayacaktı.

- Ne oluyor burada? Dağılın!

Havaya kalkan yumruklar, kınından sıyrılmış kamalar, hattâ ileri doğru uzamış kılıçlar bir anda olduğu yerde kaldı.

Yeniçeri Ağası Hasan Ağa yanındaki yirmi kadar yeniçeriyle kalabalığı yardı.

- Dağılın derim size! Herkes işinin başına gitsin!

Yumruklar indi, kılıçlar, kamalar kınlarına girdi. Dizleri gittikçe burkulan Tuğrul Alp'la, Yeniçeri Ağası göz göze geldi. Çok kısa, bir anlık bir bakıştı bu. Hasan Ağa, Emir Süleyman'ın vaktiyle Şifa hamamında sakalını bıyığını kazıttığından beri sakal bırakmaz olmuştu. Musa Çelebi'nin hizmetinde Yeniçeri Ağalığına devam etmesine rağmen eski gücünü, eski şevkini yitirmiş gibiydi.

- Ağa! Derhal yakala şu mollayı! Onun bir an evvel darağacında sallanmasını istiyorum!

Hasan Ağa hemen cevap vermedi. Evvelâ derin derin düşündü, sonra dudak büktü.

- Börklüce Mustafa, dedi, şunu iyice kafana sok ki, senin hizmetinde değilim. Kazaskerin adamı da olsan senin lâfınla oturup kalkmam. Emri başka yerden alırım. Bunu böyle bilesin. Şikâyetin varsa kadıya git, derdini anlat, şeriat üzere hareket eyle! İllâ bir an dahi burada durma. Bana görevimi hatırlatma! Sen de molla, hemen uzaklaş. Gözüm görmesin hiçbirinizi.

Tuğrul Alp diz çökmüştü. Bu sefer iki eliyle göğsünü bastırıyordu. Yaz güneşi altında saatlerce açıkta kalmış gibi terliyordu.

Börklüce Mustafa evvelâ kinle Hasan Ağa'ya baktı, sonra yerdeki kılıcını almadan, elini bileğinden çekmeden, kenetlenen dişlerini çözmeden ağır ağır uzaklaştı.

- Şu mollayı kim götürecek? Görürüm ki yaralıdır!

- Kimsenin yardımını istemem! Ben kendi işime kendim bakarım. Yaralı da değilim! Neden yaralı olacakmışım?

Tuğrul Alp hemen ayağa kalktı. Kana bulanmış ellerini aşağıya indirdi. Yeşil sarığını düzeltti. Cübbesine iyice büründü. Yine kimsenin fark edemeyeceği kısa bir zaman içinde Hasan Ağa'ya başıyla bir selâm verdi. Zırhlara bürünmüş halini hatırlatır tarzda sert adımlarla yürümeye başladı.

Gündoğdu bir an ona arkasından baktı. Duyguları harman olmuştu şimdi. Geçmiş, hal, gelecek birbirinin içine girmiş, karışmıştı. Hisleri bir çeki taşı gibi eziyordu onu. Tuğrul Alp'ın arkasın-

dan gidip gitmemenin savaşı ise hepsinden korkunçtu! Tuğrul Alp bir bilmece gibi önüne seriliyordu gittikçe! Edirne'de bulunuşunun, hattâ Musa Çelebi ile Mehmet Çelebi çatışmasında ölümden kurtuluşunun sebebini ne kadar bilmiyorsa, gideceği yeri de, bundan sonra yaşayıp yaşamayacağını da o kadar bilemiyordu. Arkasından koşmak, koluna girip bir han köşesine götürmek belki de Tuğrul Alp'ın gururuna indirilecek en kuvvetli darbe olacaktı. Kendisi de, kendisi için böyle düşünürdü. Hizmetin değerli olanı, aczi hissettirmeden yapılanıydı. Hâlbuki Tuğrul Alp, onu anlamaya çalışmadan her müşkül anında karşısına dikilmişti!

- Garip! Sen bu mollayı herhalde tanırsın! Yalnız koma; Kalfa İbrahim Ağa da böyle ister. Beraber ardından varalım, bizim eve götürelim. Derdi ne ise giderelim. Zira onu yakalarlarsa Börklüce Mustafa'nın adamları sağ komaz! Senin yüzünden bir başkasının ölümüne gönlün razı olur mu?

Caminin ustalarından biri Gündoğdu'nun yanına sokulmuş, kimsenin işitemeyeceği bir sesle konuşuyordu.

Gündoğdu bir kere daha Tuğrul Alp'a baktı. O biraz ilerideki bir ağaca dayanmış duruyordu!

Kalabalık, Tuğrul Alp'ı unutmuş gibi yavaş yavaş dağılıyordu. Zaten bir kısmı Börklüce Mustafa'nın peşinden gitmişti. Hasan Ağa ise yeniçerileri toplamış, başka bir yoldan hiçbir şey olmamış gibi uzaklaşıyordu.

Yine de Gündoğdu, yardıma muhtaç bir Tuğrul Alp görmek istemiyordu. Başını salladı, irileşmiş çillerini giderecekmiş gibi elini yüzünde gezdirdi.

Fakat Hüseyin Usta onu kolundan çekti. Bu sefer diretmedi, düşüncelerini bir kenara attı. Tuğrul Alp'a doğru yürümeye başladı...

*

Sabaha karşı gözlerini açtı. Evvelâ etrafına bakındı. Yanındakileri güçlükle tanımaya çalıştı. Sonra o kendine has gülümsemesi ve umursamazlığıyla:

- Allah kahretsin, dedi, vücudumu kalbura çevirdiler. Enes küpü gibi aylarca sızdı. Tam kabuk bağlamışken, Börklüce Mustafa'nın

bileğini kavradığım sırada hepsi patladı. Allah kahretsin, kim getirdi beni buraya?

Gündoğdu cevap vermedi. Bir kenara çekilmiş olan Hüseyin Usta ile karısı ise nedense ağlıyorlardı.

- Ne susuyorsunuz? Olur böyle şeyler! Hani kimsenin benim için külfete katlanmasını istemezdim de; yine de hoşuma gitti. Bu sıralarda Ezrail'e arkadaşlık etmek niyetinde değilim. Böylesi hiç başıma gelmemişti! Biraz sen de konuşsana yolların garip adamı! Yoksa şu çelimsiz haline bakmadan sen mi sırtladın beni? Döndü nerede? Benim çapkın kızım ne yapıyor? Onu bırakıp kaçtınsa ezerim seni ayağımın altında.

Ne kadar güçlü olmaya çalışırsa çalışsın yine de sesi titrek çıkıyordu. Bu ses zaman zaman duralıyor, yavaşlıyor, sonra birden boğuk bir hal alıyordu.

Gündoğdu ise hâlâ susuyordu. Hiç konuşmak niyetinde değildi. Düşünceleri bambaşka bir yöne çevrilmişti.

- İyi sarmalamışsınız beni! Güzel tımar etmişsiniz! Bir kadın işi bu! Kadınları severim ben. Kardeşim gibi severim, evlâdım gibi severim! Severim! Kadınsız yaşanmaz bu dünyada! İncinip kırılmalarını da istemem! Niçin bahsediyorum bunları size? Ev halkına teşekkür ederim; başlarına dert aldılar. Musa Çelebi izimi bulursa hiçbirinizi sağ komaz!

Hüseyin Usta karısıyla birlikte Tuğrul Alp'ın yanına sokuldu. Karısı ondan evvel yaralının elini tuttu. Ala sabah kadının gözlerinde gölgeler gezdirirken:

- Yiğit, dedi, kanım sana helâl olsun! Şu garip söylemese de biz seni tanıdık. Sen Tuğrul Alp yiğitsin! Nâmın doğudan batıya yayılmış, adını kundaktakinden kocamışa kadar herkes bilir. Biz sana, fırsat düşmüşken hizmet etmeyip de kime ederiz? Gelsin, Musa Çelebi'nin çerileri de gelsin, kazaskerin adamları da! Ne yapacaklar bize? Çocuğumuz da yok. Alt tarafı öldürürler! Yeter ki sen yaşa! Acaba senin bileğini bükecek bir er var mı Tuğrul Alp yiğit?

Ala sabah güne dönüyordu. Hüseyin Usta'nın evi tertemiz ve tertipliydi. Çarşaflar ıtır ıtır kokuyordu. Sabah, kapalı perdeler arasından içeri girerken Tunca'nın sesini de getiriyordu.

- Tuğrul Alp yiğit! Kocam iyi bir ustadır. Buna rağmen artık çalışamaz olmuştur. Yaptığı işi kendisi bile beğenmez. Her gece kar-

şılıklı oturup geç vakitlere kadar sonumuz ne olacak diye düşünüp dururuz! Bu savaş, bu dökülen kan bitsin artık. Durmadan Mehmet Çelebi'yi bekleriz. Musa Çelebi'nin şiddetinden yılmayan çok az kişi kalmıştır.

Tuğrul Alp doğrulmak istedi; kadın onu okşadı, kalkmasına engel oldu.

- Allah kahretsin! Ben kadınları bunun için severim! Seni de çok sevdim bacı! Kadın isterse neler yapmaz! Dilerse bir adamı er eder, dilerse berbat eder. Türk kadını güçlüdür, erinin yanındadır. Senin bu sözlerin yaralarıma sürdüğünüz merhemden daha şifalı geldi. Dirilttin beni kadın! Dediğim gibi siz, en güçsüzü güçlü, en beyinsizi beyinli yaparsınız! Yeter ki isteyin! Edirne'ye bir gün temelli gelmek kısmet olursa karşılıklı oturup bugünleri anar, keyifleniriz! Bundan sonra size gücüm yettikçe kimse el süremez!

- Tuğrul Alp yiğit! Senin gücünün yetmeyeceği er var mı yeryüzünde? Niye böyle söylersin?

Tuğrul Alp öksürdü. Elini güçlükle ağzına götürdü. Düşünceleri çok gerilere doğru kayarken sisler arasında kaybolmuş birisini nedense çekip çıkarmak, önüne sermek ihtiyacını duydu.

- Varmış galiba, dedi, bir adam varmış! Hiç de heybetli gözükmezmiş. Fakat çelik gibiymiş. Ona kimse karşı koyamazmış. Amasya'da fazla kalmadığı için onu bir kere bile göremedim. Ciritte, gürzde, güreşte öyle mahirmiş ki, karşısına çıkacak rakip bulunamazmış. En usta hocaların anlattığına göre kılıcını, çarpışırken daima aynı elinde tutmaz, sağ elindeyken sol eline sonra yine sağ eline aktarırmış! Hasmı şaşırır, açık verirmiş, pes edermiş! Allah rahmet eylesin.

Hüseyin Usta'nın karısı ziyadesiyle duygulanmıştı. Hattâ Hüseyin Usta bile heyecanlanmış, çalışma zamanı geldiği halde yerinden kıpırdayamaz olmuştu. Gündoğdu ise tamamen hareketsiz duruyordu. Renksiz ve mânâsızdı; başını çevirmişti. Tuğrul Alp'ı dinlemiyor görünüyor, ala sabahın çekilip yerine bıraktığı günün ışıklarını perdelerde izliyordu. Şu perdeler iyice açılırsa şayet, içeriye ışık dolar, gönüller aydınlanırdı. Her tanyerinin getirdiği ümit orada yüzünü gösterirdi.

- Niçin sustun Tuğrul Alp yiğit? Yoruldun mu yoksa? Biraz anlatsana bize o er kişiyi? Neden öldü? Ona kim kıydı?

- Kim mi? Kendisi! Ne etmişse, nasıl olmuşsa olmuş, günün birinde gitmiş! Bilmiyorum daha ötesini, bilmek de istemiyorum. Keşke bana onu hatırlatmasaydın kadın! Allah kahretsin! Gitmiş işte, Amasya'dan uzaklaşmış! Geri dönmemiş bir daha. Ölmüş, Timur'un Anadolu'yu istilâsında parçalanmış, ezilmiş. Devletini de çok sever, haktan ayrılmazdı derler onun için. Ne ise oldu bir kere! Şaşırtıyorsun lâflarımı benim, kadın! Yaşasaydı şayet, onun emrine seve seve girerdim. Anlaşılmayan adammış o! Allah kahretsin! Toprağını, içinde çürüdüğü toprağını bulsam, bir avuç alır, onu asla unutmayanlara dağıtırdım. Neler söylüyorum? Yaralarım kanadı galiba! Kafam karıştı, ört benim üstümü hatun, iyice ört! Bana ne, ne günahım var benim?

Odaya buz gibi bir hava yayıldı. Tuğrul Alp kadar diğerleri de üşüdüler. Hüseyin Usta'nın karısı büzüldü, başını önüne eğdi; hiç tanımadığı, adını bilmediği, değerini bile tartamadığı bir adamın ruhu için fatiha okudu. Kocası da onun gibi ellerini kaldırmış, bir dua mırıldanıyordu.

Gündoğdu ise ayağa kalkmış, pencerenin önüne gelmiş, perdeyi hafif aralamıştı. Oradan bir ışık, çizgi gibi bir ışık giriyordu. Onun sararmış çilli yüzünü bu ışık ikiye ayırıyordu. Alnı, burnu ve dudaklarının ortası bembeyazdı. Saçı, sakalı ve bıyıkları usturayla kazınmış şu baş, sanki iki ayrı insanın, iki ayrı başı gibi sallanıyordu...

Sür'atle geri döndü, kendisinden umulmayan bir hiddetle bağırdı:

- Yeter, ne olduğu bilinmeyen bir ölü için matem mi tutacağız burada? Başka işimiz yok mu? O anlatılan kimse, gitmiş işte. Daha onun gibi niceleri yaşamış bu topraklarda! Hepsini hatırlamaya kalkarsak ömrümüz yetmez! Lâf! Ne hizmeti dokunmuş? Ne yapmış ki? Tuğrul Alp; sen başka şeylerden bahset bize. Gönlün isterse Edirne'de yaralı yaralı neden dolaştığını söyle. Memleketin haline bir göz at!

- Allah kahretsin! Doğru söylüyor bu sersem! Bizden daha iyi düşünüyor! Anmayalım artık onu; sağ olsaydı belki de methedilmesini istemezdi! Niye mi Edirne'de bulunuyorum? Serhat boylarına geçeceğim de ondan. Son savaşımız olacak bu. Başaramazsam şayet kaybolup giden, gücünü kendisi için bile kullanmayan bu adam gibi beni de anmayın.

Gündoğdu, Tuğrul Alp'ın yanına oturdu; ev sahipleri geri çekildiler, beklediler. Karşılarında yatan şu yaralı adam onların bildikleri, tanıdıkları, hayallerinde canlandırdıkları Tuğrul Alp değildi sanki.

- Çatalca'nın İnceğiz'inde Musa Çelebi'ye yenildik, Mehmet Çelebi'yi, Bayezıd Paşa'yı, Hacı İvaz Paşa'yı ikiyüz atlıyla güç kurtardım. Durmadan vuruştum. Yanımda İvaz Paşa'nın oğlu Ahi Çelebi de vardı. Bırakmak istemedi beni. Vücudum kalbura dönmeye başlamıştı. Ahi Çelebi'ye iki yumruk atıp bayılttım; iki alpla geri gönderdim. Sonra atımı Musa Çelebi'nin askerlerinin üzerine sürdüm. Yardım onları; doludizgin durmadan uzaklaştım. Koyun Musa derler biri ardımdaydı; bir dürttüm, atının altında kaldı. Atım çatladığı zaman ben yarı belime kadar bir bataklığa gömülmüştüm.

Tuğrul Alp sustu; ıstıraplarıyla daha fazla oynamak istemiyordu. Konuştukça kendi ağzından bir kahramanlık yaptığını söylemiş olmanın mânâsızlığını da anlıyordu.

- Hepsi bu kadar, dedi; ölmedik, yenildik. Fakat asla pes etmedik.

Ev sahibi Hüseyin Usta sabredemedi. Hikâyenin sonunu merakla beklediği anlaşılıyordu.

- Anlat Tuğrul Alp, dedi. Allahıma hamdolsun ki, seninle karşılaştım. Ufacık da olsa bir hizmetimiz dokundu. Sen bu devlete lâzımsın. Ömrün uzun olsun!

- Anlatayım mı? Bataklığa saplanmış adamdan ne hayır gelir? Gelmedi de! Beni orada, peşimi kovalayan Yeniçeri Ağası Hasan Ağa yakaladı. Halat çekip çamurdan çıkardı. Yine çarpıştım onlarla. Nihayet yıktılar yere! Gözümü açtığım zaman, bir köy evinde buldum kendimi. Başucumda da Yeniçeri Ağası Hasan Ağa duruyordu. Er geç kopacağına inandığım kellemin bu sefer uçacağını sandım. Yanılmışım; sağ bıraktılar beni. Hasan Ağa benimle bile olduğunu, hattâ Evrenuz Gazi'den haber getirdiğini, bu savaşın vakitsiz yapıldığını söyledi. Nitekim tekrar yenildi Mehmet Çelebi! Şimdi ise...

Sustu, düşündü, başını salladı. Gevezelik yaptığına belki de pişman olmuştu. Fakat karşısındakilere inanıyordu. Onu buralara sürükleyen kaderi, kim bilir önüne ne gibi engeller dizecekti?

- Sevmiyorlar, dedi, ne Hasan Ağa, ne Evrenuz Gazi, ne de diğer beyler Musa Çelebi'den haz ediyorlar. Bir şeyhin peşine takılan, kimseyi adam yerine komayan, asıp kesen, mal gasbeden Musa

Çelebi günün birinde ağabeyisi Emir Süleyman gibi yalnız kalacak. Mehmet Çelebi ise yine Rumeli'ne ayak basacak!

- Sen, ya sen ne olacaksın Tuğrul Alp yiğit?

- Ben mi bacı? Gideceğim! Geç bile kaldım! Serhat boylarına gideceğim! Şu serseme rastlamasaydım, dün gece yola çıkmıştım bile! Allah kahretsin, konuşmaz da; hem insanı dertlendirir, hem de renk vermez. Göbeğimiz beraber kesilmiş onunla. Hep karşılaşırız; her defasında beni çileden çıkarır.

Gündoğdu ayağa kalktı, elini kuşağına soktu, bir kese uzattı:

- Al bunu, dedi, emanetini iade ediyorum.

- Ne emaneti?

- Borcum! Benim için yaptığın masrafların karşılığı!

- Senin için masraf mı yapmışım?

- Evet! Göksu'da, Karaman'da! Hakkın yoktu. Hemen al, belki de noksandır. Tam miktarını bilemiyorum. Kazanıp bu kadar biriktirebildim.

O zaman Tuğrul Alp yatağının üzerinde dikildi:

- Küstah, dedi, döverim şimdi seni! Üç, beş akçe harcamışsam günaha mı girmişim? Vardı, yardım ettim. Ne çıkar bundan?

- İstemiyorum! Evvelce de söyledim! İhtiyacım yok sana! Paran varsa, hissettirmeden hayır işlerinde kullan.

- İhtiyacın yok mu? Ben olmasam geberirdin. Sok o keseyi kuşağına! Sakın çalmış olmayasın?

Gündoğdu dikleşti, kıpkırmızı kesildi. Elindeki keseyi yatağa fırlatırken:

- Hasta olduğuna bakmam, asıl ben seni döverim, dedi, ağzından çıkanı kulağın işitsin. Şunu iyice kafana sok; bundan sonra beni nerede görürsen gör tanımayacaksın, en ufak yardımın dokunmayacak. Senden gelecek hiçbir şeyi kabul etmiyorum...

Tuğrul Alp göğsünü bastırdı. Yeniden on kişiyle çarpışmış, vücudu delinmiş gibi bir halsizlik hissetti. Yatağa kendini bıraktı...

Ev sahipleri şaşırmıştı. Ne yapacaklarını kestiremiyorlar, birbirlerinin yüzüne bakıp, ellerini uğuşturuyorlardı.

- Bana faydan dokunduğunu inkâr etmiyorum. Asla nankör değilim. Fakat böylesine başıma kakacağını hiç sanmazdım. Bir ipsizden, bir aşağılıktan dayak yemeyi, senin kılıcına sığınmaya tercih ederim. Başkalarının ekmeğini de paylaşırım gerekirse. Ama senin bir akçeni

dahi almam. Sen burnunun ucuna dahi göremeyecek kadar aptalsın. Bileğinin kuvveti, kılıcının keskinliği seni sarhoş etmiş. Bu dünyada başka gerçeklerin bulunduğunu asla kafandan geçirmiyorsun.

Ev sahipleri öyle sandılar ki, Tuğrul Alp yerinden fırlayacak, şu saçı sakalı kazınmış çelimsiz küçük adamı bir yumrukta devirecek, ayağının altına alıp ezecektir. Fakat hiç de sandıkları gibi olmadı. Aksine Tuğrul Alp, bütün yaralarının sızlamasına rağmen gülmeye başladı.

- Allah kahretsin! Bu sersemle çok sevişiriz! Seviştiğimiz için de hiç geçinemeyiz. Bazen doğru da söylüyor. Kalbini kırıyorum ben onun. Elbet yaptığım masrafı geri almam gerek. Elbet, bensiz de onun yaşayacağını bilmem gerek! Sonra ne hizmetim dokunmuş ki, ne yapmışım ki? Böbürlenmem niye? Kendini korumasını bilir o! Yalnız şunu kafanıza sokun ki, ben ne yaptımsa ya kendimi korumak ya da kurtarmak içindir. Bu yüzden yuvamda, karımın yanında bile birkaç günden fazla kalamadım! Suçum ne? İsa Çelebi'ye gelince; onu Eskişehir'de bir hamamda sıkıştırdım. Teslim olsaydı, durup dinlenmeden gücünün ötesinde işlere kalkışan, memleketin nice evlâtlarının kanına giren bu şehzadeyi Mehmet Çelebi'ye götürecektik. Fakat üstüme saldırdı, dövüştü bizimle. Yalnız, şerefiyle ölmesini bildi. Biz de onu Bursa'da babası Yıldırım Bayezıd Han'ın türbesine gömdük. İşte böyle! Ben hep hesap mı vereceğim sana? Biraz da sen anlatsana! Kimsin be adam, kimsin? Neden yollara düşüp, neden birtakım kişileri ararsın? Yanağı kılıç yaralı dediğin Kara Tatar'la ne alıp veremediğin var?

Gündoğdu yeniden, heyecanlandı. Bir Kara Tatar lâfı onun önüne eşi, yoldaşı, Fatma'sını bir anda serip bırakmıştı:

- Gördün mü onu, diye bağırdı, gördün mü? Rumeli'ne geçtiğini biliyorum! Ama Edirne'de yok! Nerede?

- Görmedim! Rastlarsam şayet, sadece kulağından tutup yanına getiririm. Ondan sonra senin için, paslanacağını da bilsem şu kılıcı kınından çekmem. Kara Tatar da üzerine abanır; geberip gidersin! Sen de kurtulursun, ben de!

Tuğrul Alp yine gülüyordu. Yaraları sızladığı halde gülüyordu. Gözleri aydınlıktı. Dupduru, gayet berraktı o gözler...

Tuğrul Alp'ın gözlerine gölge düşse de onları hemen dağıtmasını bilecekti. Dinlenmek ise belki de ömür boyunca ona kısmet olmayacaktı.

Nitekim hatırına gelmiş gibi doğruldu:

- Ben giderim, dedi, çok geciktim. Mehmet Çelebi haber bekler. Serhat boylarını da merak ederim. İhtiyar Evrenuz Gazi ne yapar acaba? Filibe, Niş, Sofya denen şehirlere şöyle bir uğrarım! Hakkınızı helâl edin durmuşlar, oturmuşlar. Sen de Döndü'ye, o çapkın kıza selâm söyle Gündoğdu! İyi bak kızıma, gücün yetinceye kadar bak.

Tutamadılar onu, alıkoyamadılar daha fazla. Ne yaparlarsa yapsınlar Tuğrul Alp gidecekti. Gitti de. Gündoğdu'nun kesesini kuşağına sokup, yeşil sarığını başına geçirip, cübbesinin altına kılıcını yerleştirip gitti...

Edirne gelecek günleri bekliyordu.

*

Gündoğdu, kucakladığı iri bir taşı Hüseyin Usta'nın gösterdiği yere korken Kalfa İbrahim Ağa yanına sokuldu:

- Garip, dedi, seni bir adam görmeye gelmiş! Galiba Kazasker Şeyh Bedreddin'in müritlerinden olacak. Belki de alıp götürürler. Diretme, diklenme, yumuşak davran. Şimdilik elden bir şey gelmez!

İleride, şadırvanın kenarında siyah sakallı, üşüyormuş gibi cübbesine bürünmüş birisi duruyordu. Gündoğdu yaklaştı ona:

- Buyur, dedi, beni istemişsin!

- Börklüce Mustafa Ağa'ya karşı koyan ne olduğu belirsiz adam sen misin?

- Karşı koymak mı? O kadarını bilmem. Yalnız burada Börklüce Mustafa'yla bir süre konuşmuştuk!

- Öyleyse peşim sıra gel. Seni Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin efendimiz ister.

Gündoğdu bir an düşündü. Arkasında duran İbrahim Ağa ile Hüseyin Usta'ya baktı. Hüseyin Usta başıyla gitmesini işaret ederken, İbrahim Ağa:

- Ne mutlu, dedi, hiç kimseyi huzuruna kabul etmeyen şeyh hazretleriyle görüşmek her kula nasip olmaz.

İbrahim Ağa'nın hafifçe dudakları titriyordu, hattâ rengi biraz da sararmıştı. Sözleriyle düşünceleri arasında açık bir fark olduğu anlaşılıyordu.

Gündoğdu başını önüne eğdi, sadece:

- Hazırım, dedi, gidelim! Kalfam destur verdikten sonra elbette şeyhi ziyaret ederim.

Edirne, fırtınadan evvelki kararsız havaya benziyordu. Halk yer yer toplanmış konuşuyor, yanlarına yabancı birisi sokulursa hemen susuyordu.

- Yaşa! Koyun Musa Ağa! Çok yaşa!

Bir adam geçiyordu yoldan, bir kısım halk alkışlıyordu onu. O da atının üzerinde gerdan kırarcasına selâm veriyor, hayatından çok memnun görünüyordu.

- Yaşa! Sultanımız Musa Çelebi'nin sevgisini kazanmış, Tuğrul Alp gibi bir satılmışı paralamak üzereyken elinden kaçırmış Koyun Musa Ağa, dünya durdukça dur!

Şeyhin evine yaklaşıyorlardı. Koyun Musa sanki onları takip ediyormuş gibi arkalarından geliyordu. Gündoğdu ne onu görmek, ne de "Yaşa" seslerini işitmek istiyordu. Üzüldüğü, hattâ hayret ettiği bir şey varsa nereye giderse gitsin, ne yaparsa yapsın Tuğrul Alp'ın hep karşısına çıkmasıydı. Kendisi olmasa bile adı önüne seriliyordu!

- Yaşa, yaşa! Satılmış Tuğrul Alp'a bile Çatalca'nın İnceğiz'inde de meydanı boş bırakmayan Koyun Musa Ağa, sen çok yaşa!

Gündoğdu kulaklarını tıkadı, yanlarına iyice sokulan Koyun Musa Ağa'ya bakmamak için başını çevirdi. Fakat yanındaki mürit yerlere kadar eğilirken onu dürtmüş, ağayı selâmlamasını istemişti. Birden ince, fakat hırçın bir ses işitildi:

- Yazıklar olsun! Çobanlıktan gelip ağalığa yükselen Koyun Musa gibileri kahrolsun! Hepsi yalan; Tuğrul Alp onu bir vuruşta yere yıktı. O, kim oluyor ki, Tuğrul Alp gibi bir bahadıra karşı çıksın? Musa Çelebi'nin verdiği paralara bu cahil, bu şımarık herif asla lâyık değildir! Serhat boylarında bunca yıl kan akıtıp ter döken, Türk'ün şerefini yükselten gazilerin mallarını ellerinden alıp bunun gibi ne olduğu belirsizlere dağıtmak reva mıdır?

Ortalık birden karıştı. Koyun Musa'yı alkışlayanlar, durmadan bağıran genç ve güzel bir adama doğru koştular.

Gündoğdu bir an gözlerine inanmak istemedi. Titredi; bütün geçmişi önüne serildi, sanki altında ezildi.

Bu adam, bu yakışıklı, hiddetli, yine de bakışlarında üzüntülü bir hayatın izleri okunan bu adam, Ahi Çelebi'den başkası değildi! Ahi Çelebi; Fatma'nın ağabeyisi, Hacı İvaz Paşa'nın oğlu, şair Ahi Çelebi oradaydı işte!

Ahi Çelebi herhalde Gündoğdu'yu görmemişti. Parçalayacaklar, ezeceklerdi onu! Ona yaklaşmak, onu korumak gerekti.

Belki de Gündoğdu yıllardan beri ilk defa kılıcını aradı. Hattâ bundan yıllarca evvel Hacı İvaz Paşa'nın kendisine uzattığı o kılıcın özlemini çekti!

Şuuru durmuştu. Türk edebiyatına "Ataî" adıyla ölmez eserler kazandıran şu tertemiz insanı, kudurmuşçasına saldıranların karşısında yalnız mı bırakacaktı?

Midesi bulanıyor, başı dönüyordu.

Farkında olmadan koşmaya başladı.

- Şeyh Bedreddin Efendimizin de yakini olan Musa Ağa'yı kötüleyen şu gidiye vurun!..

Yumruklar kalkmış, palalar sıyrılmış, kamalar uzanmıştı. Gündoğdu kalabalığı yardı; baktı, gördü, durdu, rahatladı.

Ahi Çelebi, yalnız değildi; bir kısım halk da onun tarafına geçmişti. Saldıranlara karşı koymuşlardı.

- Kim bu adama el sürerse parçalarız...
- Doğru söyler!
- İş, gazilerin malını alıp ona buna dağıtmak değildir!
- Kim bizim derdimize derman olacak?
- Harpten, kavgadan bıkmışız!
- Bunca dökülen kanın hesabını kim verecek?
- Türk'ü Türk'e düşürmek caiz midir? Birleşmek yok mudur?
- Türediler keyif sürerken çoluğumuzun çocuğumuzun rızkını kim sağlayacak?
- Asla şiddet ve zorbalık istemeyiz!

Karşı taraf yılmıştı galiba. Bir an sessizlik oldu; yerde boğuşan birkaç kişi bile durakladılar.

Yeniçeri Ağası Hasan Ağa geliyordu. İşte o sırada Ahi Çelebi ile Gündoğdu göz göze geldiler. Bir şimşek çaktı sanki... Hisler doludizgin alevlendi; Gündoğdu yanıp tutuştuğunu sandı.

- Sen! Yaşıyor muydun? Kim seni bu hale soktu? Ben neler yapmışım yarabbi? Ne felâket! Dur, gitme, konuşalım! Konuşalım!

Gündoğdu kaçıyordu. Dişleri birbirine vuruyordu, yine de Ahi Çelebi'nin arkasından gelen sesini işitiyordu.

Çok büyük bir hata işlemişti. Ahi Çelebi'ye sokulmaması, ona gözükmemesi gerekti. Şuursuz bir davranıştı bu, düşünce ve mantığın sustuğu bir ana esir olmuştu. Şeyh Bedreddin'in konağından içeri girecekken bile hâlâ kendinde değildi.

Ahi Çelebi'yi görmek, onda geçmiş günlerin dostluğunu bulmak, Fatma'yı en acı bir şekilde bir kere daha hatırlamak demekti.

Hayret ediyordu; bunca yıl sonra, hayat ondan birçok şey alıp götürmesine rağmen, Ahi Çelebi en sıkışık bir anda bile onu tanıyıvermişti. Hacı İvaz Paşa da Çubuk Ovası savaşı sırasında yakasına yapışıp kendisine nefretle bakmamış mıydı?

Ahi Çelebi, "Sen yaşıyor muydun?" diye haykırmış. "Ne felâket, ben neler yapmışım yarabbi?" diye inlemişti.

Hacı İvaz Paşa ise, "Git buradan," demişti ona, "lânet olsun..."

Kader, görünmeyenin gerisinde de Gündoğdu'nun hayatını yaşıyordu. Şimdilik oraya varmak, gerideki oyunun içine girmek, onu anlamak hemen hemen imkânsızdı.

- Şuradan yürü! Çiçekleri ezeceksin! Ayakta mı uyuyorsun?

Şeyhin müridi hiddetli görünüyordu. Belki de böyle perişan ve bütün gücünü yitirmiş birisini şeyhin yanına götürmenin mânâsını anlayamıyordu.

Şeyhin konağı oldukça büyüktü. İçinde bulundukları avlu bakımlıydı. Renk renk çiçekler, ağaçlar, yeşillikler insana huzur verecek şekilde yerleştirilmişti bahçeye. Esasen bütün Edirne evlerinin bahçelerinde çiçek bulunur, Edirneliler çiçeğe çok değer verirlerdi.

Edirne evlerinin tavanlarının çoğunda rengârenk çiçekler, nakışlar vardı. Evlerin etrafında, taş veya tuğla döşenmiş, duvarlarla çevrili üstü açık avlular bulunurdu.

Şeyh Bedreddin'in konağı da böyleydi. Odalar, avluya karşıydı. Mutfak, çamaşırlık ve kiler avlunun başka tarafındaydı.

Avlunun ortasında ayrıca özel bir köşk göze çarpıyordu. Sağda, içinde çok zarif bir çeşme bulunan selâmlık bahçesi vardı. Avlu koyu renkte kayagan taşıyla döşenmişti. Karşıda harem bahçesine giden kapı göze çarpıyordu.

- Şuradan geç, pabuçlarını çıkar; şeyhin huzurunda eğilmeyi asla unutma.

Küçük köşkten içeri girdiler, iç kapının önünde duran başka bir adam Gündoğdu'ya yiyecekmiş gibi baktı.

Gündoğdu'nun aklına yine Ahi Çelebi geldi; Ahi Çelebi Edirne'de ne arıyordu, niçin hayatını tehlikeye sokarcasına bağırmak ihtiyacını duymuştu? Tuğrul Alp'ın da Edirne'de olduğunu biliyor muydu?

- Şeyhimizin huzurundasın... Behey gafil; daha ne oyalanırsın? Yat yere!

Gündoğdu yere yatmadı, sadece baktı ve ağır ağır yürüdü.

Karşıda bir sedirin üzerinde Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin oturuyordu. Yanında bir tesbih duruyordu. Kırşehir'den bu yana geçen zaman içinde şeyh biraz daha yaşlanmış, biraz daha zayıflamış gibiydi. Sakalı uzamıştı. Pencereleri örten kalın perdeler odayı iyice loşlandırdığı için Gündoğdu şeyhteki değişikliği, yüzündeki çizgileri iyice seçemiyordu.

- Müritlerime iznim vardır; dışarıda dinlensinler. Şu yabancı ile biraz yalnız konuşmak isterim!

Müritler başlarını önlerine eğip geri geri yürüyerek çıkıyorlardı. Odadaki ağır hava, etrafı kaplayan derin sessizlik Gündoğdu'yu yavaş yavaş etkiliyordu. Yine de heyecansız, yine de meraksızdı. Hattâ korkmuyor, en ufak bir endişe dahi duymuyordu.

- Şöyle otur yabancı! Börklüce Mustafa'dan, Edirne şehrinde olduğunu öğrenince Kırşehir'de bize inanmayan dervişin, o zamandan bu yana inançlarında ne gibi değişiklik olduğunu öğrenelim dedik. Çünkü o zaman dahi anlamıştık ki, karşımızdaki insan okumuş, düşünebilen, şer ile hayrı ayıran, bu toprakların haline üzülen bir kişidir! Çok dolaşır, görür, bilir! Yalnız kararsızdır, yapıcı değildir. Hâlbuki biz kıymetleri değerlendirmek isteriz.

Şeyh Bedreddin sustu, karşısındakini derin derin süzdü. Acaba yanılmış mıydı? Şu çökük, çelimsiz, hırpani adam, oturduğu yerden ona, sözlerinden bir şey anlamamış gibi bakıyordu. Üstelik yarık alt dudağını sarkıtıp sağ elini zaman zaman çilli yüzünde gezdiriyordu. Bu sebepten Şeyh Bedreddin, maksadına doğrudan doğruya girmeyi uygun bulacak ki:

- Yabancı, dedi, sen kethüdam Börklüce Mustafa'ya karşı komuşsun, ona ve bana inanmadığını söylemişsin. Bunca kişiyi biz hak

yoluna getirmeye çalışırken sen tuttuğumuz yolun yanlış olduğunu iddia etmişsin. Benimle kendini eş görüp taş taşımamı söylemişsin. Doğru mu?

- Doğru!

- Bir kazaskere böyle hitap ettiğin için cezalanman gerekeceğini hiç düşünmedin mi?

- Düşünmedim!

- Korkmuyor musun?

- Korkmuyorum! Kaybedecek hiçbir şeyim yok benim.

- Sana bir molla yardım etmiş, hattâ Börklüce'yi bile yaralamış! Onu tanıyor musun?

- Tanıyorum.

- Kimdir? Şu anda nerdedir?

- Söyleyemem. Gitti. Nereye gittiğini de bilmem.

- Yeniçeri Ağasıyla, seni kurtaran molla arasında bir yakınlık var mıydı?

- Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'yı yeni gördüm! Onunla asla konuşmuşluğum yoktur. Gerisi de beni ilgilendirmez.

Şeyh Bedreddin'in sakalı titriyordu. Yahut Gündoğdu bu loş odada öyle sanmış olabilirdi. Perdelerin hafif hafif kıpırdanışı, tavandaki çiçek resimlerine ışıkların sürünüşü, halıların ve sedirin üzerinde gölgelerin yatışı, bu odadaki insanların şekilleriyle birlikte zaman zaman ruhlarını da değiştiriyordu sanki.

- Börklüce Mustafa hata etmiş, hırsa kapılmış; kendisine böyle söyledim. Sana yardım eden mollanın ise kimliğini öğrenmesek de olur. Maksadımız seninle sohbet etmek, seni inandırmak, dolaştığın yerlerde fikrimizi yaymanı sağlamaktır. Beşer böyle kurtulur; beşerin başka türlü kurtulmasını şimdilik düşünemeyiz. Beni dinle ve fikirlerini hiç çekinmeden söyle yabancı. Nice inanmayanlar, günün birinde tarikatımıza girmiş, bizimle birlik olmuştur. Şimdi sayılamayacak kadar çok müridimiz vardır. Tire, Bursa, Konya, Aydın, Sakız ve Girit'te yaşayanlar bir işaretimizi bekler. Deliorman halkı yolumuzu gözler! Sen benim *Varidât*'ımı okudun mu?

- Okumadım.

- Doğuşlar, Tanrı tarafından kalbe doğan sözler demektir "Varidât". Meclislerde konuşmalarımı, zaman zaman söylediklerimi, inançlarımı müritlerim bir araya getirdiler. Arapçaya çevirdiler.

Adını da *Varidât* koydular! Onu okusan şayet beni büsbütün anlayacaksın! Arapça biliyor musun?

Durdu, düşündü; karşısındakinin direnmemesine, cevap vermemesine rağmen hâlâ kendisinden uzak olduğunu anladı. İnandıramamış olmanın ezik acısını yaşadı, yine de devam etti:

- Bilir misin yabancı; dinin, cahilce tefsir ve müdahalelerle yanlış anlaşıldığına ve hattâ yanlış tatbik edilmekte olduğuna ne kadar üzülürüm?

Gündoğdu o zaman başını salladı ve şeyhe hak verdi.

- Doğru, dedi, din oyuncak edilir!

- Ben hiçbir zaman taklitçi bir ulema olmadım! Esasen şeyh Ekmelüddin'den ders aldıkça tasavvufa karşı daha büyük bir hasret duymaya başlamıştım. Evvelce dervişlere hoş gözle bakmaz, sofileri hiç sevmez, onları dinden ayrılmış kişiler sanırdım. Hâlbuki şimdi tasavvufa âşığım, dervişleri seviyorum. Yalnız dervişleri değil, herkesi derin bir şefkatle seviyorum. İslâm inanışının tasavvuf üzerine kurulmasını doğru buluyorum. Müslümanların ilâhi ahlâk ile beslenmesini arzuluyorum. Doğru yol budur. Mısır şehzadesi Berkuk oğlu Ferec'e hocalık yaptığım zamanlarda bile hep bu düşüncelerimi ona aşılamaya çalıştım. Ömrüm daha ne kadar devam eder; bunu ancak Ulu Tanrı bilir. Lâkin Bayezıd Han oğlu Musa Han'a şimdilik hizmet etmekle beraber masum ve zavallı halkın iyiliği için de durmadan çalışacağım.

Şeyh Bedreddin tekrar sustu. Geniş omuzlarını oynattı, burma sarığını düzeltti, beyaz ve uzun sakalını sıvazladı. Gözlerinde yakıcı bir kuvvet vardı, yine de karşısındakini tam mânâsıyla etkisi altına aldığına kani değildi:

- Hastayım, diye içini çekti. Yüreğim kan ağlar. Devletimiz de hastadır. Onun ilâcını ben biliyorum. Biraz evvel işaret ettiğin gibi din ve devlette değişiklik yapmak gerektir. Umumî ahlâkın ıslahı hususunda asla şiddet taraftarı değilim. Bunu Sultan Musa'ya anlatamadım. Zorlamak, insanı iyilik yerine fenalığa sürükler. Bunun için yumuşaklığı elden bırakmamalı, ikna ile gerçeği öğretmelidir. Ben hayatın her türlü cilvesini gördüm, heyecan nöbetini geçirdim. Şimdi ıstırap çekiyorum. Kimsenin aç kalmasına gönlüm razı değil! Şu halimizi bir düşün; çelebiler dahi birbirinin kanına girmekten öteye geçemezler. Zulüm üzerine kurulmuş bir idarenin emirleri-

ne uymak, onu hoş karşılamak asla caiz değildir. Saray, Yeniçeri ve savaş hep zulüm eseridir. Tekkeler ve âlimler dahi görevlerini unutup zulme, fakir halkı soymaya yönelmiştir! Zaman-ı saadette, halifeler seçilerek devletin başına geçerdi! Bu ibret alınacak bir husustur. Herkes tam bir hürriyet içinde yaşamalı, komşusunun meslek ve mezhebine saygı beslemeli, kimse kimseden malca üstün olmamalıdır. İşte bizim mezhebimizin temeli; kanaat, müsavat ve mal birliği üzerine kurulmuştur. Anlıyor musun beni yabancı?

Şeyh Bedreddin gittikçe açılıyordu. Karşısındaki şu zayıf ve sönük adam ne şekilde görünürse görünsün onda büyük bir cevher seziyordu; eğer anlaşırlarsa, onun kendisine en büyük yardımcı olacağına kaniydi.

- Abdülkadir Geylânî, "Ey dünyanın insanı, dünyadan sakın." demiştir. "Dünya seni mahv ve helâk edecek. Dünya öyle bir nikâhlıya benzer ki, nikâhlısından başka herkese meyleder. Sana ikbal gösterdiğini sandığın anda dahi hemen senden yüz çevirir." Ben şimdi diyorum ki, dünya için ölmeyecekmiş gibi, ahret için de hemen ölecekmiş gibi çalış. Ayrıca fakir olma; fakirlik dünya ve ahirette yüz karasıdır. Benim, kanaat et derken, bir lokmaya dahi muhtaç ol demediğimi anlamışsındır. Kanaatten maksadım, ihtiras ve ihtiyaçları mümkün olduğu kadar kesmektir. Şunu da unutma ki yabancı, aramak arzusu beşerin tabiatında gizlidir. Arayın, hep arayın. Günün birinde benim bıraktıklarımın ötesine geçin. Söyle bana, sen de böyle bir konakta oturmayı, han köşelerinde sürünmemeyi, herkesin malı kadar malının olmasını istemez misin?

Dışarıda gün akşama dönmüştü. Şeyh Bedreddin'in sesi, gittikçe loşlaşan odada dalgalana dalgalana uzaklaşıyor, dönen güne uzanıyordu...

Gündoğdu kıpırdadı. Günün olaylarından, hattâ geçmişin en acı hatıralarına kadar her şeyi yavaş yavaş omuzlarından atmış, içinde bulunduğu ana dönmüştü. Zihni hiç karışık değildi; şeyhi derinlemesine olmasa bile, yine de görebiliyordu.

- Kırşehir'de de söylediğim gibi, artık size cevap vermenin sırası geldi. Evet, size inanmıyorum; sözleriniz şuur altı bir inançtan da gelse, devletin ve halkın perişanlığını iyice görseniz de, onları düzlüğe çıkartacak yol, hastaya verilecek ilâç bu değildir!

- Değil midir? Bana neden inanmazsın? Ben ham bir sofu değilim. O kadar ki, kıyametin eski kitapların aksine değil hicretin üçüncü yılında kopacağına, daha binlerce yüzyıl geçse bile, ne mehdinin geleceğine, ne de kıyamet olacağına kaniyim. Kıyamet kişilerin içindedir; o fakir ve sefil halkın içinde... Ayrıca Peygamberimizden evvel insanlar nasıl kendi yaptıkları putlara kendileri tapmışsa, şimdi de vehimlerinin meydana getirdiğine tapmaktadırlar. Allah gerçeği ortaya çıkarmamıza izin verirse, insanlar o zaman hakka esasından taparlar. Seni affediyorum, yabancı! Anlat, durmadan anlat ki, sözlerinin, düşüncelerinin boşluğunu öğrenesin! Yetersizsin çünkü! Ne yapmak istediğini bilmiyorsun. Okumuşluğun var; fakat maksadının dahi farkına varamamışsın!

Ok yaydan galiba kopacaktı... Gündoğdu, bozuk düzen giden hayatını belki de burada bırakacaktı. Bir hiç olarak gözlerini kapamanın acısı şimdiden çöktü içine. Tuğrul Alplar, Fatmalar, Döndüler, Ahi Çelebiler, İvaz Paşalar hep geride kalacak, çalkalanan Türk milletinin ise nasıl bir limana sığındığını asla bilemeyecekti.

Tatar askerlerinden yumruk yiyebilirdi, yörükler onu dövebilirdi; hiç umursamazdı bunları. Kendisine aitti çünkü. Fakat ne yazık ki şimdi koca bir kütleyi sele boğacak bir bulut dolaşıyordu tepesinde.

- Siz bâtınî misiniz, diye sordu, bâtınî misiniz?

- Anlamadın mı yabancı? Ben seni bilgili sanmıştım. Evet, bâtinîyim!

- Öyleyse Türk'ün kaderine daha olumlu yol çizin! O hasta dirilmeli, güçlenmelidir; her şeyden evvel de dinlenmeye ihtiyacı vardır.

- İyileşecek! Benim dediğim yoldan!

- Sizin gösterdiğiniz yol Türk'ü felâkete götürür! Kana boğar etrafı.

- Kan dökmek taraftarı olmadığımı söylemiştim sana yabancı. Benim fikrim ilâhi adalettir.

- Bu, sizin fikriniz değil. Siz bu sahada ilk değilsiniz. Hicri 215 yılında Haricîlerden Bâbek herkese müsavat ve hürriyet dağıtmaya kalkmıştı. Öyle ki, kadınlar dâhil, her sahada ortaklaşmayı ileri sürmüş, malı mülkü ortadan kaldırmıştı. Bundan da eskisi vardır; İran'da Mazdek, ana ve hemşirelere kadar zinayı helâl kılmış, mal birliğini uygun bulmuş, savaş ve vatan sevgisi aleyhinde dahi bulunmuştu... Siz Bâbekiyye mezhebinden altıyüz yıl sonra, sadece kadın-

ları umumun malı yapmanın dışında, aşağı yukarı Bâbek'e benzeyen bir tarikat kuruyorsunuz! Sonunda Bâbek öldürüldü ama, binlerce kişinin ölümüne de sebep oldu! Türk'te, anaya, avrada, kadına aşırı saygı vardır. Türk'te devlet idare eden hatunlar olmuştur. Haset yoktur; Türk'ü Türk'e verin yeter!

Galiba Şeyh Bedreddin'in sabrı tükeniyordu. Bu adamı karşısına alıp konuşmaktan pişman olmuşa benziyordu. Onun hiç böylesine karşı koyacağını sanmamıştı. Aksine yumuşayacağını, kendisine çok yararlı bir mürit olacağını ummuştu. Sesine bir yumuşaklık vermeye çalışarak:

- Çok şey biliyorsun yabancı, dedi, hoşlandım senden. Yine de eksik okumuşsun; olayları kavramasını derinlerine inmesini pek beceremiyorsun.

- Ben mi? Size bir şey daha söylemek isterim. Demincek bâtınî misiniz diye sorduğum zaman bunu da benim anlayışsızlığıma verdiniz. Hâlbuki sizin bâtinîliğiniz bile başka türlü. Bâtinîler, Kur'an'ın iç yüzü anlaşılırsa, dış görünüşün kalkacağına inanan kimselerdir. Fakat siz inançlarınızla çelişkiye düşüyorsunuz. Çünkü ayrıca zâhire bakıp fetvalar yazıyor, yeniden dünya nizamı kuruyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, sizdeki tasavvuf, Mevlâna'daki gibi imânla, aşkla dopdolu olan, varlığını yokluğa değişen, aşk içinde yok olan bir insanın tasavvufu değil. Aşkla menzil aşılacağını söyleseniz bile akıldan kurtulamıyor, imanınızdan çok akıldan ilham almaya kalkıyorsunuz. Bektaşîlerde olduğu gibi de değilsiniz; devlet yönetmeye kalkışıyorsunuz, hiç Türk törenlerine değer vermiyorsunuz. O kadar ki, Türk dilini bile bir kenara fırlatıp *Varidât*'ınızı Arapça yazdırmışsınız.

Gündoğdu'nun gözleri dönmüştü, konuştukça boyun damarları şişiyor, yüzü gittikçe sararıyor, alnı kırış kırış oluyordu.

Şeyh Bedreddin artık yerinde duramaz olmuştu. Nitekim ellerini dizine vurdu:

- Bitti mi, diye sordu; sabrımın ne kadar fazla olduğunu gör ki, beni anlayasın, bilgin olmanın anlamını öğrenesin?

- Şeyh! Siz okumuş, bilgili, zeki ve ârif bir insansınız. Bu sebepten, Timur'un Anadolu'yu yağmalayışı, Osmanoğulları'nın birbirlerine düşüşü, Türk'ün her türlü yaşayışındaki, aileden ticarete, açlığa, sefalete, cehalete kadar çöküntüsü şuur altı inancınızı kuv-

vetlendirse bile aklınız sizi durdurmalıydı! Hâlbuki siz, konuşmamızın başında cehalet devirlerinden dem vurup, "Allah elbet gerçeği meydana çıkarır, o zaman da insanlar hakka esastan tapar." dediniz. Sanmam ki bu sözleriniz, hasretini duyduğunuz bir devrin ifadesi olsun! O gerçek size göre sizsiniz! Yani siz, insanları kendinize taptırmak istiyorsunuz!

Odada sanki bir çığlık koptu. O sırada ellidört yaşlarında olması gereken Şeyh Bedreddin Mahmud'un bu feryadı Gündoğdu'yu ayıltıverdi:

- Sus! Küstah! Sen kiminle konuştuğunun farkında mısın? Atın dışarıya, ezin bu adamı!

Gündoğdu sonunun yaklaştığını anladı. Nedense aklına Tuğrul Alp geldi; onun zırhlara bürünüşü, kılıcını havaya kaldırışı, dudaklarını yana doğru kıvırarak gülüşü, hatta küfredişi gözlerinin önünde canlandı. İlk defa Tuğrul Alp'ın hasretini çekti. O zaman Gündoğdu ölmek istemediğini anladı. Ölürse geride bırakacağı evlâtlarının perişan halini acı acı düşünen bir annenin üzüntüsü vardı onda. Gündoğdu ne kadar çırpınırsa çırpınsın, yaşamanın, görmenin, Türk'ün huzura, kendisine kavuşmasının özlemini duyuyordu.

Fakat Tuğrul Alp yoktu; Tuğrul Alp bu köşke giremezdi. Tuğrul Alp kim bilir nerelerdeydi şimdi?

Odaya bir yığın insan doldu. Hepsi hiddetlerinden adeta yerlerinde duramıyorlardı.

- Yakalayın şu kâfiri!

Onu kıskıvrak kavradılar. Kolunu büktüler, başını koltuk altına aldılar, ensesine bir yumruk indirdiler. Belki on kişi kadar vardı. Konuştuklarına pişman değildi. Hattâ memnundu. Rahatlamıştı. Yine de şeyhe bir meydanda, halkın huzurunda cevap vermeyi isterdi.

- Durun! Salıverin gitsin bu meczubu! Onu öldürmekle kimseye hayır gelmez. Kanının bir damlasının bile üzerimize sıçramasını istemem! Ben Simave Kadısıoğlu Kazasker Şeyh Bedreddin Mahmut! Sultan Musa'nın dahi rüyasına giren, kapıma gelen nice ulemanın sualine cevap veren, halkın katında en yüksek mevkii olan ben, bir gariple bir olamam! Ona Tanrı lâyığını verecektir. Salın yoldaşlarım!

Şeyh Bedreddin'in sesi gittikçe yavaşlıyordu. Son kelimeyi söylerken sanki sönecekti!

Gündoğdu olan bitenlerin artık farkında değildi. Sadece boğazını sıkan bir kolun, tepesine inen yumrukların altında sürüklenmekte olduğunu anlıyordu. Çırpınıyordu, o da vuruyordu.

Sokaklardan geçirdiler onu, beline durmadan tekme indirdiler, sonra birkaç kere sallayıp Tunca'ya fırlattılar.

Tunca sarı sarı akıyordu. Tunca pütür pütürdü. Galiba birisi daha vardı. Gündoğdu'nun yanında; onu kolundan tutmuş kıyıya doğru çekiyordu.

Gündoğdu kavak ağaçlarının dibinde gözlerini açtığı vakit karşısında kalfa İbrahim Ağa ile Ahi Çelebi'yi gördü...

*

Külâhı şeyhin evinde düşmüştü. Pabucunun bir teki sokakta kalmıştı, öteki tekini de sular alıp götürmüştü. Hemen elini kuşağına attı, para kesesini yokladı; duruyordu. Tuğrul Alp'a verdikten sonra henüz borcunu ödeyip Fatma'nın yüzüğünü alacak kadar para biriktirememişti. Fakat artık Edirne'de kalamazdı. Ne cami inşaatında, ne de diğer bir yerde çalışırdı. Elbet başka bir şehirde iş bulurdu.

Hemen doğruldu, ıslanan elbiselerine, yüzüne yapışan çamurlara aldırmadan:

- Ben gidiyorum, dedi, hakkınızı helâl edin!

Ayağa kalktı, sendeliyordu. Çamurlu sular üzerinden akıyordu. Karşısındakiler de ıslanmıştı. Onların da üstü başı çamur içindeydi. Kalfa İbrahim Ağa şaşırmıştı, ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Ahi Çelebi galiba ağlıyordu. Halasının oğlunu böylesine perişan, böylesine zayıf ve çökük görmek, bu hassas adamı temelinden sarsmıştı belki de.

- Beni tanımadın mı kardeşim? Nereye gidiyorsun?

- Seni mi? Gidiyorum. Gördün halimi. Hiç istemezdim! Sakın acıma bana! Affet de demeyeceğim! Ama er veya geç Fatma'yı bulacağım! Yaşıyor Fatma, inanıyorum buna!

- Fatma'yı mı bulacaksın? Sen! Hayır. Arama bir daha Fatma'yı! Evvelâ babama gideceğiz, Hacı İvaz Paşa'ya! Sonra konuşacağız seninle. O kadar karışık ki! Korkuyorum. Öp beni Daim!

- Daim mi? Böyle bir kimse yok karşında senin! Yanılıyorsun. Hastayım, üşüyorum. Gidip yatacağım. Dinlenmem, düşünmem

gerek... Bir daha bu ismi söyleme! Sen iyi bir insandın. Dayıma hiç bahsetme benden; kimseye, hattâ Tuğrul Alp'a bile.

- Tuğrul Alp mı dedin? Onu tanıyor musun? Nasıl olur? Biliyor musun her şeyi yoksa?

- Biliyorum!

- Neyi? Çabuk söyle!

- Tuğrul Alp'la istemediğim halde sık sık karşılaştım. İyi adam, güçlü adam! Cesur ve fedakâr. Yine de adımı söylemedim; beni, kim olduğumu bilmiyor. Ondan, senin ve dayımın haberlerini aldım. Bir kere de sizleri Kırşehir'de gördüm. Gizlendim.

- Demek Tuğrul Alp'ın bahsettiği garip sensin?

- Hacı İvaz Paşa'yla bundan yıllarca evvel Ankara Savaşı sıralarında karşılaştım. Timur Bayezıd Han'ı yenmişti. Mehmet Çelebi kaçıyordu. Dayım beni görünce yakama yapışıp "Git buradan!" dedi. Görüyorsunuz ya yapacak bir şeyimiz kalmadı bizim; birbirimizi unutalım Ahi!..

-Demek babam senin yaşadığını biliyordu; halbuki bundan hiç bahsetmedi bana. Yine de varacağız onun yanına. Çünkü sen artık hayattasın! Sonra durumumuz da çok karışık. Bu son şansımız olacak. Bir daha yenilirsek şayet Türk dünya yüzünden silinir. Yardım etmek istemez misin? Bir de... Anlatmam gerek. Onu!

Ahi Çelebi gittikçe sararıyordu. Ahi Çelebi bıçakla elleri doğranmış gibi acıyla kıvranıyordu. Ahi Çelebi çok perişandı; yılların ağırlığı şimdi daha fazla omuzlarına çökmüştü. Adeta korkunç bir hal almıştı.

- Buraya, sözde yeni yapılan camiyi görmek için geldim. Asıl maksadım Edirne'de olup bitenleri öğrenmek, Tuğrul Alp'tan haber almaktı. Koyun Musa'yı alkışladıklarını görünce dayanamayıp bağırdım. O sırada sana rastladım. Kalfa İbrahim Ağa da seni takip ediyormuş. Hep beraber bekledik. Bana Börklüce Mustafa'ya nasıl karşı koduğunu anlattı. O zaman heyecanım büsbütün arttı. Nihayet tekme, yumruk indirerek seni dışarı çıkardılar. Tunca'ya attılar. Hemen suya atladık, talihimiz yardım etti; kurtuldun. Fakat...

Gündoğdu ne kadar hislerinin altında ezilirse ezilsin, ne kadar meraklanırsa meraklansın, Ahi Çelebi'yle konuşacak cesareti ve hatta yakınlığı duyamıyordu. Dirilen bir ölüydü o, belki de dirilmeyi hiç istemiyordu.

- Anlatma daha fazla, dedi, hiç faydası yok. Ben artık senin nazarında kardeşinin kocası değilim. Bundan sonra, sen de bana cesaret ve ümit veren, benimle duygularını paylaşan, yardımını esirgemeyen Ahi olamazsın. Bizi birleştiren ipler koptu. Ne kadar çalışırsak çalışalım eski yakınlığı duyamayız birbirimize karşı. Şayet bir gün Fatma'yı bulursam, onu içine düştüğü âlemden çıkartabilirsem, belki geçmişin gölgesine sığınmak ihtiyacını duymadan, yeni bir dostluk kurabiliriz.

- Şimdi?

- Gidiyorum!

- Bize yardım etmeyecek misin?

- Hayır!

- Fatma hususunda başka bir şey bilmiyor musun?

- Hayır! Yalnız onu satmışlar; Şam'da! Kimin satın aldığını öğrenebilsem, işim kolaylaşacak! Gerekirse o adamın emrinde yıllarca kölelik yaparım; Fatma'yı azat ettiririm, rahatlarım! Yalnız şunu bil ki, Timur Sivas'a saldırırken sırf Fatma için geri dönmüştüm. Olmadı, beceremedim, kurtaramadım eşimi.

Ahi Çelebi diz çöktü; gözyaşlarını belli etmemek için elleriyle yüzünü kapattı.

Şehirden uğultular geliyordu; kaynayan bir kazandı Edirne...

Bir an Gündoğdu, Ahi Çelebi'nin yanına oturmak, ellerini yüzünden çekmek, onunla birlikte doya doya ağlamak istedi. Bunu da yapamadı. Sadece Kalfa İbrahim Ağa'ya sokuldu:

- Hoşça kal ağa, dedi. Türk'e yeni bir eser kazandırırsınız. Var olun! Şu karışık anda bile sanat için çırpınanlara ne mutlu! Ne yazık ki, benim bir faydam dokunmadı; birazcık anlardım bu işlerden.

Sustu, düşündü ve ilâve etti:

- Bir de Şeyh Bedreddin'e dikkat edin. Simave Kadısıoğlu günün birinde bir sel gibi taşarsa karşısında tutunmak çok güç olur.

İbrahim Ağa, ne yaptığının farkında olmadan eğildi. Gündoğdu'nun ellerini kavradı, boğulurcasına:

- Yolun açık olsun Daim Bey, dedi, seni şimdi tanıdım! Daim Bey! Elbet günün birinde her şey düzelecek!

- Düzelecek! Doğru düzelecek!

Konuşmadılar artık. Yine Gündoğdu'nun önünde, uçsuz bucaksız dağlar, ovalar uzanacaktı. O ise yürüyecek, hep yürüyecekti.

*

Rumeli'nden bir süre uzaklaşmadı. Ardından koşan olaylardan sıyrılamadı. Döndü'yle beraber yürüdü. Durdu, dinlendi, seyretti. Hem Kara Tatar'ı aradı, hem de tarihin bir acı hatırasını daha yudum yudum içti.

- Mehmet Çelebi geliyor!

Köylüler karşıdan karşıya birbirlerine böyle sesleniyorlardı. Bahar henüz yüzünü göstermişti. Trakya ovası yine yeşile boyanmıştı; başaklar baş kaldırmıştı. Tarlalarda çalışanlar, arabasını sürenler, mandasını sağanlar doğrulmuşlar, ufukları, ovaları seyre başlamışlardı.

- Mehmet Çelebi geliyor!

O sırada Gündoğdu Kırkkilise'nin (Kırklareli) Vize kasabası civarındaydı. Al, yeşil sancaklı askerler vardı karşıda; otuz binden aşağı değildi. Tekbir sesleri etrafa yayılıyordu. Atların kişnemesi, binlerce ayağın meydana getirdiği vahşi hışırtı ürperti veriyordu insana. Mehmet Çelebi üçüncü defa Musa Çelebi'nin karşısına çıkıyordu.

Mehmet Çelebi'nin ordusu bu sefer kuvvetli ve azimli gözüküyordu.

Bir köylü yanlarına sokuldu:

- Kaçılın, dedi, ne ararsınız burada? Ezileceksiniz!

- Ezilecek miyiz? Doğru, ezileceğiz!

- Çekilin öyleyse! Görmez misiniz; Musa Çelebi'nin Kara Halil Bey emrindeki öncüleri Mehmet Çelebi'ye karşı çıkarlar.

- Ya Musa Çelebi? O, nerede?

- Gözükmüyor! Allah Türk'ü korusun!

Köylü hemen uzaklaştı. Onlar da küçük bir tepeye doğru hayvanlarını sürdüler.

Çatışma pek şiddetli oldu. Ovayı kaplayan askerlerin naraları kulaklara dolarken Gündoğdu gözlerini kapamak ihtiyacını duydu. Fakat yapamadı; yine baktı, yine seyretti. Mehmet Çelebi'yi uzaktan görüyordu. Genç yaşına rağmen ihtiyarlamış, çökmüştü. Yanında Bayezıd Paşa vardı. Hacı İvaz Paşa meydanlarda yoktu.

Bir yeniçeri çorbacısı yanlarına geldi; beraberinde iki de yeniçeri askeri vardı. Terli ve yaralıydı:

- Kimlerdensiniz, diye sordu, hangi tarafı tutarsınız?

- Türküz biz, Türküz!

Çorbacı acısına rağmen güldü:

- İyi cevap, dedi, hadi gidin! Burası er meydanıdır, sana göre değil! Bir de yanına avrat almışsın!

- Er meydanı mı? Bana göre değil mi?

- Öyle!

Gündoğdu'nun kafasına bir gürz indi sanki, yine de tutundu, yine de dayandı.

- Gideriz, dedi, gideriz! Yalnız bir şey sorarsam kızar mısın?

- Sor!

- Hacı İvaz Paşa nerede?...

- Bursa'da kaldı. Subaşılık yapıyor!

- Ya Ahi Çelebi'yle Tuğrul Alp, onlar nerede?

- Onlar da biraz evvel katıldılar bize! Kocamış Evrenuz Bey'den haber getirdiler. Musa Çelebi'yi beyleri hiç tutmaz; hepsi Mehmet Çelebi'yle birlik olurlar. Musa Çelebi'nin yanında Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin ile Mihaloğlu Mehmet Bey'den gayri kimse kalmadı. Zafer bizimdir! İlk hedefimiz Edirne'dir... Hadi varın işinize!

Gündoğdu atına bindi. Döndü'nün de hiç ses çıkarmadan hayvanını sürdüğünü görünce yavaş yavaş uzaklaştı.

- Kaçıyorlar! Vurun! Çevirin! Komayın!

Musa Çelebi'nin öncüleri yenilmişti. Öncü Kumandanı Halil Bey atının üzerinde sallanıyordu.

Edirne yolu açılmıştı Mehmet Çelebilere; Musa Çelebi ise hâlâ ortalıkta yoktu.

İnsan yine de sevinemiyordu. Gündoğdu, kardeşin kardeşle çarpışmasında kolay kolay taraf tutamıyordu.

Gönül devlete hizmet edenin, yararlı olanın kazanmasını istese bile dudaklarda gülümseme gezinemiyordu.

Biraz ileride, ağaçlıklı bir köye vardığı zaman durdu. Önünden atlılar geçiyordu, doludizgin atlılar, Edirne'ye doğru...

- Er meydanıymış, diye söylendi, burası er meydanıymış; bana göre değilmiş!

Söğüt

YİNE yoldaydılar... Bitmek tükenmek bilmeyen yollar önlerinde uzanıyordu.

Edirne ve Rumeli ovaları çok gerilerinde kalmıştı. Şimdi Anadolu topraklarında ilerliyorlardı.

- Gündoğdu Ağam, dedi Döndü, biraz şurada otursak mı?

Gündoğdu hayretle baktı Döndü'nün yüzüne; kızda bir yorgunluk, bir bezginlik vardı. Eski neşesinden hiç eser kalmamıştı. Hattâ zayıflamış, solmuş gibiydi...

- Neyin var, Döndü? diye sordu.

- Heç! Heç bir şeyim yok Gündoğdu Ağam!

- Niye bana "ağam" diyorsun? Ben senin emmin değil miydim?

- He ya! Öyle idin ama, düşündüm taşındım, emmiliği uygun bulmadım. Sen o kadar kocamış değilsin ki! He ya, ağam olsan ne çıkar?

- Yorgun musun?

- Yorgunum! Şu ağaçlıkta dinlensek derim. Dinlensek olmaz mı ağam?

Bursa ovası önlerinde uzanıyordu... Nilüfer çayı yavaş yavaş akıyordu. Şehre çok yaklaşmışlardı. Kalenin önünde, hatta daha uzaklarda bir takım kıpırdamalar seziliyordu.

Gündoğdu atından indi. Döndü'nün gösterdiği ağaçlardan birinin dibine oturdu. Kız da onun yanına geldi.

- Anlat bakalım derdin nedir?

- Heç! Ne olsun ki ağam?

- Niye sallanıyorsun, niye yorgunsun?

- Ben mi?

- Sual sorma da, söyle keyfin neden kaçtı?

- Ne iyi! Benimle ilgilenir oldun sen ağam.

- İlgilenir mi oldum? Hoşuna gidiyor mu?

- Gider ya. Elbet gider. Gönül demişler adına. İstemem mi? Sen bana eğildikçe içim açılır, sen somurttukça içim kararır.

Gündoğdu bir kere daha kıza derin derin baktı. Kız bunalmış gibiydi; yüzü sararıyor, kızarıyor, sonra yine soluyordu. Gözlerinin altı bile morarmıştı. Gündoğdu bir şeyler anlamaya çalıştı. Ummadı, beklemedi, belki de kaçındı:

- Hastalanırsan üzülürüm, dedi, o zaman seni bir yerde bırakmam gerekir.

- Hastalanmam ağam, heç hastalanmam. Hep böyle konuş benle, yeter. He ya ne isterim ki senden başka? Kederlenme sakın; Fatma Hatunu da unut. Unut ya, bulamıyoruz bir türlü. Kara Tatar da yok. Geri döndük işte. Urumeli'nde hiçbirine raslamadık; kuş olup uçtular sanki...

Gündoğdu kıpırdadı, iki insan birden canlanmıştı gözlerinin önünde. Biri saf ve apaydınlıktı, kızıl saçlarını dalgalandırarak ellerini uzatıyordu. Diğeri ise ağzını çarpıtmış, gözlerini alabildiğine açmış, kin ve ölüm taşıyordu.

Gündoğdu bir kere daha karar verdi; vatanı tamamen kurtulup durulmadıkça, yanağı yaralı adamı yakalamadıkça her türlü işkenceye, sefalete, acıya katlanacaktı.

- Ağam! Ne derim bilir misin? Şöyle dizine başımı kosam da, dinlensem. Ben artık geceleri uyuyamaz oldum.

- Bu kadarı da fazla; istersen ağaca yaslan, fakat daha fazla sokulma bana. Aramızda biraz mesafe kalsın.

- Kalsın mı?

- Evet!

- Yazık! Ne yapalım? Ben Fatma Hatun değilim ki! Haklısın, doğru; karın yatar senin dizinde, ben karın değilim ki!

- Sus! Neler söylüyorsun? Tabii karım değilsin! Evlâdımsın benim! Biz iki garibiz, yuvamızdan olmuşuz; kader karşılaştırdı. Şimdi de ayrılamıyoruz. O kadar! Biraz da başka şeylerden bahsetsene. Tuğrul Alp'ı sorsana! Neden artık Tuğrul Alp'ın adını anmaz oldun?

Kız cevap vermedi; belki de ağlıyordu. Gözyaşlarını gönlüne dökercesine bir ağlayış olmalıydı bu...

- Kırdım mı seni Döndü, kırdım mı? Cevap ver bana. Biz iki garibiz dedim sana. Rüzgârın önündeyiz, savruluyoruz. Savrulurken de çarpışırız birbirimizle. Olur bu kadar. Sen aldırma bana; hoş gör!

- Olur emmi! Hoş görürüm emmi! Zaten ne yaptın ki? Yalnız beni bırakma emmi.

- Şimdi yine emmi diyorsun bana!

- Öyle diyorum ya, sen istedin de diyorum...

Gündoğdu doğruldu. Döndü'yü elinden tutup, ayağa kaldırmayı düşündü, fakat birdenbire olduğu yerde, kaldı.

Ova, biraz evvel sessizdi; etrafta hiç kimse yoktu. Terkedilmiş bir ülke gibiydi buraları. Fakat şimdi silâh sesleri ve at kişnemeleri geliyordu. Bağıranlar, küfür edenler vardı. Doludizgin atlılar yaklaşıyordu oldukları yere. Dağınık, perişan atlılar...

- Kaç, dedi, saklan şu ağaçların dibine, hayvanını da çek! Oyalanma! Hiç acımadan ezebilirler bizi şu gelenler. Gözüm kesmedi.

Kendisi de atının dizginlerine yapıştı. Ağaçların arkasına sindiler.

Gelenler Karaman askerleri idi. Şaşkın ve ürkektiler... Kaçıyorlardı. Bursa'dan süratle uzaklaşıyorlardı. Kimisi eğerini bile unutmuş, atına çıplak binmişti. Şalvarları yırtılmış, cepkenleri açılmış, külâhları düşmüştü. En önde Karaman Beyi Mehmet Bey atını çatlatırcasına sürüyordu. Gündoğdu sayıklar gibi kendi kendine sordu:

- Ne işi var bunların burada? Karamanlılarla Osmanlılar dost olmamış mıydı? Bu ne biçim dostluktur? Karaman Beyi kimden korkup da kaçar?

Yıl 1413 idi. Ağustos ayının sıcağı Bursa ovasına yayılmıştı. Ekinler ezik, ağaçlar meyvasız gibiydi...

Karamanoğlu ağaçlıkların önüne gelince atının dizginlerini kastı. Hemen geriye dönüp Bursa tarafına derin derin baktı. Ter içindeydi. Sakalı bile suya batmış gibi ıslaktı:

- Harman Danası, diye bağırdı. Harman Danası; neredesin?

Çok iri bir Karaman subayı at sürdü:

- Buradayım beyim, emret!

- Hemen geri dön; Osmanlı ne kadar kuvvetle Bursa'ya, Hacı İvaz Paşa'ya yardıma gelir, öğren!

O zaman Harman Danası isimli Karaman subayı gülümsedi, hem de acı acı gülümsedi:

- Lüzum yok beyim, dedi, öğrendim öğreneceğimi; gelen Çelebi Mehmed'in yardımcı kuvvetleri değil!

- Nasıl olur? Gözcülerimiz Osmanlı askerlerinin Bursa'ya yaklaşmakta olduğunu söylemedi mi?

- Gelenler Musa Çelebi'nin tabutunu taşıyan küçük bir müfreze. Musa Çelebi Mehmet Çelebi'ye Sofya'nın yakınlarındaki Sanakova civarında Çamurlu Derbent'te yenilmiş; kaçarken yakalanıp boğdurulmuş. Şimdi, babası Bayezıd Han'ın yanına gömmek için cenazesini getirirler! Hepsi bu kadardır! Otuzbir gündür Bursa Kal'ası önlerinde boşuna uğraştık, subaşı Hacı İvaz Paşa'yı alt edip bir türlü şehre giremedik, yazıklar olsun bize! Üstelik hırsınızı yenemeyip dayınız Yıldırım Bayezıd Han'ın türbesini de yıkmaya kalkıştınız! Tabutunu dışarı çıkardınız. Ne diyeyim, ne söyleyeyim?

Karamanoğlu birden hiddetlendi. Korkusunu bile unutmuştu galiba. Kırılan gururu onu zaten gittikçe eziyordu. Bir de bütün askerlerin yanında en sevdiği bir subayının böyle konuşması onu perişan etmişti.

- Sus, diye bağırdı, sus; hemen yıkıl karşımdan!

Fakat Harman Danası'nın da böyle bir kaçışa tahammül edecek hali yoktu. O, yenilse bile şerefiyle yenilmesini arzulayan bir askerdi. Acı acı güldü, elini yüzünde gezdirdi, alnında biriken terleri silerken:

"- Sultanım, dedi, sen Osmanoğlu'nun ölüsünden böyle kaçarsan, dirisi karşına dikilseydi ne yapardın acaba?"

İşte o zaman Karamanoğlu Mehmet Bey'in elindeki kılıç sür'atle havaya kalktı. Harman Danası'nın başına indi!

- Asın bu iti, asın şu ağaca!

Üç atlı istemeyerek hayvanlarından indi, başının yarılmasına rağmen acı gülümsemesini bırakmayan, atının üzerinde dahi kıpırdamayan Harman Danası'nın boynuna kalın bir urgan doladılar. Sonra bir tanesi biraz evvel Döndü'yle Gündoğdu'nun oturduğu ağaca çıkıp urganın ucunu iri bir dala bağladı.

Harman Danası'nın şimdi bütün yüzünü kan kaplamıştı; artık irileşen gözleri, acıyla büzülen dudakları gözükmüyordu.

Sadece bir hırıltı işitildi; boğuk, fakat mutluluk taşıyan bir sesti bu:

- İyi oldu, böylesi daha iyi oldu sultanım! Ben bu kavgalardan hiç hoşlanmazdım zaten. İçim içimi yerdi. Beni rahata erdirdin. Varın Karaman'a, sığının. Ben, kendi kendimi asmasını da bilirim.

Birden Karamanlı sübay atından atladı. Dal çatırdadı, hattâ eğildi. Fakat yine de dal, Harman Danası'nın ağırlığına dayandı.

Karaman Beyi bir daha bakmadı bile ona; atının başını çevirdi, uzaklarda titreşir gibi duran dağlara doğru bu sefer ağır ağır ilerlemeye başladı.

Uludağ, Bursa, şehrin dışındaki camiler, medreseler, hanlar ardında kalmıştı. Bir de geride, eğilmiş dalda sallanan bir ceset vardı...

Gündoğdu uzaklaşan Karaman askerlerinin arkasından bakmak için ağaçlıktan dışarı çıkarken Harman Danası hâlâ sallanıyordu...

Bu asılmış, heybetli vücut sanki bir devrin tüm çırpınışını hatırlatıyor, hatta dile getiriyordu.

Gündoğdu onu iğrenmeden seyretti. Tamamen kanla örtülü yüzü, sarkmış elleri, ayrık bacakları, sahipsiz kılıcı, âdeta bir tarihi aksettiriyordu.

- Mert adam! Seni daha evvel tanımadığım için ne kadar pişmanım? Seni indirip ebediyen dinleneceğin bir yere gömmeliyim!

Yalnız başına düşürmeden Karaman subayını ağaçtan indiremeyecekti. Kendisine yardım etmesi için Döndü'yü çağırmaya karar vermişti ki, Bursa tarafından başka atlıların gelmekte olduğunu gördü.

Derin derin baktı; bunlar Osmanlı askerleriydi ve en önde de Hacı İvaz Paşa vardı...

Dayısı yine çıkmıştı karşısına, üçüncü defa... İrkildi; bir an ne yapması gerektiğini kestiremedi. Fakat daha fazla oyalanmadı, hemen geri çekildi, Döndü'nün yanına gitti.

Hacı İvaz Paşa, Harman Danası'nın asıldığı ağacın önüne gelince durdu. Ağaçta sallanan adam onu da ilgilendirmişti.

- Karamanoğlu giderken bir marifet daha işlemiş! Yazıklar olsun!

Hacı İvaz Paşa'nın sesi yorgun çıkıyordu. Kendisi de çökmüş gibiydi. Hattâ sırtı bile biraz kamburlaşmıştı. Daima bir yükün altında olduğu, o yükü bir türlü omuzlarından atamadığı anlaşılıyordu.

Ağaçlara doğru baktı; derin derin, dalgın dalgın baktı. Dudakları çarpılmıştı, alnında terler birikmişti. Kendini zorladığı, bir arzunun baskısından kurtulmaya çalıştığı belliydi. Güçlükle konuştu:

- Ben geri dönerim! Musa Çelebi, Bayezıd Han türbesine gömülürken yanında bulunmak gerek! İki kişi burada kalsın; şu cesedi ağaçtan indirip bir yere gömsünler...

Sustu, gözlerini kırpıştırdı, dudaklarını dişleriyle ezdi, soluğunu tazelerken:

- Şu ağaçlara bir adamın gizlendiğini gördüm, dedi. Bulun onu, hemen gitsin buradan. Bir daha gözükmesin, bir daha karşıma çıkmasın! Böyle söyleyin ona. Dolaşmasın ortalıkta... Zararı dokunmasın kimseye!

Daha fazla konuşamadı, omuzları büsbütün çökerken, atının başını çevirdi. Bursa'ya doğru, bu sefer, sallanarak uzaklaştı.

İki asker evvelâ ağaçlıklara daldılar. Fakat çok ilerlemediler. Gündoğdu onları sapsarı bir yüzle karşıladı:

- Hacı İvaz Paşa'nın söylediği adam benim; konuşulanların hepsini duydum. Gidiyorum işte; sakın hırpalamayın beni.

Atların dizginlerini tutmuştu, heybesini omuzuna vurmuştu. Başında bohçası, elinde tulumu bulunan Döndü'yü önüne katmıştı. Ağır ağır ağaçlıktan uzaklaşıyordu.

Birisi bir saz çalıyordu sanki derinden... Bir ney onun hayatını üflüyordu. Ağustos sıcağı Bursa ovasında, yeşiller üzerinde, Nilüfer çayında, hatta karşıdaki Uludağ'da gezinirken inip yükselen, yayılıp toplanan o saz sesi, o beste, bir mızrak gibi deliyor, fakat ılık bir rüzgâr gibi serinletiyordu insanı.

Nasıl da mızrabını vuruyordu tellere bir el, nasıl da bir kudüm tempo tutuyordu? Yer yer sararmıştı Bursa ovası; sararan gönüller gibi...

Gündoğdu durdu. Kendisini hayretle seyreden iki askere baktı. O saz, o beste hep kulaklarında çınlarken bir türlü yenemediği bir merakını dile getirdi:

- Çeriler, dedi, bir sual etsem cevabı mümkün müdür?

- Sor garip! Ne dilersin?

- İşitmiştim ki, Hacı İvaz Paşa Mehmet Çelebi için bir cami yaparmış. Uzaktan da olsa bunu görmek için buralara kadar gelmiştim. Acaba aslı var mıdır?

- Elbet! Yalnız cami değil, medrese ve türbesiyle bir bütün olacak. Şurada, şu tepenin üzerinde... Adına "Yeşil Cami" diyecekler, çinilerle süslenecek her tarafı. Henüz başlanmadı.

- Sevindim buna, Hacı İvaz Paşa, iyi bir asker olduğu kadar iyi bir mimardır da. Benden selâm söyleyin ona, meraklanmasın, bir daha çıkmam karşısına. Kimseye zararım dokunmaz benim.

- Söyleriz, dediler askerler, başka bir diyeceğin var mı garip?

- Nasıl oldu bu savaş? Neden geldi Karamanoğlu buralara kadar?

- Karaman Beyi andını bozdu. Mehmet Çelebi'nin Rumeli'nde bulunmasından yararlanıp Bursa'yı almak istedi. Hacı İvaz Paşa Karamanlıların geleceğini duyunca haber saldı Bursalılara, "Padişahımız Rumeli'ndedir," dedi, "Karamanoğlu ise buraya doğru gelir. Silâhı olan kişi hisara girsin ve anın kim silâhı yoktur hisarda hapsolmasın." İvaz Paşa Bursa'yı iyi korudu. Tam otuzbir gün cenk oldu. Karamanlılar Pınarbaşı'nda su yollarını kestiler, kapının dışına lâğım kazdılar. İvaz Paşa çıkıp lâğımları kırdı, su yollarını açtı. İşte böyle garip! Var mı başka soracağın?

- Yok.

- Yolun açık olsun. Sağlıkla var gideceğin yere.

Gündoğdu, yine hayvanları dizginlerinden çekti. Yine ağır ağır, bitmeyen yolunda ilerlemeye başladı.

Nereye gideceğini bilmiyordu. Bir iş bulursa şayet çalışacak, para biriktirip Fatma'sının yüzüğünü geri alacaktı.

*

Bileciği geçmişlerdi, Sakarya sanki onları izliyordu.

Konuşmadan ilerliyorlardı... Şimdi önlerinde yükselen tepeleri aşacaklar, Söğüd'e varacaklardı. Belki de geceyi orada geçirirlerdi.

Birden karşıdan dört atlı belirdi. Yol vermek için kenara çekilirlerken atlılar durdu. Bir tanesi:

- Nerden gelirsin garip, dedi, yolun Bursa'ya düştü mü?

- Düştü.

- Çelebi Mehmet Bursa'da mı?

- Edirne'de olduğunu söylerler!

Atlı bir an düşündü; yorgun olduğu belli idi, toza bulanmıştı. Bıraksalar muhakkak saatlerce hiç kıpırdamadan uyurdu. Fakat anlamak, öğrenmek ihtiyacıyla kıvrandığı belliydi:

- Karaman askerlerini gördük, dedi, kaçar gibi bir halleri vardı; sebebini bilir misin?

Gündoğdu durmadan sual soran atlıya bu sefer dikkatle baktı. Onun kılığından ne biçim insan olduğunu anlamaya çalıştı:

- Yiğit, dedi, adını, nereli olduğunu bana bağışlar mısın? Maksadın nedir?

- Adımın ne kıymeti var? Biz Germeyan oğullarındanız. Beyimiz Yakup, bilirsin, Yıldırım Bayezıd Han'ın kayınbiraderi ve Karamanoğlu'nun da damadıdır. Yakup Bey bu kardeş kavgası sona ersin, Türk birliği kurulsun, Türk eski gücüne sahip olsun diye Mehmet Çelebi'yle beraber olmuş, Germeyen ülkesini Osmanlı'ya bağışlamıştı. Mehmet Çelebi Musa Çelebi ile Rumeli'nde çarpışırken Karamanoğlu topraklarımıza saldırdı. Şimdi de Aydınoğlu Cüneyt Bey isyan eder. Yakup Bey durumu bildirmemiz için bizi Mehmet Çelebi'ye gönderir; bunun için onu ararız. Bir kötü niyetimiz yoktur.

Gündoğdu sanki kahrolacaktı; Türk ulusunu yıllardan beri bıçaklıyorlardı. İşte bu toprakların yarası bir türlü kabuk bağlamıyordu. Bu yarayı iyileştirecek kişilerden bir tanesi, Çelebi Mehmet'ti. O da genç yaşında solmuş, sararmıştı. Acaba gücü yetecek miydi Mehmet Çelebi'nin? Her geçen gün, ondan çok şeyler alıp götürüyordu. Yardımcıları pek azdı. Tuğrul Alp bile, eski gücünü kaybetmişe benziyordu. Kendisi ise diyar diyar dolaşmaktan başka bir şey yapmıyordu. Acaba Tuğrul Alp "Kılıç" derken, Hacı İvaz Paşa; "Şu kılıcı kuşan" diye seslenirken haklı mıydılar? Kendisinin de bir kılıcı olsa mıydı? Geri dönebilirdi! Ne kadar vakit geçerse geçsin yine de son an gelmiş sayılmazdı. Keşke bunu daha evvel yapsaydı.

Fakat o, dayısı İvaz Paşa tarafından kovulmuş bir adamdı. Yanılıyordu; bu topraklar Hacı İvaz Paşa demek değildi ki... Öyleyse neden duruyordu, niçin oyalanıyordu?

Atından indi, terleyen alnında ellerini gezdirdi.

- Niye sustun garip, vaktimiz yoktur; ne biliyorsan söyle, bizi oyalama daha fazla.

- Bursa'ya varın; Hacı İvaz Paşa oradadır. Karamanoğlu Bursa'yı almadan geri döndü. Belki yine Germeyan Beyliğini Aydınoğlu'yla birleşip vurmaya kalkışır Karamanlılar. Hacı İvaz Paşa size ne yapacağınızı söyler. Mehmet Çelebi'ye haber salar. Eğer Tuğrul Alp diye birine rastlarsanız: deyin ki ona... Hayır, bir şey demeyin, yolunuz açık olsun yiğitler.

Atlılar süratle uzaklaştı. Bileciği çeviren tepelere doğru doludizgin gidiyorlardı.

Etrafta derin bir sessizlik vardı. Ağaçlar da, otlar da sararmıştı. Oğuz Türklerinin, Bozoklar grubunun Günhan koluna bağlı Kayılardan Osmanoğulları, Anadolu Selçuklularının izniyle ilk defa buralarını kendilerine yurtluk edinmişler, buralarda Bizans tekfurlarıyla çarpışmışlardı. Kayılar, Aral gölünün kuzeyinden kopup Moğol istilâsından kurtulmak için Anadolu'ya göç etmişlerdi. Osman Gazi'nin dedesi Gündüz Alp 1230 yılında Yassıçemen meydan savaşında Selçuk hükümdarı Alaaddin Keykubât tarafını tutup Celâleddin Harzemşah'ın yenilmesine sebep olunca Selçuk hükümdarı da Kayıları Ankara civarına yerleştirmişti. Gündüz Alp'ın ölümünden sonra Ertuğrul Gazi Söğüt'ü kendisine merkez yapmıştı. Ertuğrul Gazi'nin oğlu Osman Gazi ise Söğüt'ten Bizans kalelerine doğru akınlara başlamıştı.

Gündoğdu şimdi Söğüt'ten batıya yönelen atlıların nal seslerini duyar gibi oldu. Akça Kocalar, Abdurrahman Gaziler, Turgut Alplar sanki oradan doludizgin geçiyorlardı; günün battığı yere gidiyorlardı, hep günün battığı yere.

Hâlbuki şimdi; Anadolu'da gün batmıştı. Tekrar ala sabah olmadan gün yüzünü göstermez, gün batıya yönelmezdi.

Gündoğdu bu ala sabahı arıyordu. Öyle ki, Vize'de Mehmet Çelebi, Musa Çelebi'nin öncülerini yendiği zaman bile ala sabah olmamıştı. Dahası da vardı; Mehmet Çelebi kaçan Musa Çelebi'yi kovalayarak Edirne'ye gelmiş, fakat Edirneliler hangi Çelebi galip gelirse kapılarını ona açacaklarını söylemişlerdi. O zaman Mehmet Çelebi kardeşini tekrar kovalamaya başlamıştı. Filibe civarında Musa'nın ordusuna yaklaştığı sırada haber salan Evrenuz Gazi'nin teklifine uyarak savaşa girmemişti. Nitekim biraz sonra Musa Çelebi'nin emrindeki birçok beyler, Mehmet Çelebi'ye katılmışlardı. O zaman Mehmet Çelebi Niş'e kadar uzanmış, sonra Sofya'nın

güneydoğusunda bulunan Samakova'ya gelmişti. Nihayet Samakova yakınındaki Çamurlu Derbent'te Musa Çelebi'yle çatışmıştı. Musa Çelebi yenilmiş, kaçarken yakalanıp boğdurulmuştu. Şeyh Bedreddin ise Börklüce Mustafa, Torlak Kemal gibi bazı müritleri ve ailesiyle birlikte İznik'e sürülmüştü...

Fakat Gündoğdu işin burada bitmediğini gayet iyi biliyordu. Timur'la beraber Semerkand'a giden Yıldırım'ın diğer oğlu Mustafa Çelebi'den henüz bir ses çıkmasa bile Anadolu kaynıyordu; yara asla temizlenmemiş, birlik kurulamamıştı. İsyanlar kim bilir daha ne kadar devam edecekti?

Nitekim Karamanoğlu ile Aydınoğlu, Gündoğdu'nun bu düşüncesini haklı çıkarmıştı. Aç halk doymadıkça, ilme, bilgiye yeniden dönülmedikçe, cehaletin önüne geçilmedikçe, menfaat peşinde koşanlar susturulmadıkça, töreler canlandırılıp adalet kurulmadıkça birlik sağlanamaz, Türk güçlenemezdi.

- Ben haklıyım, dedi, ben haklıyım. Kılıcın durduğu yerde fikir nöbete girmezse o kılıç evvelâ sahibini keser!.. Ey Hacı İvaz Paşa, dayım! Beni bir kere daha vurdun yere; neden Bursa'dan uzaklaştırdın? Nerede bulunursam bulunayım benim topraklarımdır buraları! Kovamazsın; gitmem.

Güçlükle başını çevirdi, güçlükle atını çekti, güçlükle hayvanına bindi.

Döndü gözlerini kırpmadan onu seyrediyordu. Konuşmuyor, hiç sual sormuyordu artık Döndü. Neş'esiz ve solgundu. Ancak Gündoğdu bir şey söylerse cevap veriyordu.

- Gidelim, dedi Gündoğdu, gidelim küçük kız, akşama doğru ancak Söğüt'e varırız.

*

Gündoğdu'nun düşündüğü gibi de çıktı. Akşam etrafa dökülürken Söğüt'e vardılar.

Yollarının önünde, küçük bir tepenin üzerinde Ertuğrul Gazi'nin türbesi duruyordu. Biraz ilerilerinde mermer ocakları vardır. Karşı sırtlar, akşama rağmen aydınlık gibiydi. O sırtlarda vaktiyle Söğüt'e gelen Türk atlıları, Ertuğrul Gazi'nin atlıları boy göstermiş, batıya giden yolları çizmişti.

Söğüt kasabası aşağıdaydı. Camisi, bağları, bahçeleri, ağaçlarıyla çok şirin bir kasabaydı Söğüt...

Söğüt'e inen yol kenarında, büyükçe beyaz badanalı, bahçe içinde bir ev göze çarpıyordu.

- Bu evde konaklayalım, dedi, bizi kabul etmezler mi?

Hava güzeldi, hele Söğüt'ün havası çok daha güzeldi. İnsan bu havayı ciğerlerine doldurursa serinler, hicranını unuturdu. Ayrıca Söğüt bir ümitti; Osmanlı'nın Anadolu'da doğduğu yerdi. Orada vaktiyle ala sabah olmuştu. Üstelik bu ala sabahı getiren Ertuğrul Gazi, biraz ilerilerinde yatıyordu.

- Şu bağda geceleriz, dedi Gündoğdu, kimseyi rahatsız etmeyelim.

Atlarından indiler, hayvanların kolanlarını çözdüler. Döndü'nün tulumundan azıklarını çıkardılar. Kız, ilerideki bir kaynaktan su getirdi. İsteksiz de olsa yemeklerini yediler. Bağı bekleyenler onlara ses bile etmediler.

Gökte yıldızlar vardı. Bu yıldızların en parlağı, Ertuğrul Gazi'nin türbesinde yanan ışıktı.

Her ikisini de uyku tutmuyordu. Yan yana uzanmışlardı. Gündoğdu başının altına heybesini koymuş, Döndü abasının üzerine yatmıştı. Kız artık eskisi gibi giyimine dikkat etmiyordu. Sık sık soluyor, elini uzatıyor, parmakları Gündoğdu'ya değince ateş tutmuş gibi hemen çekiyor, kanı alev alev yanıyordu. Onun kanı ne kadar alev alev yanarsa yansın benzi soluktu. Beyninin içinde şimdiye kadar farketmediği bir uyuşukluk, bir ılıklık vardı. Yaylaların kütür kütür, dipdiri yörük kızını yıllarca yürümekle bitmeyen yollar mı yumuşatmış, eritmiş, çökertmişti acaba?

Gökte bir yıldız kaydı. Ardından gelen tane tane ışıklar dağıldılar, serpildiler, kayboldular. Yıldız, Ertuğrul Gazi türbesinin üzerinden, batıya doğru uzanmıştı.

Gündoğdu, sanki gözüne girmiş gibi, kayan yıldızın geride bıraktığı ışıklarını çıkarmak için göz kapaklarını oynattı. Bir süre bağ bekçilerinin türkülerini, otlar arasındaki hışırtıları dinledi.

Şu anda yörük kızı konuşsa, gevezelik dahi etse razıydı. Fakat o, hep susuyordu; kıpırdıyor, içini çekiyor, yine kıpırdıyor, susuyordu.

- Konuş, dedi, uyumadığını biliyorum.

- Ne konuşayım ağam?

- Canın ne isterse!
- Canımın istediğini söyleyemem ki.
- Neden?
- Söyleyemem işte! He ya söyleyemem. Neden eşeleyip durursun beni?
- Bir derdin mi var?
- Yok! Ne derdim olacak? Yalnız ateş basar bana. Kavrulurum. Tutsana elimi bir kere.
- Lüzum yok. Yarın sabah bir şeyin kalmaz. Hele bir gün doğsun!
- Gün doğmayacak ağam emmi! Heç doğmayacak; ben bilirim. Karanlıkta gezerim hep; görmen mi? Çomaça döndüm; kurudum kaldım. Bak işiten mi, şurada itler ürür durur! Obamı aklıma getirir bu itler. Keşke bubama uyup beğin oğluna varıverseydim. He ya, şimdi çocuklarım, neyim vardı. Seni de bilmemiş görmemiş olurdum. Biz eğsi etekler, biz kancılar, sümüklü de olsa, gözü patlak, ayağı çıkık da olsa bir adama eşlik etmeliymişiz meğer. Yazın yaylakta, kışın ovada döl döş beraber ağaç denizlerinden geçerek yaşayıp gidermişiz. Baş göz olurken başlık almak, etrafa okumak gönderip düğüne çağırmak fena mı ağam emmi? Ardından oğlum da olurdu! Beni kim almazlanırdı? He ya, alacalık etmezsem göçer evimizde sürüp giderdik keyfimizi!

Döndü sustu, belki de gözleri yaşlıydı. Konuşurken sesi titriyordu. Gökte yıldızlar parıldıyorken, Söğüt'ün üzerine gece kadife bir örtü gibi kapanırken derinlemesine uzanan bir gönül yarası yavaş yavaş kanıyordu.

Bağcılar üzüm getirmişlerdi onlara, salkımlar yanı başlarında duruyordu. Pul puldu üzümlerin üzeri; sabaha kadar daha da canlanacak, beneklenecek, kütür kütür olacaklardı.

Gündoğdu sâkin görünüyordu; hatta Döndü'ye acıyordu. Harman olmuş düşünceleri arasında Döndü'ye de yer vermeye başlamıştı.

- Seni obana götüreyim, dedi, hep söylüyorum bunu. Belki babanla aranı bulurum. Olanı unuturlar, anana kavuşursun. Bir yağız delikanlı çıkar karşına; gönlün akıverir ona. Düğününde ben de bulunurum; mutlu olursun.

Kız doğruldu, kız inledi, kız titredi! Sonra kendisini büyük bir yorgunlukla uzandığı yere bırakırken bütün cesaretini toplayıp

Gündoğdu'nun elini aradı, hattâ bulup tuttu o eli, bırakmamacasına, ezercesine tuttu.

- Yok, dedi, kalan geçti, sensiz edemem. He ya, anlamaz mısın beni? Dudağının yarığına, çiline, küfürüne, neyine razıyım, bırakma beni!

Gündoğdu elini güçlükle kurtardı. Bu sefer kız iyice sokuldu ona. Gece ikisini de örtüyordu. Etrafta hiç kimse yoktu. Bağcıların çardağı çok ilerideydi... O anda duyulan yegâne ses, Döndü'nün çarpan kalbiydi. Kız bitişmişti; iki vücudu tek vücut yapmak istiyordu sanki. Nefesi, ılık ılık esen rüzgârın sürüklediği kır kokularıyla birlikte Gündoğdu'nun üzerinde dolaşıyordu.

- Başım neyim ağrır, göğsüm neyim sızlar! Bana ne oldu ağam emmi?

- Geçer, dedi Gündoğdu, yarın sabah erken kalkarız. Evvelâ Ertuğrul Gazi'nin türbesini ziyaret ederiz. Sonra Kara Tatarın izini araştırırız. Daha sonra...

Durdu; daha sonrasını anlatmaya hiç lüzum yoktu şu anda. Her daim yaptıklarını bir kere daha söylemek faydasızdı; hele böyle bir gecede, hele böyle bir anda...

Döndü'nün elleri fistanının yakasına yapıştı. Hattâ havasız kalmış gibi fistanının yakasını yırttı o parmaklar. Kız bir alev fışkırdı sanki, bu alev Gündoğdu'nun yüzünü dağladı:

- Daha sonrasını da bilirim ben emmi! Fatma Hatun'u ararız, değil mi? Sen yorulma; ben kapı kapı dolaşırım. Dolaşırım ya! Evvelâ aşağıdan, yol kenarındaki beyaz evden başlarım. Bulursam eğer elimle getiririm önüne... Sevişirsiniz kuşlar gibi. Benim işim kalmaz yanınızda; Fatma Hatun istemez beni zaten. Giderim; dağ, taş demez, o zaman giderim. Obaya değil, Tuğrul Alp mı olur, atarım kendimi yabana. Sen heç gamlanma emmi; kurtulursun benden.

- Sus, dedi Gündoğdu, neler söylüyorsun? Uyumaya bak. Fatma'yı bulsak bile, sen niye ayrılacaksın? Hem Fatma'yı arkadaşıma götüreceğim. Bizim işimiz de biter...

- Kandırma beni! Tekrar yalana neye, neden saparsın? O Fatma senin Fatman, senin! Kim bilir onu görünce nasıl sarılırsın? Hasretin bir boy sönmez! Of! Sönmez ya!

Bu sefer Gündoğdu kızı okşadı; yanaklarını bulup ellerini gezdirdi orada. Kız yapıştı ellerine; tıpkı bir mengene gibi kavradı. Gittikçe tutuşmaya başlayan yanaklarını erkeğin soğuk eli serinletiyordu.

Gündoğdu bu sefer diretmedi, sanki teslim oldu. Ne tuhaf Döndü'ye kızmıyordu da. Evvelce olsa bırakıp giderdi. Hattâ şimdi onu avutmak istiyordu. Kişiler, kader onlara bambaşka yol çizmiş, bambaşka kalıba sokmuşsa, kendi dertlerini bırakıp uzak veya yakın başkalarının dertleriyle uğraşırlar, derman olmaya çalışırlardı.

- Dinle, dedi, ne sen, ne de ben bu gece kolay kolay uyuruz. Tanyeri ağarıncaya kadar seni yersiz düşüncelerinle de baş başa bırakmak istemem. Kafacığının içinde bir şeyler varsa da unutmak zorundasın onları. Yoksa hasta olursun. At hepsini, beraberiz işte, yetmez mi? Sana bir hal olursa çok üzülürüm sonra!

- Sahi mi emmi, sahi mi?

- Onun için başka şeylerden bahsedelim. Beni dinler misin?

- Dinlerim, he ya sabaha dek dinlerim!..

- Sana bir destan anlatayım. Söğüt'e, buraya kadar uzanır bu destanın sonu. Canın sıkılırsa şayet dinlemek zorunda değilsin. Kapa gözlerini, uyu! Uyu benim küçük, sadık, güzel kızım!

- Kızım mı, kızım mı?

- Kızımsın sen benim! Ben senin emmin değil miyim?

- Değilsin! Değilsin ya! Ağam da değilsin! Eskidendi onlar!

- Dinle bak; sana Oğuz destanını anlatacağım şimdi. Hoşuna gidecek.

- Yalnız elini yüzümden çekme, olmaz mı? Heç çekme! Sabaha dek öyle kalsın.

Bu sefer Gündoğdu gözlerini kapadı; hafızasını binaltıyüz yıl evveline doğru götürdü. Orada, Uzak Doğu'da, Çin'in kuzeyinde Oğuz'u, Tanrı-kut Mete'yi buldu! Ve o heybetli, o asil Türk'ün önünde eğildi... Gözleri sulanırken, yörük kızının dudakları ellerinde dolaşırken Oğuz' un destanını Söğüt'ün yıldızlı gecesinde, Ertuğrul Gazi'ye fısıldadı:

- Bir gün Aykağan bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Bu çocuk elâ gözlü, kara kaşlı, kara saçlı, kırmızı dudaklı idi. Anasından bir kere meme emdi, hemen konuştu, şarap ve çiğ et istedi. Kırk günde büyüdü ve yürüdü. Bileği bükülmez bir yiğit oldu. Oğuz Kağan denen bu bahadır günlerden bir gün Tanrı'ya yakarırken etraf

karardı; gökten bir ışık indi. Işığın içinde bir kız vardı. Kız öylesine güzeldi ki, gülünce mavi gök güler, ağlayınca mavi gök ağlardı. Oğuz Kağan bu kızı çok sevdi; onunla evlendi üç oğlu oldu. Adlarını Gün, Ay ve Yıldız koydu. Bir gün Oğuz Kağan ava gitmişti; göl kenarında, bir ağaç kovuğunda başka bir kız gördü. Bu kızın saçları ırmağın akışına, dişleri inciye benzerdi. Oğuz Kağan bu kızı da sevdi, onunla da evlendi. Üç erkek çocuğu daha oldu; onlara da Gök, Dağ, Deniz dedi. Sefer mevsimi gelmiş, Oğuz Kağan sefer hazırlığına başlamıştı. Tanyeri ağarırken...

Gündoğdu sustu, Söğüt'ün havasını bir kere daha ciğerlerine doldurdu, yıldızlı göğe derin derin baktı. Yıldızlar sanki birbirine göz kırpıyorlardı. Çoban Yıldızı çoktan uzaklaşmış, kaybolmuştu. Gündoğdu onu, yarın tanyeri ağarmadan evvel gündoğusunda göreceğine emindi. Akşamları ise, güneş çekilince gün batısında olurdu Çoban Yıldızı...

Gündoğdu:

- Tanyeri ağarırken, diye tekrarladı, tanyeri ağarırken...

Döndü onun elini bir kere daha öptü, gözlerinin üzerine götürdü:

- Ala sabah, dedi, ala sabah!..

- Ala sabah, Oğuz'un çadırına güneş gibi bir ışık girdi, ışığın içinden gayet iri gök yeleli bir erkek kurt çıktı.

"Ey Oğuz," dedi, "Beni dinle; bundan sonra sana ben yol göstereceğim!.."

Oğuz gök yeleli erkek kurda uydu; bütün ordusuyla birlikte peşine düştü. Nice günlerden sonra İtil denen bir ırmağa vardılar. Kurt durdu; savaş başladı, düşman yenildi. Bundan sonra, gök yeleli, gök tüylü erkek kurt Oğuzlara hep yol gösterdi. Oğuzlar da hep galip geldiler.

Oğuz Kağan'ın "Uluğ Türk" denen bir veziri vardı; bir gece rüyasında bir altın yay ile üç gümüş ok görmüştü. Yay günbatısından gündoğusuna, oklar kuzeye uzanıyordu. Vezir rüyasını anlattı.

"Kağanım," dedi, "Hayat sana hayırlı olsun. Gök Tanrı düşümde gördüğümü yerine getirsin."

Bunun üzerine, Oğuz oğullarını çağırdı:

"Av avlayacaksınız," dedi, "Gün, Ay, Yıldız doğuya, Gök, Dağ, Deniz batıya varsın."

Oğullar hemen yola çıktılar. Gün, Ay, Yıldız bir altın yay; Gök, Dağ, Deniz ise üç gümüş ok buldular. Oğuz Kağan bunları görünce evvelâ yayı üçe böldü:

"Ey büyük kardeşler," dedi, "Yay sizin olsun. Ey küçük kardeşler, oklar da sizin olsun. Ben çok yoruldum, çok savaş yaptım. Dostlarımı güldürdüm, düşmanlarımı ağlattım. Gök Tanrı'ya borcumu ödedim. Şimdi de yurdumu size veriyorum."

Gündoğdu tekrar sustu, başını Döndü'ye çevirdi. Kız sakinleşmişe benziyordu. Erkeğin elini tutan eli gevşemişti. Etrafa Ötügen'den, Karakurum'dan, Altay dağlarından, hatta Horasan illerinden bir koku yayılmış gibiydi. Gök yeleli, gök tüylü iri erkek kurt şimdi bozkırın ortasındaydı; yüzüne batıya çevirmiş, ala sabahta ileriye, hep ileriye doğru bakıyordu sanki...

- Sonra ne oldu emmi, sonra ne oldu?

- Ne mi oldu? Türkler uzak doğudan Anadolu'ya adım adım ilerleyerek geldiler. Oğuzlar yirmidört boya ayrılmıştı. Altın yaya sahip olan büyük kardeşlere Bozoklar, gümüş oklara sahip olan küçük kardeşlere Üçoklar denmişti. Bozoklar Günhan, Ayhan, Yıldızhan kollarına ayrılıyordu. Üçoklar ise Gökhan, Dağhan, Denizhan diye anılıyordu. Her handa dört boy vardı. Biz Kayılar, Bozokların Günhan koluna dâhiliz. Hikâyemiz bu kadar... Dilerim, o gök yeleli, gök tüylü erkek kurt bize hep yol göstersin! Buna inancım var; Oğuzlar ne vakit sıkışırsa, ne vakit dara gelirse, ne vakit parçalanmaya yüz tutarsa böyle bir kurt bulacaktır. Geriye değil ileriye, batıya doğru yol gösteren bir kurt olacaktır bu!..

Döndü, Gündoğdu'nun elini bıraktı. Dolu dolu öksürdü. Yanındaki adama hiç sual sormadı, destanın taşıdığı mânâyı iyice anlamasa bile, "Hangi kurt?" demedi. Yalnız sezdiği, yalnız gün geçtikçe daha iyi anladığı bir şeyi bir kere daha tekrarladı. Gündoğdu'yla arasında derin bir mesafe vardı. Ne kadar koşarsa koşsun belki de ömür boyunca bu arayı hiç kapatamayacaktı.

Gündoğdu'nun ise o anda bütün arzusu, kızın daha fazla çırpınıp gecenin konuşan sessizliğini bozmaması idi. İstiyordu ki, gökte kayan yıldız ışığını bırakmış gibi, Ertuğrul Gazi türbesinde yanan meşale hiç sönmesin. Gök yeleli, gök kurt ala sabahta Ertuğrul Gazi'nin atlılarını Söğüt'e nasıl getirmişse, yine öyle bir ala sabahta

Ankara Savaşı'ndan beri geceyi yırtmak için çırpınan Türk'ün ümidini o kurt gerçekleştirsin.

Gündoğdu'nun arzusu o gece, böylece uzayıp gitti... Etraf ışıldarken ayağa kalktı. Kız uyuyordu. Eğildi, öptü onu alnından. Döndü gülümsedi rüyasında; hattâ yanakları hafifçe kızardı...

Gecenin sabaha bıraktığı su damlacıkları çimenlerin, üzüm salkımlarının üzerinde parıldıyordu. Gündoğdu ilerideki kaynakta elini, yüzünü yıkadı. Sonra türbeye doğru yürüdü. Türbedar onu gördü. Şu pejmürde, zayıf, omuzları çökük adama evvelâ bir şey sormak istedi, fakat vazgeçti; yol gösterdi.

Türbenin dışında el ele tutuşmuş gibi birçok mezar vardı. Gündoğdu taşları teker teker okudu. Ertuğrul Gazi'nin oğlu Savcı Bey, Ertuğrul Gazi'nin hatunu Halime Hatun, Ertuğrul Gazi'nin kardeşi Dündar Bey, Konur Alp, Samsa Çavuş, Kara Mürsel, Abdurrahman Gazi, Turgut Alp, Aykut Alp, Hasan Alp, hep burada yatıyordu. Bursa alınmadan evvel Osman Gazi de onların yanındaydı... Yalnız Akça Koca yoktu; o, başka yere gömülmüştü.

İşte Söğüt'te gün böyle doğmuş, güneş yüzünü böyle göstermişti o sabah.

Gündoğdu, Döndü'nün yanına varınca onu kalkmış, yere bir sofra yaymış, biraz çörekle heybedeki kurumuş somunları dizmiş, üzüm salkımlarıyla iki tas suyu yan yana koymuş, kendisini bekler buldu.

- Nasılsın ağam, nasılsın? Üşütmedin ya bu gece? Kırıklığın neyin yok ya? Hasta olma emi?

Gündoğdu'nun içinden okşamak geliyordu bu kızı. O yarı solgun, yarı pembe yanaklarda ellerini gezdirmek, ne zevkli olurdu? Fakat yapamadı, sadece:

- Sen ne iyi kızsın Döndü, diye fısıldadı, iyi ki sana rastlamışım.

- Doğru mu söylüyon ağam? Ay benim garip ağam; benden heç ayrılmayacaksın değil mi? Ben seni tanımadan evvel ne yaparmışım bilmem ki?..

Bu sefer kız, ağlıyordu galiba. Gündoğdu ona hiç bakmadı; zorla yemeğini yedi. Sonra kalktı, hayvanların eğerini vurdu:

- Gidelim, dedi, kasabaya uğrarız. İşimiz bitmezse bir gün daha kalırız.

Yola düzüldüler; atlarına binmemişlerdi, yol yokuş aşağı iniyordu. Beyaz badanalı, bahçe içindeki evin yanından geçiyorlardı şimdi. Buralarda ağaçlar biraz daha sıklaşmış, sanki yolu örtmüştü. Solda bir hendek vardı. Kır çiçekleri hendeğin etrafını bir gerdanlık gibi dolamıştı.

"Kadir Mevlâm senden budur, dileğim;
Nazlı yari bana bildir Yarabbi!..
Her kimi sevdimse yâd olur benden
Ne günahkâr kulun oldum Yarabbi.

Ben elimi çektim dünya malından
Âşık uyumazmış aşkın nârından
Bir yiğidi ayırsalar yârinden
Onun hali nice olur Yarabbi?"

Gündoğdu birden sıçradı; sesin nereden hattâ kimden geldiğini anladığı halde kızın bileğine yapıştı:

- Neden, diye inledi, neden yine bu türküyü söylüyorsun Döndü?

- Ben mi ağam? Tövbe! Ağzımı bile açmadım! Şuradan geliyor, şu kadın söylüyor galiba!

Gündoğdu daha fazla oyalanmadı; olduğu yere diz çöktü, sonra kendini hendeğe attı, kayboldu. Kır çiçekleri sanki onu örtmüşler, süslemişlerdi.

Beyaz badanalı evin bahçe kapısı önünde bir kadın duruyordu. Boyu uzundu, zayıftı; başörtüsünün altından çıkan kızıl saçları alnının yarısını kaplamıştı. Kadının yüzü çilliydi, dudakları solgun. Ne kadar yorgun, ne kadar hastalıklı görünürse görünsün güzelliğini kaybetmemişti. Buğulu gözleriyle sabahın kırık ışıklarına bakıyor, sanki gökte bir şeyler arıyordu. Yanında üç dört yaşlarında kadar bir erkek çocuğu vardı. Oğlan kadının aksine, yaşından umulmayacak kadar iri ve sıhhatliydi.

- Ana, bu türküyü babam için mi söylersin?

- Hayır oğlum, baban için söylemem!

- Ya kimin için söylersin?

- Aklıma gelir, çok severim bu türküyü ben. Vaktiyle bir tanıdı-

ğım vardı; bir gün yola çıkmıştı, bir daha dönmedi, ölmüştü. O da bu türküyü çok severdi. İyi bir insandı; onun için söylerim!

Çocuk derin derin düşündü, sonra annesinin elini tuttu. Ertuğrul Gazi türbesine doğru baktı.

- Babam için de bir türkü söylesene, dedi, ben de onu ezberleyeyim.

Kadın oğluna cevap vermedi, sadece yanaklarını okşadı. Bir an iki atın arasında duran Döndü'ye baktı:

- Gidelim, dedi, hocan gelmeden evvel biraz gezelim! Bugün hava çok güzel. Çiçek toplayalım seninle.

Oğlan annesinin elini bıraktı:

- Şurada var, dedi, hendeğin kenarında. Hem oraya biraz evvel bir adam düştü:

- Adam mı düştü? Koş, bak bakalım. Açsa karnını doyuralım, hastaysa yatıralım!..

Çocuk yürüdü, fakat daha fazla ilerleyemedi. Karşısına Döndü dikilmişti. Kızın yanakları al aldı, olduğu yerde titriyordu:

- Yabanın oğlu! Var ananın yanına. El âlemin adamıyla ne uğraşırsın? Düşmüşse ne olmuş; ben emmime bakarım! He ya bakarım! Ne karnı aç, ne de illetlidir benim emmim? Kendisi girdi çukura. Bir işi var! Var ya!..

Oğlan şaşkın şaşkın Döndü'nün yüzüne baktı, sonra dudağını kıvırırken:

- Ana, dedi, bu kadını yıkıp geçeyim mi?

Annesi gülümsedi, gözlerindeki buğu dağılmadan Döndü'nün yanına sokuldu:

- Doğru mu söylüyorsun bacı, diye sordu, emminin yardıma ihtiyacı yok mu?

- Yok! Heç yok! Sen keyfine bak. Varın, çocuk ilen açılın kırlara. Emme ağır gelmezse, senin ile bir iki lâflasak olur mu?

Kadın tekrar gülümsedi, belki Döndü hoşuna gitmişti. Fakat yine de dudaklarının kenarındaki derin çizgiler belli oluyordu.

- Çok güzelsin sen! Gençken daha güzelmişsindir. Hele örtünü kaldırıp saçını göster bana. Çilin, neyin de olsa, gözlerinin altı morarsa da vallah güzelsin sen!..

- Maksadın ne, dedi kadın; güzelliğimin ne kıymeti var?

- Heç!.. Hele sen saçını bi göster. İpek gibi mi?

Kadın örtüsünü kaldırdı. Döndü o saçları parmaklarının arasına aldı, ezdi:

- Doğru, hem kızıl, hem de ipek gibi! Uzun mu?

- Uzun!..

- Omuzlarına döker misin?

Kadın gözlerini kapadı. İçini çekti, sendeledi. Sonra oğlunun elini tutarken:

- Şimdi değil, diye fısıldadı, eskiden dökerdim. Çok eskiden. Yolunuz açık olsun bacı! Bir derdin, bir isteğin olursa hiç çekinme. Hattâ emminle bizde konuk da kalırsınız. Evimiz geniştir.

- Kalamayız, kalamayız ya. Hele biraz daha oyalan. Adını bağışla bana.

- Fatma.

Yol kenarındaki çukurda sanki birisi inledi. Kır çiçekleri kıpırdadılar. Tepelerden aşağıya doğru inen sabah rüzgârı, kararsız bir insanın adımları gibi önlerinde dolandı.

- Fatma ha!.. Uuy!.. Fatma ha!.. Güzel isim... Hoşlandım. Şey. Ya bu çocuk neci?

- Oğlum!..

- Oğlun mu? Bubası öldü değil mi?

- Hayatta.

- Sağ mı? Nerede onun bubası, nerede?

- Sefere gitti! Geri dönerse eğer oğluna bir kılıç getirecek. Zafer kazanmış bir kılıç!

Oğlan göğsünü şişirdi; annesinin elini bıraktı, yumruklarını sıktı; kaşları çatılırken:

- Babam elbet dönecek, dedi, o aslâ ölmez! Ben de onun gibi olacağım. Karşımda hiçbir düşman tutunamayacak! Ama babam o kadar seyrek uğrar ki buraya... İşleri çok!

Kadın başını salladı, oğlunun sözünü uyguladı:

- Evet, işleri çok! Bu topraklar için didinir onlar! Ben hep beklerim zaten...

Döndü yutkundu, boğazını bir gıcık tıkamıştı sanki... Şimdi konuşmakta güçlük çekiyordu. Söğüt'ün ılık havası, Söğüt'ün serinletici havası onu boğuyor, nefessiz bırakıyordu. Bu sefer güçlükle konuştu:

- Kurban! Neden evlendin sen, neden? Niye acele ettin, niye?

- Ben mi?

- He ya!.. Türkü çığırırdın; işittim! Yanık yanık başkası için türkü çağırırdın! Sesin de ne güzeldi. Bir daha söylesene o türküyü!

Kadın titredi, kadın elleriyle yüzünü kapadı. Adeta inledi:

- Sus bacı! Neler söylüyorsun sen? Hele oğlumun yanında böyle lâf edilir mi? Benim bir akrabam vardı; daha doğrusu ağabeyimin arkadaşı. Bir kadın severdi. Sevdiği kadından işitmiştim bu türküyü. Sonra öldü o adam; gözümün önünde öldürüp çukura attılar! Hepsi bu kadar!

Döndü, kadının ellerini tuttu, yüzünden indirdi. Kadının elâ gözleri yaşlarla dolmuştu. Döndü de ağlıyordu; hem de sarsıla sarsıla ağlıyordu.

- Kurban! Tekrarla o türküyü bir daha, tekrarla!

Kadın bir şeyler anlamaya çalışıyordu. Karşısına dikilen şu yörük kızının bitmek tükenmek bilmeyen suallerinin altında yatan mânâyı bulmak istiyordu. Sesi içinin karanlık havasını aksettirirken:

- Kimsin sen bacı, diye sordu, kimsin sen? Neden ağlarsın?

- Heç! Yola düşmüş bir garibim ben. Ağlarım!..

- Yoksa birini mi tanıyorsun? Birisinden bana haber mi getiriyorsun?

- Yok! Ben birisini, neyini bilmem! Nereden bileceğim? Laflarık dedimdi ya!

- Konaklasanıza bize! Hadi, emmine seslen; birkaç günlüğüne kalın evimizde! Ben çok yalnızım burada.

- Olmaz! Başka zaman! Emmimin işleri var; bitsin geliriz! Hele sen çağır o türküyü; sonra çocuğunla vur kırlara. Biz de yolumuza düşelim.

Kadın başındaki çevreyi çıkardı. Kızıl saçları hışırdarken:

- Al bunu hacı, dedi, hediyem olsun sana. Muhakkak bekliyorum seni, uğrayacaksın değil mi?

- Günün birinde! Belki!..

Kadın merakla konuşmaları dinleyen oğlunu elinden tuttu, bahçe kapısına doğru yürümeye başladı.

Kızıl saçları topuzundan sıyrılıyor, omuzlarına dökülüyordu. Kararsız rüzgâr bu saçları okşuyordu...

Döndü, kararsız rüzgârın aynı zamanda dondurmaya çalıştığı hıçkırıklarla boğulmuş bir türküyü de güçlükle işitti:

"Kadir Mevlâm senden budur dileğim;
Nazli yari bana bildir Yarabbi!
Her kimi sevdimse yâd olur benden;
Ne günahkâr kulun oldum Yarabbi!.."

Söğüt'tü bulundukları kasaba, Ertuğrul Gazi'nin önderlik ettiği Türk atlıları ilk defa şu tepelerde belirmişti. Şimdi ise Ertuğrul Gazi'nin anıtı karşıda idi. Orada birçok alp ve gazi de yatıyordu.

Bir de kır çiçeklerinin etrafını çevirdiği bir hendeğin içinde, alt dudağında yarık taşıyan, çilli yüzünü tırnaklarıyla kanatmış, başını topraklara sokmuş, çelimsiz, zayıf bir adam vardı...

Seyitgazi

ESKİŞEHİR'İ geçmişler, Seyitgazi kasabasına giden yola sapmışlardı. Tepeleri çam ve ardıç ormanları kaplamıştı. Etrafta yer yer alevi köyleri vardı.

Döndü hayvanını durdurttu:

- Konuş artık emmi, dedi, konuş! Ne yapalım, he ya ne yapalım?

Gündoğdu at üstünde gitmekten yorulmuş gibi yere indi. Etrafındaki tarlalara, köylere baktı. Düşünceleri sanki onu kör etmişti. Yüzündeki tırmık yaraları olduğu gibi duruyordu. Keşke daha fazla kanatsa, bir tarafını koparıp kırsa idi...

Fatma Söğüt'teydi. Fatma evlenmişti; Fatma'nın bir erkek çocuğu olmuştu. Onun ılık ılık sokulan, sevda tüten Fatma'sı, uğrunda kan ağladığı, yıllar yılı bulabilmek için diyar diyar dolaştığı Fatma'sı şimdi bir başka erkeğe aitti. Hem de cariye, köle, odalık, esir olarak değil; bir eş, bir karı olarak yabancı bir adamın yanındaydı. Bu adam muhakkak, Şam'da Fatma'yı satın alan adam olacaktı. Onu evvelâ Kırşehir'e götürmüş, sonra Konya'ya taşımış, nihayet Söğüt'e bırakmıştı.

Bir askerdi Fatma'nın kocası; sefere gitmişti. Kim olduğunu öğrenmemişti bile; ne faydası vardı? Fatma'ya sahip olan, dudaklarını dudaklarına değdiren adamı tanırsa şayet hiçbir suçu olmasa bile, affedemezdi. Belki de karşısına dikilir; geçmişin hesabını sorardı!

Bu yüzden hendekten fırlayıp hayvanları da, Döndü'yü de unuturcasına Söğüt'ten kaçmıştı.

Bir hançer saplansa, etinden parça koparılsa, içi böylesine sızlamaz, canı böylesine yanmazdı. Giden Fatma değil, ümidiydi, ömrüydü!..

Şimdi ne olacaktı? Günlerden beri açtı; ağzına bir lokma bile girmemişti. Issız dağ yolları, ağaç kovukları, geceleri onun barınağı

olmuştu. Ve Döndü bıkmadan, usanmadan başı ucunda tanyeri ağarana kadar onu beklemişti.

- O, hâlâ güzel!.. Beni unutmasa da, başkasının olacak kadar benden uzak. Yaşamamalıyım; onu büsbütün rahat bırakmalıyım!..

Elini kuşağına attı; bıçağıyla oynamak ihtiyacını duyuyordu. Bir yerini kanatırsa, belki acısı birazcık dinerdi. Bıçağını bulamadı; yıllardan beri ağaç yonttuğu, dal kestiği, meyva soyduğu bıçağı yerinde yoktu.

İlk defa Döndü'ye baktı; onun gülümsemesini fark eder gibi oldu. Kız ağlarken gülüyordu. Dağ rüzgârlarının beslediği, tazeliğine tazelik kattığı yörük kızını bozkırlar bir buz gibi eritmişti sanki...

- Ver, dedi, nereye sakladınsa ver.
- Neyi ağam? Neyi kurbanın olduğum?
- Anlamamazlıktan gelme, bıçağımı istiyorum.
- Bıçağını mı? Kuşağında değil mi?
- Saklama, yalan söyleme, sıkma beni Döndü!..

Kız boynunu büktü; alev alev yanan gözlerini Gündoğdu'ya çevirdi. Onu böylece korumak, acısından uzaklaştırmak istedi sanki:

- He ya!.. Doğru!.. Ben aldım!.. Attım gitti!.. Vermem sana!.. Konuş benle; Fatma Hatun'a ergöremedinse de kendini bu kadar neden yersin? Yazık değil mi? Senin gibisini analar kolay kolay doğurur mu ki? Lâzımsın sen bana Gündoğdu Beğim!..

- Konuşma!.. Büsbütün yıkarsın beni!.. Değmez, benim için ömrünü, hattâ nefesini tüketmene değmez.

Kız hayvanını bıraktı. Gündoğdu'nun ellerini kavradı. Öptü o elleri; gözyaşlarını damlata damlata öptü.

- Senin için ben ölürüm beğim!.. Aladağ'da ala sabah olmadan kara topraklara girer, geçit vermeyen ala beli sana ben açarım yiğit!.. Sen ne yiğitsin hiç bilir misin? Senin kamaya, bıçağa, kılıca ne ihtiyacın var? Düşmanın çıksa karşına, önce ben göğüs gererim! Yatağın olmazsa bana yaslanırsın, aşın olmazsa benden istersin; atın olmazsa ben sana binit olurum! Gözümde düş, dudağımda laf, ayağımda derman, kanımda cansın benim yiğit!.. Sana sevdalanmışım!.. Unut Fatma'yı, arama bıçağı beğ yiğit!..

Karşıda, oldukça yüksek bir tepede Seyyit Battal Gazi'nin türbesi görünüyordu. Camisi, imarethanesi, medresesiyle efsaneleşmiş, şiirlere mısra, destanlara konu olmuş bir insanın yedi yüz yıl evvelki

hayat hikâyesini oradan o tepeden meçhûl bir nefes, bu iki insanın önüne bırakıveriyordu sanki...

Türbenin yanında kızlar manastırı vardı. Bu manastırda Selçuk hükümdarlarından Gıyaseddin Keyhüsrev'in hanımı, İkinci Alaaddin Keykubat'ın annesi Ümmühan Hatun tek başına yatıyordu. İkiyüz yıl evvel, ölümü üzerine, dileğine uyularak Ümmühan Hatun'u Konya'dan getirip oraya gömmüşlerdi. Seyit Battal Gazi'nin yanında ise eşi Elenora vardı. Hikâyeye inanılırsa eğer, Seyyit Gazi onu Bizans'tan kaçırmıştı.

Döndü, ne bu geçmişin hikâyesini, ne de tepenin üzerinde bir kale gibi duran türbenin farkındaydı... Esasen Seyitgazi kasabasına yaklaştıklarını bile bilmiyordu; kasaba aşağıda kalmıştı, henüz gözükmüyordu. Ayrıca, Döndü Gündoğdu'nun niçin yolunu değiştirip buralara kadar uzandığını da araştırmamıştı.

Gündoğdu, Döndü'nün dudaklarından elini çekti. Sevgiyle bir ağabey gibi okşadı kızı. Çilleri büsbütün irileşirken başını iki yanına salladı. Sonra yol kenarındaki iri bir ağacı göstererek:

- Oturalım şuraya, dedi, akşam oluyor. Geceyi orada geçireceğiz; sabahleyin varırız kasabaya. Böylesi daha iyi. Üşümez misin?

- Ben mi beğim? Heç üşür müyüm sen yanımda olursan? He ya, ne güzel!.. Yıldızları seyrederiz seninle. Bir aralık şu köye uğrarım; göce alırım oradan. Şuracıkta ateş yakıp tarhana aşı kaynatırım sana.

- İstemem Döndü, karnım çok tok.

- Ama aşımız neyimiz heç kalmadı.

- Sen kendin için ara!..

- Neler söylersin beğ yiğidim; sen yemek yemezsen Döndün bi sokum dahi atmaz ağzına!

Gündoğdu cevap vermedi; yürüdü, hayvanları çözdü. Sonra sırtını ağaca dayadı.

Şimdi Döndü de onun yanındaydı, dizi dibinde. Bir kedi gibi mırıldanıyordu. Belki de ne söylediğinin kendisi bile farkında değildi. Çoban Yıldızı yine batıda titreşiyordu.

Yamaçlardan kayan, ovalardan seken koyun sesleri yavaş yavaş uzaklaşırken kız mırıldanmasını bıraktı. Karar vermiş gibiydi; ne olursa olsun Gündoğdu Beyini avutacak, yarasını dinlendirecekti.

- Giderim ben beğim, dedi, hemen, gece demez, gündüz demez giderim!..

- Gider misin? Nereye?
- Söğüt'e varırım!..
- Söğüt'e mi?
- He ya, sen beni burada bekle!.. Fatma Hatun'un evini basarım; sırtıma vurduğum gibi getiririm yanına. Bir dişler, iki izlersin. Tatlı damak verip soruşturursun; rahatlarsın kurbanın olduğum beğ yiğidim!.. Senin için yaparım bunu!.. Bilesin ki, bir yiğide gama düşmek yaraşmaz!.. Sen kavruldukça ben yanarım; alev alev tutuşurum, görmez misin?

Gündoğdu kıpırdandı, sırtı acımış gibi doğrulmaya çalıştı. Sonra tekrar yorulmuşçasına kendini bırakırken:

- Kal burada, dedi, bir daha Fatma'nın lâfını ağzına alma. Gerekmez!.. Hele benim için üzülmeni hiç istemem. Yetmez mi bunca yıl çektiklerin?
- Ne varmış ki? Çekerim, daha da çekerim... Senin için çekerim. İsteseydim varırdım göçkün bir yere; varmadım!.. Tuğrul Alp gelse de, incik boncuğa boğsa da, atlastan urbalar giydirse de bir yerlere kıpırdamam.
- Tuğrul Alp'tan da bahsetme bana! Onun da lâfını etme!.. Hadi, karşıdaki köye kadar uzan, kendin için bir şeyler iste, doyur karnını. Aç kalma, daha fazla halden düşme benim güzel kızım!..

Döndü yine ağlayacaktı galiba, Gündoğdu ne kadar da yavaş yavaş, ne kadar da bitkin konuşuyordu. Onu delen ok, demek böylesine zehirli idi!

- Yapma, dedi, etme yiğit!.. Nefesini içine gömme yiğit!.. Hadi bağır bana, eskiden olduğu gibi umursama beni... Böylesi daha hoşuma gider. Bağır da biraz açılasın. Nene gerek Döndü'nün güzelliği! Durma koç yiğidim; sövüp say hele!
- Sana artık kötü söz söyleyemem ben Döndü!.. Köye kadar gitmeyeceksen koy başını dizime, uyu!.. Bu sefer ben bekleyeyim seni.
- Dizine mi başımı koyayım? Esah mı yiğidim?
- Evet.
- Olmaz; sen uyumazsan ben yatmam!..
- Uyurum belki; uyumaya çalışırım!..

Kız gözlerini kapadı. Uzaklaşan Çoban Yıldızını kömür gibi gözlerinin aydınlığına gizledi. Parmağını dudağına götürdü: "Sus" dercesine, "Ses çıkarma" dercesine, "Kimse beyimi rahatsız etme-

sin" dercesine etrafında olmayan insanlara işaret etti. Sonra uzandı. Başını koydu erkeğin dizine, simsiyah saçlarını serdi yere.

Gece böylece hep ilerledi... Koynunda barındırdığı iki ayrı kişinin, iki ayrı düşüncesini bir sır gibi sakladı.

Vaktinden evvel çökmüş görünen, hali ile geleceğini geçmişinin karşısında yitirmiş sanılan, ne olursa olsun yine de gururunu ele vermeyen adam, dudakları kıpırdamasa da geceye, Döndü'ye iletmesi için seslendi:

"- Döndü, ben gidiyorum artık!.. Ayrılıyoruz birbirimizden burada. Seni, Seyitgazi'de bir tanıdığım var, eski bir dostumdur; ona emanet edeceğim. Arama sakın beni. Evlen, rahat et; benim güzel kızım! Bundan sonra ne yapacağımı da hiç sorma, sakın sorma!.. Ne güzelsin, ne safsın, ne iyisin sen!"

Yörük kızı çırpınıyordu... Uyuyup kaldığı halde, Gündoğdu'nun sesini gece getirmediği halde yine de inliyordu... O da rüyasında bey yiğidine iletmesi için geceye sesleniyordu:

"- Gidemezsin bir yere!.. Beni kimseye bırakamazsın!.. İhtiyacın var bana!.. Hem ben sensiz ne yaparım? Hep söyler oldum bunları sana. Bak ala sabah oluyor!"

- Tanyeri mi?

- He ya!.. Ala sabahtan sonra gün doğacak. Aydınlanacak etraf. Mavi bir ışık yayılacak. Dağ çiçeklerini koklayacağız seninle. Koyunların sütünü sağacağız, arıların balını toplayacağız. Soğuk soğuk sular içip serinleyeceğiz. Bülbül sesi dinleyip şakırdayacağız. Bekle biraz daha; hele bir ala sabah olsun. Sen sabırlısın koç yiğidim!"

Nihayet Seyitgazi'de ala sabah oldu. Tepelerdeki çam ve ardıç ağaçları yavaş yavaş yeşile bürünmeye başladı. Bundan daha güzeli, gök mavileşti. Ufka doğru kayan kızıllık, pençe pençe kızıllık, güneşin doğduğu yerde bir süre çırpındı.

Döndü gözlerini açtığı zaman, Gündoğdu'yu bulamadı. Adam onun başını çimenlerin üzerine koymuş, üzerine bir aba çekmiş, kaybolup gitmişti.

Kız çırpındı, rüyasındaki gibi çırpındı. Atı yanı başında duruyordu. Biraz ileride, bir kadın onu seyrediyordu...

Fırladı yerinden; gözleri büsbütün irileşerek, dudakları büzülüp göğsü çökerek tozlu yollara, çimenlere, ağaçlara, tepelere dolu dolu

baktı. Gündoğdu yoktu. Atını da beraberinde götürmüştü. Hemen yere attı kendini, tulumunu açtı, Gündoğdu'nun bıçağını aradı, onu da bulamadı. Hâlbuki bıçağı bu tulumun içine saklamıştı...

Her şeyi olduğu gibi bıraktı; ediklerinin bir teki ayağında değildi, onu bile giymedi, koşmaya başladı.

- Emmim! Ağam! Bey yiğidim!.. Neredesin? Yanımdayken özlediğim, kem gözlerden gizlediğim, gönlüm ile gözlediğim!.. Var, çık karşıma. Etme bu cefayı bana!.. Kızar mısın, döver misin, söver misin? Razıyım ben; hele bi göster yüzünü!.. Koç yiğidim, bey yiğidim, er yiğidim!..

Hem o güzelim simsiyah saçlarını yoluyor, hem ağlıyor, hem bağırıyordu. Fakat fazla konuşamadı; biraz evvel kendisini gözleyen kadın karşısına dikildi, kolunu tuttu, sarstı onu!..

- Döndü! Neden böyle inlersin? Dur biraz, dinle beni!..

Kız silkindi, kurtuldu kadının elinden. Kadın tekrar yapıştı onun bileğine. Yaşlıcaydı kadın, kederliydi kadın. Ak saçlarını, ak yüzüne düşürmüştü kadın.

- Dur derim sana Döndü kız! Anlatacaklarım var.

- Bibi!.. Neyleyim senin anlatacağını ben? Koç yiğidim gitti! Beyim yalnız kodu beni. Tenhaca bir yerde canına kıyar! Buna gönül nasıl dayanır? Gördün mü kurdumu? Gördünse söyle; nerede? Kurbanın olurum, kırk yıl odun taşırım damına!.. Meğer bu sevda ne yaman sevdaymış deyze, heç başına geldi mi?

Kadın okşadı onu, hatta öptü yanaklarından, sonra koluna girdi:

- Oturalım şuraya, dedi, anladım şimdi, onu çok seversin!.. Selâm getirdim yiğidinden. Hırpalama kendini. Sandığın gibi değil, beni dinlersen eğer üzüntün geçer.

- İnanmam, yalan söylersin sen bibi!.. Avutma beni. Ah! Neden uyuya kaldım ben, neden?

- Uyumasan da o gidecekti. Koymuş kafasına bir kere. Anlatacağım hepsini. Gel otur şuraya, Döndü kız!..

- Benim adımı nereden bilirsin?

- O, söyledi! "Kıymayacağım canıma," dedi, "bunu bilsin. Konuk olsun sizin eve. Belki bir gün buluşuruz. Görürüm ki, bu göçe daha fazla dayanamaz!" İşte böyle söyledi de gitti!..

- Gitti ha?

- Gitti!..

Döndü dizlerinin üzerine çöktü. Kadın onu âdeta sürükledi; eşyalarının olduğu yere kadar götürdü. Oturdular.

Kızın başı önüne eğikti; hiçbir şey yapacak, hatta yerinden kıpırdanacak halde değildi artık.

- Dinle yavrucuğum, dedi kadın, şu gördüğün tepede Seyyit Battal Gazi yatar. Biz bu ulu kişiyi çok sever ve sayarız. Bundan sonra bizim hanede kalacağına, bizim ile içip bizim ile yiyeceğine göre onu seninle ziyaret ederiz. Battal Gazi türbesinin yanında Kızlar Manastırı vardır. İçinde Ümmühan Sultan yatar. Onun biraz ilerisinde. Ayni Ana veya Kadıncık Ana uyur. Ne muradın varsa söyleriz onlara, hemen olur! Vaktiyle buranın halkı, Seyyit Battal Gazi'nin kâfir ile döğüşürken bir mağaranın içinde kanını akıta akıta öldüğünü bilmezmiş. Öyle derler ki, bundan ikiyüz yıl evvel Çoban Baba adlı bir ulu kişi orasını bulmuş. Selçuk hükümdarlarına haber salmış. Hükümdarın hatunu Ümmühan Hatun, Battal Gazi'nin türbesini, camisini, medresesini, vakfını, hamamını, su yollarını yaptırmış. Kendisi de ölünce, tamir ettirdiği Kızlar Manastırı'na gömülmesini istemiş. Battal Gazi'nin sandukası dört insan boyu uzunluğundadır. Kendisi o kadar iri imiş. Allah nur içinde yatırsın. Seninle oralara varırız. Avunursun. Bizim hiç çocuğumuz olmadı; sen bizim kızımız da olursun.

Döndü başını kaldırdı, yeni görüyormuş gibi kadına yaşlı gözlerle baktı:

- Kimsin sen bibi, dedi, koç yiğidimi nereden bilirsin? Eğer kurdum burada olsaydı Kadıncık Ana'ya yalvarmayı doğru bulmaz, Battal Gazi'nin de dört insan boyu kadar uzun olmayacağını söylerdi.

- İnanç! dedi kadın. Biz de böyle avunuruz!.. Zararı yok kimseye. Avunmamız gerek, sonra nasıl yaşarız Döndü kızım? Bizi oyalayacak neyimiz kaldı ki? Bak hele, göster bana o güzel gözlerini. Kömür gibi onlar, saçların da simsiyah. Allah seni özenmiş de yaratmış. Bundan sonra, dünya ahret kızımsın. Bizimki seni görünce çok sevecek. Sakın ağlama bir daha!..

Döndü bu sefer anlamak ihtiyacıyla yanıyordu. Anlayacak, bir iz bulacak, Gündoğdu'nun peşine düşecekti. Tekrar sordu:

- Kimsin sen bibi, beyimi nereden tanırsın?

- Benim ne değerim var kömür gözlüm? Beyine gelince, ona bizimkinle beraber hayatımızı borçluyuz. Onun kadar dünya yüzüne iyi ve mert insan az gelmiştir. Özüne, sözüne, gözüne sadıktır. Yıllar

evvel daha saçlarım aklaşmamışken, senden daha gençken, elime, yüzüme bakılırken gönül vermiştim birisine...

Kadın sustu, içini çekti; geçmiş önüne serilmeye başlayınca hazlandı, gülümsedi, yüzü aydınlandı.

Mavi gök tepelerindeydi. Sıcak kendini göstermeye başlamıştı. Koyunlar serpilmişti ovalara... Bakireler Manastırı, Doğan Kale, tepelerdeki harabeler, Develek, Türbeler, Camiler, çok daha ilerideki Yeşilyurt, Arapöven köyü, Melek Gazi köyü, Türkmenlerin Çukur Ağıl köyü hep Seyitgazi'yi çevrelemişti.

Buralara devir devir tarih yığılmıştı. Gündoğdu olsaydı şayet buraları başka türlü anlatır, Kırkkız dağındaki Kırk Bakireler manastırında erkek hasretiyle çırpınıp nefislerini körletenlerin, sönen aşkları yerine hicranlarını içenlerin gönül hikâyelerini dile getirirdi...

Milletler, ordular geçmişti şu ovalardan, şu dağlardan... Sonra Romalılar gelmiş, ardından Bizanslılar yürümüş, Selçuklu Süleyman Şah bir fırtına gibi esmiş, nihayet Oğuzlar, Kayılılar yurt edinmişti kendilerine bu toprakları. Şimdi Seyitgazi kimin elindeydi, bilinemezdi. Karamanlıların mı, Osmanlıların mı, başka beyliklerin mi? Çelebiler kavgası bitse bile Anadolu'da henüz birlik yoktu.

Döndü, kadının konuşmasını bekliyordu. Kadın muhakkak yaşadığı âlemi unutup yaşanmış âleminin baskısı altına girivermişti.

- Ne oldu? Sen de mi gönüllüne varamadın? Varamadınsa eğer heç anlatma bana; yüreğim dayanmaz artık.

- Vardım; hâlâ onunla yaşarım. Bizimki gönüllümdür benim!.. Bunu senin beyin sağladı bize.

- Nasıl, nasıl?

- Evvelâ vermediler bizi birbirimize. Bir gece kaçtık, dağlara vurduk. Hem ağladık, hem güldük yol boyunca. Ardımıza düştüler; bizi Konya'da Meram bağlarında yakaladılar. Bizimkini aldılar ayaklarının altına, öldüreceklerdi. Birden o yiğit yetişti. Yanında arkadaşı Çorumlu Rüstem de vardı. O zaman çok gençti. Karatay Medresesi'nde okurdu. Ama, ne kadar da güçlü, kuvvetliydi. Feryadıma dayanamadı, bir yığın insanın yavuklumun tepesine üşüşüne aklı ermedi. Koltuğunun altındaki kitaplarını fırlattı, daldı aralarına. Bir yaprak gibi dağıttı hepsini... "Korkma," diye bağırdı bana, "kal olduğun yerde hatun; kavuştururum yavukluna seni!" Ya, böyle dedi.

Döndü dizlerinin üzerine dikildi, heyecanlanmıştı. Göğsü bir körük gibi inip kalkmaya başlamıştı. Bir an için dahi olsa kendi derdini, kendi acısını unutmuştu. Sevda rüzgârları ılık ılık esiyordu başında:

- Böyle yaptı ha? Böyle dedi ha? O zaman yüzünde çiller yok muydu? Dudağı yarılmamış mıydı? Kavruk değil miydi heç?

Kadın okşadı onu; oturttu yerine tekrar;

- Tanımazdık bile onu, dedi, neyin nesiydi, adı, sanı neydi hiç bilmezdik. O da bizi bilmezdi. Medresesini bıraktı, arkadaşıyla birlikte yollara düştü. Getirdi bizi buraya. Babamla, anamla, dayımla, akrabalarımızla barıştırdı. Bağ, bahçe, davar aldı bizlere. Ev döşedi, gözünün önünde evlendirdi bizi; bizimkiyle başlarımızı bir yastığa koyduktan sonra gitti...

Kadın sustu; tatlı gelmişti galiba geçmişi anmak. Fakat hayret ediyordu; onun esas maksadı Döndü'yü avutmak, Döndü'yü yolundan çevirmekti. Nasıl olmuş da, kendisinden geçercesine kendisini anlatmıştı?

- Sonra ne oldu bibi, ne oldu?

- Hiç!.. Biz, bizimkinle tatlı tatlı yaşadık. Çift sürdük, davar güttük, soğuk sular içip seyran eyledik. Öyle ki, rahatlıktan olacak; Seyit Gazi bile çok zaman hatırımıza gelmedi; paçavra bile bağlamadık türbelere. Timur denen topal buralara gelinceye kadar boş geçti ömrümüz. Beyi bir daha görmedik. Aradıksa da bulamadık...

- Bulamadınız mı, gelmedi mi bir daha?

- Gelmedi!.. Ayrılırken, "Sevişin," demişti bize, "birbirinize yâr olun, destek olun!.. Sevda ile topraktan daha kıymetli ne vardır?" Bu sözü hiç unutmadık.

- Sevda ile toprak, diye tekrarladı Döndü, beyim böyle der ha!.. İkisini de elde edemez!.. Garip beyim benim; nerelerdesin şimdi? Bencileyin yanarsın hep, yine de ses etmezsin kimseye!...

- Bir gün önce bir misafirimiz gelmişti; beyin arkadaşı Çorumlu Rüstem. Onu da seneler sonra ilk defa görüyorduk, ama tanımıştık, değişmemişti. Buradaki Mevlevi dergâhını ziyaret etmişti. Bizi hatırlamış, uğramıştı. Yalvardık, yakardık, bırakmadık. İşte bu sabah, tanyerinden evvel kapı çalınınca meraka düştük. Karşımızda bilmediğimiz bir adam duruyordu. Başı eğikti, düşünceliydi, çok yorgundu. Meramını sorduk, ismini söyledi.

- Gündoğdu mu dedi?

- Hayır..

- Ne dedi?

- Bize bağışla bunu Döndü kızım!.. Ruhsatımız yoktur. Çorumlu Rüstem Bey namaza kalkmıştı. Beyi görünce ağlamaya başlamış, boynuna sarılmıştı. Ayaklarına kapandık beyin; kalmadı, bir çorbamızı bile içmedi. "Varın," dedi, "Şuraya yol kenarında, ağaç dibinde bir kız yatar. İsmi Döndü'dür; alın onu yanınıza, bırakmayın!.. Vurgundur, öksüzdür, dertlidir. Sarın yarasını. Evlâdınız olsun. Göçmesin bir daha oradan oraya. Soldu, sarardı yavrucak!.. Benimle uğraşmaktan ayakta duramaz oldu. Bir gün kısmeti çıkarsa eğer, uygunsa evlendirin onu. Bundan sonra benimle gelirse yaşayamaz bir daha! Meraklanmasın, canıma kıymam!" İşte böyle dedi senin beyin! Hadi kalk ayağa, gel benimle kara gözlüm. Yatağını serelim altına, aşını koyalım önüne; dinlen, hiç düşünme! Beyin gitti. Rüstem Bey'le gitti; sürdüler atlarını dağlara, Rüstem Bey bırakmadı onu. Derdi ne idi, bilmeyiz ama, seni yanımızda gördükçe beyi görmüş gibi seviniriz!..

Döndü:

- Ben bilirim, dedi, derdini, neyini, her şeyini bilirim onun!.. Gel, gör ki, o beni bilmez!..

- Yanılırsın kara gözlüm; seni bilir de, biraz da bunun için kaçar? Hiç aklına gelmedi mi bu?

- Gelmedi?

- Rahatla hele! Topla eşyanı, gidelim bizim dama. Bizimkini daha fazla bekletmeyelim. Gözleri yoldadır; meraka salmayalım adamımı.

- Ben gelmem seninle bibi!.. Kurbanın olduğum; benim başımı boş bırak. Düşerim beyimin ardından yollara, düşerim ya!..

- Kurtulamazsın elimden Döndü kız, bırakmam seni... Yalnız başına kurtlar, kuşlar kapar seni! Beyin, günün birinde geri dönüp de bulamazsa seni, ne hallere düşer, hiç düşündün mü?

Döndü gözlerini iyice açtı. Donup kalan yaşlarını eliyle kuruladı. Gündoğdu'nun atının başını çevirmiş, hayvanının terkisinde kendisi için aldığı hırka, cepken, üç etek, şalvar, edik, fes, pünes ve tüllerle Seyitgazi'ye doğru gelmekte olduğunu hayalinde bütün renkleriyle bir anda canlandırdı. Çökük göğüsleri dirildi, soluk yüzü kanlandı, büzük dudakları irileşti:

- Senin adın ne bibi, dedi, adın ne?

- Esma!..

- Esma Bibi!.. Beyim o illeti başından atıp da alır mı beni, alır mı?

- Alır ya!.. Seni almaz da kimi alır?.. Hele bir gamını dağlara taşlara bıraksın. Özlesin seni, görürsün!

- Elbet!.. Özler beni yiğidim. Fatma Bacı'yı, bundan sonra unutur elbet!..

- Fatma Bacı mı? Kim o?

- Fatma Bacı mı dedim? Lâf gelişi! Bir Kara Tatar arar da beyim; yanağı yaralı bir herif.

- Bize de sordu böyle bir adamı.

- Ne dediniz?

- Geçmedi buralardan!..

Döndü eğildi, bohçasını topladı, tulumunu aldı, sonra atını getirdi.

- Ben yine giderim, dedi, hakkını helâl et Esma Bibi!.. Bey Kara Tatarla karşılaşırsa, yalnız başına belki baş edemez onunla. Halbuki ben yanında olursam, bi taş vururum herifin kafasına, paramparça ederim beynini.

- Çocuksun sen Döndü kız, beyin her işin uhdesinden gelir. Hem ardından bizimkini de göndeririz. Çorumlu Rüstem Beyi de bulur bizimki; yiğidinden haber getirir.

Döndü yine sevindi; Esma Bibi'si muhakkak ona yardım edecekti, inanmaya başlamıştı. Yalnız beyi tek başına dağlarda, ovalarda ne yapacaktı? Bir de geri dönüp de Söğüt'e giderse ne olacaktı? Fatma'nın kocasını öldürüp kadını kaçırır mıydı acaba? İş bu kadarla bitse, hevesini alsa razıydı Döndü. Ama yanılırdı; beyi onun adam öldürmezdi. Nasıl olacaktı bu işin sonu? Yörük kızının çırpınan kalbi, küçücük âlemi artık geleceği hiç göremez olmuştu.

Ah!.. Bir evlenseydi beyiyle, ona nur topu gibi oğlancıklar verseydi. Ağırlığa, başlığa da lüzum yoktu! Gündoğdu'ya öylece giderdi Döndü...

- Yanarım, dedi, yanarım!.. Bana yardım et Esma Bibi! Beyim dönüp gelinceye kadar hep ondan bahset. Ben de anlatırım, he ya anlatırım. Nasıl adamları yere çaldığını, boz aygıra nasıl sıçrayıp dolu dizgin sürdüğünü, benim için herifleri bileğinden tutup nasıl altına aldığını, kervansaraylarda, medreselerde, camilerde taçkapı-

lara nasıl baktığını, koca koca lâfları nasıl ettiğini; hep söylerim. Dinlersin beni, değil mi Esma Bibi?

- Dinlerim, dedi kadın, hırpalama kendini güzel kızım. Hele sabret, bak neler olur!

Döndü bohçasını başına koydu, hayvanının yularını çekti:

- Gidelim, dedi, he ya gidelim!.. Yük olmam yine de size. Hamur açarım, çamaşır döverim, süt sağarım, türkü söylerim.

Kadın ağlarcasına güldü. Döndü'yü kucakladı. Yavaş yavaş yürümeye başladılar.

Gündoğdu vaktiyle onlara:

"Sevda ile toprak kadar kıymetli hiçbir şey yoktur bu yeryüzünde." demişti. Kıymetli olan, korunması güç olandı. Onun için gönül uğruna, vatan uğruna çırpınanlar, acı çekerdi. Doğru söylüyordu herhalde Gündoğdu...

Karaburun

SENELER geçti... Belki de yedi yıl...

Eskisinden daha perişan ve daha yorgundu. Bir türlü yanından ayıramadığı heybesini, geçmişin kır atı kadar zayıf ve yaşlı bir atın sırtına koymuş, hayvanı çeke çeke yürüyordu.

O artık unutulmuştu. Şehir şehir, köy köy Anadolu'yu dolaşan, hanlarda, kalenderhanelerde, hattâ Bimarhanelerde yatan, imarethanelerde karnını doyuran, bazen konuşan, bazen acı acı etrafına bakınan bir insanın varlığı zaten izlenemezdi.

Şimdi yolu batıya, Ege sahillerine doğru uzanıyordu. Bu yolu bilerek seçmişti. Bir şeyler oluyordu batıda.

Birkaç gün evvel bir Türkmen köyünden bir parça ekmek ile bir parça yağ almıştı. Türkmenler arkasından bakmışlar, sonra yolunu çevirip sual sormuşlar, nereden geldiğini, nereye gittiğini öğrenmeye çalışmışlardı. Hiç birisine cevap vermemiş, şüpheli bakışlar altında uzaklaşmıştı.

Anadolu'da onun gibiler çoktu. Diyar diyar dolaşanlar, bir geçtiği yere bir daha uğramayanlar, kimsenin meçhulü değildi. Türkmenler de bilirlerdi böyle garipleri, kaderin fırlatıp attıklarını... Fakat nedense ondan şüphelenmişlerdi, ona güvenle bakmamışlardı. Hele, kuru bir selâmdan evvel:

- "Bir Kara Tatar gördünüz mü, yanağı kılıç yaralı bir Kara Tatar?" deyişi, Türkmenlerin büsbütün hayretine gitmişti...

Zaten her uğradığı yerde Kara Tatar'ı sormayı, ondan bir iz aramayı âdet edinmişti. Adeta Kara Tatar'la yatar, Kara Tatar'la kalkar olmuştu.

Bir su kenarı bulunca heybesini yere indirdi, hayvanı başıboş bıraktı, çarıklarını çıkardı, şişen ayaklarını suya soktu.

Canı yemek yemek istemiyordu. Şu su kenarında bile düşünceleriyle başbaşa olamadığını anlıyordu. Etrafta gidip gelenler vardı. Bir takım hırslı insanlar, birtakım avunamamışlar, birtakım unutulmuşlar dolaşıyordu; gayelerinin ardından koşanlarla birleşiyor, uzaklaşıyorlardı...

Ayağını sudan çekti, sırt üstü uzandı.

Şimdi dalga sesleri duyar gibi oluyordu. Deniz Ege sahillerini dövüyordu muhakkak. Karaburun, İzmir'in Karaburun'u ilerdeydi. Sahil aşağıda bir şerit gibi uzanıyor, yer yer kayalıklarıyla denizi kucaklıyordu.

Karaburun kıyılarını döven dalgaların sesi belki Gündoğdu'nun bulunduğu yere kadar gelmezdi. Fakat o, denizin kokusunu alıyor, suların arasından bir Fatma çıkartıyor, ardından bir Kara Tatar görüyordu.

- Ona başkaları sahip olmuş!.. Başkaları!..

Başını hemen suya soktu. Ateş gibiydi beyninin içi. Soğuk su bile söndüremiyordu gönlünün alevini.

Sudan başını çektiği zaman boynuna kadar ıslanmıştı. Kirpiklerinden akan damlalar, gözlerinin solgunluğunu biraz olsun gideriyordu...

Düşünmekle, sanmakla gerçek arasında fark vardı... Sanmakta bir ümit gizliydi. Renksiz ve solgun da olsa bir ümit orada titreşirdi. "Aksi de olur." der, avunurdu insan. Fakat gerçek, her türlü ümidi ezer, yok ederdi. İşte Fatma başkasınındı; onu kollarının arasına alan, onu öpen, okşayan bir adam vardı aralarında. Bu gerçekte, bu görünende artık ümit mi olurdu?

"- Niye kaçtın? O senin karındı, kimse alamazdı elinden. Fatma'nın ikinci defa evlenmesi bâtıl sayılırdı; derhal boş düşerdi!"

İçindeki canavar, ona böyle söylüyor, onu böylesine kahrediyor, yere yıkıyordu. Hemen yumruklarını sıktı; aman dinlemeyen canavara cevap verdi:

"- Aramıza bir yabancıyla bir de çocuk girmişti. Onun hayatını nasıl zehir ederdim? Bir daha eskiye, unutulmaz hatıralara geri dönebilir miydik hiç?"

"- Öyleyse niye aradın onu yıllarca? Fatma sağ ise bir esir gibi satıldıktan sonra elbet başkasının olacaktı. Bunu düşünmemiş miydin sanki?"

"- Düşünmüştüm. Ama bana ihtiyacı vardır sanmıştım. Başkalarına ait de olsa, evleneceğini ummamıştım. Bir iz aramıştım ondan; avunabilmek, vicdanımı susturabilmek için."

"- Üstelik Döndü kızı da bıraktın. Ne günahı vardı yavrucağın?"

"- Kız beni sevmeye başlamıştı. Hayatı zindan olmuştu. Ben ise onu alamazdım; onu kendine oyuncak edemezdim. Hâlbuki zaman her şeyi hallederdi; geçen zaman içinde, Döndü beni unutur, gönlü kabuk bağlar, bir yuva kurar, sükûna erişirdi."

"- Döndü seni unutamayacak! Gençliğinin ilk aşkı idin sen. Evvelce beğendiği bir erkek olsa bile bu, bir arzudan öteye geçmemişti. Döndü seni çılgınca seviyor; saf ve tertemiz bir sevda onunkisi. Yazık oldu kıza!"

Gündoğdu içindeki ikinci adamı daha fazla dinlememek için yattı. Hayatının en buhranlı anını yaşıyordu. Bu yedi yıl içinde zaman zaman bir dosta, bir can yoldaşına çok ihtiyaç duymuştu...

"- Emmi! Nasılsın emmi? He ya ben geldim. Sevinmedin mi? Görmez misin, senin için kavrulurum ben yiğidim?"

Hayaldi; bu ses de, sahibi de hayaldi. Yanında hiç kimse yoktu.

"- Allah kahretsin! Sen hiç adam olmayacak mısın? Gel benimle, devletine biraz hizmetin dokunsun!"

İstemiyordu; hele Tuğrul Alp'ı hiç istemiyordu. Zaten o da yoktu yanında...

"- Sen hâlâ yaşıyor musun? Lanet olsun! Neden ölmesini bilmiyorsun? Sürünmek hoşuna mı gidiyor?"

Hayır; ne Ahi Çelebi, ne Çorumlu Rüstem, ne de Hacı İvaz Paşa oradaydı! Şu türkünün sahibi bile dağların ardındaki dağlardan da ötedeydi şimdi:

"Kadir Mevlâm senden budur dileğim,
Nazlı yâri bana bildir Yarabbi!"

Karaburun'a uzanan şu yerde durmadan atlılar, yayalar, koşuşmaya başlamıştı. Köylüler köylerini terketmiş, yollara dökülmüştü.

Yüzleri Ege sahillerine dönüktü bu insanların. Heyecanla birbirlerini bekliyorlardı.

- Gecikti! Hâlbuki "Dede Sultan" şimdi burada olmalıydı. Böyle haber salmıştı!

Başlarında hiç başlık bulunmayan, saçları tamamen usturalanmış bu adamların çoğu silâhlıydı. Kılıcı, kaması, kalkanı olmayanlar da baltalar, sopalar almışlardı ellerine. Aynı cins abadan yapılmış bir elbise giymişlerdi. Ayakları çıplaktı.

- Dede Sultan neredesin?
- Benim evim senin evindir, senin evin benim evimdir!
- Biz böyle biliriz.
- Yenilecek, içilecek ne varsa cümlenin müşterek malıdır.
- Artık evlerimizde yatmayız, ev diye bir şey tanımayız!
- Ey Dede Sultan, izindeyiz! Yol göster bize!..

Gündoğdu hemen dikildi; kulaklarına çarpan sesler, onu gömüldüğü korkunç kâbustan zorla da olsa çekip çıkarmıştı...

Anlamaya çalıştı; anladı da. İçi burkuldu, yandı. Demek işittikleri, yollarda duydukları doğruydu. Onu buralara çeken de zaten bu duydukları değil miydi? Kazan kaynıyordu Ege sahillerinde. Durulmayan, dinlenmeyen bir ömür, ömürleri peşinde sürüklüyordu!..

Gündoğdu iyice inanmıştı ki, Mehmet Çelebi, kardeş kavgasını bitirir bitirmez bütün gücünü Türk birliğini kurmak ve korumak uğruna harcamıştı.

Evvelâ Aydınoğlu Cüneyt Bey ile Karamanoğlu'na bir ders daha vermek istemişti.

Cüneyt Bey, Mehmet Çelebi'nin gelmekte olduğunu anlayınca kaçmıştı. Aydınlıların merkezi olan İzmir ise on gün dayandıktan sonra teslim olmuştu.

Gündoğdu, Döndü ile birlikte Söğüt'e doğru giderken karşısına çıkan Germeyan askerlerinin Aydınoğlu'nun isyanını, Hacı İvaz Paşa dolayısıyla Mehmet Çelebi'ye zamanında ilettiklerini bu suretle anlamıştı...

İzmir'den sonra Osmanlı ordusu Akşehir, Beyşehir, Seydişehir üzerinden Konya'ya geldiği vakit Karamanoğlu sulh istemiş, yeniden bir anlaşmaya varmışlardı.

Mehmet Çelebi Kastamonu'ya, Çandarlı ülkesine doğru yürüdüğü sırada, Karamanoğlu'nun tekrar Osmanlı topraklarına saldırdığı haberini almış, üzüntüsünden bir süre ne yapacağını kestiremez olmuştu.

Çandarlıoğlu İsfendiyar Bey Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini kesin şekilde kabul edince Mehmet Bey tekrar Karaman'a gelmişti. Anadolu Beylerbeyi Bayezıd Paşa Karamanoğlu Mehmet Bey'i bu sırada esir etmişti.

Utangaç ve gayet nazik bir insan olan Mehmet Çelebi, esir düşen halası oğlu Karamanoğlu Mehmet Bey'i karşısında görünce:

"- Ey Karamanoğlu," demişti, "Seni ben neyleyeyim? Dayının mezarını çiğnemekten çekinmedin, sözünde durmadın. Gel, bir daha yemin et; bundan böyle Türklere zararın dokunmasın."

Karamanoğlu yemin etmiş, yeniden anlaşmaya varmışlardı. Bu suretle Timur'un Karamanlılara kattığı Sivrihisar, Yalvaç, Beypazarı, Kırşehir, Akşehir, Şarkikaraağaç, Beyşehir, Seydişehir tekrar Osmanlılara geçmişti.

Mehmet Çelebi Balkanlarda da çarpışmış, yaralanmış, didinmişti. Arnavutluk'ta elden çıkan bazı yerleri geri almıştı. Hırvatistan Türk nüfuzuna girmiş, Bosnasarayı Türklerin eline geçmişti. Balkanlardan sonra tekrar Anadolu'ya geçilmişti. Çankırı, Tosya, Samsun, Bafra alınmıştı.

Mehmet Çelebi uykusuz geçen gecelerinde gittikçe omuzlarına daha fazla çöken ağırlığın altında inlemiş, bir ışık aramıştı. Noksan olanı bulup çıkarmaya çalışmıştı. Onunla beraber didinen paşalar, beyler, ağalar gerekli olan bu ışığı bazen fark etmişler, bazen unutur olmuşlardı...

İki adam sokuldu Gündoğdu'nun yanına; onu omuzlarından kavradılar, dik dik yüzüne baktılar:

- Kimsin sen, dediler, burada ne debelenirsin?

Gündoğdu gözlerindeki ifadeyi belli etmemek için başını çevirdi. Elleri titrerken:

- Hiç, dedi, bir yolcu. Yoruldum da oturuyorum şurada.

- Başın bizim gibi kazınmış. Sakalın, bıyığın da yok. Ama seni tanımayız; bizden misin, yoksa bir haberci misin? Yine de hepimiz kardeşiz. Ayrımız, saklımız yoktur bizim. Dede Sultan neredeyse gelir. İnanmazsan ona sor... Dede Sultan'a da güvenmezsen İznik'e uğra; pîrimiz, üstadımız Şeyh Bedreddin seni aydınlatır.

Gündoğdu neredeyse çökecekti. İşte korktuğu başına gelmişti. Bir fırtına, yine bu devleti, henüz gün ışığına çıkmadan, karanlık ufuklara doğru sürüklüyordu. Güçlükle sordu:

- Kim bu Dede Sultan?

- Bilmiyor musun?

- Hayır!..

- Yazıklar olsun sana cahil! Dede Sultan, Börklüce Mustafa'nın adıdır.

- Börklüce Mustafa mı?

- Öyle dudak bükme sakın bir daha. Dede Sultan üç ay evvel İznik'ten geldi buraya. Torlak Kemal de Manisa'ya gitmiş. İkisi de şeyhin halifesidir. Bundan sonra güneş doğacak, rahata kavuşacağız. Açı, toku, zengini fakiri hep bir olacak. Yahudi'si, müslümanı, hıristiyanı asla birbirinden ayrılmayacak!..

Gündoğdu yine sallandı, sanki başı yere değecekti. Şu adamların boynuna mı sarılsaydı acaba? Ne faydası vardı? Bu yanlış yolu, bu yolun sonundaki uçurumu, uçurumun derinliğini anlatması gerekti onlara. Her türlü özel baskılardan sıyrılıp geçmişe değil, geleceğe bakmalıydı. Önünde duran vatandı; o vatanda henüz sabah olmuyordu...

- Siz Türk müsünüz? diye sordu. Türk müsünüz?

- Türk'üz veya değil, ne çıkar? Biz yaşamak istiyoruz... Türklük nedir tanımıyoruz.

- Sizi yaşatacak olan Türklüktür, birliktir!..

- Hayır! Bizi yaşatacak Dede Sultan'dır, onun gösterdiği yoldur! Direnme yabancı, garipliğini ko bir kenara; Börklüce Mustafa'yı dinle, şimdi gelecek. O zaman karnın doyacak, yatacak yerin olacak. Şu toprakta biten her yemişten, her buğdaydan dilediğin kadar alacaksın. Sırtın elbise görecek, böyle perişan dolaşmayacaksın. Hadi yürü, katıl aramıza, bir sopa da sen al eline!

- Dinleyin, dinleyin beni; olmayacağın peşinde koşuyorsunuz. Sizi oyuncak yapıyorlar! Çıkarlarına kullanıyorlar.

Adamlar Gündoğdu'nun gırtlağına sarıldılar. Gözleri dönmüştü. Şu serseri, şu ne olduğu bilinmeyen akılsız sanki onlara küfrediyordu. Bir tanesi:

- Deli bu, diye bağırdı, ezelim!.. Evvelâ bunu ezelim!.. Önümüze çıkan her engeli devirelim.

İki yumruk indirdiler Gündoğdu'ya, Gündoğdu yine de sıyrıldı aralarından. Karşı koymaya çalıştı.

- Geliyor!.. Dede Sultan geliyor!..

Ovaya dolan yüzlerce kişi çığlık çığlığaydı. Toprağı öpenler vardı. Heyecandan dudağını kemirenler vardı. Sopasını dizinde paralayanlar vardı.

Usturayla kazınmış başlar şimdi büsbütün parlıyordu. Dışarı fırlamış boğaz kemikleri, bir inip bir kalkıyordu.

- Geliyor! Sofi Kisra geliyor! Dede Sultanımız geliyor! Açılın, yol verin!..

Adamlar Gündoğdu'yu bıraktılar. Öylesine kendinden geçmişlerdi ki, artık Börklüce Mustafa'dan gayri bir şey düşünecek halleri kalmamıştı. Koştular, arkadaşlarının yanına vardılar, yere kapandılar.

Börklüce Mustafa bir atın üzerindeydi. Börkünü, ensesine düşürecek kadar geriye itmişti. Usturalanmış, başının yarısı görünüyordu. Göğsü bir davul gibi şişmiş, pazuları gerilmişti. Gerçekten heybetli ve alımlı görünüyordu atının üzerinde. Elinde bir kılıç vardı; güneşe yan yatırmıştı. Bir parıltı yayılıyordu oradan. Yanındaki iki muhafızı atbaşı onunla birlikte ilerliyordu.

Gündoğdu'nun Börklüce Mustafa'yı bu üçüncü görüşüydü. Kırşehir'de bakışmışlar, Edirne'de tartışmışlardı.

Börklüce onu tanıyacak olsa buradan kurtulması imkânsızdı.

Fakat o anda Börklüce Mustafa'nın etrafını görecek hali yoktu. Daha doğrusu bakışlarını bile düşüncelerine çevirmişti...

- Yoldaşlar!.. Artık beklediğimiz an gelmiştir.

Börklüce Mustafa sözünün yarattığı etkiyi anlamak için hemen sustu. Karşısındakileri derin derin, içine gömercesine seyretti.

Eskiden de olduğu gibi bıyıkları alabildiğine uzun, gözleri iri ve kanlıydı. O gözlerin taşıdığı derinlemesine ihtiras hiç kaybolmamış, aksine koyulaşmıştı...

Yüzlerce kişi, göğüsleri bir körük gibi inip kalkarken kendilerinden geçmişçesine inliyordu. Börklüce Mustafa onların gözlerini kamaştırıyordu.

- Konuş! Anlat! Dede Sultan; beklediğimiz anın ne olduğunu iyice öğret bize!..

Şimdi ona sesleniyorlardı. Kimisi dizinin üzerine çökmüş sallanıyor, kimisi alnını hâlâ yerden çekmeden inliyor, kimisi de elindeki sopayı durmadan sallıyordu. Börklüce Mustafa memnundu; ihtirasla dolu gözlerini açarak nefsine olan güvenini ölçüyordu. Biraz ilerisinde, rengini kaybetmiş atının dizginlerine yapışıp kirpiklerini bile

kırpmadan kendisini izleyen bir yolcunun, bir gönülden yaralının hiç farkında değildi.

- Yoldaşlarım, size evvelâ bir müjdem var. Biraz önce haber aldım. Efendimiz, Kadı Sultanımız, Şeyh Bedreddin Mahmut bizim burada güçlendiğimizi öğrenince İznik'ten yola çıkmış. İnşallah Sinop'a varıp bir gemiyle Rumeli yakasına geçecek. Zağreb'e, Silistre'ye belki de Deliorman'a yerleşip tarikatımızın icabını yerine getirecek.

Hep birden bağırdılar; yerleri gökleri inlettiler âdeta:

- Yaşasın!.. Kadı Sultanımız çok yaşasın!

Börklüce Mustafa devam etti:

- Böyle ulu bir kişinin İznik'te hapsedilmesi hak mıdır? Bunun için dahi Çelebi Mehmet denen Osmanlı bin kere asılmalıdır!..

- Asılmalıdır!..

- Ben ve Torlak Kemal, sultanımızın iki halifesi başımızı Bedreddinlik uğruna koyduk.

- Biz de koyduk!..

- Torlak Kemal yoldaşımız şu anda, harekete geçmek için Manisa'da bizden haber bekler.

- Hemen gönderelim!

- Dinleyin beni yoldaşlarım; bir kere daha vicdanlarınıza danışın; eğriyi doğruyu iyice görün. Ondan sonra burada and için!..

- İçelim!.. Kanlarımızı emelim!..

- Hepimiz Allah'ın kuluyuz! Başkalarından bizim ne farkımız var? Fakat bizlere gadretmişlerdir. Yaşamak, rahat etmek, çoluk çocuğumuzla emin bir hayat sürmek yerine inletmişlerdir bizleri. Tatarlar gelip sömürüyor, yakıp yıkıyor!.. Arkasından Aydınoğlu, Karamanoğlu, Osmanoğlu çıkıyor; elimizde ne varsa alıp götürüyorlar. Karılarınızı, kocamışlarınızı, çocuklarınızı parçalıyor... Bütün çalışmalarınız boşunadır. Ne ekseniz, ne biçseniz sizin değildir. Kışın bile ısınacak bir ocağınız yoktur! Beyler, oğullar için çalışmak niye? Osmanoğulları, Timurlular, Karamanlılar, Aydınlılar, Saruhanlılar bizi ne ilgilendirir? Bir kozları varsa aralarında paylaşsınlar, bizi rahat bıraksınlar.

- İstemiyoruz!.. Ne Karamanoğlu'nu, ne Cüneyt Beyi, ne Osmanoğlu'nu istiyoruz!

Börklüce Mustafa atının üzerinde dikildi. Yorulmuş olamazdı, fakat sözlerinin etkisini yeniden anlamak, kimseye bir daha geri dönmek imkânını bırakmamak için bir an susmayı uygun görmüştü. Nitekim fazla oyalanmadan sordu:

- Cevap verin kardeşlerim; biz kendi kendimize yetmez miyiz? Kendi işimizi kendimiz göremez miyiz?

- Görürüz!..

- Allah'ın kelâmı dertlerimize derman değil midir?

- Dermandır!..

- Öyleyse bize beylerin, kan içicilerin, sömürücülerin asla lüzumu yoktur.

- Yoktur!..

- İnsanlar hür olarak birbirini kucaklamalı, birbirini sevmelidir.

- Seviyoruz!.. Seni çok seviyoruz Dede Sultan!

Artık son darbeyi indirmenin sırası gelmişti. Börklüce şu insanlara her dediğini yaptırabileceğine tamamen inanıyordu. Fırsatı kaçırmadı; insanların en zayıf yerini yakalayıp biraz da gerçeği, acı gerçeği öne sürmüş olmanın rahatlığıyla haykırdı:

- Karşımıza kim çıkarsa yürüyeceğiz, devireceğiz, geri dönmeyeceğiz. Kendi başımızın çaresine kendimiz bakacağız!.. Yemin edin, and için, mesut günler uğruna benimle gelin. Osmanlı'yı devirin!.. Ondan sonra rahat rahat şarap içersiniz, saz çalıp eğlenirsiniz!..

Öyle bir uğultu yükseldi ki, Gündoğdu kulaklarının delinmekte olduğunu sandı. Artık o kendisinin içinde değil dışındaydı. Biraz iradesini kullanmasa bir daha giderilmesi mümkün olmayacak çılgınlıklar yapabilir, Börklüce'ye saldırmak için yerinden fırlayabilirdi. Şu aç, şu acı çekmiş insanlar, savaşların ve cehaletin de yardımıyla yerlerinden oynatılmışlar, bir hayalin ardına düşürülmüşlerdi. Onların ümidi, ümitsizliğin tâ kendisiydi. İşte bir türlü düzelmeyen Türk birliği büsbütün çalkalanıyordu. Bu ülkeye kılıç girmişti. Tuğrul Alp ile bütün alp ve gaziler düzeni sağlamak için kılıçlarını öne koymuşlar, kan ve ter dökmüşlerdi. Fakat kılıçlar kınlarına sokulunca yerine bir fikir, bir ruh, günün şartlarına göre bir imkân bırakılmadığından kazan eskisinden daha fazla kaynamıştı. Bu kaynayan kazanı başkaları, diledikleri yere akıtmayı, çok iyi bilmişlerdi.

- And içiyoruz!.. Dede Sultan, seninle beraberiz!.. Öl de, ölelim.

- Osmanlıyı devireceğiz!.. Kana susamışları kanla boğacağız!..

- Yaşasın hürriyet!.. Yaşasın müsavat!..

Gündoğdu yaşlı ve rengini kaybetmiş atını bıraktı, heybesini hemen omuzuna vurdu. Alabildiğine, kendinden umulmayan bir sür'atle koşmaya başladı.

Oldukça sıhhatli ve dayanıklı bir ata binmiş birisini kestirmişti gözüne; üzerindeki adam ne olduğunu anlamaya çalışırken yıktı onu aşağıya, hayvanına sıçradı:

- Yalan! diye avazı çıktığı kadar bağırdı. Yalan; sakın kanmayın Börklüce'ye. Onun hırsına âlet olmayın! Söz veriyorum, Dede Sultan dediğiniz şu adamın ardından gitmezseniz, sizin için yaşayacağım, sizin için uğraşacağım, refahınızı ve rahatınızı sağlamaya çalışacağım. Çelebi Mehmet Han'ın yanına varıp derdinizi anlatacağım. Biraz daha sabredin!

Birden etrafı bir şaşkınlık kapladı. Börklüce Mustafa bile ne olduğunu evvelâ anlayamadı. Sonra hiddetinden ağzından köpükler saçarken:

- Yıkın bu haini, diye bağırdı, öldürün şu satılmışı, imansızı! Durmayın!..

Etraf büsbütün karıştı, sopalar havada vınladı, kılıçlar ıslık çaldı.

- Vurun!.. Öldürün! Aramıza karışan satılmışa lânet!..

Gündoğdu atını çevirmişti. Hayvanının üzerine kapanmış, onu anlaşılmaz bir ustalıkla geldiği yere doğru sürüyordu.

Böylece dağlar aştı, Çeşme'yi dolandı. Ardından gelen küfürler, ölüm haykırışları gittikçe uzaklaşıp kaybolunca yapacağı işi daha soğukkanlılıkla düşünebiliyordu... Kader ona şimdi bir görev vermişti, bu görevi seve seve kabul edecekti.

*

Gündoğdu bir miktar askerin karşıdan gelmekte olduğunu görünce artık adım atacak gücü kalmayan hayvanından kendisini yere bıraktı, heybesini omuzuna vurdu.

Bekledi... Adeta askerlerin karşısına dikildi, yollarını kesti. Askerlerin başındaki adam atının dizginlerini kasmış, hayretle Gündoğdu'ya bakıyordu:

- Kimsin, ne durursun orada?

- Ben bir yolcuyum, dağlar, ovalar aşar, dolaşırım. Ama hepsinden evvel Türk'üm!..

- Ne demek istersin garip? Maksadın nedir?

- Hiçbir maksadım yok benim. Bir kötü haber vermek isterim size.

- Benim kim olduğumu bilir misin?

- Bilmem, kılığından bey olduğunu anlarım.

- Ben İzmir Beyi Süleyman Beyim!..

Süleyman Bey, Bulgar Kralı Şişman'ın oğluydu. Eski adı Aleksandr Şişman'dı. İslâmiyeti kabul etmiş, kendisine Aydınoğlu'ndan alınan İzmir Beyliği verilmişti.

Gündoğdu Süleyman Bey'i gördüğüne biraz sevindi, hatta rahatlar gibi oldu.

- Bey, dedi, ilerleme daha fazla. Oyalan buralarda. Anlatacaklarım var.

Süleyman Bey hiddetlendi:

- Çekil karşımdan, dedi, Karaburun'da devlete baş kaldıran bir avuç çapulcu varmış!.. Onları yakalamak için yola çıktık. Sen ne hakla engel olursun?

- İşte ben de bunun için yolunu keserim... O bir avuç çapulcu dediğin, büyük bir kuvvettir. Börklüce Mustafa başlarına geçmiştir. Hepsi Çeşme'nin ilerisindeki derbentlere yayıldılar. Bu askerle onları yenemezsin. Buralarda kal, padişahtan yardım iste!.. En uygunu budur...

Süleyman Bey güldü ona. Askerler de güldüler. Hepsinin kendilerine güveni çok fazlaydı.

- Bey!.. Hele Çeşme'yi hiç geçme. "Stilaryos" denen dağları asla aşma. Oradaki geçitler mezarın olur senin. Köylülere yutturulan fikir, güçlerini iki misli kılmıştır. Sen bu kadar çeri ile onları yenemezsin!.. Bu fikre karşı koyacak daha güçlü, daha yapıcı fikir gerek. Düşünelim biraz, tedbir alalım. Ne olur, dinle beni!..

Şeyh Bedreddin, Börklüce Mustafa ve onların fikirleri ne demekti? Hangi kuvvet karşılarına dikilir, çarpışmak cesaretini gösterebilirdi? Süleyman Bey atından indi, Gündoğdu'nun yakasına yapıştı, sarstı onu:

- Doğrusunu söyle; sen kimsin? Yoksa Bedreddinli dediğin o haşarattan mısın? Bizi oyalayıp asilerin kaçmasına mı çalışırsın?

- Hayır!.. Asla!.. Ben vatanımı severim!.. Bu topraklarda yaşayanlara kötülük edemem!

- Öyleyse kimsin sen? Ne anlarsın bu işlerden?

- Ben!.. Bir yolcuyum işte!.. Gezip görürüm!.. Dediğimi dinle Süleyman Bey; çok yazık olacak sonra...

İzmir Beyi onu itti. Gündoğdu'nun evvelâ heybesi düştü. Heybe açıldı, bir kurumuş ekmekle bir parça yağ saçıldı etrafa. Bir mataranın ucu, bir usturanın sapı göründü heybenin ağzından. Bunlar onun yegâne servetiydi. Kuşağındaki emanet paradan başka ne mülkü, ne de bir varlığı vardı artık. Hattâ o anda dosttan da, yardan da, bir tanıdıktan da yoksundu.

- İtin şu herifi kenara, gelin peşim sıra!..

Askerlerden ikisi onu kollarından tutup sürüklediler. Hiç direnmedi, sadece acı acı güldü. Kendi talihine değil, Türk'ün kaderine güldü.

Bıraktılar onu bir kenarda, sonra sür'atle uzaklaştılar. Nal sesleri, kafasına inen birer sopa gibi geliyordu.

İzmir askerleri uzaklaşınca yeniden düşünmek, bir çare aramak için çırpındı. Fakat boşalmıştı. Beyninin içi simsiyahtı. O zaman yalnızlığını anladı. Vaktiyle Karaman dağlarında yaralıyken, bir gece yarısı şöyle söylediğini hatırlıyordu Tuğrul Alp'a:

"- Düşünebildikçe yalnız değilim."

İşte şimdi düşünemiyordu ve yapayalnızdı...

Simsiyah olan beyni bir süre sonra beyazlaştı, hatta şeffaflaştı. Kâinat bir camın önündeydi; Gündoğdu ise bu camın arkasından, belki de o kâinatı seyredebilecekti.

Hatırına kuşağındaki emanet para geldi. Fatma'nın yüzüğünün parasıydı bu. Vaktiyle biriktirdiklerini Döndü'ye bakmaları için Seyitgazi'de Esma Hatun'a vermişti. Çorumlu Rüstem'le bir sabah vakti Seyitgazi'den uzaklaşırken her şeye rağmen, yüzüğü yeni kaybetmiş, düşürmüş gibi üzülmüştü.

Rüstem'in bütün ısrarlarına rağmen onunla Konya'ya gitmemişti. Söz vermişti, geleceğim demişti, biraz yalnız kalmak istediğini söylemişti.

Arkadaşı onu gayet iyi tanıyordu; üstüne vardıkça büsbütün kaybedeceğine emindi. Bu yüzden ısrar etmemişti. Ayrılırken Çorumlu Rüstem koynundan bir küçük kese çıkarmış:

- Al bunu, demişti, senin için yanımda taşırım!..

- Nedir o?

- Yüzük!.. Karaman'da bırakmışsın. Ödünç aldığın parayı canlara verdim; artık senindir.

Yeniden Fatma'yı kaybetmiş veya onu oğluyla beraber yeniden görmüş gibi sarsılmıştı:

- Kalsın sende, demişti, ben belki kaybederim. Günün birinde Konya'ya ziyaretine gelince konuşuruz.

Rüstem Gündoğdu'dan, belki de onun kadar kederli ayrılmıştı. Gündoğdu ise bu yedi yıl içinde çok zaman çalışmış, ders vermiş, taş taşımış, sığır gütmüş, hattatların yanında çıraklık yapmış, lâğım temizlemiş, aldıklarının bir habbesini bile harcamadan biriktirmişti. Ne olursa olsun kesesindeki bu para emanetti; günün birinde sahibine götürüp verecekti. Yüzüğü geri alınca da...

Düşünceleri birdenbire kesildi, omuzları büsbütün çöktü, altındaki toprağın kaymakta olduğunu sandı...

Yüzüğü alınca ne yapacaktı? Fatma'ya iade edebilecek miydi? Belki de gönderirdi birisiyle, Rüstem yapardı bu işi. Hem bu suretle Fatma'nın son durumunu öğrenirdi; bir derdi, bir sıkıntısı, bir arzusu olup olmadığını sordururdu. Yardım ederlerdi ona. Gönlü hayır dese de, yine de gönlünün dileği buydu.

Rahatlıyordu; düşünebildikçe, camın arkasından dahi olsa, kâinatı seyrettikçe yalnızlığı gidiyordu.

Şimdi artık, içinde bulunduğu ana dönebilirdi. Şu isyan, şu sel etrafa büsbütün yayılmadan ne yapabilirdi?

Belki de fikri fikirle söndürme zamanı geçmişti. Çünkü karşı fikir, zora yönelmişti. İzmir Beyi, bu ana kadar olduğu yerde oturmuş, hiçbir tedbir almamış, burnunun ucunu bile görmemişken şimdi bir kova suyla koca bir yangını söndüreceğini sanıyordu.

Belki de Mehmet Çelebi dâhil, Sadr-ı âzam Bayezıd Paşa, Hacı İvaz Paşa, hatta Tuğrul Alp bile böyle düşünüyordu. Onları ayıltamaz mıydı, Şeyh Bedreddin'in de Rumeli'ne geçtiğini, Silistre'de dolaşacağını bildiremez miydi?

Kendisi mi gitseydi acaba; doğrudan doğruya Mehmet Han'a olanı biteni, bütün düşündüklerini, gördüklerini, tâ doğudan beri kafasında taşıdıklarını anlatsa mıydı?

Bir çoban geçiyordu yanından; elinden koyunları alınmış, ne yapacağını bilemeyen, henüz saçları usturayla kazınmamış, ayaklarında yırtık da olsa bir çarık bulunan bir çobandı bu.

- Çoban!.. Gel biraz buraya. Seninle konuşmak isterim.

Çoban isteksiz sokuldu. Galiba karnı açtı. Gündoğdu' nun heybesinden dökülen ekmek parçasıyla, yağdan gözünü alamıyordu.

- Ye, dedi ona, karnını doyur. Sonra akça da veririm, başka şeyler de alırsın kendine.

Çoban hiç konuşmadan hemen atıldı, ekmeği ağzına attı, yağı avuçladı. Fakat ekmek o kadar sertti ki, çiğneyemedi onu. Matarayı gördü, lokmasını ıslattı. Ağzındakini gevelemeye çalışırken:

- Söyle, dedi, ne istiyorsun benden?

Gündoğdu kuşağından kesesini çıkardı, çobanın avucuna bir miktar para koydu. Tam yedi yılın alın teri, bir ümidin, bir avunmanın ifadesiydi bu boşalttıkları... Hepsi gidecekti şimdi!..

- Al, dedi, daha da veririm; dediklerimi yaparsan eğer.

Çobanın gözleri alabildiğine açılmıştı. Hiç böylesini ummamıştı. Şu sıska adamda kim bilir daha ne paralar vardı? İşte rahata kavuşacaktı, damla damla değil, suyu kaynağından içmeliydi. Düşünmedi bile, hemen Gündoğdu'nun üzerine atıldı. Fakat bir dirsek darbesi onu geldiği yere göndermeye, hattâ sırt üstü düşürmeye yetti.

- Kıpırdama, olduğun yerde kal! Evvelâ soracaklarıma cevap ver! Sen, Dede Sultan'ı tanıyor musun?

Çobanın şaşkınlığı gittikçe artıyordu. Karşısındaki şu sıska adamdan böyle bir darbe yiyeceğini hiç sanmamıştı. Avucundaki paralar da, ekmek de düşmüştü yere; kazandığını kaybediyordu.

- Cevap ver çoban, Dede Sultan'ı tanıyor musun?

- Adını işittim!..

- Onun yanına niye gitmedin?

- Gideceğim, elbet gideceğim! Dede Sultan'la birlikte olanlar, açlık yüzü görmezler, sefalet çekmezlermiş!

- Ne duruyorsun?

- Ne mi duruyorum? Bilmem!.. İzmir atlılarını görmeseydim belki yolumu oraya çevirirdim.

- Koyunların yok mu senin?

- Yok!

- Ne oldu?

- Ağanın davarına bakardım ben. Yıllardan beri otlatırdım onları. Bu hizmetime karşılık ağa da bana bir kara koyun vermişti. Kara koyunu çok severdim; en taze otları ona yedirirdim. Bir gün Dede Sultanlılar bastı bizi. Kara koyunum dâhil, bütün davarı götürdüler. Senin, benim malım yok, mal hepimizin dediler. Karnını doyurmak, adam olmak istiyorsan katıl aramıza, dilediğin gibi ye, dilediğin gibi yat dediler. Kara koyunum ne olacak diye sordum; onu da beraber yeriz dediler. "Dede Sultan ermiştir, bir koyunun lâdes kemiğinden on kara koyun çıkarır." dediler. İçim cız etti. Yüz tane koyun da çıkarsa, benim kara koyunum bir daha geri gelmezdi. Ağaya vardım; anlattım durumu. Dövüp dövüp beni dışarı attı. Artık kimse bana ekmek vermez oldu. Aç dolaştım hep. Ama gideceğim yanlarına. Müslümanı, hıristiyanı, yahudisi bir aradaymış. Herkes Allah'ın kuluymuş. Bütün mal, mülk birmiş; istersem ağanın evinde de yatarmışım. Şarap içip keyfime bakarmışım. Asla günah değilmiş. Yalnız avrat ayrıymış. Herkesin avradı kendisine aitmiş. Bana da bir avrat verirlermiş!.. İşte böyle, ne istiyorsun benden, bunları mı öğrenmekti maksadın? Madem bu kadar paran vardı, neden üstüne başına bir şey almazsın?

Gündoğdu gerçeği bir kere daha gördü. Böyle binlerce çobanın onun gibilerinin hangi şartlar altında Bedreddinli olduğunu acı acı düşündü.

- Beni dinle, dedi, sen istersen, kimse ortak çıkmadan bir sürü kara koyun sahibi olabilirsin!..

- Nasıl?

- Bursa'ya veya Edirne'ye kadar gideceksin; orada şeyi...

Durdu, söyleyeceği isim onun asla hoşuna giden bir isim değildi. Fakat şu anda hislerin hiç yeri yoktu. Yere düşen, dağılan ayna vatandı.

- Tuğrul Alp'ı arayacaksın, diye devam etti. Kime sorsan tanır onu. Gördüklerini, başından geçenleri hep anlatacaksın. Beni Gündoğdu gönderdi diyeceksin. Bedreddinlilere kuvvetli bir orduyla karşı çıkmazsa Börklüce Mustafa'nın yakında her yeri ele geçireceğini, Şeyh Bedreddin'in de Rumeli'nde, Silistre'de olduğunu söyleyeceksin. Bana inanması gerekir Tuğrul Alp'ın. Mehmet Han'ın huzuruna çıksın, gayri gecikmesin!.. Binlerce kişiyi başına toplayan Börklüce Mustafa'yı İzmir Beyi Süleyman Bey yenemez. Zinhar

gaflet zamanı değildir. Yapacağın hizmetin büyüklüğü hiçbir şeyle ölçülemez çoban. Başarırsan eğer, seni buralarda bekliyorum; geri kalan bütün paramı veririm. Allah'ın katında da yerin büyük olur. İnan bana; kanma başkasına. İşte, topla yerdeki paraları, bir miktar daha al, atla şu ata, hemen git!..

Çoban sallandı, çoban anlamaya çalıştı. Şu adam ondan ne istiyordu; Bedreddinlilerin ortadan kalkmasında veya kalkmamasında onun ne çıkarı vardı? Kendisi açlıktan nefesi kokarken, elindekini niçin dağıtıyordu?

- Beni atlatırsın, dedi, giderim, dönüşte seni bulamam!..

- Bulursun, ölmezsen bulursun. Zaten sana mükâfatını Tuğrul Alp da verir! Tekrarla bana yapacağın işleri.

- Bursa'da veya Edirne'de Tuğrul Alp adında birini arayacağım. Anlatacağım. Gündoğdu'nun selâmı var diyeceğim. Buraya çok büyük kuvvetlerle gelsinler diyeceğim.

- Tamam!.. Eğer Bedreddinliler başarırlarsa bir daha kavalını bile çaldırtmazlar sana. Sen nasıl otururşun başkasının evinde; hiç aklın kesiyor mu buna? Sen anca başka yollarla rahata, eşitliğe kavuşabilirsin. Türksen yap bu işi, Türklüğünü dahi unutturanlara karşı çık. Senin ataların bugünler için kan dökerdi. Bilsen, vakit olsa anlatırdım hepsini. Kanma çoban, kanma!

Çoban delik çarığına elini attı, lime lime olmuş şalvarına, parçalanmış mintanına baktı. Güneş geçmesin diye başına sardığı bezi yokladı.

- Öylesi de, böylesi de bir, dedi; bunca yıl ağanın yanında çalıştım da ne oldu? Bir kara koyunum bile yok!.. Başka türlü nasıl rahat edermişim?

- Onlar aldı elinden!.. Ağanın savunucusu değilim ben! Ben bu toprakların adamıyım! Bu topraklarda iyi günlerin gelmesini istiyorum. Bana saldırdın, senden güçlü çıkmasaydım elimdekileri alacaktın. Sana hak veriyorum; açsın, perişansın!.. Bir damın bile yok barınacak. Ama bu yokluk devam ederse, birleşip destek olmazsak, hak yolunu bulmazsak, emeğe değer, bilgiye kıymet, dile, töreye yer vermezsek zaten çökeriz. Son çırpınmamızdır bu, git çoban. Allahını seversen git.

Gündoğdu şimdi titriyordu. Çoban şaştı buna:

- Bir şartım var, dedi.

- Nedir o?

- Paranın hepsini peşin verirsen giderim.

Gündoğdu hiç düşünmedi, keseyi çobanın eline bıraktı. Yıllarca biriktirdikleri bir anda kaybolmuştu!.. Yerden heybesini aldı, matarayla usturayı içine koydu. Vurdu heybeyi omuzuna, ağır ağır güneşin battığı yere doğru yürümeye başladı. Geri dönüp arkasına baktığı zaman çobanın ata binip uzaklaşmakta olduğunu gördü.

*

Onun dediği gibi çıktı. Başta Süleyman Bey bulunmak üzere İzmir askerine Karaburun mezar oldu. Hiçbirisi bir daha geri dönmedi.

Stilaryos dağları geçitlerinde Börklüce Mustafa, düşmanını hiçe sayan bu askeri dağıttı, ezdi ve parçaladı...

Köyler boşalmış, damlar çökmüştü. Akın akın Börklüce'nin tarafına geçenler vardı.

Gündoğdu bir evden aldığı bir baş soğanla, bir somunu yol kenarında yemeye çalışırken yaralı iki askerin önünde durduğunu gördü.

- Sen haklıymışsın derviş, dediler ona, bizden başka sağ kalan olmadı. Neden oyalanırsın hâlâ? Kaç; Çeşme'yi geçip buralara kadar da gelirler. Yakalanırsan eğer, parçalarlar seni.

Gündoğdu onlara hiç cevap vermedi. Sadece heybesinden çıkardığı bezlerle yaralarını sardı.

- Varın, dedi, günlerce at tepip Sultan Mehmet'e, Bayezıd Paşa'ya, Hacı İvaz Paşa'ya, Tuğrul Alp'a, kimi bulursanız ona anlatın durumu. Oyalanmak zamanı değildir. Ben buralardan uzaklaşmayacağım. Belki mezarım olacak şu Karaburun!..

- Öyleyse bir silah al eline derviş; kullanmasını beceremezsen de faydası dokunur biraz...

- İstemem, dedi, Gündoğdu, şimdilik hiç faydası yok onun bana!.. Gerektiğinde belki!.. Gidin, gidin!..

Askerler gittiler, askerler dolu dizgin at sürdüler, Gündoğdu onların arkasından acı acı baktı... Acaba varacaklar mıydı, acaba haber iletecekler miydi?

Günlerin bu kadar kasvetli, insanı çökertici geçtiğini hatırlamıyordu... Hayatının hiçbir safhası onu böylesine yere vurmamıştı.

Bir hendek, bir çukurdu onun yattığı yer... Artık yayılmıştı etrafa Bedreddinliler. Önünden geçmişlerdi. Civara haber salıyorlar, her yere el koyuyorlardı. Devlet içinde devlet oluyorlardı...

- Dede Sultan!.. Var ol.

- Kadı Sultan!.. Hızır ol, gel bize!..

Papazlar, hahamlar, hocalar, köylüler durmadan katılıyordu aralarına. Korkanlar, inananlar, bilenler, bilmeyenler, bu yıkıcı, kan dökmek istemediğini söyleyip kan dökücü cemiyete giriyorlar, Börklüce'nin emriyle teşkilâtlanıyorlardı.

Bir sabah uzaktan atlılar görünce, yüreği başka türlü ezildi Gündoğdu'nun. Nihayet beklediği kuvvet geliyor olmalıydı. Hendekten çıktı. Külâhı başında değildi, heybesini bile olduğu yerde bırakmıştı.

Bekledi onları; yine dikildi karşılarına. Bir atlı koştu, zıpkınını yere sapladı, eğilip Gündoğdu'nun yakasına yapıştı.

- Bedreddinli, diye haykırdı, sizde utanmak, arlanmak yok mu? Ne cesaretle padişah fermanına karşı gelirsiniz? Yürü! Saruhan Beyi Timurtaş Paşa oğlu Ali Bey'in huzurunda hesap ver!

Hiç direnmedi, askerin arkasından itmesine bile aldırmadı; Timurtaşoğlu Ali Bey'in yanına gitti.

Ali Bey yorgun, fakat kararlı görünüyordu:

- Kimsin sen, diye bağırdı, dost musun, düşman mı? Niye durdurdun bizi?

- Dostum, dedi, dost!.. Beni dinler misiniz?

- Soracaklarıma sen cevap ver? Süleyman Bey neden yenildi?

- Düşüncesizliğinden, tedbirde kusur eylediğinden, güçsüzlüğünden!..

- Ne demek istiyorsun?

- Kuvvetliydi onlar; şimdi daha da kuvvetlendiler. Yayıldılar etrafa. Buraları Osmanlı toprağı olmaktan çıktı. Yakında daha ilerilere, hatta Manisa'ya kadar uzanıp oralarda dolaşan yardakçılardan Torlak Kemal'le birleşirler.

- Manisa'da yok böyle birisi.

- Henüz güçlenmediği için meydana çıkmamıştır!.. Zinhar oyalanmaya gelmez. Açılan gedik kolay kolay kapanmaz.

- Kimin haddine!.. Börklüce Mustafa da kim oluyormuş? Bedreddinlilik de ne imiş? Şimdi ben onları ezer, gövdelerini ağaç dallarında sallandırırım!

Gündoğdu evvelâ Ali Bey'e, sonra arkasındaki askerlere baktı. Onlar sağdan soldan derlenmiş kişilere benziyordu. Nedendi bu? İşin önemi hâlâ anlaşılamamış mıydı?

- Bey, dedi, ben haftalardan beri buralardayım. Hep yolunuzu gözledim. Haber salmıştım; bir çobanla, iki yaralı İzmir askeri göndermiştim. Acaba varmadılar mı? İşin korkunçluğunu anlatmadılar mı?

Timurtaş oğlu Ali Bey kızdı; canı sıkılmıştı. Böyle perişan, ne olduğu bellisiz adamı karşısına alıp konuşmak da onun gururunu kırmış olabilirdi.

- Behey gafil, dedi, hangi korkunç işten bahsedersin? Bir çobanla iki yaralı asker haber getirse ne olacak, getirmese ne olacak? Senin güçlü dediğin o serseriler nerede? Neden Börkçü Mustafa karşıma çıkmaz? Geldiğimi haber alınca muhakkak sığınacak bir delik aramaktadır.

- Yanılırsın Timurtaşoğlu!.. Süleyman Bey gibi olma!.. İnan ki, senin gelmeni gözlerler. Bir yere kıstırıp rahatça haklamak için hemen karşına dikilmezler. Beni dinlersen eğer ilerleme fazla. Bana inanmıyorsan şayet, başkalarını bul. Hünkârdan daha fazla kuvvet iste.

Ali Bey hiddetini unutup kahkahalarla gülmeye başladı. Şu çelimsiz adam ona yardım edecekti! Dünya ne günlere kalmıştı!

- Atın şu herifi yedek bir atın sırtına, diye seslendi. İsterse belinden de bağlayın ki attan düşmesin. Karnını da iyice doyurun; doyurun ki, yaşayıp Börklüce Mustafa'ya nasıl satır attığımı görsün.

İki asker koştu... Gündoğdu hiç ses çıkarmadan heybesiyle külâhını aldı. Askerlerle beraber boş bir ata doğru ilerledi.

*

Çeşme'yi geçtiler!.. Karşılarına büyük bir kuvvet çıkmıyordu... Kinle, garezle onları uzaktan seyreden bir yığın insanla, sanki yol gösteriyormuş gibi küçük bir silâhlı grup vardı önlerinde. Birkaç Bedreddinli yakalamışlar, kırbaçla dövdürtmüşlerdi.

- Orada, diyorlardı, Dede Sultan orada!.. Yetiş ya hazreti Sultan!.. Yetiş!..

Durmadan dövüyorlardı Bedreddinlileri.

- Kim var Börklüce'nin yanında, kaç kişisiniz?

- Çok!.. Girit ve Sakız adasından da hıristiyanlar gelir!.. Onlar da kardeşimizdir!.. Ayrılık, gayrılık yoktur bizde!

Adamlar kırbaç altında baygın yerlere serildiler, yine de "Dede Sultan" lâfını ağızlarından düşürmediler.

Gündoğdu Timurtaş Paşa oğlu Ali Bey'in yanına sokuldu. Beyin hiddetinden kanlanmış gözlerine aldırmadan:

- Yanlış iş yaparsın bey, dedi, asla doğru değildir, dur burda! Şu karşıki derbentleri aştığın anda tuzağa düşeceksin!

- Yine mi sen? Çekin şu herifi karşımdan!

- Sen yalnız değilsin; arkanda Türk milleti var. Yenilirsen ona darbe indirmiş olursun!

- Deli, sersem! Ben yenilmem! Bedreddinli denilen şu adamların çoğu Alevi ve Türkmen! Aşağılık mahlûklar!

- Bey!.. Sen Alevileri ve Türkmenleri kötü göremezsin! Onları bu milletten ayrı bir parça imiş gibi gösteremezsin. Zaten senin gibi davrananlarla açlık, sefalet ve cahillik böyle ayaklanmalara, böyle ayrılıklara yol açar! Sonu gelmez sonra bunun... Türk'e kastın nedir senin? Sopayla Bedreddinli'yi sindirirsin ama kaldıramazsın...

Ali Bey daha fazla sabredemedi; boyun damarları dışarı fırlarcasına bağırdı:

- Tutun!.. Asın şu mendeburu!.. Börklüce Mustafa'dan evvel asın!

- Beni mi?

- Seni!..

Gündoğdu acı acı, alay edercesine güldü. Bütün bu olaylar, halkalarına takılıp zincir olurken onu boğacak kadar insafsız davranıyordu. İsyan edebilir, bütün ahdini, yıllar evvel verdiği kararını bozabilirdi.

Askerler isteksiz tuttu onu, Gündoğdu diretmedi, çırpınmadı, hattâ çekinmedi. Sadece:

- Yazık, dedi, zaman gelecek, ne kadar doğru söylediğimi anlayacaksın bey. Dilerim ki, o vakit iş işten geçmesin.

Ali Bey başını çevirdi, hattâ biraz uzaklaştı. Kimsenin duymasını istemiyormuş gibi mırıldandı:

- Bu adam bir acayip kişiye benzer. Ne olduğu anlaşılmaz! Belki de doğru söyler. Salıverin, canı nereye isterse oraya gitsin. Gözüm görmesin. Verdiğimiz at da onun olsun!..

Sonra hayvanını sürdü... Arkasına bile bakmadan derbentlere doğru uzaklaşmaya başladı.

Atlılar geçti Gündoğdu'nun yanından... Derbentlere, Stilaryos geçitlerine doğru yaklaşan beylerinin ardından gittiler.

Onlar tamamen uzaklaşınca Gündoğdu etrafına bakındı; kimseler yoktu. Yine yalnız kalmıştı.

Hiçbir şey düşünmek istemedi. Düşünürse sendeleyebilir, hatta boğulabilirdi. Ali Bey'in galip gelmesini; Börklüce'nin tekrar bir zafer kazanmamasını diledi.

Şayet bir acı gerçekle daha karşılaşırsa buralarda oyalanması çok güç olacaktı. Kimi bekleyecekti? Gönderdiği haberler yerine ulaşmış mıydı, ona inanmışlar mıydı?

Bilmiyordu, bir ümit bile beslemiyordu artık. O zaman yapacak bir iş kalacaktı kendisine; tek bir çare! Bu çareyi yerine getirmesi gerekti, getirecekti de...

O da sürdü hayvanını. Önünde gittikçe yatışan, gittikçe durulan, atlıların kaldırdığı tozlara doğru ilerledi.

Terkedilmiş köyler, yıkılmış evler vardı civardı... Tarlalar boş, bağlar ezik, ağaçlar çıplaktı.

Yine denizin dalgalarını duyar gibi oldu. Halbuki önündeki derbentleri bile aşmış değildi...

Batıya dönüktü yüzü; güneşin battığı yere bakıyordu. Gözlerinde yaşlar da vardı galiba!.. Heybetli gözüküyordu; dikilmişti hayvanın üzerinde. Çatlak ve yarık dudaklarında bir türkünün izleri dolaşıyordu. Çilleri bile çok ufalmıştı.

Bir süre denizin sesi yerine dağların sesini dinledi. Oralardan bir haber gelsin istedi. Sonra bakındı etrafına, bir kılıç aradı yerlerde. Yoktu!.. Daha fazla oyalanmadı, doludizgin sürdü hayvanını.

Delik külâhını fırlatmış, yırtık cepkenini çıkarıp atmıştı. Rüzgâr onu sarıyor, okşuyor, serinletiyordu.

Küçük bir tepeye vardığı zaman şiddetli bir gürültü işitti. Kayalar yuvarlanıyordu, taşlar birbirinin üzerinden kayıyordu.

Şimdi kulağına başka sesler geliyordu; kahkaha atanlar ve inleyenler vardı!..

Şiddetli bir gürültü daha etrafa yayıldı. Küfürler, kılıç sesleri kulaklarını yaladı...

Tekrar sürdü atını. Tırmandı tepelere. Hayvan bazen tökezliyordu. Ayağının altından taş parçaları kayıyordu...

Yüksek bir yere vardığı zaman göğsüne bir ok şaplanmışçasına acıyla kıvrandı. Saruhan askerleri kayalar altında kalmıştı. Saruhan Beyi Ali Bey gittikçe kıstırılmıştı; ümitsiz bir şekilde çarpışıyordu!..

Börklüce Mustafa'nın taraftarları beşbinden aşağı değildi. Kıyasıya saldırıyorlardı.

- Yaşa Dede Sultan!..

- Dünya durdukça dur Dede Sultan!..

Saruhan Beyi Ali Bey göğsünü tuttu, atının üzerinde sallandı. Etrafındaki askerlerine inlercesine baktı, sonra hayvanın başını çevirdi. Kaçıyordu! Onu gören muhafızları da peşine takıldılar; arkalarına bile bakmadan, güçlükle geçitten çıktılar, geldikleri yere doğru şuursuzca uzaklaştılar.

Gündoğdu sadece:

- Ben de vuracağım, dedi.

Gözlerini kapatmamıştı, omuzlarını çökertmemişti. Aksine, ayağa kalkmışçasına hayvanın üzerinde duruyor, aşağıya, geçide bakıyor, birini arıyordu.

Göremedi orada Börklüce Mustafa'yı! Yalnız bir nara işitti:

- Yürüyün!.. Basın!.. Osmanlı devrildi, hürriyet sizindir!..

Gündoğdu'nun önüne bir ok saplandı. Birisi bir çukurun içinden başını uzattı:

- Bas!.. Geri dön!.. Ne ararsın burada?

Bu tepeler boş değildi. Şimdi her kayanın, her ağacın her çukurun gerisinden Bedreddinliler çıkıyor, bir çığ gibi yuvarlana yuvarlana aşağıya, düzlüğe doğru iniyorlardı...

Hayvanından atladı, yere saplanan oku çekip aldı. Tanınırsa, Bedreddinlilerin toplandıkları sırada kendilerine karşı koyan adam olduğu bilinirse üzerine çullanacaklardı muhakkak.

- Bas dedim sana!.. Ne işin var aramızda?

- Dede Sultan'ı ararım, Dede Sultan'ı!..

- Ne yapacaksın? Aramıza mı katılacaksın?

- Öyle!..

- Geçidi geç!.. Karaburun'da sor sultanımızı. Hemen önünde diz çök, mübarek elini öp!..

- Bir kılıç versene bana!..

- Sopa neyine yetmez!.. Kılıcı kullanmak için bilek gerek!..

Ona ok atan Bedreddinli daha fazla oyalanmadı, uzaklaşan arkadaşının ardından koşmaya başladı.

Gündoğdu da düzlüğe indi, bir tepenin eteğini kıvrıldı, geçide girdi. Etrafından durmamacasına eli sopalılar, kılıçlılar, mızraklılar geçiyor, zafer çığlıkları atıyorlardı. Ona çarpanlar bile vardı. Fakat kimse aldırmıyordu.

- İleri!.. Dede Sultan'ın emridir; tekke, dergâh, medrese, kale, saray, konak ne çıkarsa karşınıza yıkılacak. Yalnız cami, kilise ve havralara el sürülmeyecek!..

- Şehirler, kasabalar basılacak!.. Herkes imana getirilecek. Malını bizle bir etmeyene aman verilmeyecek. Konya, Bursa, Akşehir demeyip bütün ülke ele geçirilecek!..

- Yaşasın uhuvvet, yaşasın müsavat, yaşasın hürriyet!..

- Dede Sultan da yaşasın!..

- Pîrimiz, üstadımız Kadı Sultan Şeyh Bedreddin Simavenî de çok yaşasın!..

- Bizler için Torlak Kemal Manisa'da, Kadı Sultan Rumeli'de kanlarını akıtırlar!.. Onlara lâyık olmaya çalışalım yoldaşlarım!..

- Çalışalım!..

Artık bu sel kolay kolay durmazdı; taşmıştı, önündeki son seddi de devirmişti. Karşısına çıkanı ezecek, sürükleyecek, yıkacaktı. Nereye kadar? Bilinemezdi, kestirilemezdi.

Gündoğdu Saruhan Beyine lânet etti. Kendi kaderine değil, Türk'ün kaderine yandı. Ve elinde kılıcıyla Anadolu topraklarını adım adım dolaşan Tuğrul Alp'ı ilk defa aradı. Yanılıyor muydu? Bu arayış, kılıcın fikre galebesi miydi?

Yanından bir Bedreddinli geçiyordu. Bağırırcasına sordu:

- Dede Sultan nerede, Dede Sultan?

Adam cevap bile vermedi, uzaklaştı. Bir başkasının yolunu kesti; ona da sordu; yine cevap alamadı.

Çılgınca bağırmalar devam ediyordu hâlâ:

- Osmanlı'yı gördünüz yoldaşlar!.. Osmanlı'dan ürkmek yok artık!.. Onun cılız askerleri, bizim iman dolu göğsümüzde paramparça olacak. Kim bize karşı korsa boğacağız!.. Kadı Sultanımızı yıllarca İznik'te inleten Çelebi Mehmed'in sarayını basıp ayaklarımızın altında çiğneyeceğiz!..

Gündoğdu tekrar bir adamın önüne geçti:

- Yoldaş, diye sarstı onu. Dede Sultan'ın nerede olduğunu söyle bana!..

Adam ayılır gibi oldu. Bir an Gündoğdu'ya bakmak istedi, sonra hemen vazgeçti, uzaklaşırken:

- Dede Sultan, Saruhan Beyinin peşinden gitti, dedi, yakalayamazsa şayet tekkeler, dergâhlar basacak. Bir hafta sonra toplanıp Anadolu'ya yürüyeceğiz!.. Çeşme'de, hatta çok ilerilerde ara sen Dede Sultanımızı!..

Yavaş yavaş akşam oluyordu. Karaburun kararıyordu... Gündoğdu'nun yolu da kapkaranlıktı şimdi...

*

Yer yer yıkılmış, temelinden çökertilmiş evler gördü... Duvarları delinmiş, içindekilerin başları ezilip yol kenarına atılmış tekkelere rastladı...

Kulaklarını çınlatan şu sesler hiç dinmiyordu:

- Tembel yatağı tekke ve manastırların bir teki kalmayacak!.. Kim ki Osmanlıya katılır, onunla bile olursa amansız öldürülecek!..

- Bütün devletlere halifeler gönderilmiştir, zaferimiz duyurulmuştur...

- Yürüyün yoldaşlar!..

Gündoğdu bir hafta sonra beş kişilik bir gruba rastladı. Çekinmeden yanlarına sokuldu. Başları olduğunu anladığı, başı çıplak, ayağı çıplak, etrafında tepelenecek Osmanlı arayan bir adamın karşısında durdu. Adam ilgilenmedi bile onunla. Yanındakilere son emrini verdi:

- Dede Sultan belki buradan geçip Karaburun'a döner!.. Ben şurada ayakta kalmış bir tekke görürüm. İçinde barınan varsa damlarını başlarına yıkmak gerek. Dikkat edin, bir şey olursa hemen haber verin bana...

Adam, iki kişiyi yanına aldı; bir tepenin eteğinde çitlerle çevrili küçük bir eve doğru yürümeye başladı.

Gündoğdu geri kalan iki kişiye döndü:

- Dede Sultan ne vakit buradan geçecek? diye sordu.

Adamlar yere oturmak üzereydiler, başlarını bile çevirmediler:

- Hadi git işine, dediler, sana ne?

- Dede Sultan'ı ararım. Eğer buralara uğramazsa başka yerlere bakayım!.. Daha ilerilere mi gitsem acaba, Karaburun'a mı dönsem?

O zaman bir tanesi dudaklarını bükerek onu seyretti.

- Elindeki ne senin, diye sordu, ne yapacaksın onu?

- Bir ok. Yolda buldum, saklıyorum.

- Kullanmasını bilir misin?

- Bilmem!.. Öğrenmek istiyorum.

- Öyleyse hemen mürşidimizi gör. O, hem bu okun nasıl kullanılacağını öğretir, hem de seni Bedreddinli yapar! Dede Sultan'ı nerede bulacağını da söyler!

Gündoğdu başka bir şey sormadı, atının başını çevirdi, çit içindeki küçük binaya doğru ağır ağır ilerlemeye başladı. Onu görenler, gamdan, düşünceden uzak, tasasız bir insan sanırlardı. Hiç telâşlı görünmüyordu. Belki de dudaklarının arasında bir türkü vardı.

Tepenin eteğine yaklaştığı zaman kulağına bir feryat çarptı. Bu seslere artık alışması lâzımdı. Fakat yine de içinin burkulmasını, tüylerinin diken diken olmasını önleyemedi.

Atını biraz daha hızlı sürdü. Çitin önüne gelince hayvandan indi ve dinledi... İçeride, açık kapının ardında korkunç bir boğuşma vardı. Bir mevlevî dervişinin başını bir Bedreddinli taşla eziyordu. Diğer bir mevlevî dervişinin de boynuna başka bir Bedreddinli ip takmış, sağdaki ağaca asmak için sürüklüyordu.

Gündoğdu bunu görüyor, bunun anlamını çok iyi anlıyordu. Kafası ezilen, ağaca asılan mevlevîler, bektaşîler, ahiler, mollalar değildi; fikirdi, sadece fikirdi... Şimdi kılıç fikri doğruyordu...

Birden binanın kapısı açıldı; dışarıya iki kişi fırladı. Arkalarında, elinde kılıcıyla, Bedreddinlilerin mürşidi vardı.

Bedreddinli kılıcını kaldırdı ve indirdi; kaçan iki kişiden birini, adeta ikiye biçti.

Gündoğdu'nun birden gözleri irileşti; kapıdan dışarıya fırlayan ikinci adam Rüstem'di, Çorumlu Rüstem!.. Karatay medresesindeki

arkadaşı, ona bağrını, kesesini, herşeyin üstünde sevgisini sunan dostu!..

- Rüstem yat yere; öldürecekler seni!.. Ben buradayım.

Elindeki oku fırlattı, bir solukta içeriye daldı...

Ok, bir mızrak gibi Bedreddinli'nin boğazına saplanmıştı. Bu ise Rüstem'i ölümden kurtarmaya, Gündoğdu' ya da onun yanına varacak zamanı sağlamaya yetmişti.

Bir an şaşkınlık oldu etrafta!.. Gündoğdu bundan da yararlanmasını bildi. Bedreddinli'nin elinden kılıcını kaptı, boğazındaki oku büsbütün içeri doğru itti, sonra ona bir tekme vurup yere yıktı...

İki Bedreddinli hemen Gündoğdu'ya saldırdılar...

Gündoğdu sağ elindeki kılıcı soluna aldı, hemen indirdi. Sonra tekrar sağına geçirip yine vurdu...

Şimdi şu küçücük avluda altı ölü vardı. Çorumlu Rüstem ayağa kalkmaya çalışıyordu ve Gündoğdu'nun elinde ise kanlı bir kılıç duruyordu...

Ne garip, ne tuhaf, ne acı bir gerçekti. Yıllar sonra Gündoğdu bir kılıç tutuyordu, hem de kanlı olarak. Sadağında duran ok, yayına takılmış, atılmıştı; bir daha geri dönmezdi dönemezdi.

- Can!.. Ne yaptın sen? Bir kere daha beni kendine esir ettin.

Gündoğdu ona sadece gülümseyerek baktı. Bu gülüşün içinde bütün bir ömür saklıydı. İnsanlığı, kişiliği, uyuşukluğu, sevgiyi, gururu, acıyı, silikliği, inadı, bezginliği ve pişmanlığı bu bir tek gülüşte toplamıştı.

- Yol kenarında iki kişi daha var, Rüstem; onlar uzaklaşmadıkça rahat edemeyiz. Sen arkamdan gel; işim bitince konuşuruz. Ne arıyorsun buralarda?

Arkadaşını beklemedi, açık duran çitin kapısından dışarı çıktı, atının yularından çeke çeke aşağıya doğru indi.

Rüstem onu yol kenarında bulduğu vakit bir taşın üzerine oturmuş, derin bir düşünceye dalmıştı. İlerideki hendekte iki ceset yatıyordu...

*

Gece parlaktı... Yıldızlar yere kapanmış gibiydi... Ellerini uzatsalar, sanki bu yıldızları tutacaklardı.

Tekkeden bir hayli uzaklaşmışlar, karşı yamaçlara yaslanmışlardı. Yine de yolu görebiliyorlar, yine de gecenin aydınlık sessizliğinde gelip geçenleri duyabileceklerini sanıyorlardı. Gündoğdu:

- Elbet geçecek, dedi, burada olmazsa başka yerde bulacağım Börklüce Mustafa'yı. Öldürürsem onu başsız kalan şu körler dağılır. En azından imanları çöker!.. Yapacağım, yapmalıyım da...

Sustu, bir an titredi, sonra arkadaşının gözlerini aradı. Onun bakışlarını kendi üzerinde görünce rahatladı:

- Dinle Rüstem, diye fısıldadı, sana bir destan anlatacağım; Uygur Türklerinin "Göç" destanını. Bunu yıllarca evvel, Fatma'yı Sivas'ta bırakıp gittiğim doğu illerinde işitmiştim. Unutmadım bir türlü; bence Oğuz destanı kadar kıymetli...

Gündoğdu halden uzaklaşmanın, gerilere dönmenin arzusu içinde çırpınıyordu galiba. Yine de beklediğini, bir an dahi aklından çıkarmış değildi:

- Vaktiyle Uygur ilinde Hulin diye bir dağ ve bu dağdan akan Tuğla ile Selenge adında iki ırmak vardı. Bir gece bu iki ırmağın arasındaki bir ağaca gökten mavi bir ışık indi. Işık burada uzun süre durdu; ağacın gövdesi yavaş yavaş büyümeye, çok güzel bir müzik duyulmaya başladı. Bir gün ışık ve müzik o kadar gönül yıkayıcı oldu ki, ağacın gövdesi yarıldı, içinden beş oda çıktı. Her odada nurdan yıkanmış beş çocuk vardı. Uygurlar sevinçlerinden çılgına döndüler; her çocuğa bir ad koydular. En küçüğüne ve en akıllı olanına "Buğu Tiğin" dediler. Nihayet Buğu Tiğin bir şölenle han oldu; ülkesini çok iyi idare etti. Çinlilerle yaptığı her savaşı kazandı.

Gündoğdu sustu; kulağına gecenin sesinden ayrı bazı sesler geldiğini sandı. Uzun uzun dinledi. Sonra yine Göç destanını anlatmaya başladı:

- Günün birinde Buğu Han, Gök Tanrı'ya kavuştu. Onun soyundan birçok hanlar gelip geçti. En sonuncusu ise tecrübesiz ve düşüncesizdi. Çinlilerle yapılan savaşlara son vermek için bir Çin prensesiyle evlenmek istedi. Çinliler prenseslerini ancak Kutlu Dağ adıyla anılan bir kaya parçası karşılığı verebileceklerini söylediler. Yeni han hiç esirgemeden bu teklifi kabul etti; düğün yapıldı. Halbuki bu taşın değeri Uygurlarca çok büyüktü; Uygur ülkesinin mutluluğunu, Türk'ün yurtseverliğini, bütünlüğünü ve birliğini sağlıyordu.

Gündoğdu tekrar sustu, yerinden kıpırdadı; yine bazı yabancı sesler dinlemeye çalıştı.

- Türk'ün bütünlüğü, dedi, ve sonra barış içinde bile olsa uzanan yabancı eller ile Kutlu Dağ!.. İşte böyle, Çinliler kolay kolay Kutlu Dağı taşıyamadılar. Bu yüzden kayanın etrafına ateş yaktılar, sonra da üzerine keskin sirke döktüler. Kutlu Dağ parçalandı. Teker teker taşıdılar parçalanan kayaları. Son parça da Ana Yurttan gidince Türk' ün mutluluğu bitti. Acı günler başladı. Mavi ışıktan, nurdan gelme Buğu Han'ın eseri çökmeye başladı. Eller tutmaz, gözler görmez oldu. Dudaklar gülmüyor, gönüllerde yersiz kinler tomurcuklanıyordu. Bütün hayvanlar, kurtlar, kuşlar dahi Kutlu Dağ'ın gidişine ağlıyordu. Nihayet yeni hakan da öldü. Göllerin suyu çekildi, ırmaklar kurudu, topraklar yarıldı. Ekinler boyunları eğik kuruyup kaldılar... Artık canlı cansız bütün yaratıklar, insanlar, kuşlar, ağaçlar, dağlar, ovalar, "Göç!.. Göç!.. Göç!.." diye bağırıyordu. Rüzgâr bile, mavi gök bile bu acıya katlanıyordu. "Göç!... Göç!.. Göç!.." Ve göç başladı. Nereye kadardı bu göç? Bereketli bir ülkeye. "Beş Balığ"a dek devam edecekti...

Gündoğdu dişlerini sıktı. Rüstem titredi, yıldızlı gece onlara doğru gittikçe eğildi!..

Gündoğdu'nun sesi şimdi hırçındı. Yumruğunu havaya kaldırmıştı. Gözlerine yıldızlar düşüyordu:

- Bizim göçümüz de yok artık. Biz bundan sonra Kutlu Dağı parçalatmayacağız. Yıllardan beri devam eden savaş, akan kan "Kutluğ Dağ" uğrunadır!.. Şu kılıcı elime aldımsa, onu tuttuklarını iddia edenlerin artık buralara uğramaması yüzündendir. Hâlbuki, son zamanlarda gecenin bitmek üzere olduğunu sanmıştım. Geceyi bana tekrar getirenleri affetmem Rüstem, asla affetmem!.. Benim ömrüm zaten burada bitti. Türk'ün ömrü kıyamete dek sürmeli!..

Bulundukları yerin yakınından aşağıya doğru bir taş yuvarlandı. Hışırtılar arttı. Gündoğdu sür'atle ayağa kalktı. Bakındı etrafına, boş yere bakındı. Kimseler yoktu, gece başladığı gibiydi.

Yerine oturdu. Çorumlu Rüstem de onun kadar telaşlı ve ezikti. Konuşmuyor, bu gece coşup taşan arkadaşını dinlemeyi daha uygun buluyordu.

- Tek başıma ne yaparım, hiç!.. Gücüm kime yeter, hiç!.. Fakat tekler birleşirse kuvvet doğar orta yerde. Yine de çarpışacağım! Mavi

ışık, Türk'ün asla vazgeçemeyeceği büyülü renk, bana yol gösterecek. Göç destanında da mavi ışık vardı, farkında mısın? Orada Türk'ü her daim bulursun. Asil ruhunu, heyecanını, üzüntülerinin sebebini, inancını, ahlâkını, yaratıcılığını, üstünlüğünü hep bu destanlarda, mavi ışıkla birlikte arayıp görmek kabildir. Türk'ün vaktiyle tanrısı "Gök Tanrı" idi. Türklerin kendi vicdanından doğan Şamanizm dininin cennet dediği bitmeyen mutluluk ülkesi, bir mavi ışık ülkesiydi. Şamanizme göre yerden göğe doğru yükselindikçe onyedinci katta bir nur âlemi vardı. Gök Tanrı, oralarda idi. Yeryüzünde iyilik yapmış insanlar ruh haline gelince bir kuş şeklinde uçarak bu sonsuz mavi ışık âlemine varırlardı. Buğu Han'ın rüyasına girip sevgilisi olan kız da "Işık bâkiresi"nden başkası değildi. Gök'ün mavi olması kadar, gönüller de mavi olmalı ki, kötülükler barınamasın orada!.. Oğuzlara yol gösteren iri, erkek kurdu düşün; o da mavi bir ışıkla gelmişti, gök yeleli, gök tüylüydü... Ben işte bütün bunları daha iyi anlayabilmek için vaktiyle doğuya...

Gündoğdu daha fazla konuşmadı, yerinden fırladı, kılıcını çekti, bağırdı:

- Kıpırdarsan ikiye biçerim seni!.. Kalk ayağa! Kimsin?

- Allah kahretsin! Adam olmuş da kılıç çekip insanı ikiye biçecekmiş! Ne güzel anlatıyordun, hiç böyle coştuğunu görmemiştim senin. Beceremeyeceğin işe karışmadan yine anlatsana.

Tuğrul Alp yüzükoyun yattığı yerden ayağa kalktı; yavaş yavaş Gündoğdu'ya sokuldu. Çoban da yanındaydı.

- Hadi sen git artık Çoban; işin bitti; bir yerlere saklan, başın derde girmesin.

Çoban yorgun olmakla beraber kolay kolay ayrılmak niyetinde değildi. Nitekim Tuğrul Alp'ı duymamazlığa gelerek Gündoğdu'ya iyice yaklaştı:

- İşimi başardım mı? diye sordu. Geç kaldımsa da suç bende değil.

- Sağol, başardın. Hiç ummamıştım.

Çobanın bir tereddüdü, daha doğrusu yerine getirmesi gerekli bir arzusu vardı. O, karnını doyurmak için vurmaya kalkışan, kuvvet karşısında boyun eğen insan değildi artı. Duymuş, görmüş, duygulanmıştı. Tuğrul Alp'a varıncaya kadar kuşağındaki para kesesiyle vicdanı arasında epeyce çarpışmış olmalıydı. Fakat şimdi bunun

değersizliğini anlıyordu. Elini kuşağına soktu, Gündoğdu' nun verdiği para kesesini çıkardı, uzattı:

- Al, dedi, ağır geliyor bana. Karnımın üstünde daha fazla taşıyamayacağım.

Gündoğdu evvelâ şaşırdı. Çobanın yüzü karanlıktı. Bakışları ise duru ve derin. Bu derinlikte, onun da ne kadar çırpınmakta olduğu kolayca seziliyordu:

- Senindi o paralar çoban, benim değildi.

- Niçin?

- Bir hizmet görecektin; karşılığı için vermiştim. Yerine geldi, rahat rahat harca.

Çoban elini çekmemişti, kese hâlâ avucunun içindeydi. O anda biraz üzüntülü ve hattâ hiddetli görünüyordu:

- Hizmet kimin içindi, diye sordu, sana mı hizmet ediyordum?

- Bana mı? Aklımı karıştırma çoban! Sen bu toprakların kurtulabilmesi için gittin.

- Sen bu toprakların ağası mısın?

- Değilim.

- Öyleyse al paranı! Ben bizim topraklarımız için çalışmışım! Bir yere de gitmiyorum; Bedreddinlilerle çarpışacağım.

Gündoğdu artık diretmedi; keseyi hemen aldı. Gözleri yaşlarla doldu. Duygulanmışlardı hepsi; hatta uzun bir savaştan çıkmış gibi yorulmuşlardı da. Oturdular oldukları yere, konuşmadılar bir süre. Neden sonra Tuğrul Alp:

- Yanındaki kim, diye sordu, daha evvel tanıyor muydun?

- Evet... Bir mevlevî!.. Buradaki tekkeyi ziyarete gelmiş!.. Börklüceliler bastırmışlar; canını zor kurtardı.

- Döndü ne yapıyor?

- Döndü mü?

- Bıraktın mı kızı yoksa?

- Bıraktım!..

- Neden?

- Yorulmuştu. Öyle gerekti. Ayrıldık.

- Kara Tatar'ı buldun mu?

- Hayır!

- Ya Fatma'yı?

- Sual sorma bana, senin burada yapılacak başka işin yok mu? Neden geldin?

- Allah kahretsin!.. Hiç değişmemişsin! Sekiz yıl evvelki gibisin! Edirne'de bana, "Senden gelecek hiçbir yardımı kabul etmeyeceğim." demiştin. Bu sözle de yetinmemiş, "Bileğinin kuvveti, kılıcının keskinliği seni sarhoş etmiş." diye bağırmıştın. Hâlâ aynı düşüncede misin?

- Evet!..

- Öyleyse niye çağırdın beni, neden haber gönderdin?

Gündoğdu kıpırdadı, yine Tuğrul Alp'a kızmaya başlamıştı. O da değişmemişti, aynen eskisi gibiydi. Yalnız yıllar onu, biraz şişmanlatmışa, saçına, sakalına biraz daha ak düşürmüşe benziyordu:

- Sen de bana verdiğin cevabı hatırlıyor musun, diye sordu, unutmadın ya?..

- Unutmadım!..

- Demiştin ki, "Bundan sonra paslanacağını da bilsem senin için şu kılıcı kınından çekmem. Günün birinde Kara Tatar üzerine abanır, geberip gidersin. Sen de kurtulursun, ben de..."

- Aynen böyle demiştim.

- Öyleyse niye geldin, haber saldığımda çobanın peşine neden düştün?

- Senin için mi sanıyorsun sersem? Her daim olduğu gibi, ben bu topraklar uğruna geldim buralara.

- Ben de seni kendim için çağırmadım. Sırf bu topraklar için. Yoksa yüzünü bile görmek istemezdim.

- Allah kahretsin! Derviş, al götür bu adamı. Madem tanıyorsun; gitmeden önce de kim olduğunu söyle bana. Şimdi onu Börklüce Mustafa'dan evvel ezeceğim şurada!

Çorumlu Rüstem cevap vermedi. Hayret etmekle beraber susmasını bildi.

Gündoğdu:

- Dinle, dedi, vatan elden gider. Börklüce Mustafa, Şeyh Bedreddin ayaklandılar. Bütün bu ülkeyi Bedreddinliler ele geçirdi.

- Biliyorum!

- Mehmet Han da durumun korkunçluğunu öğrendi mi?

- Söyledim! Saruhanlılar da, İzmir Beyinin iki askeri de anlattı...

- Mehmet Han gelecek mi buralara?

- Hayır!..

- Neden?

- Mustafa Çelebi çıktı orta yere; hanlığa hak iddia eder!..

- Mustafa Çelebi mi?

- Evet; Timur'un Semerkant'a götürdüğü Yıldırım Bayezıd Han'ın hayatta kalan diğer oğlu Mustafa Çelebi geri döndü. Rumeli'nde kendisine asker topladı. Mehmet Han şimdi onunla çarpışır, Serez'de. Şeyh Bedreddin ise Silistre'den geçip Deliorman'da binlerce kişilik taraftarıyla dilediği gibi hüküm sürer. Ne sandın? Dert bir mi ki?

Kösler vuruyordu yine; birçok davul Gündoğdu'nun beyninin içine girmiş, durmadan çalıyordu, tokmaklar insafsızca inip kalkıyordu:

- Ne olacak şimdi, diye bağırdı, ne olacak?

- Karar verildi. Şeyh Bedreddin'in üzerine hemen varılmayacak; Mustafa Çelebi ile buradaki işimiz bittikten sonra Simave Kadısıoğlu'na dönülecek. Sadr-ı âzam Bayezıd Paşa ile Amasya Beyliği yapan Şehzade Murat Bey de Karaburun'a geliyorlar.

- Neredeler şimdi?

- Yola çıkalı epice olmuştur. Yakında varırlar!.. Ben, durumu iyice anlamak, onlara yol açmak için daha evvel geldim. Merakın gitti mi?

Gündoğdu cevap vermedi. Birden nedense Börklüce Mustafa hatırına gelmişti. Haftalardan beri yıkılan evler, öldürülen insanlar gözlerinin önünde canlanmıştı... Hem, belki Dede Sultan şu yoldan geçecekti, gözden uzak tutmamalıydı. Fakat Tuğrul Alp onu rahat bırakmadı:

- Hadi git, dedi, saklan bir yere, çiğnenmeyesin.

- Ben mi?

- Sen!..

- Bir yere gitmem artık, çarpışacağım. Yakalarsam sizden evvel Börklüce Mustafa'nın karşısına dikileceğim.

- Neyinle?

- Şu kılıçla!..

- Kılıçla ha!.. Nasıl kullanacaksın onu? Yine de hoşuma gitti, nihayet adam oluyorsun! Bir parçacık yüreğin varmış!.. Ama bu kadarı yeter; iyi iş becerdin, gözümüzü açtın. Kal geride, izle bizi.

Gündoğdu cevap vermedi, hattâ kızmadı, söylenmedi bile. Şimdi tamamen o anın içindeydi. Geçmişi bir kenara atmıştı, geleceği bile düşünmek istemiyordu.

Gün onları böylece buldu... Bir tarafta uyuya kalmış çobanla Çorumlu Rüstem vardı... Diğer tarafta Tuğrul Alp, hep gerileri dinliyordu. Gündoğdu ise artık Börklüce Mustafa'nın geçmesinden ümidini kesmesine rağmen, durmadan yolu gözlüyordu.

Nihayet Tuğrul Alp ayağa kalktı:

- Ben gidiyorum, dedi, sen hâlâ oyalanacak mısın buralarda?

- Evet!..

- Öldürürler seni.

- Bir faydan mı dokunacak sanıyorsun?

- Belki!...

- Aptal!.. Yapacağını yaptın diyorum sana. Bu hizmetini unutmaz kimse, gel benimle. Ölmeni istemiyorum. Bırak inadı.

- Sen nereye gidiyorsun?

- Şimdilik buralarda işim kalmadı. Durumu anlatmak için Şehzade Murat Bey ile Sadr-ı âzam Bayezıd Paşa'yı karşılayacağım.

- Yolun açık olsun! Eğer bu kılıkta yakalanıp parçalanmazsan Bayezıd Paşa'ya dikkatli davranmalarını söylemeyi unutma. Etrafı sarıp yavaş yavaş ilerlesinler. Hele derbentlere varınca öncüsüz, kılavuzsuz, ihtiyat kuvvet bırakmadan geçitten geçmesinler...

Tuğrul Alp'ın yine kafası karışıyordu... Şu adam, bu sefer, askerlikten anlarmış gibi konuşuyordu. Bunca yıllık korkaklığı, çekingenliği, silikliği, bambaşka değer ölçüleri nereye gitmişti?

Bu sefer Gündoğdu'ya bir sual sormadı; ayağa kalktı, atına doğru yürüdü!..

*

Osmanlı Ordusu bir çığ gibi eze eze, çiğneye çiğneye geldi. Yolunun üzerine kim çıktıysa kılıç darbeleri altında parçalandı. Bedreddinlilere yardım eden köylüleri, şehirlileri toplattı!.. Bedreddinliler de, vaktiyle İzmir ve Saruhan beylerine yaptıkları gibi çekildiler. Derbentlere, Stilaryos dağları geçitlerine doğru, Şehzade Murad'a ve Bayezıd Paşa'ya, sanki yol gösterdiler.

Börklüce Mustafa Stilaryos dağlarını kendisine karargâh yapmıştı. Biraz ileride ise Karaburun vardı.

Gündoğdu, Börklüce'yle bir türlü karşılaşamamıştı. Onların üç kişilik acayip kervanını gören Bedreddinliler ilişmemekle beraber, hiç de hoş gözle bakmamışlardı...

O gün çoban Murtaza iki haber birden getirdi.

- Osmanlı derbentlere yaklaşıyor, dedi, bir de Börklüce Mustafa karargâhına dönmüş!..

Gündoğdu vaktiyle Saruhan Beyinin yenildiğini gördüğü yerde Çorumlu Rüstem'le beraber duruyordu. Dış görünüşüyle sakin, sessiz ve ilgisizdi. Hâlbuki içinden bir ses ona, "Bir şeyler olacak, belki de boşuna akan bir ömür burada bitecek." diye haykırıyordu.

Eğer aynı hatalar işlenip aynı şekilde Osmanlı ordusu derbentlerde erirse, bu sadece bir ömrün sonu değil, belki Türk milletinin de sonu olurdu!..

Başını kaldırdı, dizlerinin arasında duran kılıcı unutmuş gibi arkadaşına baktı:

- Rüstem, dedi, sen artık git. Oyalanma buralarda daha fazla.

- Gitmek mi, niçin?

- Geride eşin, dostların, çocukların var! Kopacak fırtınanın, kimleri nerelere sürükleyeceği bilinmez? Söz veriyorum, eğer ömrüm şu hudut başında bitmezse, Kara Tatar'ı bir süre aramaktan vazgeçip, senin yanına sığınacağım. Beni avutur, geçmişin renkli günlerini yaşatıp dinlendirirsin!..

- Olmaz can!.. Hele bundan sonra hiç olmaz!.. Bu can sana can borçlu. Elimden bir şey gelmese de ölmesini de mi bilmem; sana atılan bir okun, şu tertemiz göğsüne saplanmasına engel olmak için önüne geçemem mi? Unutma ki, bu topraklar benim de topraklarımdır. Kader beni eski canlarla sema yapmak, hatırlarını sormak için buralara getirdi; şimdi anlıyorum ki, gelişimin sebebi sadece seninle beraber olmak içinmiş!.. Bunu böyle bil ve beni hoş gör can!.. Biz inanmışız; inanmış görünüp de aldatanlara yazıklar olsun!

Gündoğdu Rüstem'i okşadı, başka bir söz söylemedi. Bir an Türk ordusunun başındaki Şehzade Murat Çelebi'yi düşündü. Geleceğin padişahı Murat Çelebi o sıralarda pek gençti. Amasya'da beylik yapıyordu. Çelebi Mehmed'in, en büyük oğlu Murat Bey'i buralara gönderişinin ve yanına cesaret ve tedbiriyle ün salmış Sadr-ı âzam Bayezıd Paşa'yı katışının elbet bir sebebi vardı. Bunu Tuğrul Alp söylemese bile Gündoğdu şimdi daha iyi anlıyordu. Mehmet

Han, başındaki büyük gaileyi savamadığından, Şeyh Bedreddin'i Rumeli'nde bırakıp, Karaburun'a gelemediğinden oğluna bu görevi vermişti.

Çoban Murtaza, Gündoğdu'nun getirdiği haberle ilgilenmemiş görünmesine bir mânâ veremedi. Delinmiş çarıkları, lime lime olmuş şalvarı ve toz toprağa bürünmüş haliyle bambaşka bir kabuğun içindeydi. Yıllardan beri edindiği inançları, vahşiliği, dar ve kısır âlemi nasıl olmuşsa olmuş, silinmiş kaybolmuştu. Şimdi lekeden uzak bakışlarının önünde, ağasının kuzu ve koyunlarının ötesinde geniş, uçsuz bucaksız bir deniz görünüyordu. Kendisi küçücük bir sandalın içindeydi. Ufukta ise kar bulutlar belirmişti. Bu sandalla ne yapabilirdi o, denizde boğulmak üzere olanları nasıl kurtarırdı? Nitekim dayanamayıp sordu:

- Ne olacak? Ne yapacağız? Bana ne iş düşüyor?

- Bilmiyorum, dedi Gündoğdu. Belki daha bekleyeceğiz!..

- Osmanlı İzmir üzerinden geliyormuş buralara. Çok kalabalıkmış. Çeşme'yi çoktan geçmişler. Katılalım mı aralarına?

- Sen katıl istersen, böylesi daha iyi olur belki.

- O, yirmiden fazla savaşa girmiş bugüne kadar, henüz otuzüç yaşında olduğu halde, göğsünde kırk kadar yara varmış.

- O kim?

- Mehmet Han!..

- Kim söyledi.

- Tuğrul Alp; yolda gelirken. Bir han böyle çarpışır; genç yaşta kocarsa bize de bir iş düşmeli elbette. Yoksa senin niyetin eylenmek mi?

Gündoğdu bir kere daha etrafına bakındı. Derbent, geçit, tepeler gittikçe kalabalıklaşıyordu. Atlılar, yayalar, kılıçlılar, mızraklılar, sopalılar yayılıyorlar, siniyorlardı. Bir kısmı haber götürüp haber getiriyordu.

Yine Karaburun'a vuran denizin dalgalarını duyar gibi oldu. Sonra başka sesler aradı. Sırtlardan, tepelerden, yamaçlardan yeşilli, kırmızılı, gök renkli bayrakların uzandığını sandı. Mehter takımı nöbet tutmalıydı şu anda; bir davul, bir boru cenk havası çalmalıydı. Yoktu; aksine gözle görülemeyen, dille anlatılamayan, bu sessizlik, koşuşan atlıların nal seslerini bile sindiriyor, susturuyordu. Terlemeye başladı, elini sakalları uzamış yanaklarında gezdirdi.

Akacak kanı, çenber içine sıkıştırılacak bir orduyu, sönecek nefesleri düşündü... Niçin insanlar huzuru unuturlar, niçin insanlar gerçek çıkarlarını başka yerlerde ararlardı?

- Kaç kişilermiş? diye sordu. Börklüce'nin askerleri kaç kişi imiş?

- On binden fazla diyorlar!..

- Demek Börklüce Mustafa şu dağın arasına, karargâhına çekilmiş...

- Öyle!..

- Durma çoban, yapacak iş istiyordun değil mi?

- Evet!..

- Koşarak git, yaralansan da git. Tuğrul Alp'ı bul, bulamazsan Bayezıd Paşa'nın karşısına çık. Şu tepeler alınmadıkça, şu dağlar temizlenmedikçe asla geçitten geçmesinler. Bir kere daha hatırlat onlara!.. Yapacağın en büyük hizmet budur. Her iki tarafa da yazık; Bedreddinliler de Türk. Niçin? Nizam böyle mi kurulur? Masum, ezilmiş ve unutulmuş böyle mi korunur?

İtti çobanı... Çoban hemen uzaklaştı. Çorumlu Rüstem'le göz göze geldiler. Rüstem onu herkesten fazla anlıyordu. Bileğini tuttu:

- Gitme, dedi, bekle ordu gelsin! O zaman hep birden...

- O ölürse belki daha az kan dökülür dostum!

Okşadı Rüstem'i, yalvarırcasına okşadı. Rüstem elini indirdi; arkadaşının sırtını sıvazladı. Rüstem de razı olmuştu. O da inanmıştı ki, bir hayat burada bitecekti... Kaderin önüne geçilmezdi... Sadece:

- Ben de gelirim, dedi. Belki bir faydam dokunur.

Gündoğdu onu duymadı bile, ayağına takılan bir taş parçasını itti ve uzaklaştı. Bir kayanın önüne gelince karşısına iki Bedreddinli dikildi:

- Nereye? diye sordular.

- Dede Sultanı göreceğim!

- Demincekten beri niye oyalandınız?

- Hiç!.. Düşündük, çekindik!..

- Otur buraya!.. Elinde kılıcın da var; bizimle çarpış. Osmanlıyı yıkalım, sonra Dede Sultan'ın elini öpersin!..

Gündoğdu şu iki adamı devirebilirdi. Fakat yüzlercesi tepesine üşüşür, henüz ilk adımında onu gayesinden uzaklaştırırdı.

- Bir haberim var, dedi. Dede Sultan'a ulaştırmalıyım.

- Nedir o?
- Bunu ancak Dede Sultan'a söyleyebilirim.
- Arkandaki mevlevî kılıklı herif neci?
- Mevlevî değil, o, Osmanlı ilişmesin diye böyle giyindi.
- Yanındaki çoban nereye gitti?
- Bana yol göstermişti; yapacak bir şeyi kalmayınca geldiği yere gitti.
- Hayvanını niye bıraktın?
- Bıraktım! İyi binmesini bilmem de, bu dağları onunla aşamam diye düşündüm. Sizin olsun. Hem ben...

Gündoğdu sözünü tamamlayamadı. Bir adam yanlarına sokulmuştu. Aşağıdan yukarıya süratle çıkmış, soluyarak onu süzüyordu... Gündoğdu da bu adama baktı ve şakakları birden zonklamaya başladı!..

Gelen, yanağı kılıç yaralı adamdı, yıllar yılı peşinde koştuğu Kara Tatar!..

O da Bedreddinlilerin kılığına bürünmüştü. Üstünde bir aba vardı. Başı açıktı, usturayla kazınmıştı. Ayağı çıplaktı. Yine de onu Gündoğdu tanımakta güçlük çekmemişti.

Adam evvelâ geriye sıçradı, sonra kendini bir nebze emniyette sanınca, yerinden fırlamış gibi açılan gözlerini oynatarak, büzülmüş dudaklarını güçlükle açarak bağırdı:

- Vurun!.. Namerdin biridir bu! Kanmayın, asla aman vermeyin! En büyük düşmanımızı serin yere!

Bir andı, olup bitenin hepsi bir anın içindeydi. Çorumlu Rüstem bile olanları izleyemedi; omuzunu bir mızrak sıyırıp geçerken sadece Gündoğdu'nun kılıcının kalkıp indiğini gördü. Sonra o kılıcı tutan el değişti, tekrar kalkıp indi!..

Şimdi Gündoğdu çırpınıyordu, kapana kısılmak üzere olan bir vahşi hayvan gibi âdeta etrafına saldırıyordu:

- Yakaladım!.. Artık kurtulamazsın elimden! Senin de, benim de son anımızdır bu! Yılların acısı burada bitti! Kaçma, çık karşıma!

Kayaların arkasından adamlar fırladı; Gündoğdu'nun etrafını çevirmeye kalkıştılar; yardı onları, ne yapacağını şaşıran Kara Tatar'ın peşinden koştu.

Kara Tatar, aşağıya doğru iniyordu, yuvarlanıyordu sanki... Yetişti ona, sırtında hafif bir sızı duyarken kılıcını süratle indirdi...

Kara Tatar yine de korudu kendini... İnen darbeyi savuşturmasını bildi. Bu son anıydı onun; ikinci darbeyi de savuşturursa Bedreddinliler yetişir, Gündoğdu'yu devirirler, o da tam mânâsıyla kurtulurdu.

Karşısındaki hasmının hiç belli olmayan kuvvetini gayet iyi biliyordu. Nereye, nasıl giderse gitsin, hep karşısında Gündoğdu'yu görmüştü. Bu yüzden sığınacak bir kapı aramış, Edirne'ye geçtiğinde Süleyman Çelebi'nin yanına girememişse de Bedreddin'in müritleri arasına katılmış, bir süre Deliorman'da kalmış, sonra İznik'e geçmiş, nihayet Börklüce Mustafa'yla birlikte Karaburun'a gelmişti.

- Vurma, diye bağırdı, kıyma bana; hepsini anlatacağım. Yanılıyorsun! Fatma'nın nerede olduğunu da söyleyeceğim... Suçum yok!

Gündoğdu cevap vermedi. Sadece tükürdü; iğrenerek tiksinerek tükürdü... Sonra ikinci darbeyi, bütün ömrünü de içinde taşıyan darbeyi, inlercesine indirdi...

Yalnız bir ıslık sesi duyuldu; bir de ölüm taşıyan bir feryat!

Yanağı kılıç yaralı adamı âdeta biçmişti: Şimdi o, uçan başıyla birlikte aşağıya doğru yuvarlanıyordu. Elleri yerlerde bir şeyler arıyordu. Sanki otlara, çalılara tutunacak, bir kayaya sarılacak, kurtulacaktı.

Galiba bir kahkaha da duyuyordu Gündoğdu!.. Bir kadın, hem ağlıyor, hem gülüyor olmalıydı... Fatma idi bu kadın, felâketlerini hazırlayan, hiç acımadan birkaç para uğruna kendisini bir kısrak gibi satan adamın arkasından seven bir kadının intikam taşan haykırışıydı bu. Sevgili Fatma, bir gülümsemesine Gündoğdu'nun bir ömür harcamaya hazır olduğu Fatma, şimdi Söğüt'te ne yapıyor, nasıl yaşıyordu? Acaba gelen Osmanlı ordusu içinde onun kocası da var mıydı?

Yine bir andı bu. Kara Tatar'ın yuvarlanışı da, Fatma'nın uzaklardan gelen kahkahası da bir anın içine sığmıştı...

- Vurun!.. Vurun!..

- Hayır! Yakalayın; Dede Sultan'a götürelim onu!.. Osmanlıdır, casustur!..

Gündoğdu tekrar sarılmıştı. Kurtulmasına da imkân yoktu. Esasen yıllar, açlık, yorgunluk onun eski gücünü alıp götürmüştü.

Fakat ölünceye kadar öldürecekti, bu tabiatın, hele şuurların sustuğu anda, şaşmaz kanunuydu.

Sol elindeki kılıcını sağ eline aldı, döndü ve Bedreddinlilerden evvel o vurdu. Konuşmuyordu, bağırmıyordu, küfretmiyordu. Kılıcı sol eline geçirmiş, tekrar indiriyordu... Bedreddinliler de saldırmışlardı ona. Gündoğdu ne kadar topukları üzerinde dönerse dönsün, ne kadar kılıcına el değiştirirse değiştirsin, bir iki dakika daha dayanabilirdi. Sonra siyah bir tül örtülecekti üzerine...

Borular ötüyordu sanki. Göç mü başlamıştı? Kulakları neden böylesine çınlıyordu? Yuvarlanan, kaçışan, yıkılan kimlerdi etrafında?

Seçebiliyordu... Kaçanların peşinden, devrilenlerin üzerinden sıçrayarak alplar koşuyordu. Tuğrul Alp'ın alpları! Ve Tuğrul Alp karşısında duruyordu. Hiç de eskisi gibi olmayan bir Tuğrul Alp'tı bu!.. Şaşkındı, çöküktü, yorgundu. Bakışlarında bile o asla sönmeyecek sanılan ışık kaybolmuştu Tuğrul Alp'ın!.. Başı önüne eğikti, omuzları düşmüştü. Akları çok fazlalaşmış sakalı, sanki gittikçe daha fazla beyazlaşıyordu...

Gündoğdu onun bu halinden bir şey anlayamadı. Konuşmayan, boynunu eğen, bazen yalvarırcasına bakan bir Tuğrul Alp asla düşünemezdi!.. Fakat bu bir gerçekti. Tuğrul Alp ufalıyordu!

Gündoğdu o zaman, onu ne kadar çok sevdiğini anladı... Tuğrul Alp'a karşı gösterdiği direnme, ondan kaçışı, yüzüne karşı haykırışı sahteydi, yalandı demek!.. Belki de Tuğrul Alp'ı, Uludağ'da, Donbay çukurunda ilk gördüğü anda sevmiş, hayran kalmıştı. Bu adam sevilmez, sayılmaz mıydı hiç? Böyle bir er, dünya yüzüne kolay kolay nasıl gelirdi?

- Tuğrul Alp yiğit, diye inledi, yine hayatımı sen kurtardın! Değmezdi ama, kurtardın!.. Asla kızmıyorum, sana ihtiyacım var. Ben hep yolunu gözlemişimdir. Gel bana Tuğrul Alp yiğit, uzat elini öpeyim!.. Kucaklaşalım!..

Tuğrul Alp cevap vermiyordu. Hattâ diz çökmüştü, yalvarırcasına Gündoğdu'ya bakıyordu:

- Neyin var Tuğrul Alp yiğit? Yaralı mısın yoksa?

Tuğrul Alp nihayet dudaklarını kıpırdattı, çok güçlükle işitilen bir sesle sordu:

- Sen?

- Ben?
- Daim Bey'sin!..
- Hayır!..
- Daim Bey'sin!..
- Hayır!.. Ben diyar diyar dolaşan, senin serseri, sersem, garip arkadaşın Gündoğdu'yum!.. Senden bir ricam var, gücüm tükendi artık; dostum Çorumlu Rüstem yaralandı galiba, ona baksınlar. Bir de alplar fütursuzca aşağıya doğru kaymasınlar. Ben Bedreddinlilerin nasıl insan üstü bir azimle çarpıştıklarını çok yakından gördüm!..
- Başım üstüne Daim Bey!.. Murad-ı Hüdavendigâr'la birlikte Kosova Savaşı'nda şehit düşen büyük akıncı Günhan Bey'in oğlu; emret!

Tuğrul Alp sendeleyerek kalktı, uzaklaştı. O zaman Gündoğdu çöktüğünü anladı. Bütün bir geçmiş üzerine yıkılmıştı. Kendisini artık tamamen öldü sanırken kader onu burada, en insafsız bir şekilde diriltivermişti. Yaşamaktan kurtulamayacaktı; onun varlığını Hacı İvaz Paşa da, Ahi Çelebi de, Fatma da, hatta Fatma'nın kocası da acı acı öğrenecekti!.. Ne olacaktı şimdi? Fatma'nın kocası şu alpların, yahut gerideki askerlerin arasında mıydı?

Tuğrul Alp hemen geri döndü, bu sefer Gündoğdu' nun önünde diz çökmedi. Sadece kollarını kavuşturdu:

- Arzun yerine getirildi Daim Bey, dedi, arkadaşın yaşayacak, alplar da tepeleri tutup Şehzade Murat Çelebi'nin geçitten geçmesini sağlayacak!..
- Tuğrul Alp yiğit; bana Daim Bey deme!.. Tanımıyorum ben böyle birisini! Bir kere de Edirne'de bahsetmiştin bu isimden. Ölüleri rahat bırak Tuğrul Alp!..

Tuğrul Alp susuyordu; şu savaş alanında yapacağı işleri unutmuş, belki de ömründe ilk defa gerilemişti.

- Niye konuşmuyorsun? Hadi bağır bana!.. Eskiden olduğu gibi "Sersem." de, "Al şu kılıcı da adam ol." de. O zaman ben de sana bağırırım. "Yalnız kılıçla iş bitmez." derim. Ama haklısın belki de; bak bugün fikirler sustu, ister istemez kılıca sarıldık. Yalnız bu işin sonu var; o son, fikirle tamamlanır. Görüyorsun ya; ben de haklıyım!.. Ne iyi ettiniz; geçitten esas kuvvet geçmeden tepeleri tutmaya çalıştınız. İnşallah bu savaşta çok kan dökülmeden zafere kavuşuruz. Ondan sonra bir daha böyle tohumların yeşermemesi

için çareler bulursunuz!.. Mehmet Han başaracak bunları, imanım var. Boşuna mı bu gayret?...

Tuğrul Alp hâlâ konuşmuyordu. Aşağılarda, tepelerde, kayaların gerisinde çarpışan alpları, onlara fütursuzca, hayatlarını hiçe sayarcasına karşı koyan Bedreddinlileri belki de görmüyordu...

Şehzade Murat Bey'in emrindeki Osmanlı Ordusu' nun esas kuvveti ise gittikçe yaklaşıyordu. Bayraklarını açmışlar, Gündoğdu'nun hayalinde canlandırdığı bir mehter takımının vurduğu növbete uyarak yavaş yavaş yayılıyorlardı.

Gök maviydi! Mavi bir ışık mavi gökten işte süzülüyor, asla yarılmayan bakır toprağa doğru uzanıyordu...

- Sana ihtiyacım var benim Tuğrul Alp! Hiç yanımdan ayrılma. Ben bu gün şu kılıçla ileri atılmak istiyorum! Öğrendim onu kullanmasını biraz!.. Bir gün yine buluşursak artık sana mahcup olmayayım diye... Ayrıca talih Kara Tatar'ı da karşıma çıkardı, intikamımı aldım biraz evvel!.. İstersen sana bu yanağı kılıç yaralı adamın hikâyesini de anlatırım. Benim bir kardeşim vardı, onu öldürmüştü bu adam. İşte hepsi bu kadardı. Fatma da onun kız kardeşiydi, kaybolmuştu; belki de Kara Tatar çalmıştı.

Tuğrul Alp birden ayıldı, sanki bilmediği bir kuvvet ona yeniden güç kazandırdı. Mehter takımının nağmelerini rüzgâr tepelerden tepelere uçururken Gündoğdu'nun bileğini tuttu:

- Yalan söyleme Daim Bey, dedi, sana asla yakışmaz!.. Affet beni; asıl ben sersemin, aptalı biriyim. Dediğin gibi bileğin ve kılıcın dışında bu dünyada başka gerçeklerin de bulunduğunu bilmeliydim. Seni ilk gördüğüm anda tanımalıydım. Ne gafilmişim!.. Elindeki şu kılıç olmasaydı, onu böylesine çarpışırken dahi, büyük bir ustalıkla sol elden sağ ele geçirdiğini görmeseydim seni hâlâ ben Gündoğdu sanacak, acıyacak, belki sevmekte devam edecek, fakat asla kim olduğunu bilemeyecektim. Saklama artık kendini. Olan oldu!.. Fakat inan ki, benim hiçbir suçum yok. Ne yaptıksa bir insanın hayatını kurtarmak, onu daha fazla perişan kılmamak içindi. Seni tanısaydık şayet böyle davranmazdık. Bunu hiç kimse bilmiyordu, hattâ Hacı İvaz Paşa bile!..

Bu sefer Gündoğdu şaşırdı, Tuğrul Alp neler söylüyordu? Kimden, kimin hayatından bahsediyordu? Herhalde bu sözler kendisine aitti.

- Tuğrul Alp, dedi, artık kendimi saklamama imkân yok. Fakat inan ki, Daim öldü! O geçmişin adamıydı. Onu diriltmekte hiçbir fayda yok! Beni sen yine Gündoğdu olarak bil. Söz veriyorum, şu savaş bitsin, büsbütün kaybolacağım, bir daha asla karşına çıkmayacağım. Şimdi beraber çarpışalım, koru beni!..

Tuğrul Alp acı acı başını salladı. Gözleri yaşardı, kendisinin bile güçlükle işiteceği bir sesle fısıldadı:

- Doğru!.. Hele şu savaş bitsin! Emrindeyim, ne istersen yaparım. Ama ben kendimi affetmem; bir çoban bile kılığına kanmayıp seni benden daha iyi anlamıştı. Burada bulunduğunu da o söylemişti... İnanmıştı sana!.. Evet, şu savaş bitsin...

Kol kola girdiler... Gündoğdu onu öptü. Tuğrul Alp da içi titrercesine tekrarladı:

- Daim Bey!.. Daim Bey!..

Dökülen yağmur değildi! Bulutlar ne kadar göğün mavisini örtmek için yayılırlarsa yayılsınlar onu asla silemezlerdi... Mavi Türk'ün gönlünde idi...

*

Çetin, hattâ çok korkunç bir savaş oluyordu... Gündoğdu:

- Kayalara dikkat edin, demişti, geçen seferki gibi olmasın. Stilaryos geçidinden geçen esas kuvvetlerimizin üzerine yuvarlamasınlar kayaları!..

Bayezıd Paşa öndeydi... Bıyıkları henüz terlemiş Şehzade Murat dahi kılıcını çekmiş, ileri atılmıştı.

- Ya Dede Sultan!.. Aşk uğruna, pîr uğruna!..

- Pîrimiz, üstadımız Kadı Sultan uğruna!..

- Can verelim!.. Can alalım!..

Sesler tepelerden tepelere sekiyordu. Dar boğaz bazen bu sesleri boğuyor, bazen uzatıp yayıyor, uzaklara üflüyordu sanki...

Onbinler birbirine girmişti. Bedreddinlerin gösterdiği direnme, hattâ bundan da ileri, canlarını hiçe sayarak saldırışları Osmanlı askerlerinde endişe yaratıyordu.

- Koman yiğitler! Mertlik meydanıdır bu! Yılmayın, çekinmeyin!

Geçit bir türlü aşılmıyordu, yorgunluk ve bezginlik başlamıştı. Üstelik atıldıkları tepelere Bedreddinliler yeniden tırmanıyor, alpları tutundukları yerlerden sökmek için çarpışıyorlardı...

- Dede Sultan senin için ölüyoruz!..

- Dede Sultan ölmez, ona kılıç işlemez!..

- Yetiş ya Dede Sultan!..

Osmanlı duraladı, Osmanlı ardına baktı, Osmanlı bu seddi aşamayacağını sandı!..

Şehzade Murat cesaretini asla kaybetmemişti. Fakat Bayezıd Paşa endişeli görünüyordu. Tuğrul Alp'ın getirdiği haberlerin de üstünde Bedreddinlilerin kuvvet ve azmini şimdi daha iyi anlıyordu.

- Tuğrul Alp, nerede? Haber salın ona; tedbir gerek!.. Alpler dağlardan kaysınlar, gerilere düşsünler!

Atlılar koştu; Bayezıd Paşa, Murat Bey'i çevirmeye kalkan Bedreddinlilere doğru atılırken haberciler dolu dizgin Tuğrul Alp'ı bulmak için dağlara vurdular hayvanlarını...

Oklar vınlıyordu, mızraklar uçuşuyordu... Şurada, şu taşın kenarında iki insan birbirini parçalamak için son gücünü harcıyordu... Yediği bir gürzle sahibini fırlatmış, yerde debelenen bir atın üzerinden atlılar geçiyor, yayalar sıçrıyordu...

- Çekilelim, dedi bir ses, gayrı saldırmak boşunadır!

Bayezıd Paşa duydu bu sesi, titredi. Ta İzmir'den beri yeniçeriye verdiği cesaret boşa gidiyordu!.. Bedreddinliler sanki büsbütün güçlenmişlerdi.

- Tutun şu namerdi, diye bağırdı, parçalayın oracıkta. Kim geri çekilirse kellesini uçururum!

Yeniçeri terlemişti, yeniçeri kana bulanmıştı, yeniçeri aldığı yaralardan kıvranıyordu. Belki de yeniçeri bu yüzden Bayezıd Paşa'nın ihtarına aldırmadan sızlanıyordu:

- Burada savaş gerekmez; kayalar arasında boğulup gideriz. Bize meydan gerek!

Birisi atını sürdü gerilerden, ama çok gerilerden. Ayak direyen Yeniçerinin yanından geçerken bir gürz fırlatıp yıktı onu yere. Sonra Bedreddinlilerin çenberinden yeni kurtulmuş Şehzade Murat'a selâm verdi, Bayezıd Paşa' nın önünde durdu:

- Tuğrul Alp'ın yanından gelirim Paşam, dedi Alp, artık alplarını geçidin öteki tarafına sürdü. Durmadan eriyorlar, vakit kaybetmeye gelmez. Biz de buradan yüklenelim! Son defa!..

- Kimsin sen? Hiç görmedim seni!.. Ne işin var Tuğrul Alp'ın yanında? Buraya kadar nasıl gelebildin?

- Bana Gündoğdu derler.

- Dur bakayım, seni tanıyacağım ben!.. Kaldır başını!..

- Tanımazsın beni paşam!.. Ben giderim!.. Tuğrul Alp'a bir şey olursa çok yanarım!

Tekrar sürdü atını, bu sefer batıya, güneşin batmak üzere olduğu yere sürdü. Kılıcı ileri doğru uzanmıştı. Ancak usta bir göz, onun atının üzerinde sallanmakta olduğunu fark edebilirdi.

Bayezıd Paşa:

- İleri, diye bağırdı, yalnız komayın; varın yanına şunun, yarın Bedreddinlileri! Tuğrul Alp öte yanda bizi bekler!..

Yayalar, atlılar birbirinin içindeydi... Başlardan börkler düşüyor, göğüslerde cebeler deliniyordu... Kavukların çözüldüğü, bıyıkların tel tel olduğu, şalvarların yırtılıp parçalandığı şu anda ömrün hiç değeri yoktu!..

- Ya Dede Sultan!..

- Ya Kadı Sultan!..

- Siz bir orduya bedelsiniz!..

Ve Gündoğdu atını hep sürüyordu. Kılıcını kaldırıyor, indiriyor, eğiliyor, sallanıyor, nefessiz kalmış gibi derin derin soluyor, yine karşısındakileri yarıyordu Gündoğdu...

Bayezıd Paşa, sonunda yetişmişti ona. Şehzade Murat dahi yanlarındaydı. En seçkin, en tecrübeli, en güçlü bey askerleri de onlarla beraberdi...

- Vur bre yiğit!.. Ne edersin, nasıl edersin? Kimsin sen bre yiğit!..

Şu çelimsiz adam, şu her an kırılıp dökülecekmiş hissini uyandıran adam bu gücü nereden buluyordu? Ne yazık ki tükeniyordu!.. İşte atının üzerine kapanmıştı!.. İşte kılıcı düşmüştü!.. Hayır, kılıç bu sefer sol elindeydi!.. Yanılıyordu Bayezıd Paşa, kılıç onun şimdi de sağ elindeydi!

O zaman Bayezıd Paşa, saçını bunca yıl savaş meydanlarında ağartmış, her kabuk bağlayan yarasına yeni bir yara eklemiş bu koca asker, farkında olmadan haykırdı:

- Akıncı beyi Günhan!.. Sen dirildin mi koca gazi? Kosova'dan buraya kadar tam otuzbir yıl geçti!.. Kanınla suladığın topraklara sığmayıp da yardımımıza mı koştun Günhan?

Geçidin sonuna varıyorlardı. Bedreddinliler sıkışmış, Osmanlı askerleriyle iç içe girmişti. Kimin nerede, ne yaptığı pek fark edil-

miyordu. Yine de Şeyh Bedreddin dervişlerinin karşı koması, saldırması tükenmemiş, kesilmemişti! Göğüslerini açıyorlar, kılıçlarını sallıyorlar, sopalarını indiriyorlardı...

Fakat Bayezıd Paşa bir an için dahi olsa içinde bulunduğu âlemden uzaklaşmıştı... Kosova Savaşı, Türk'ün zaferi ile sona ererken padişah Murat Hüdavendigâr'ın Miloş Obiliç tarafından hançerlendiğini duyduğu zaman nasıl çökmüşse, Murad'ın oğlu Yakup'un Sırplıları kovaladığı sırada akıncı Günhan'ın şehit olduğu haberini aldığı zaman da öyle sarsılmış, donup kalmıştı. O zaman kendisi Sultan Murad'ın ikinci oğlu Yıldırım Bayezıd'ın hizmetindeydi...

İşte böyle, bu tarz kılıç kullanmayı, yalnız, cesareti, çevikliği, adaleti ve şefkatiyle ün salmış akıncı Günhan bilirdi... Şimdi hatırlıyordu; Günhan'ın o sıralarda çok küçük olan bir oğlu vardı, Hacı İvaz Paşa'nın yeğeni! Yıldırım Bayezıd Han, Bayezıd Paşa'yı oğlu Mehmet Çelebi'nin hizmetine gönderdiği zaman, Amasya'da Günhan' ın oğlu ile de tanışmıştı. O da babası gibi böyle kılıç sallar, talim yapardı:

- Daim Bey, diye bağırdı, Daim Bey!.. Hacı İvaz; Yiğenin ölmemiş! Sağ! Kızını da bulursun inşallah!.. Hacı İvaz Paşa!

Gündoğdu, Bayezıd Paşa'nın kulaklarına çarpan bu sözlerinden irkildi. Bir yara daha aldı; atının üzerine kapandı. Eski alışkanlığı onu ikinci defa ele vermişti. Anadolu'da, hattâ doğuda Tatarlardan, yörüklerden yediği dayak ve işittiği küfürler karşısında duyduğu acı şimdikinin yanında hiç kalırdı. O, vaktiyle isteyerek bu duruma katlanmıştı.

Fakat şimdi bir "Daim"in dirilmesi, onun iradesi dışında olmuştu! Ve bundan sora Günhan oğlu Daim'in yaşaması ise kişileri kim bilir nasıl bir felâkete ve üzüntüye sürükleyecekti? Geleceği artık hiç bilemiyordu...

Kapandığı atının üzerinden doğruldu:

- Şehzadem, Paşam, dedi, son andır; Allah'a emanet olun!..

Bayezıd Paşa da, Şehzade Murat da onunla birlikte atıldı. Dalkılıçlar da onlarla beraber sürdüler hayvanlarını.

- Tuğrul Alp!.. Tuğrul Alp!.. Neredesin?

- Buradayım yiğit; geldin mi?

- Vardım!.. Dayan!..

Birleştiler ikisi. Yine de Bedreddinliler kaçmıyordu... Ölüyorlar, öldürüyorlar, oldukları yerde kalmaya çalışıyorlardı...

Bakıştılar, gülüştüler ve yeniden güç kazanıp yan yana savaşa girdiler.

- Yaralısın Tuğrul Alp; hem de çok yaralısın!..

- Benim yaralarımın ne değeri var? Hoş gör beni yiğit; sen Şehzade'yi koru, ben ileri giderim. Bak taze kuvvetlerle Börklüce gelir karşıdan; elbet onunla karşılaşmak, Edirne'de yarım kalmış hesabımızı tamamlamak gerek!..

Fakat yalnız gidemedi Tuğrul Alp; sağ kalan bir avuç alpıyla ne kadar Börklüce Mustafa'nın üzerine varmaya çalıştıysa yanında hep Gündoğdu'yu buldu.

Halbuki Tuğrul Alp istemiyordu artık onu, adeta itiyor, uzaklaştırmaya çalışıyordu. Haksızlık ediyordu belki de; Tuğrul Alp'tan önce Gündoğdu'nun karşılaşması gerekirdi Börklüce Mustafa'yla... Edirne'de Bedreddin'in müritlerinden yediği dayak, Tunca'ya atılışı Gündoğdu' nun hafızasından hiç silinmemişti...

- Çekil, dedi ona, alplarının yanında kal. Böyle çılgınca, sağını solunu görmeden varamazsın Börklüce'ye... Bırak bana onu!..

- Karışma işime bey yiğit! Dön geri, yaralarını sardırt...

- Gitme diyorum sana! Kastın ne?

- Allah kahretsin!.. Ne kastım olacak? Savaş bitecek elbet! Birazdan bitecek, görmüyor musun?

Tuğrul Alp'ın dişleri kenetlenmiş gibiydi... Gündoğdu ise son gücünü harcıyordu...

- Savaş bitecek, savaş bitecek!..

Bedreddinliler de son güçlerini kullanıyorlardı. Geride kalanlar, ileri fırlayanlar, göğsüne saplanan mızrağı eliyle tutup haykıranlar Börklüce'yi gözlüyorlardı. O ölmeyecekti, ölümlü dünyanın ölümsüz adamıydı. Birazdan hepsini kurtaracak, ölen yoldaşlarını da diriltecekti.

- Dede Sultan geldin mi?

- Dede Sultan yetiştin mi?

Cesetler doluydu yerlerde; binlercesi üst üste yığılmıştı. Birbirlerini örtercesine, birbirlerini kucaklarcasına, dinlenircesine yatıyorlardı.

Börklüce Mustafa ise atının üzerinde dik duruyordu. Fakat yine de gözlerinde bir endişe, davranışlarında bir şaşkınlık seziliyordu...

- Vardım, diyordu, yoldaşlarım dayanın!.. Torlak Kemal Manisa'dan üçbin dervişiyle Osmanlı'yı yarıp gelecek buraya. Pîrimiz Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Mahmut Deliorman'da Çelebi Mehmet'i devirip bize yol açacak!.. Sabredin yoldaşlarım!..

Onu duyanlar hep birden bağırıyordu, gırtlaklarını yırtarcasına, nefeslerini tüketircesine, vecde gelip titriyormuşçasına haykırıyorlardı:

- Sabredeceğiz! Senin söylediklerin doğrudur Dede Sultan!..

- Kardeşiz; malımız, mülkümüz, canımız hep bir!..

Yine coştular, taze can, taze kuvvet almış gibi ileriye fırladılar. Saatlerden beri çarpışan onlar değildi sanki... Kırasıya, dişleriyle parçalayarak dövüşüyorlardı. Geride kalan yoldaşları da birleşiyordu onlarla...

Fakat aralarına nasıl olmuşsa olmuş, iki kişi dalmıştı. Kana bulanmış, bitkin iki kişi. Aldıkları yaralara aldırmıyorlardı bunlar; artlarından gelenlere de bakmıyorlardı. Sanki birbirleriyle yarış ediyorlardı...

Börklüce Mustafa irkildi, Börklüce Mustafa hayret ve korkuyla gözlerini alabildiğine açtı:

- Kırın, diye bağırdı, kırın şunları!

Dervişler soludular, dervişler halifeleri kadar şaşırdılar. Yine de çabuk toparlanıp bu iki atlıyı çevirdiler.

Gündoğdu bir anda olacağı gördü; hattâ Börklüce Mustafa'nın elindeki mızrağı kendisine doğru fırlattığını da sezdi, inledi, çırpındı:

- Yapma, diye bağırdı, Tuğrul Alp, bırak hayatım burada bitsin!.. Ben hesaplaşacaktım onunla, ne işin vardı senin?

Geçemedi, önleyemedi. Kadere bir kere daha lânet etti.

Tuğrul Alp bir kartal gibi atının üzerine dikilmiş, sonra sıçrayıp gelen mızrağın önüne geçivermişti...

Şimdi mızrak, Tuğrul Alp'ın göğsünde sallanıyordu. Buna rağmen koşuyordu Anadolu topraklarının bu mert adamı. Bir eliyle mızrağı kavramıştı, diğer eliyle kılıcını Börklüce'ye indiriyordu...

Artık şuur tamamen durmuştu... Gündoğdu atından nasıl düşürüldüğünü, yine de Börklüce Mustafa'ya sokulup onu hayvanından

aşağıya nasıl çektiğini, kırılan kılıcını fırlatıp Dede Sultan'ın nasıl boğazına sarıldığını pek hatırlamıyordu. Yalnız altında birisi vardı; çırpınan, küfreden birisi ondan kurtulmak için bütün gücünü sarfediyordu...

Görebildiği, sezebildiği bu kadardı...

*

Gözlerini açtığı zaman havanın kararmış olduğunu dahi fark edememişti. Etrafta yakılan öbek öbek ateşlerin alevi yüzünü okşayıp geçiyordu... Bir de denizin dalgaları geliyordu, hep o denizin dalgaları...

- Dede Sultan yetiş!

- Öldürüyorlar bizi, asıyorlar bizi, imdadımıza koş Dede Sultan!

Bu seslere Bayezıd Paşa'nın yorgun, fakat hınç dolu sesi karışıyordu:

- Börklüce Mustafa kendisine gelince asla öldürmeyeceksiniz! Onu Ayasuluğ'a (Efes'e) götürüp orada çarmıha gereceğiz! Onun yakalanabileceğini, sonra da ölebileceğini bütün bu yerin halkı görecek, öğrenecek, bilecek!

Hep alevler, geziniyordu yüzünde, durmamacasına denizin dalgaları geliyordu kulaklarına. Bir de yanağını okşayan birisi vardı yanında...

Bir battaniyenin üzerine yatırmışlardı. Sırtı ve göğsü sarılıydı. Yanılıyordu; kendisini okşayan bir değil iki kişiydi...

- Can!.. Hemen iyileşeceksin!.. Hiç gamlanma!.. Biz yanındayız; duyuyor musun?

Gündoğdu duyuyordu; ovada yakılan ateşlerin alevleri olmasa belki görebilecekti de...

- Can!.. Cevap ver!.. Ben Rüstem.. Çoban Murtaza da burada. O da çarpışmış, hâlâ kan ter içinde. Yaramı sardılar, kolumu askıya aldılar, iyiyim ben!

- Memnun oldum! Ben de öyle. Dostumsun!..

Herşey inandırıcı, sükûn vericiydi. Hele, azıcık da olsa, düşünemeden sırt üstü yatmak, geleceği beklemeden yarı uykuda, mavi renkli rüyalar içinde çalkanmak hepsinden güzeldi!..

Birden ayak sesleri işitildi. Gündoğdu kıpırdamadı. Rüstem yerinden kalktı. Çoban eğildi. Gelen Sadr-ı âzam Bayezıd Paşa ile gözleri yaşlı iki alptı!..

- Nasıl, diye sordu Bayezıd Paşa; onu biraz ileri, Tuğrul Alp'ın yanına götürebilecek miyiz? Alp şimdi ayıldı. Görmek istiyormuş Daim'i. Yazık, çok yazık!

Gündoğdu birden ayıldı sanki. Adeta haykırıyordu, çatlamış dudaklarından bir alev çıkıyordu:

- Tuğrul Alp mı? Çok mu ağır? Nasıl olur? O yaşamalı!.. Ben giderim; varırım yanına, öperim ellerini!..

Zor tuttular onu; dört kişi, Bayezıd Paşa, iki alp ve çoban battaniyenin içinde Tuğrul Alp'ın yanına kadar taşıdılar onu. Sonra Bayezıd Paşa, Tuğrul Alp'ın isteklerini sönük gözlerinde okuyunca her ikisinin de alnından öptü:

- Gidelim, dedi, yalnız bırakalım bu iki yiğidi. Ulu Tanrı'ya yalvaralım; bağışlasın bize onları!

Uzaklaştılar hep beraber, bıraktılar onları başbaşa. Her ikisi de ateşler içinde yanıyordu. Ayrıca Tuğrul Alp kesik kesik öksürüyordu. Bir süre böylece, yan yana kaldılar; sanki ilerideki ateşin kenarında bağlama çalan bir askerin türküsünü dinlemek için uzanmışlardı oraya...

Türkü bitti; Tuğrul Alp güçlükle göğsünü bastırdı. İçinden birşeylerin kayıp eridiğini hattâ kaybolduğunu hissediyordu... Nihayet güçlükle konuştu:

- Nasılsın? İyi olmanı istiyorum; hep iyi olmanı!.. Bilemezsin, seni ne kadar çok seviyorum!.. Ne yapsam acaba, ne yapsam? Neden daha evvel tanışmadık, dost olmadık? Ben senin emrinde çalışırdım; ölünceye kadar!..

Gündoğdu onun böyle konuşmasını hiç istemiyordu. Bir Tuğrul Alp kadere boyun eğmişçesine, her türlü gücünü yitirmişçesine boynunu bükemezdi.

- Ben senin emrinde çalışırdım, dedi Gündoğdu, olmadı; bundan sonra da olmaz belki!.. Yalnız beni unutma, çünkü ben senin adını son nefesimde bile fısıldayacağım.

- Son nefesin mi? Buna tahammülüm yok benim!.. Sen yaşayacaksın! İşin bitmedi, asıl bundan sonra başlıyor!.. Allah kahretsin,

ne kötü!.. Yazıklar olsun bana!.. Ölümü hiç böylesine özlememiştim!

- Sus, dedi Gündoğdu, neler söylüyorsun sen? Yakışmıyor.

- Doğru! Henüz vakit varken biraz başka şeylerden bahsedelim. Meselâ Döndü kızdan... Ne iyi kızdı o... Şimdi yanımızda olsaydı, yaramızı sarar, bizi avuturdu. Ona da yazık oldu değil mi?

Gündoğdu içini çekti, elini uzatıp Tuğrul Alp'ı okşamaya çalıştı. Beceremedi, sızıları bırakmadı onu. Büsbütün koyuverdi kendini:

- Yazık oldu, diye tekrarladı, Döndü kıza!

- Senin yüzünden değil mi?

- Evet.

- Arar mısın onu?

- Sen istersen olmayacağı yaparım!..

- Hayır, belki de rahata kavuşmuştur Döndü kız! Uyandırmamak daha iyi. Sonu gelmedikten sonra neye yarar?

Birden Tuğrul Alp şiddetle öksürmeye başladı; eliyle ağzını kapadı. Büsbütün sarardı, kıvrandı, inledi. Biraz kendine geldiği zaman:

- Allah kahretsin, dedi, sanki mızrak hâlâ böğrümdeymiş gibi kaburgalarım sızlıyor!

Gündoğdu'nun çatlarcasına başı ağrıyordu. Sabredemeyeceğini, daha fazla Tuğrul Alp'ı dinleyemeyeceğini sanıyordu. Yine de inlercesine sordu:

- Niçin yaptın, neden Börklüce'nin yanına bir an evvel varmak için kendini unuturcasına saldırdın, benim yerime mızrağa hedef oldun? Hayatımı hep kurtardın! Bu seferki çok fazla idi. Koca bir Tuğrul Alp'ın canı, bir Gündoğdu için ömrünü tüketmiş benim gibi bir serseri için değer miydi?

Tuğrul Alp güldü, acı acı güldü. Biliyordu; gücü tükeniyordu. Belki birazdan hiç konuşamayacaktı. Son bir gayret daha harcadı:

- Mutlu olmanı istiyordum, diye fısıldadı, bütün acıların dinsin diye çırpınıyordum. Neden bilmem, sana kızdığım zamanlarda bile yaşamanı, silinip kaybolmamanı arzu etmiştim.

- Benim mi? Kabil mi?

- Senin!.. Zaten seni bunun için yanıma çağırdım.

- Lüzum yok. Sus artık; yorulma daha fazla. Hiçbir şey anlamıyorum. İyileşince konuşuruz!..

- Hayır, dinle beni!.. Yüzüne bakamayacağım, bir daha seni göremeyeceğim. Korkak ve tabansızım. Anlatamayacağım da; yaşarken senin tarafından lânetlenmeye tahammülüm yok. Yalnız bir ricam var, kırma beni!..

- Emret!..

- Ahi Çelebi'yi bul. Konuş onunla. De ki, Tuğrul Alp son nefesinde beni sana gönderdi... Bir şey!.. Bir... Hayır. Fazlasına lüzum yok. Hepsi bu kadar... Söz veriyor musun? Bir emanet bu, bir emanet!.. Bir emanet verecek sana Ahi Çelebi. Hadi, evet de bana! Bir de beni sev ve affet!..

Gündoğdu'nun sönük gözleri dolu doluydu. Tuğrul Alp'ın gittikçe yavaşlayan sesini biraz daha duyabilmek için âdeta çırpınıyordu. Fakat sırt üstü yattığı yerden bir türlü doğrulamıyordu. Yana doğru kaymak, sürüne sürüne iyice sokulmak istedi ona. Fakat ağrılar saplandı bütün vücuduna. Sadece:

- Evet, diyebildi, söz veriyorum. Seni de çok seviyorum. Affetmek ne demek? Ne için, ne için?

- Sahi mi? Ne iyisin! Allah kahretsin!.. Şu sancılarım olmasa...

Tuğrul Alp'ın eli uzandı, hayret edilecek bir şeydi bu. Buldu Gündoğdu'nun elini. Son defa fısıldadı:

- Dostum! Kardeşim!..

Gündoğdu aynen cevap verdi ona:

- Dostum, kardeşim!..

Artık konuşamadılar; böylece gecenin koynuna bıraktılar kendilerini... İki el birbirine kenetlenmişti. Hâlâ sıkıyor, okşuyorlardı birbirlerini sanki...

Amasya

Çorumlu Rüstem, Gündoğdu'yu Sultan Hanı'na kadar uğurlamıştı. Rüstem, bir daha onu göremeyeceğinin üzüntüsü içindeydi, âdeta çırpınıyordu:

- İşin bitince yine gel, demişti; evim, bahçelerim hep senindir. Benden kendini esirgeme can!..

Yine önünde Anadolu'nun kıvrıla kıvrıla uzanan yolları vardı Gündoğdu'nun... Amasya'ya gidiyordu. Ahi Çelebi'yi orada bulacağını sanıyordu. Uzun süre hasta yatmıştı; kıpırdayamamacasına, konuşamamacasına döşeklere serilmişti.

Rüstem onu Karaburun'dan güçlükle Konya'ya getirmişti. Neden sonra gözlerini açıp yatağında doğrulunca:

- Gidiyorum, demişti, gidiyorum... Yalnız anlat bana; neler oldu? Parçalanmadık değil mi, parçalanmadık?

Şimdi altındaki at, uzun yolculuğa dayanacak kadar kuvvetli ve gençti. Ödünç almıştı bunu Rüstem'den. Fakat kendisi hayvanın üzerinde sallanıyordu. Sarı bir beniz, çukura kaçmış gözler, çöküк avurtlar, zayıflıktan kemikleri fırlamış eller onu öylesine çirkin, öylesine silik yapmıştı ki, görenin kolay kolay tanımasına imkân yoktu.

Acaba nasıl bir son bekliyordu onu? Bu güne kadar çizilen yol, elbet bir yere doğru uzanıyordu!.. O yer neresiydi? Bunun için şimdiden kafa yormak, olacakları veya olamayacakları kestirmek boşunaydı. Olacak sanılanların gerçekleşmediği, olmayacak diye düşünülenlerin birden meydana geldiğini çok görmüştü. İrade bir noktaya kadar hüküm sürüyordu. Daha ziyade irade, kişileri ayakta tutuyor, onların devrilmelerinin, yıkılmalarının, çiğnenmelerinin önüne geçiyordu...

Ayrıca Gündoğdu bunca yıl, Anadolu'yu karış karış dolaşabilmişse, ovalarda, dağlarda ve şehirlerde kucaklarını açan, yemeğini paylaşan, yatağını veren insanların varlığına borçluydu. Türk'ün öz yapısındaki şefkat hissi, konukseverliği açılan bu kucaklarda yer yer kendisini göstermişti.

Bir bektaşî dergâhında, bir mevlevî sema'ında, bir ahi devranında, handa, kalenderhanede, zaman zaman kendisine dönmenin imkânına erişmişti. Onu hor karşılayanlar yanında, eski bir dost, bir kardeş, hattâ aziz bir varlık olarak kabul edenler de çok çıkmıştı...

"Dost, dost!" diye başını sallayan bir bektaşî, "Can" diye seslenen bir mevlevî, "Kardeş" diye buyur eden bir ahi, "Gül" diye hatırlatan bir Nasreddin Hocalı hep yolunun üzerinde ona yaşama gücü vermişlerdi...

Böylece, atının arkasındaki heybesine zaman zaman elini atarak kendisine yalnızlığını unutturmasına rağmen, pek gaddarca yüklenen düşüncelerden sıyrılmaya çalışarak yol almıştı.

Hele bir Tuğrul Alp'ı, hele bir Fatma'yı, hele bir Döndü'yü asla hatırına getirmek istemiyordu... Tarihin akışı onu Karaburun'dan Edirne'ye, hattâ Serez'e kadar uzatsa bile bu yol içinde de gezinmeyi şimdilik arzulamıyordu.

- Ahi Çelebi'yi bulacağım, diye fısıldıyordu. Tuğrul Ap böyle istedi, Ahi Çelebi'yle son defa konuşacağım!.. Asla seni kıramam Tuğrul Alp; yiğit, kardeş, dost!.. Duy beni, anla beni!.. Bir daha senin gibisine nasıl rastlarım?

Yirmi yıldan fazla olmuştu; Amasya'ya hiç uğramamıştı. Fatma'yla beraber kaçtıktan sonra bir daha oralara varmamış, şehri bir çizgi gibi ikiye bölen Yeşil Irmak'ın yeşil yeşil akan sularında serinlememişti. Şimdi ise kendi elleriyle boğduğu, fakat Karaburun'da birdenbire dirilen Daim Bey'le beraber oraya, o şehre gidiyor, Ferhat ile Şirin'in efsaneleştiği, Amasya'ya dönüyordu... Amasya hatıralar yatağıydı... Sadece Gündoğdu'nun kendi küçücük âleminin değil, Türk'ün kader çizgisinin de beşiği olmuştu, çok zaman Amasya.

Kırşehir'e gelince yeniden hastalandı... Daha fazla ilerleyemeyeceğini anladı. Bir ahi evinde tekrar yatağa düştü. Sayıklamaya başladı. Ahiler gece gündüz başında nöbet tuttular onun. Ateşler içinde kıvranırken çatlak dudakları hep kıpırdadı:

"- Allah kahretsin!.. Affet beni Daim Bey! Söz ver bana; Ahi Çelebi'yi bul, Ahi Çelebi'yi!.. De ki ona... Hayır!.. Bir emanet!.. Bir emanet verecek sana Ahi Çelebi..."

"- He ya!.. Sen benim gözümde düş, dudağımda lâf, ayağımda derman, kanımda cansın yiğit!.. Sana sevdalanmışım. Unut Fatma'yı. "

"- Sus bacı!.. Neler söylüyorsun sen? Hele oğlumun yanında böyle lâf edilir mi? Benim bir akrabam vardı; daha doğrusu ağabeyimin arkadaşı. Bir kadın severdi. Sevdiği kadından işitmiştim bu türküyü. Sonra öldü o adam; gözümün önünde öldürüp bir çukura attılar!.."

"- Söyleyin ona, dolaşmasın buralarda, hemen gitsin. Zararı dokunmasın kimseye!.."

Beyninin içine çakılıp kalan cümleler, birer yol bulmuş gibi hep böyle döküldü dudaklarından.

Ahiler onu, kolay kolay yatağından kaldırmadılar. Ateşi düştüğü halde bırakmadılar, yedirdiler, içirdiler. Sonra heybesine azık doldurdular. "Sağlıkla var gideceğin yere." dediler...

Ankara'ya vardığı zaman tam ondokuz yıl evveli gözlerinin önünde canlandı. O zaman Timur, Çubuk Ovası'na yayılmıştı. Yıldırım Bayezıd Han, askerlerini şuralara dizmişti. Kendisi ise karşıdaki tepelerde kır atıyla birlikte, düşünmemek için çareler arayarak, savaşı izlemişti.

Atlılar geçmişti önünden, Süleyman Çelebi'nin atlıları, Mehmet Çelebi'nin atlıları.

Bütün olaylar, parçalanan topraklar, karanlık geceler, tanyerine duyulan hasret hep bundan sonra başlamıştı.

Havayı kokladı, serinletti içini Ankara'nın havası... Yanından gülümseyen insanlar geçiyordu; biraz güçlenmişlerdi de bu insanlar. Bahar henüz gelmişti Ankara'ya; toprak o yıl bereketli olacağa benziyordu...

Birisi sokuldu yanına, yarı asker, yarı esnaf kılıklıydı. Belinde bir kılıç vardı:

- Nereye, diye sordu, ne bakınırsın etrafına?
- Hiç!.. Amasya'ya giderim.
- Karnın aç mı?
- Değil!..

- Akşam oldu, yoluna devam edecek misin?

- Yok!

- Gel öyleyse! Şurada oturalım. Benim de yolum o taraflara uzanır. Geceyi beraber geçirelim. Karnın tok da olsa birkaç şey ye!..

Bir ağacın dibinde atlarından indiler; adam heybesini açtı. Azığını Gündoğdu'yla paylaştı.

- Anlat, dedi adam. Amasya'da ne işin var?

- Birisini göreceğim, bir tanıdığı!..

- İş mi arıyorsun?

- Hayır!

Gece Çubuk Ovası çok serin oluyordu... Üşümeye başlamışlardı. Adam ateş yaktı, abasına bürünürken:

- Keyfin yok, dedi, farkındayım. Daha bir hayli de yolumuz var. Uyumaya bak; yarın erken kalkarız, yol arkadaşlığı yaparız.

Çubuk Çayı durmadan akıyordu önlerinde, Ankara kalesi karanlığa gömülmüştü.

Gündoğdu hâlâ üşüyordu. Yolcunun oturduğu yerde uyur görünmesi onun büsbütün uykusunu kaçırıyordu...

Yine Tuğrul Alp geldi hatırına. Onun yanında olmasını ne kadar isterdi; şu adamın yerinde!.. Yoktu, Tuğrul Alp yoktu. Birden neden hâlâ yaşamakta olduğuna hayret etti!.. Belki soğuktan, belki içinin hicranından olacak dişleri kenetleniyordu.

Tuğrul Alp'ı hatırlamamaya çalıştı; o şen, o kaygusuz görünen, o cesur ve mert insanın yanında kendisini küçücük görmeye başlamıştı.

Şimdi de hatırına Fatma'nın kocası geldi. Bu tanımadığı adam nerelerdeydi acaba? Daim Bey'in ölmemiş bulunduğunu öğrenince ne yapacaktı? Korkunçtu!.. Belki de ona Fatma'nın eski kocasının adını söylememişlerdi. En doğrusu bu idi; başka türlüsü olmamalıydı...

Acaba neden Tuğrul Alp, Ahi Çelebi'yi görmesini istemişti? Bahsettiği emanet ne idi? Tuğrul Alp'ın af dilemesi, her karşılaşışlarında Gündoğdu'ya sert davranışından ileri gelmeliydi. Ama, o da Tuğrul Alp'a, Karaburun'a kadar, hiç de yumuşak davranmamıştı!..

- Tuğrul Alp!.. Yazık oldu sana!.. Sen bu topraklara lâzımdın, ölmemeliydin! Hele benim yüzümden hiç!..

Kendisine hâkim olmadan öylesine bağırmıştı ki, oturduğu yerde uyumaya çalışan adam gözlerini açtı. Karanlığın gizlediği Gündoğdu'yu görmeye çalışarak:

- Ne oluyor, diye sordu, kim bağırdı?
- Ben...
- Sen uyumadın mı hâlâ?
- Hayır!..
- Korkma uyu, kimse dokunmaz sana.

Yine uyumadı. Bu sefer olaylar, tarihin içindeki olaylar gözlerinde canlandı. Daha doğrusu, bir Tuğrul Alp'ın, bir Fatma'nın kavurucu ateşinden bir an olsun uzaklaşabilmek için o olayları, bulundukları yerden çekip önüne sermeye çalıştı.

Konya'dan ayrılmadan evvel bir kısmını Çorumlu Rüstem'den, bir kısmını da Kırşehir'de ahilerden öğrenmişti. Bayezıd Paşa onu aratmıştı. Gelen adamlara Rüstem, Gündoğdu'nun iyileşip gittiğini, o anda nerede bulunduğunu bilmediğini söylemişti. Rüstem bu yalanıyla sadece ve sadece arkadaşının hasta döşeğinde rahat etmesini arzulamıştı.

Börklüce Mustafa, Efes'e götürülüp çarmıha gerilmiş, Torlak Kemal Manisa'da üçbin müridiyle yenilmiş, Ege' de Bedreddinliler dağıtılmıştı.

O sırada Mehmet Çelebi Semerkant'tan Karaman'a gelip oradan Eflak'a geçen kardeşi Mustafa Çelebi'yle çarpışmaya başlamıştı. Mehmet Çelebi'nin sancak beyi yaptığı Aydınoğlu Cüneyt Bey ile Eflak Voyvodası, Mustafa Çelebi'ye yardım etmişlerdi, hatta Bizans bile bu kaçak Çelebi'ye taraftar olmuştu. Buna rağmen Mehmet Çelebi Mustafa Çelebi'yi Selânik civarında yenmişti. O da Bizanslıların elinde bulunan Selânik'e kaçmıştı. Bizanslılar Mustafa Çelebi ile Cüneyt Bey'i teslim etmemişlerse de asla salıvermeyeceklerini bildirmişler, Limni Adası'na sürmüşlerdi...

Deliorman'da isyan bayrağını kaldıran Şeyh Bedreddin ise Börklüce'nin yenildiğini haber alınca zaferden ümidini kesmişti. Nitekim Rumeli'ne dönen Bayezıd Paşa onu yakalamış, Serez'de bulunan Mehmet Çelebi'ye getirmişti. Ve Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Mahmut, Serez'de idam edilmişti...

Acaba şu bitmek tükenmek bilmeyen çile daha sürecek miydi? Fakat Gündoğdu, Konya'dan Ankara'ya kadarki yolculuğu sırasında

Anadolu havasında bir rahatlık, köylerde ve kentlerde bir hareket, bir emniyet sezer gibi olmuştu...

Gerçeği görmenin, hayalle uğraşmamanın, kendi nefsinden uzaklaşırcasına bu topraklarda yaşayanlara doğru eğilmenin zamanı çoktan gelmişti...

*

- Adını söylemedin, dedi adam ona, kimden gizlenirsin?

- Sen de söylemedin, diye cevap verdi Gündoğdu, senin de bir sıkıntın mı var yoksa?

- Benim mi? Hayır!.. Adım Abdullah!..

- Benimki de Gündoğdu!..

Erken kalkmışlar, bir hayli yol almışlardı. Güneş epeyce yükselmişti. Ağaçlar seyrek, tepeler çıplaktı. Yol boyunca kara söğüt ve kara kavak ağaçları vardı. Su değirmenleri, döküle saçıla gelen sularla ağır ağır dönüyordu...

Göğün mavisi, bulutun beyazı arasındaydı. Elma dağını da geçmişler. Kızılırmağa varmışlardı. Nehir burada yeşil-mavi arası bir renge bürünmüştü. Kadınlar çamaşır döğüyor, genç kızlar salına salına geziniyordu.

Su kenarlarında mısır tarlaları, çalılardan yapılmış gölgelikler, eşekler, yorgunluğunu gidermek için arabalarının altında uyuyakalmış köylüler vardı...

- Konuş, dedi adam, hep susacak mısın? Ben Amasya'yı bilirim; kimi arıyorsun orada?

Karşıdan bir kervan geliyordu; rahat ve endişesiz görünüyorlardı.

- Nereye?

- Amasya'ya.

- Uğurlar olsun!..

Kervan uzaklaştı... Birkaç kaz, kanat çırparak, sanki hayret etmiş gibi kervanın arkasından baktı...

İlerledikçe toprak yeşilleniyor, kabarıyordu. Koyun sürüleri, kömüşler göze çarpıyordu. Beyaz yünlü keçiler etrafa yayılmışlardı.

Adam yine sordu:

- Anlatmayacak mısın?

- Bağışla beni.

- Yoksa gizli bir maksadın mı var senin?

- Hiçbir maksadım yok, sıkıldınsa ayrılalım. Ekmeğini yedim; hakkını helâl et.

Gündoğdu attan indi, kabarmış topraktan bir avuç aldı. Kokladı onu âdeta:

- Toprak, dedi, bereketleniyor! Hep bereketli kalsın, yabancı ayaklar çiğnemesin onu, ulu Tanrı'dan budur dileğim. Yalnız, çalışmak gerek, uyuşuk olmamak gerek!..

Toprağı dikkatle aldığı yere bıraktı, atına bindi...

Adam duygulanmıştı, sanki gözleri yaşarmıştı. Atını iyice yaklaştırdı. Gündoğdu'nun yanına:

- Ayrılmayacağım, dedi, beni dinler misin?

- Dinlerim!.. Keyfin varsa, söylemek hoşuna gidiyorsa!

- Toprak dedin, şu perişan haline rağmen bağlısın yaşadığın yerlere, için titriyor. Böyle olmalı, hoşlandım senden. Ben de senin gibiyim!.. Her şeyimi feda ederim, bu topraklar uğruna. İnsanların, hele Türklerin, rahat endişesiz, fitneden ve garazdan uzak yaşamasını isterim. Bugün var, yarın yokuz; biz de bir şeyler bırakmalıyız; o zaman senin özlediğin bereket hiç eksilmez.

Gündoğdu ilk defa adama dikkatle baktı. Adam genç ve dinçti. Gözlerinde bir kararın ifadesi okunuyordu. Atının dizginlerini gevşetmişti; yine de hayvanının üzerinde dik duruyordu:

- Sana Amasya'ya niçin gittiğimi anlatayım, dedi, kardeşimi öldüreceğim!..

Gündoğdu irkildi, yanındakinin bir an ciddiyetinden şüphe etti. O, bunun farkına vardı, gülümsedi:

- Yanılıyorsun, dedi, deli değilim, şaka da söylemiyorum. Benim bir erkek kardeşim var; hiçbir işe yaramıyor. Hele Timur'un istilâsından bu yana yapmadığı rezillik kalmadı. Adam soydu, hak yedi, askerden kaçtı. Bizans'a haber taşıdı, isyanlara karıştı. Nasihat kâr etmedi, iş tutması için ne kadar para verdimse kısa zamanda tüketti, yine istedi. Şimdi de Amasya'ya bir tanıdığının yuvasını yıkmaya gittiğini öğrendim. Ya para sızdıracakmış, yahut da arkadaşına karısının dillerde dolaştığını söyleyecekmiş.

Ağaçlıklı bir köyden geçiyorlardı... Küçük çocuklar, önlerindeki hindi sürülerini güdüyorlardı...

- Ağaç berekettir, dedi Gündoğdu, ağacın olduğu yerde hayat vardır. Şu köy bile diğerlerinden ne kadar farklı.

- Doğru, dedi adam; yalnız kurumuş ağacı kesmeli, içindeki kurtların yandaki ağaçlara zararı dokunmasın. İşte ben de böyle yapacağım. Eğer vaktinde varırsam Amasya'ya kardeşimi geri çevireceğim. Yetişemezsem, yuvayı yıkmışsa, onu hemen öldüreceğim.

Gündoğdu silkinmeye çalıştı; kolay kolay yol arkadaşının etkisinden kurtulamayacağını anladı. O zaman hafızasına bu insanı da yerleştirdi.

Delice'yi geçiyorlardı... Etraf bağlıktı, karşıda yüksek tepeler vardı; bu tepeler taşlık, kayalıktı. Yamaçlardan beyaz beyaz tuzlar kayıyordu...

Birazdan kırmızı topraklar başlayacaktı... Sonra yine yerini kara toprağa bırakacaktı... Toprak, hep toprak!.. Toprak ana sevgisiydi, gök baba bu sevgiye güç kazandırırdı...

Burası ise Türklerin yurduydu...

*

Nihayet Amasya'ya yaklaştılar... Karşıdan merkebe binmiş, eline bakracını almış bir adam geliyordu.

Çorum'a varınca Gündoğdu yine Rüstem'i düşünmüş, bu eski dostunun hasretini çekmiş, Ulu Cami'yi gezip Çorum kalesini dolandıktan sonra yoluna devam etmişti.

Şimdi önlerinde geniş ve yemyeşil bir ova vardı. Ağaçlar serpilmişti etrafa. Karşıda kayalıklı dağlar gözüküyordu, mor ve beyaz!..

- Geldik, dedi adam; şu boğazı geçince dağlar arasında Amasya görünür. Sana yardım etmek isterim. İlk defa mı görüyorsun burasını?

- Hayır. Bilirim.

- Neden çekingen bir halin var? Göğsünü şişir, içindekileri at. Dopdolu bir insansın sen, ama taşmasını bilmiyorsun. Büsbütün küçüldün atının üzerinde; kimden gizleniyorsun?

- Hiç kimseden. Birisini bulacağım demiştim ya!.. Ben buralarda oyalanırım, gece olunca aradığım insanın evine giderim.

- Yanlış mı tanıdım seni acaba? Olamaz, topraktan bahseden, toprağa hayran kalan kötü olamaz. Korkuyorsun öyleyse; güçsüzsün, bir düşmanın var! Aldırma; ben yanındayım, gel benimle!

Vakit akşamı yaşıyordu... Elma ağaçları gittikçe sıklaşıyor, sanki yollarını kesiyordu. Gölgeler düşmeye başlamıştı önlerine, dağların gölgeleri. Bamya tarlaları bu gölgelerde serinliyor gibiydi...

Gündoğdu'nun gözleri bir anda yana doğru kaydı. Bir elma ağacının dibine oturmuş iki adam görmüştü; ellerindeki bir kitabın hoyratça sahifelerini çeviriyorlardı. Bir tanesi:

- Yakalım, dedi, zındık işi bu!.. Pullar var içinde...

Gündoğdu hemen atından atladı:

- Verin o kitabı bana, diye bağırdı, kitap yakılmaz!.. Kaç para isterseniz öderim.

Adamlar şaşırdılar; bu çelimsiz yolcunun üzerlerine doğru gelip bağırmasını akılları almadı.

- Haydi, işine git, dediler, sana ne?

- Satın o kitabı bana; sakın parçalamayın, katil olursunuz!

- Kitap bizim, satılık malımız yok, defol!..

Hemen ayağa fırladılar; öylesine kızmışlardı ki, kendilerine katil diyen şu yabancıyı bir temiz dövmek için saldırdılar.

Fakat umdukları gibi olmadı; bir hamlede ayaklarının altına alacaklarını sandıkları çelimsiz adam, onları kafa kafaya vurmuş yere fırlatıvermişti!..

Sanki Gündoğdu karşılarında gittikçe büyüyor, bir dev gibi irileşiyordu... Öyle ki, yerlerinden kıpırdayacak, karşı koyacak ne cesaretleri, ne de güçleri kalmıştı...

Gündoğdu eğildi, telâşsız ve hiddetten uzak, sahifeleri açılmış kitabı elma ağacının dibinden aldı, derin derin baktı...

Bu, ikiyüz yıl evvel yazılmış yıldız ilminden bahseden bir eserdi. Yıldızların resimleri vardı içinde. Bir yaprağını çevirdi, okudu:

"Allah burcu cemeldir."

Kuşağına elini attı, yolcunun hayret dolu bakışları arasında Fatma'nın yüzüğü için yıllarca çalışıp topladığı, fakat bir türlü tamamlayamadığı para kesesini yerdeki adamların önüne fırlattı...

Sonra kitabı heybesine soktu, yavaş yavaş atına bindi; dopdolu duyguların altında yeniden omuzları çökerken hayvanını sürdü...

Yolcunun şaşkınlığı bir türlü geçmemişti. Ankara'dan beri beraber geldikleri şu adam, gittikçe karanlığa gömülüyordu ve yolcu büsbütün inanıyordu ki, ne yaparsa yapsın bundan sonra yol arkadaşını hiç anlamayacaktı, onun kim olduğunu meydana çıkaramayacaktı... Yine de sordu:

- Adın gerçekten Gündoğdu mu?

Gündoğdu güldü, acı acı güldü:

- Sıkma canını yolcu, diye fısıldadı; adımın ne kıymeti var?

- Mertsin, ilim ve kitap da senin gözünde toprak kadar kıymetli. Sevda da öyle mi?

- Öyle!..

- Nasıl, nerde sevdalın senin? Hasret misin ona?

- Sorma sual bana yolcu! İnan ki ben değersiz bir adamım. Sen bir yuvanın yıkılmasına dayanamadığın için kardeş katili olmaya karar veren insansın. Ben ise... Ne yazık, hâlâ dolaşıyorum. Al şu kitabı benden. Amasya'da en çok kitaba önem veren kimi tanıyorsan, yahut Gök Medrese'ye uğrarsan ikisinden birisine teslim et. Ben burada kalıyorum; Aynalı Mağara'nın dibinde bir süre dinleneceğim. Hakkını helâl et, inşallah elin kana bulanmaz!

- Bir daha görüşmeyecek miyiz?

- Sanmıyorum!..

Gündoğdu heybesinden kitabı çıkartıp verdi. Yolcu uzaklaştı, belki de içi sızlaya sızlaya gitti.

Akşam iyice serilmişti. Dağlar, Harşene kalesi yavaş yavaş gözden kayboluyordu. Gündoğdu şimdi Yeşilırmak'ın sesini duyuyordu. Nehir herhalde coşkun akıyordu.

Dağlar arasından ilerledi. Kalbi dayanılmaz şekilde çarpıyordu. O, buralarını gayet iyi bilirdi; çocukluğunun, hattâ gençliğinin bir kısmı şu bağlarda, şu mağaralarda, şu tepelerde, şu ırmakta geçmişti. En önemlisi Fatma'yla nehrin karşı tarafındaki bahçeli ve bağlık içindeki evde sevişmişti; dayısı Hacı İvaz Paşa'nın evinde...

Atından indi, hayvanı başıboş bıraktı, sırtını bir taşa dayadı; karanlığa bürünen Amasya'yı görmeye çalıştı.

Amasya dağlar arasındaydı. Yaklaşıldığı halde şehir asla belli olmazdı. Şehrin ortasından Yeşilırmak akardı; doğudan batıya doğru...

Amasya, Türk'ün kaderinde büyük payı olan başlıca şehirlerden biriydi. Türklerden evvel de tarih, Amasya'da durmadan gezinmişti...

Bir ses işitti biraz ilerisinde... Bağcılar akşam yemeklerini yemişler, bir türkü tutturmuşlardı.

- Cır, dedi, cıra başladılar.

Cır, sesle söylenen ezgi demekti. Kendine has bir tonu, yakıcı, çökertici bir havası vardı. Henüz karanlık basmadan evvel de kaleden tuğ sesi gelmişti. Eski Türkler mehtere "tuğ" derlerdi.

Bir yurağ (zurna), bir borgug (boru) bir tümrük (davul), bir küvük (kös) ve bir çanğ (zil) növbet vurmuş, geceyi selâmlamıştı sanki...

Şimdi Amasya'da Mehmet Çelebi'nin oğlu Şehzade Murat Bey, beylik yapıyordu. Zaten Osmanlı şehzadeleri ekseriya Amasya'da bulunmuştu. Mehmet Çelebi de, Ankara Savaşı'na Amasya Beyi olarak katılmamış mıydı? Şehzadelerin yanında onlara askerlik sanatını öğreten, akıl veren, hattâ başka konularda da hocalık yapan tecrübeli, bilgili, eski askerler, paşalar bulunurdu. Vaktiyle Hacı İvaz Paşa'yla Bayezıd Paşa da bu sebepten Mehmet Çelebi'yle birlikte Amasya'da bu görevi yapmışlardı.

Hacı İvaz Paşa bu sırada Mehmet Çelebi'nin namına Bursa'daki camii, türbeyi ve külliyesini bitirmişti. Çelebi Mehmet Han ölmeden evvel mezarını hazırlamış oluyordu.

Gündoğdu bacakları uyuşmuş gibi kıpırdadı. Arkasındaki kayalıklara başını çevirdi. Görmüyordu ama, biliyordu, o kayalarda Aynalı Mağara vardı. Cilâlı taşlar ve papaz resimleriyle doluydu mağaranın içi. Esasen Amasya' nın kayalıklı dağlarına oyulmuş bu tarz mağaralar çoktu. Birer gözmüş gibi bakardı insanlara bu mağaralar uzaktan. Bu mağaraların pek çoğu Pontus krallarına ait mezarlardı. Danişment Ahmet Gazi Amasya'yı aldığı zaman mağaradaki mezarları kaldırtmıştı. O zaman hıristiyan keşişler buralarını çilehane olarak kullanmışlardı...

İşte Gündoğdu'nun bulunduğu Ziyere yolu üzerindeki Aynalı Mağara Amasya mağaralarının en meşhuru idi; büyük rahip Tes'e aitti...

Ayağa kalktı. Bir kenarda otlayan atını arayıp buldu... Nihayet yatsı zamanı da geçmişti; artık herkes uykuya çekilecekti. Onu kimse görmeyecek, bilmeyecekti.

Gideceği yeri kolayca bulurdu. Ahi Çelebi baba evini bırakmamış olmalıydı. En büyük korkusu, Ahi Çelebi'nin diğer kardeşleriyle karşılaşma ihtimalinin mevcut oluşuydu...

Köprüyü geçecekti. Bayezıd Paşa'nın yaptırdığı caminin önünden, Yeşilırmak'ın kıyısından ilerleyecekti...

Yazık ki, bu güzel eseri gündüz gözüyle doya doya bir kere daha seyredemeyecekti!..

Atıyla beraber yürüyordu şimdi... Heyecanını bastırabilmek için başka şeyler düşünmek istiyordu. İnsanın, hatıralarıyla dolu bir ülkede kaçak olarak dolaşması ne kadar acıydı!..

İşte şu su kenarında kılıç talimi yaparlardı, ilerideki yeşillikte güreş tutarlardı. Yorgun gelince eve; Fatma onu karşılar, elini, yüzünü yıkardı...

Bazı zamanlar, tekrar tekrar görmesine rağmen dayısı onu Amasya'nın büyük eserlerini gezdirmeye götürür, bilgi verirdi. Selçukluların yaptırdığı Burmalı Minare Camii, Torumtay Türbesi, Halife Gazi Türbesi, Yakutiye Mahallesi'ndeki dârüşşifa, hattâ Tokat yolu üzerindeki Ezine Pazar Hanı Hacı İvaz Paşa'yla birlikte inceledikleri eserlerdi...

- Herkes evlerine çekilsin!.. Hırlı, hırsız belli olsun!..

Bekçiler dolaşıyordu mahalle aralarında... O gece, gök de kapalıydı. İnsanların kolay kolay seçilip tanınmalarına imkân yoktu.

Yeşilırmak'ın üzerinde uzanan köprülerden birini geçti. Suyun sesini taptaze bir havaymış gibi ciğerlerine doldurdu. Sonra üşüdü, adeta titredi. Amasya geceleri çok serin oluyordu.

Hâlbuki o üşümemeyi ve düşünmeyi istiyordu. Atının nal sesi bile, geçmişin ağırlığını beraberinde sürüklüyordu..

Tutunmak istedi, tutunup bir süre daha geleceğe adım atmak istedi. Zihnini başka konularla uğraştırırsa gideceği eve kadar biraz olsun heyecanını bastıracağını sandı.

1071'de Alp Aslan Malazgirt Savaşı'yla Türklere Anadolu'nun kapısını açtıktan sonra 1075'te Melik Danişment Ahmet Gazi Amasya'yı almıştı. İşte o zamandan beri Amasya Türk olarak kalmıştı.

Kutulmuş'un oğlu Süleyman, Büyük Selçuk İmparatoru Melikşah'ın emriyle Anadolu'nun idaresini eline alıp Anadolu Selçukluları Devleti'ni kurunca İznik'i kendine merkez edinmiş ve Danişmentliler de ona tâbi olmuşlardı...

Danişmentliler Amasya'da Enderun Camii ve Loğ Minare'yi yapmışlar, Çağlayan köprüsünü kurmuşlardı. Bizans İmparatoru Prefektas'ın kızı için yaptırdığı kiliseyi de camiye çevirmişler, adına "Fethiye Camii" demişlerdi.

Fakat Danişmentlilerin bunlar gibi birçok eserleri birinci Haçlı orduları tarafından yağmalanıp yıkılmış ve Amasya harap olmuştu. Haçlılar çekilip gittikten otuz yıl sonra, 1143 senelerinde, Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı Birinci Mesut Amasya'nın idaresini tamamen eline almış ve şehri yeniden inşa etmişti. Sultan Mesut'un türbesi şimdi Amasya'nın Narlıbahçe mezarlığının güneyinde bulunuyordu... Yıllar sonra, Yıldırım Bayezıd şehzadeyken Amasya'yı Osmanlılara katmıştı.

Gündoğdu karanlığa rağmen gözlerini kapadı... Sanki gözlerine ışık dolmuştu ve içi birdenbire büsbütün kararmıştı...

Bir duvarın, bir bahçe duvarının kenarına geldiğini hissediyordu. Yirmi küsur yıldan sonra bile burasını görmeden biliyordu. Biraz daha ilerleyince bahçenin ahşap kapısına varacaktı. Kapının yanında bahçıvan Gıyasettin Ağa'nın kulübesi vardı. Orada karısı ve çocuklarıyla otururdu. Belki de Gıyasettin Ağa şimdi ölmüştü...

Elinden bir şey kaçıracakmış, yetişemezse bir daha tutamayacakmış gibi adımlarını sıklaştırdı. Fakat kapının önüne gelince nefessiz kaldığını anladı, mümkün değil, kolunu bile kaldıramayacaktı. Hemen atını bıraktı, sırtını duvara dayadı, başını göğe kaldırdı.

Karşıda Yeşilırmak'a diklemesine bakan tepede, karanlıkta dahi varlığını bildiren iç kaleyi sanki görüyordu. Bu kale çok eskiydi, eski devirlerden kalmaydı. Harşene kalesi diyorlardı ona.

Başını indirdiği zaman yine geçmişi önünde gördü. O, vaktiyle şu kapıdan Fatma ile beraber çıkmıştı böyle bir gecede. Ahi Çelebi bir süre onlarla beraber gelmişti. Atlarını şehrin güneyindeki dağlara vurmuşlardı. Ferhat Dağı'na geldikleri zaman, hiç durmadan titreyen Fatma'yı, karısı Fatma'yı kucaklamış, dudaklarından öpmüştü.

Ne kadar efsane ve masal olursa olsun Gündoğdu Ferhat'ın nasıl bir acı çektiğini şimdi daha iyi anlıyordu.

Ferhat Şirin'i için buralarda inlemişti. Şirin'e kavuşabilme uğruna kayaları delip o dağlardan şehre su getirmişti. Su yolunun ucu, Selçuklu valilerinden Emir Seyfeddin Torumtay tarafından yaptırılan Gök Medrese'ye dayanırdı.

Ferhat'a "Şehre su getirirsen Şirin'ini veririz." demişlerdi. Ferhat Şirin'in aşkıyla dağları delmişti. Hâlbuki Şirin'i vermek istemeyenler, yalandan ona sevgilisinin ölüm haberini getirmişlerdi. Ferhat da elindeki külüngü başına indirmiş, hayatına son vermişti. Şirin bu haberi duyunca çılgınlar gibi koşmuş, erkeğinin üzerine kapanmış, kucaklamış sarmıştı. Ve iki sevdalı böylece ölümle kavuşmuşlardı birbirlerine. Onları beraber, yan yana Ferhat Dağı'na götürüp gömmüşlerdi.

O zamandan bu yana Ferhat'ın oyduğu kayalardan sular durmadan akmış, Amasyalıları hem serinletmiş, hem de bir sevdanın acı hikâyesini hep fısıldamıştı...

Gündoğdu da hâlâ istiyordu Fatma'yı. Onu okşamak, onu öpmek, onu sevmekti emeli. Ama nasıl, imkânı var mıydı bundan sonra?

Dizlerinin burkulduğunu hissetti. Daha fazla orada dururs olduğu yere çökeceğini anladı; güçlükle döndü, bahçe kapısının tokmağını çaldı...

Gecenin sessizliği ve karanlığı içinde tokmağın sesi bir süre çınladı durdu...

- Kimse dolaşmasın!.. Hırlı hırsız belli olsun!..

Bekçiler arada bir sesleniyorlardı. Bir de nehir tarafından bir inilti geliyordu...

Tokmağı bir daha vurdu. Heyecandan boğulacaktı. Kapı açılınca bahçıvana ne diyeceğini, Ahi Çelebi'ye neler söyleyeceğini, bile kestirememişti.

Irmaktan inilti yine geliyordu; ses çok yavaş ve boğuktu.

- Kim o?

- Aç!

- Kimsin?

- Bir yolcu!

Kapı açıldı... Genç bir adam elindeki meşaleyi ileri doğru uzattı. Gündoğdu, gözleri yanacakmış gibi geri geri çekildi.

- Ne istiyorsun? Evvelâ adını söyle!

- Tanımazsın!.. Ahi Çelebi'yi ararım!.. Ona verilecek önemli bir haberim var.

Kapıyı açan adam, bir an cevap vermedi, sonra Gündoğdu'yu iyice seçebilmek için elindeki çırayı tekrar uzattı:

- Sen derviş misin?

- Dervişim!..

- Ahilerden misin?

- Ahilerdenim!

- Ahi Çelebi Amasya'da yok.

- Yok mu?

- İstersen kardeşi Bekir Çelebi'ye haber vereyim.

- İstemem. Ben yalnız Ahi Çelebi'yi görmeye geldim.

- Hacı İvaz Paşa'nın bir ulağı haber getirdi. Bir iş için İznik'e gitti!

- Eyvallah. Hoşça kal! Yazık! İznik'te bulurum Ahi Çelebi'yi öyleyse!..

Adeta kaçarcasına uzaklaştı. Kendisine kapıyı açan, eski bahçıvan Gıyasettin Ağa'nın oğlu olacaktı.

Arkasından bahçıvanın homurdandığını duyuyordu. Aldırmadı, hatta demincekki ezikliğine, küçüklüğüne pişman olmuş gibi bir hali vardı. İmtihana girinceye kadar bir talebenin duyduğu heyecanı yaşamıştı. Aynı talebe sınıfta kalsa bile, imtihan sonrası rahatlardı...

Atını buldu, karanlıkta hayvanın dizginlerini aradı. Bir el omuzunu tuttu, bir ses kulağına fısıldadı:

- Ahi Çelebi'yi mi arıyordun? Bulamadın değil mi?

- Bulamadım; İznik'e gitmiş.

- Duydum!..

Bu adam, Gündoğdu ile birlikte Ankara'dan Amasya'ya kadar gelen yolcuydu.

Gündoğdu onun yüzünü seçmeye çalıştı; sesindeki titrekliğin gözlerindeki aksini araştırdı. Adam başını çevirirken:

- Bakma bana, dedi, öldürdüm kardeşimi!..

- Öldürdün mü?

- Şurada ırmağın kenarında, ellerimle boğdum onu. Vazgeçmedi, tam zamanında yetişmişim; bir yuva kurtardım.

Gündoğdu, duymak, işitmek istemiyordu, yine de farkında olmadan sordu:

- Şimdi ne olacak, ne yapacaksın?

- Kadıya teslim olacağım; başkasında suç aramasınlar diye. Sonra seni de çevirebilirler, katil sanırlar. Hâlbuki senin yolun var, göreceğin bir iş var. Benimkisi burada bitti. Bir zalimden, bir sahtekârdan kurtardım devletimi.

- Sende mi ahisin?

- Ahiyim!..

Gündoğdu daha fazla konuşmadı, adamı okşadı ve yürüdü...

Adam bir an hareketsiz durdu; sonra Gündoğdu'nun arkasından koştu:

- Kitabını verdim, dedi, emin ellerde; bundan böyle kimse yırtmaya kalkışmaz.

Evet, Gündoğdu bir insan daha tanımıştı; bir insan ve bir âlem.

Bir hayli yol aldıktan sonra durdu ve düşündü. Şimdi ne yapacaktı? İznik'e muhakkak gidecekti. Fakat şu anda gönlü Amasya'dan uzaklaşmak istemiyordu. Amasya'nın havasını biraz daha koklamak, şehir uykuda da olsa bir süre buralarda oyalanmak gönlünün arzusuydu.

- Dur! Nereye?

- Bir yolcu!.. Yeni geldim. Gök Medrese'de kalıp yarın sabah geri döneceğim.

Bir bekçi ona sokuldu; üzerini yokladı, görebildiği kadar kılığını seçmeye çalıştı.

- Silâhın yok mu?

- Yok!..

- Geç ve çabuk git!..

Onun için Gök Medrese'yi bulmak hiç de güç değildi. Birkaç sokak geçtikten sonra vardı gideceği yere.

Medresenin bekçisi gördü onu, hiç ses çıkarmadı. Gündoğdu hayvanını bağladı, kapının önündeki merdivene oturdu.

Buradan çok geçmişti vaktiyle o; hatta kısa bir süre okumuştu da bu medresede. Arkası dönük de olsa, gece henüz aydınlanmasa da bu büyük eserin her tarafını biliyordu, daha doğrusu görüyordu sanki...

Medrese düz damlı ve düz tavanlı arap camilerinden tamamen ayrı olarak yapılmıştı; sahnın tavanı kubbelerle örtülmüştü. Bu görüş, yüzyıllar sonra, Osmanlılara cami sahnını daha geniş ve daha az kubbelerle örtme düşüncesini sağlamıştı.

Gök Medrese camisinin içi kapıdan mihraba doğru yan yana olmak üzere, dörder ayaklı üç sahna bölünmüştü. Ön kısmı medreseye ayrılmıştı. Batı cephesine bitişik bina Türbe idi, eseri yaptıran Selçuklu valisi Emîr Torumtay'ın türbesi. Türbenin üzeri külâh şeklindeydi, ön Asya'daki Türk türbeleri gibi...

Güneş ilk ışıklarını Amasya dağlarına düşürmeden evvel ayağa kalktı, Gök Medrese'nin gök rengini, gök çinilerin ışıkla kıvrılışını, Türk'ün öz rengini orada izleyemeden atına bindi.

Bekçi:

- Gidiyor musun, diye sordu, üşümedin ya?

- Üşümedim!..

- Biraz daha bekleseydin! Medresenin kapısı neredeyse açılır.

- İşim acele, dinleniverdim şuracıkta!..

- Al öyleyse; karnını doyurursun. Yolun açık olsun.

Adam ona kendi azığını vermişti...

Gündoğdu ise Ferhat'ın sesini, Ferhat'ın suyunu, Ferhat'ın sabır ve gücünü özlüyordu.

Şirin haykırmıştı. Şirin her ayrılışında Ferhat'ının arkasından şöyle seslenmişti:

"Giden Ferhat değil, canımdır! O benden her uzaklaşışta canım tenimden çıkar. Kimse görmemiştir, benden gayrı; canın bedenden uçtuğunu..."

İşte Şirin böyle söylemişti. Nitekim Ferhat büsbütün gözlerini kapatınca Şirin'in canı bir daha geri dönmemişti bedenine...

İznik

İZNİK'TE de bulamadı Ahi Çelebi'yi... Edirne'ye gittiğini öğrendi.

Kasabada fazla oyalanmadı; kendisini burada kimsenin tanımasına imkân olmamasına rağmen bir an evvel amacına varmak istiyordu.

Şimdi İznik gölünün kenarındaydı, şehri tamamen çevreleyen kaleye arkasını vermişti. Balıkçılar ağ atıyorlardı göle. Bir âşık kıyıdaki bir ağaca sırtını dayamış saz çalıyordu. Onun gözü, ne balıkçıların ağlarında, ne gölü pütür pütür yapan rüzgârın esişinde, ne de biraz sonra kapanacak olan şehrin kapılarındaydı.

Hattâ âşık, şehrin içindeki anıtları, İznik'in Türk tarihindeki değerini, kavimlerin şu surları zaman zaman nasıl çökerttiğini bile aklına getirmezdi.

Âşık duyguyla yanıp tutuşuyordu. Kim bilir o, Anadolu'nun nerelerinden kopup gelmişti buralara, kim bilir daha nerelere kadar uzanacaktı?

Gündoğdu da onun gibi değil miydi? Yalnız Gündoğdu, etrafına da bakınıyordu. Ayrıca Gündoğdu bu etrafına bakınışında bir şeyler görüyor, bir şeyler buluyordu.

Nitekim Timur'un istilâsından bu yana çatılan kaşlar, büzülen dudaklar, nefessiz kalmış gibi soluyan göğüsler, çöküк omuzlar şu sıralarda değişmeye, normale dönmeye başlamıştı. Vaktiyle Akşehir'de rastladığı bir ihtiyar ona, "Gül," demişti, "Gül garip! Nasreddin Hoca hep gülmemizi isterdi!.." Fakat Gündoğdu yıllar boyunca köyde, kentte, kervansarayda, yolda gülene pek rastlamamıştı...

Şimdi ise atlarını çatlatırcasına sürenler pek yoktu, telâşla çırpınanlar görünmüyordu. Çalışanlar vardı. Artık kimse, topraklarında Türk ordularının birbirleriyle çarpışacağını, ekininin, evinin harap

olacağını beklemiyordu. Hele bu mevsim pek bereketli geçeceğe benziyordu.

- Çal âşık, dedi, çal!..

Âşık duymadı onu; gönlüyle birlikte söylüyordu. Gündoğdu tekrarladı:

- Çal âşık, çal!..

Adam neden sonra başını kaldırdı, gülümsedi; dipdiri bir gülümseyişti bu!

- At işler, er öğünür, dedi, çalarız işte!..

- Avunursun değil mi? Çaldıkça için açılır, ferahlarsın değil mi?

Âşık bu sefer dudaklarını bükerek gülümsedi...

- Yok, dedi, sandığın gibi değil. Davul ötü uzaktan kaygun gelir!

Anadolu âşıkları, belki de hiçbir ülkede rastlanamayacak kadar kendi âlemlerinde Türk'ü yaşatırlar, burcu burcu Türk kokarlardı. Bir uzun havada bile Türk'ün tabiata olan aşkı dile gelirdi.

Ataların binbir tecrübeye dayanan meselleri de ekseriya bu âşıkların dudaklarında yer alırdı. Bu meseller çok zaman bir müzik gibi âhenkli ve renkli olurdu. Onu dinleyen, onu benimseyen, onun altında yatan gerçek anlamı gören çok şeyler elde ederdi.

Gündoğdu atasözlerinin çeşidini uzak doğuda çok işitmişti, şimdi hafızasını yoklasa yüzlercesine ortaya serer, ataların derin görüşlerini bir kere daha canlandırabilirdi.

- Nereye gideceksin, diye sordu, buradan sonra ne yapacaksın âşık? İstersen bana yol kardeşi ol Edirne'ye kadar. Atımızı da paylaşırız; dilersen hep sen binersin ona!..

Âşık bir an Gündoğdu'ya baktı, belki de memnun oldu. Fakat bu tarz mutluluğu çabuk attı üzerinden. Başını sazına eğip kendini gönlüne kaptırmaya çalışırken:

- Biz nereye gideriz, dedi, kiminle gideriz? Kuşa kafes, boruya nefes gerek!..

Gündoğdu atının başını çevirdi; göl kenarından ilerlemeye başladı...

Akşam yavaş yavaş İznik Gölü'ne çöküyordu... İznik Gölü'nde akşam çok güzel olurdu. Dalgaların hışırtısı, akşamı kıyılara getirirdi.

Gündoğdu dalga seslerini, hem de en hırçınını, bundan aylarca evvel, dinlemişti Karaburun'da...

"Eylen hocam, eylen; haber sorayım.
Edep nedir, erkân nedir, yol nedir?

Hocam seni bana agâh dediler;
Yüreğimde derdim vardır, bul nedir?"

Ardından geliyordu garibin sazıyla sesi. Gündoğdu ona âşık demişti, yanılmıştı. O, bir tekke, bir tarikat mensubu değildi. O halk şairiydi. Gündoğdu'nun "âşık" kelimesi daha ziyade bu mânâyı taşımalıydı.

"Garip gider, gurbet ili bilinmez.
Garip halin nedir deyu sorulmaz.
Garip ölse, ana ağlar bulunmaz.
Anadan, babadan kimsem yok benim."

Hâlâ geliyordu garibin sesi... Evet, İznik Gölü'nde gece başka türlü oluyordu...

Gittikçe koyulaşan renkler sularda eriyor gibiydi... Güneşin ufuklara değil, bu sulara gömülüp sabahı bekleyeceği sanılırdı...

Gündoğdu içinin hem aydınlandığını, hem de kapandığını seziyordu. Zaten akşam vakti, ekseriya insanlara bir hüzün getirirdi. Bir günün daha bittiği, ömürden bir günün daha uzaklaştığı için miydi bu tatlı hüzün? Elbet geceden sonra bir gün doğacaktı; bu da insanların umudu, batan günü aydınlatan ışıktı!..

Birden Ahi Çelebi'yi hatırladı; onu Edirne'de de bulamazsa ne yapacaktı? Arayacaktı, buluncaya kadar arayacaktı.

Keşke Ahi Çelebi siyaset, devlet ve askerlik işlerine karışmasaydı. Onun yolu başkaydı; Ahi Çelebi, şair ve edipti. Birgün bir handa Ahi Çelebi'nin şiirlerini okuyan bir adama rastlamıştı. Ne kadar da güzeldi onlar. "Ataî" takma adıyla şiir yazmakta devam ediyordu Ahi Çelebi. Şiirlerine Türk atasözlerini de katmıştı, şimdi bir de divanı olmuştu.

"Zemâne gussaların bî geran imiş bildik
Velî devâsı mey-i erguvan imiş bildik."

Ahi Çelebi'nin bu güzel şiiri, Gündoğdu'nun çok hoşuna giderdi. Yine de onun tamamen Türkçe olmadığına üzülürdü.

Daha fazla yol almadı, gece iyice çökmüştü; önü kapanmıştı. Otluk ve yumuşak bir yer buldu. Hayvanı çözdü, heybesini indirdi, oturdu.

Sabahı edecekti. Belki de çok zaman olduğu gibi uyuyamayacaktı. Yahut bir süre dalacak, sonra gözlerini açacak, uyumak için çırpınacaktı. Ondan sonra buruk bir yüz ve dermansız ayaklarıyla yoluna devam edecekti...

Çarıklarını çıkardı, elini yüzünü kıyıda yıkadı, heybeden birkaç lokma alıp yemeğe çalıştı.

Birisi olsaydı yanında, birisi. Onunla iki kelimecik olsun konuşsaydı. Karanlıkla beraber büsbütün kararan düşüncelerinden biraz kurtulsaydı. Meselâ, Döndü!.. Döndü kız. O, ne kadar yakındı kendisine? Bırakmazdı peşini hiç. Şimdi neredeydi, ne yapıyordu acaba? Belki evlenmiş, çocuk sahibi de olmuştu. Adam bari, kadrini bilseydi Döndü'nün. Talihli adamdı o adam. Döndü'nün çocukları da kendi gibi güzel olurdu muhakkak.

Döndü aramıştı onu; Rüstem'den öğrenmişti. Esma bacının kocasıyla Seyitgazi'den Konya'ya gelmiş, Rüstem'i bulmuş, Gündoğdu'yu sormuştu. Sonra ağlaya ağlaya geri dönmüştü. Kaç sene evveldi bu. Rüstem de pek hatırlayamıyordu.

Gündoğdu'nun içini sızlattı Döndü kız. O zaman başka şeyler düşünmek istedi; altında ezilmeyecek cinsten olmasını arzuladı.

İznik'te çok daha eski devirlerde Bitinya Krallığı hüküm sürmüştü. Milâttan evvel ikiyüz yılında Kartacalı Anibal Romalılara yenilince İznik'e sığınmıştı. İznik Kralı Anibal'dan çok faydalar sağlamış, hatta Bursa şehrini bile ona kurdurtmuştu. Anibal'i Romalılar isteyince Kartacalı kumandan kaçmış, Gebze civarında da intihar etmişti.

Kutulmuşoğlu Süleyman Anadolu'ya geçip Türklere yeni bir ülke hazırlarken 1081 yılında İznik'i ele geçirmiş ve Selçukluların merkezi yapmıştı. Fakat Birinci Haçlı orduları bu şehri zaptetmişler, Selçukluların elinden almışlardı. Orhan Gazi ise 1330 yılında İznik'e girmiş ve artık İznik tamamen Türkleşmişti.

Gündoğdu oturduğu yerden kıpırdadı. Uyumak istedi; biraz geri gitti, bir çınar ağacına sırtına dayadı.

İznik'te az da olsa kalmadığına pişmandı. Belki bir daha buralarını hiç göremeyecekti.

İnsan, İznik'in iç içe iki kapısından girince hemen tarihle karşılaşırdı. Çeşit çeşit, devir devir eserler vardı İznik'te. Fikir kaynağı da olmuştu İznik. Romalılardan kalma tören mahalleri, saraylar, Bizans devrine ait kiliseler, ayazmalar, su sarnıçları, Selçukluların İsmail Bey hamamı ve Osmanlıların yaptırdığı birçok cami, han, imaret, medrese, türbe İznik'i doldurur, değerlendirirdi.

İşte Simave Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin de burada, ihtilâlci ruh taşıyan tarikatının plânlarını hazırlamış, Börklüce Mustafa ile Torlak Kemal'i Anadolu'ya salmıştı.

Gündoğdu, demincekten beri düşündüklerini bu gece, İznik'teki ahilere de anlatmalı, İznik'in emsalsiz çinileri önünde maviyi yeşili bulup biraz rahatlamalıydı. Şimdi böyle yapmadığına pişmandı.

Sabah olacak, tekrar yola çıkacaktı... Geride bir İznik, göl başında sazına eğilmiş bir halk şairi, dağlar, ovalar bırakacaktı. Bizans ona yol vermese de, Çanakkale'ye uzanıp küçük bir yelkenliyle Gelibolu'ya, Rumeli'ne geçecekti. Edirne'ydi şimdilik durağı.

Edirne Sarayı

NİHAYET Edirne'ye vardı... Şehrin kapıları açıktı... İnsanlar vardı yine etrafta; tarlalarda, bağlarda, bahçelerde...

İlerledi... Hemen kaleden içeri girmedi; şehir, kalenin dışında da bir hayli genişlemişti. Yapılmakta olan cami bitmiş, yollar açılmış, köprüler kurulmuştu.

Şimdi, Ahi Çelebi'yi nerede bulacağını düşünerek Edirne Sarayı'nın yanından geçiyordu. Önünde kalın ve yüksek bir duvar vardı.

Yıldırım Bayezıd Han oğlu Mehmet Han da Edirne' deydi; Anadolu'dan Mart ayı içinde taht şehrine dönmüştü.

Şeyh Bedreddin olayından sonra Bizans yoluyla geçtiği Anadolu'da fazla oyalanamamıştı. O anda biraz dinlenebilmek için ava çıktığını söylüyorlardı.

1421 yılı Mayıs ayının ilk günleriydi. Havalar yeni ısınmış, Rumeli'nde bahar yüzünü göstermişti.

Gündoğdu birden durdu, derhal atından indi, hayretle baktı.

Karşıdan saraya doğru bir Bizans heyeti geliyordu. Heyet başkanı en önde ilerliyordu. Atının eğer takımları göz alacak kadar parlaktı. Hayvanını yavaş yavaş sürüyor, Bizans'ın tükenmiş gücünü sanki bu hareketi ile gizliyordu.

Bizans heyetine on kadar sipahi muhafızlık ediyordu. Heyet başkanının biraz gerisinden gelen tercüman ise heyecanını belli etmemek için siyah sakalını uğuşturuyordu. Heyetin diğer üyeleri, renk renk kadifeden elbiselere bürünmüşler, çizmelerinden mahmuzlarına kadar her şeylerini parlatmışlardı. Kafilenin arkasında köleler vardı. Kimisi atlas bohçalar, kimisi gümüş sandıklar taşıyordu. Bunlar Bizans imparatorunun Çelebi Mehmet'e sunacağı hediyelerle doluydu.

Nihayet kervan, Bâb-ı Hümâyun'a iyice yaklaştı. O zaman kapı nöbetçileri mızraklarını çattılar, kapı çavuşu kılıcını çekti, bir davul tokmağını indirdi, davula bir ceng eşlik etti ve Bizans elçisi hayvanının dizginlerini kastı.

Şimdi Edirne Sarayı bir sessizliğe bürünmüştü... Yalnız Saray değil, bütün o civar, derin bir düşünceye dalmış gibi hareketsiz duruyordu.

Başka bir hava, başka bir rüzgâr, yakarcasına sarayın bahçesindeki ağaçları sararken kapı çavuşu da, mızraklı muhafızlar da isteksiz ve durgundular.

Sarayı kuşatan kalın duvarlarda bir nemlilik, biraz ilerideki kapıkulu ocağında bir şaşkınlık vardı...

Bizans elçisi bu hale bir mânâ verememiş, Gündoğdu ile birlikte kendisini seyretmekte olan halka hayretle baktıktan sonra tercümanına işaret etmişti.

Tercüman hemen atından indi, biraz çekingen ve ürkek kapı çavuşunun yanına sokuldu, sağ elini ileri doğru uzatıp selâm verdi:

- Ben, dedi. Bizans sarayı tercümanı Theologas Corax! Haşmetli Bizans İmparatoru İkinci Manuel hazretlerinin elçisi ekselâns Dimitrios Leondaris'i takdim ederim.

Tercüman bozuk bir şive ile Türkçe olarak konuşuyordu. Kılıcının ucunu çizmelerinin burnuna doğru uzatan kapı çavuşu ise ona bir şey anlamamış gibi bakıyordu.

- Elçi Dimitrios Leondaris, efendimiz imparator Manuel'in Sultan Mehmet Han'a selâmını, iyi dileklerini ve hediyelerini getirdi. Şu anda maksadımız; Türk Sultanını ziyaretten evvel hediyelerini bırakmak ve konaklayacağımız yerin gösterilmesini istemektir.

Kapı çavuşu cevap vermiyordu, başını kaldırmıştı, tercümanı unutmuş gibi ileriye, ağaçlıklı yola bakıyordu.

- Kaçılın, çekilin, yol açın!..

Bir atlı geldi; dolu dizgin bir atlı... Halk geri çekildi! Kapı çavuşu diz çökercesine eğildi. Atlı kendini fırlatırcasına yere atladı.

Gündoğdu başını çevirdi; ağaçlıklı yola doğru baktı. Hayreti büsbütün arttı.

- Sultan Mehmet Han, avdan dönüyor!

Atlılar geliyordu. Doğancılar, solaklar, sekbanlar birbirine karışmış gibiydi. Mızrakları ikiye bölünmüş, okları kopmuşçasına şaşkın ve üzgündü gelenler.

- Yıldırım Bayezıd Han oğlu Mehmet Han çok yaşa!..

Gündoğdu'nun hayreti asla azalmıyordu. Muhafızlık görevini yapan solakların padişahı unuturcasına dağılmalarına aklı ermiyordu.

Halk da yadırgamıştı bunu. Biraz evvelki derin sessizlik büsbütün artmış, omuzlara bir yük olarak çökmüştü sanki.

- Ne oldu? Padişahımız nerede?

Mehmet Çelebi görünürlerde yoktu. Yalnız sekiz yaya askeri her tarafı kapalı bir tahtırevanı büyük bir dikkatle taşıyor, sekbanların arasından yavaş yavaş ilerliyordu.

Birden sarayın işlemeli büyük demir kapıları ardına kadar açıldı. Birinci avludan dışarıya fırlayan enderun ağaları el bağladılar ve bu birbirine karışmış avcıların alayı, anafora tutulmuş bir enkaz gibi dönercesine açılan kapıdan içeriye girdi.

Bizans heyetinin hepsi atlarından inmişti; şaşkınlıktan ne yapacağını bilemediklerinden yavaş yavaş geri çekiliyorlardı.

Bir süre aynı sessizlik devam etti. Sonra etraf kalabalıklaşmaya başladı. Vazifesi olmayan sipahiler, yeniçeriler, diğer kapıkulu askerleri de toplandı. Bir an geldi ki heyecan ve merak, kişilere han sarayı önünde olduklarını bile unutturdu. Evvelâ tek tük fısıltılar başladı, fısıltıları konuşmalar takip etti, nihayet sesler yükseldi, bağırtı halini aldı:

- Ne oluyor?
- Padişahımız neredедir?
- Mehmet Han'ı görmek isteriz!...
- Neden bize olanı, biteni anlatmazlar?

Bağıran halka, onları gayrete getiren yeniçerilere bir süre cevap veren çıkmadı... Hatta saray kapıları iyice kapandı. Herkes olağanüstü bir olayın geçtiğine inanıyordu. Bu yüzden merak, kişileri belki de saygısız kılıyordu.

Geridekiler dalgalandı, Gündoğdu da atını çekti; mızraklı muhafızlara iyice yaklaştılar.

- İstiyoruz! Mehmet Han'ı görmek istiyoruz!..
- Elbet ve elbet bir kişi çıkıp bize olanı, biteni anlatsın!

Demir kapılar gıcırdadı, kapı muhafızlarının çatılan mızrakları havaya kalktı... Gündoğdu birden irkildi. Heyecan ve hayreti kaybolmuş, kalbi dayanılmaz bir şekilde çarpmaya başlamıştı.

Karşısında, saray kapısının önünde Hacı İvaz Paşa duruyordu. Bir hayli üzgün ve sararmış görünüyordu. Sırtı biraz daha kamburlaşmıştı, bakışları yorgundu.

Gündoğdu güçlükle başını çevirdi; ne yaptığının farkına varmadan atını okşadı, kalabalığın arasına karışmaya çalıştı.

O, Edirne'de tanınmayacağını sanmıştı. Bu yüzden Amasya'dakinin aksine, sakınmadan buraya gelmişti.

Fakat ne yazık ki, hiç ummadığı bir anda kendisini kovan, kendisinden nefret eden dayısıyla karşılaşıvermişti.

- Daim, dur! Gitme bir yere! Konuşacaklarımız var!..

Bu emre uydu, belki de isteyerek uydu. Araştıramıyordu, ayaklarını yere bağlayan sebebi bulup çıkaramıyordu. Bekledi, düşünceden uzak, geleceğe bir mânâ veremeden bekledi.

Şimdi Hacı İvaz Paşa halkın merakını gidermek için yüksek sesle konuşuyordu:

- Dağılın! Buralarda daha fazla oyalanmayın! Yıldırım Bayezıd Han oğlu Mehmet Han, av esnasında bir domuzun peşinden at sürerken hayvanı ürkmüş, yere düşmüştür. Bir kolu biraz zedelenmiştir. Tabibler, dinlenmesini uygun bulduklarından haremine çekilmişlerdir. Asla kendilerini rahatsız etmek caiz değildir. İşinizin başına dönün! Ulu Tanrı hakanımızı korusun...

Gündoğdu dikkat etti, Hacı İvaz Paşa göründüğünden daha fazla üzgün ve yorgundu. Gözlerini bir noktaya dikmişti.

- Yemin et, Hacı İvaz Paşa, yemin et!..

- Tekrar ederim, hakanımız hayattadır. Sizlerin iyiliği ve refahından gayri bir düşüncesi yoktur.

- Allah razı olsun!.. Allah razı olsun!..

Şimdi de Hacı İvaz Paşa başını önüne eğmişti. Halk ise yavaş yavaş dağılıyordu.

Gündoğdu hâlâ yerinden kıpırdamıyordu... Terliyordu da, halbuki hava artık hiç de bunaltıcı değildi.

On kadar Enderunlunun kapıdan dışarı çıkıp Bizans elçisinin getirdiği hediyeleri aldığı ve iki Enderun ağasının da elçilik heyetine yol gösterdiği sırada Hacı İvaz Paşa birkaç adım attı, gözlerini dikti,

karşısındakine acı acı, derin derin baktı. Bir elini yavaşça havaya kaldırmıştı, kurumuş dudaklarını diliyle ıslatıyordu:

- Kaldır başını Daim, sokul bana!

Gündoğdu'nun sanki ayakları uyuşmuştu. Bir adım daha atarsa dizleri burkulacak, çökecekti...

- Sana karşı haksızlık yaptığımı şimdi anlıyorum Daim! Kılıç kuşanmam derken, mertlikten vazgeçtiğini söylememişsin meğer. Anlaşamamışız seninle Daim!.. Karaburun'da gösterdiğin yararlık asla unutulmayacak! O günden bu yana yine nerelerde dolaştın? Konya'da da yokmuşsun; Mehmet Han dahi seninle görüşmek isterdi!..

Hacı İvaz Paşa'nın sesi çok boğuk çıkıyordu. Adeta güçlükle konuşuyordu. Galiba ağlıyordu da, gözlerindeki nemlilik, o anda çıkan rüzgârın savurduğu bir tozdan gelemezdi.

- Durma öyle Daim!.. Hatamı biliyorum artık! Gel elimi öp. Fatma sağ olsaydı şayet seninle barıştığımı anlayınca sevincinden boynuma sarılırdı! Yazık oldu ona, yazık oldu yavruma! Bir baba gerektiğinde, affetmesini bilmeliymiş meğer!.. Ne gelir elden; âcizim, yalnızım, yorgunum. Beni hoş karşıladın mı Daim?

Gündoğdu'nun ayağına birden iri bir çivi battı sanki; sonra çivinin acısı bütün damarlarından geçti, kalbine saplandı.

Göğsünü eliyle kavradı; yolmak, parçalamak istedi orasını. Nihayet sekerek koştu, Hacı İvaz Paşa'nın elini tuttu. Gözlerinin içine baktı; bakarken inledi, sendeledi, kavruldu:

- Fatma!.. Öldü mü Fatma? Sahi mi söylüyorsun dayı?

Ona kuru, yakıcı bir nefes cevap verdi:

- Evet!..

- Ne vakit, nasıl?

- Bilmiyor muydun?

- Hayır!..

- Gittiği yerde, Semerkant'ta!.. Ahi söyledi bana. Sormamıştım yıllarca onu... Seninle kaçınca evlâtlıktan reddetmiştim. Beni en hassas yerimden vurmuştunuz. Geçenlerde anlattı Ahi; senin kahramanlığından bahsediyorduk. İlk defa Fatma'yı sordum ona; böyle söyledi. Yavrumu yeni kaybetmişim gibi çöktüm. Üzülme sakın, artık elimizden bir şey gelmez!..

Hacı İvaz Paşa sustu. Konuşacak gücü yoktu, nefessiz kalmış gibiydi.

Gündoğdu rahatlamıştı. Dayısının gözlerinin içine derinlemesine baktı. Sonra onun hâlâ bırakmadığı elini dudaklarına götürdü, öptü.

- Barıştık mı Daim, barıştık mı?

- Ben dargın değilim ki size dayı, nasıl dargın olabilirim, zaten? Büyüğümsünüz, yetiştiricimsiniz. Ben küçücükken, babam şehit olunca yetimliğimi unutturan, elimden tutan yegâne insansınız. Haddim mi size darılmak? Suç bende, vaktiyle silâh kuşanmak istemeyişimin sebebini size iyice anlatmalıydım. Hiç değilse, arzunuzu yerine getirip bir süre Mehmet Çelebi'nin yanında çalıştıktan sonra, izinlerinizi alarak doğuya öyle gitmeliydim. Söyleyin dayı; bundan sonra beni görünce, "Gitsin buradan, kimseye zararı dokunmasın." demeyeceksiniz ya? Yahut "Sen hâlâ yaşıyor musun, lânet olsun." diye bağırmayacaksınız ya? Yeter bana, biraz avunabilirim şimdi.

Hacı İvaz Paşa daha fazla dayanamadı, kendinden umulmayan bir kuvvetle bağrına bastı Gündoğdu'yu:

- Konuşma daha fazla oğul!.. Bu topraklar uğruna çalıştığın sürece daima yanındayım. Şimdi Ahi'yi gör; zaten onu Mehmet Han'ın emriyle, seni bulması için Amasya'dan İznik'e çağırmıştım. Hakan İznik'teydi. Kendisini uğurlayıp Bursa'ya döneceğim sırada bırakmadı. Ava çıkarız diye beni buraya getirdi.

Hacı İvaz Paşa birden sarsıldı. Hatta, acele işi olan bir insanın telâşı içinde Gündoğdu'dan ayrıldı, etrafına bakındı.

Herkes dağılmıştı. Edirne'de bir günün akşamı daha olmak üzereydi... Nöbetçiler onları hayretle seyrediyordu. Koca bir Hacı İvaz Paşa'nın, ne olduğu belirsiz hırpani kılıklı bir adamla böylesine konuşuşuna bir mânâ verememişlerdi.

Hacı İvaz Paşa yine kendini toparladı. Telâşının izlerini üzerinden atmaya çalışırken yüreği dağlanırcasına fısıldadı:

- Hünkâr çok ağır hasta!.. Nüzil isabet edip attan düştü... Bilmiyoruz, ne yapacağımızı kestiremiyoruz. Otuzüç yaşına kadar güç dayandı. Bu kadar meşakkate ondan gayri kimse göğüs geremezdi. Hünkârın ölümle pençeleştiğini halka duyurmayacağız. Vezir Bayezıd Paşa'yla böyle karar verdik. Sen şimdi git buradan kale içinde bir hana yerleş; Ahi seni bu gece gelir bulur: Sakın kaybolma; çok sevdiğini öğrendiğim Tuğrul Alp'ın ruhu için bir yere gitme.

Gündoğdu tekrar öptü dayısının elini. Konuşmadı artık, daha doğrusu konuşamadı. Geri döndü, atını buldu. Yavaş yavaş, fakat toprağa gömülürcesine uzaklaştı...

*

Gece, han sessizdi... Yatsı ezanı okunup namaz kılındıktan sonra bu sessizlik büsbütün arttı.

Edirne yavaş yavaş uykuya çekiliyordu. Işıklar sönmüş, kale kapısı çoktan kapanmıştı.

Ayrıca gece, bütün gücüyle, akıp giden bir ömrü biraz daha devam ettirebilmek için çırpınan bir insanın son sabrını da tüketmişe benziyordu...

Gündoğdu sırtını bir duvara dayamıştı, aşağıda, avluda akan bir suyun sesi, o anda yegâne dostuydu. Belki de birazdan gece asla düşünemediklerini önüne sererek, o, bu düşünemedikleri üzerinde yine yürümeye çalışacaktı.

Nihayet Ahi Çelebi geldi... Gülümsemeye çalışıyordu. Koltuğunun altında bir bohça vardı.

Bakıştılar bir süre. Adeta, birbirlerine kızgın gibi, uzak durdular. Sonra öpüştüler, yine de bu öpüş soğuk ve yabancıydı... Sanki ikisinin arasında bir insan duruyor, onları birbirinden uzaklaştırıyordu.

- Hünkâr amansız hastalığını yenmeye çalışıyor, dedi Ahi Çelebi... Gözlerini açtı nihayet!.. Konuştu da... Bu geceyi iyi geçirirse kurtulacak. Başka türlü olamaz. Yarın sabah kendisini ziyarete gideceğiz, seni istiyor!..

Gündoğdu cevap vermedi. Ahi Çelebi'nin, Fatma'nın ağabeysinin üzerindeki örtüleri sıyırıp altında olanı dışarı çıkartarak bir an evvel gerçeğe varmak için çareler aradı.

Ahi Çelebi anladı, ürktü bundan; sırtındaki ağır yükü atmak için silkindi:

- Safa geldin, dedi, niçin tekrar kayboldun kardeşim? Çok aramışlar seni. Hünkâr dahi, "Daim Beyi bulun." demiş. Bayezıd Paşa'nın atlıları Konya'ya vardığında senin iyileşip gittiğini mevlevî Rüstem'den öğrenmişler. Niçin? Bir Daim Bey, bundan sonra kaybolamaz; onu yeni yeni hizmetler bekliyor.

Gündoğdu dayandığı duvardan kıpırdadı. Aşağıdan şimdi su sesiyle birlikte at kişnemeleri de geliyordu. Hanın ahırında dinlenmeye çekilen atlar, belki de yorgunluklarını böylece gideriyordu.

- Seni arıyordum, dedi Gündoğdu, Amasya'ya kadar uzandım, oradan İznik'e geldim, nihayet Edirne'de olduğunu öğrendim.

- Beni mi arıyordun? Babamla görüşmek mi istiyordun yoksa?

- Hayır. Dayımı yine bir tesadüf çıkardı karşıma!..

- Maksadın ne idi? Beni niçin arıyordun öyleyse? Edirne'de karşılaştığımız zaman Tunca kenarında bütün ısrarıma rağmen benden uzaklaşmıştın halbuki. Belki de daha iyi olmuştu bu tarz davranışın. Ama şimdi iş değişti. Öyle şeyler var ki... Şaşırıyorum Daim. Düşünüyorum, bu ben miyim diyorum? Konuşmayalım bunları. Tüm geçmişi unutalım. Hislerimizin etkisinde kalmayalım.

Gündoğdu ayağa kalktı. Elini alnına götürdü. Başı çatlarcasına ağrıyordu. Bir anahtar vermişlerdi ona. Önündeki kapıyı belki de bu anahtarla açabilecekti. Fakat kapının ardında olanlar, üzerine yıkılırsa ne yapabilecekti? Hayır, Ahi Çelebi'ye Fatma'yı gördüğünü, onun Söğüt'te bulunduğunu, evlenmiş olduğunu söylemeyecekti. Bu suretle Fatma'nın kocasından kaçmak, onunla karşılaşmamak, bir hayatı yeniden zehirlememek için silinip kaybolacağından da bahsetmeyecekti. Amasya'da kardeşini öldüren yolcu, yuva yıkmamak için bir cinayete kalkışmamış mıydı? İznik Gölü kenarında rastladığı saz şairi ona:

"- Biz nereye gideriz?" diye sormuştu, "Kuşa kafes, boruya nefes gerek!.. Gerekeni yaparız."

Burada gereken de, Gündoğdu'nun düşündüğü gibiydi. Yalnız orta yerde Tuğrul Alp'ın bir arzusu vardı, bir de karşısında benliğinin baskısından kaçmak için gizlenecek bir köşe ararcasına etrafına bakınan bir Ahi Çelebi duruyordu.

- Ahi, dedi, sende bir emanet varmış. Bana aitmiş o. Onu almaya geldim, bunun dışında ayrıca bana anlatacakların da olacakmış.

- Kim dedi?

- Tuğrul Alp!

- Ne vakit?

- Ölürken! Yan yana idik. Son nefesi, son arzusuydu bu! Anlat ve ver emanetimi! Bu suretle hayatta en fazla değer verdiğim bir insanın son arzusu yerine gelsin, ruhu şad olsun. Bilir misin ki, o

benim hayatımı defalarca kurtarmıştı? Ben ise ona hiçbir iyilikte bulunamamıştım.

Ahi Çelebi konuşmuyordu, yüzü sapsarı kesilmişti. Gündoğdu onu böylesine perişan ve ne yapacağını bilemez bir halde hiç görmemişti. Yıllar yılı hesap vermemenin, affedilmemenin endişesiyle karşılaşmamak için daima kaçtığı şu insan, şimdi onun önünde küçülüyor, bir suçlu durumuna düşüyordu.

Nedendi bu? Ahi Çelebi bir sır mı saklıyordu, bir kabahat mi işlemişti? Şu han odasında ona birdenbire sokulamayışı, içeri girer girmez boynuna sarılamayışı herhalde bir sebebe dayanıyordu. O, Ahi Çelebi'den değil, Ahi Çelebi ondan kaçıyordu. Elindeki anahtar, Tuğrul Alp'ın ona verdiği anahtar gerçekten bir kapı açacağa ve bu kapının ardında bulunanlar ikisini de ezeceğe benziyordu.

Gündoğdu anlıyordu artık, bunu daha evvel, Ahi Çelebi'ye Edirne'de rastladığı zaman, onun sözlerinden de bulup çıkarması gerekirdi. Sonra Tuğrul Alp'ın söyledikleri, ölüm anında bile yanına çağırışı, cesareti kırılıp da kendisini Ahi Çelebi'ye gönderişi, dumanlı da olsa ona gerçeği göstermeliydi.

İşte yine yanılabileceğini, sanmakla var oluş arasında çok fark bulunduğunu düşünüyordu. Ummuyordu, daha doğrusu ummak istemiyordu.

Olmamalıydı! Hemen Ahi Çelebi'nin yanına oturdu; elini tuttu ve demincekten beri ilk defa kendisini ona yakın gördü:

- Neden üzgünsün bu kadar, neden? Beni sevmiyorsun artık, bilirim. Hırpalama kendini, zaten gideceğim. Bütün dileğim daima iyi günler yaşamandır.

- Hayır!..

- Arada bir beni aklına getirirsen bilesin ki, çok sevdiğin kardeşini beraber yaşadığımız sürece asla incitmedim. Nasıl incitebilirdim ki, onun üzülmesi benim üzülmem demekti. Ona batan bir iğnenin acısını ondan evvel ben duyardım. Çünkü onu sandığından çok severdim. Masum bir arzum vardı, doğuya gitmek, Türk'ü kaynağında bulup çıkarmak, Türk'ün gelirken oralarda bıraktığını veya unuttuğunu alıp bu yurda taşımak. Böylece bu topraklara başka yönden faydalı olacağımı sanıyordum. Olmadı. Fatma elimden gitti, hem de gözyaşları arasında. İşte suçum bu benim!.. Kalanlar sağ olsun...

Gündoğdu sustu, Ahi Çelebi'yi okşadı ve öptü. O zaman Ahi Çelebi sanki ikiye bölündü; ayrıldı ortasından. Bir tokat yemiş gibi yüzünün bir yanı pençe pençe kızarmıştı, öteki yanı eskisinden daha sarıydı. Bir insan böylesine değişemez, böylesine acıyla kıvranamazdı.

Ahi Çelebi güçlükle konuştu; konuştu denemezdi buna, sadece inledi. Gündoğdu onu işitebilmek için eğilmiş, omuzlarından tutmuştu. Ne söyleyeceğini meraktan ziyade, avutmak isteği vardı içinde artık.

- Emanet, Tuğrul Alp'ın son nefesinde sana vermemi söylediği emanet; bunu mu istiyorsun benden Daim?

- Evet!.. Daha ziyade öyle bir yiğidin arzusu yerine gelsin diyorum. Ama seni bu harap edecekse...

- Ne çıkar? Gideni geri getirmez ki bize... İnan ki suçum yok!.. Ne sana, ne Fatma'ya, ne de başkasına kötülük yapmak istedim. Bunu daha evvel de söyleyecektim sana. Edirne'de karşılaştığımız zaman. Tunca kenarında. Fakat olmadı, daha doğrusu sen istemedin, kaçtın benden. Söyleseydim de bir faydası dokunur muydu? Hiç sanmam!.. Sen bunu anlamamışsın gibi yine yolunu çevirdin; bilmem bunca yıl nerelerde dolaştın? Şimdi ise daha korkuncu duruyor önümüzde!.. Fakat artık anlatmalıyım, anlatmalıyım ki, bu yükün altından biraz olsun kurtulayım.

Gündoğdu ondan uzaklaştı. İki insanmış gibi yanında duran Ahi Çelebi'ye tekrar baktı. Ahi Çelebi ise nereden aldığı bilinmeyen bir güçle yeniden fısıldadı:

- Ben Fatma'yı Tuğrul Alp'la evlendirmiştim!.. Hatta bir erkek çocukları da olmuştu. Söğüt'e yerleşmişlerdi... Fatma'nın kim olduğunu orada bilen yoktu. Tuğrul Alp ise seni sadece ismen tanırdı. Ölürken bile bu sırrı Tuğrul Alp beraberinde götürecek sanmıştım. Yine de yanılmamışım. Sana da söylememiş, anlatmamış durumu. Fakat o tertemiz kadını yalnız bırakmak istememiş. Eski sahibine, uğrunda ömrünü tükettiği efendisine dönmesini dilemiş. Emanet dediği budur Tuğrul Alp'ın!.. Belki de kendisinden hiç bahsettirmeden, doğrudan doğruya seni Fatma'ya götürmemi arzulamıştı. Ama bu kadarı olmazdı, bu kadarını yapamazdım.

Yuvarlanan bir kayanın çarptığı bir insan nasıl yıkılırsa, Gündoğdu da öyle yıkıldı. En güçlü kişiler bile olacağını bildiği, kendini buna

göre hazırladığı halde, bazı olaylarla yüz yüze gelince nasıl yine de sarsılırlar, tutunmak için bir dost, bir destek ararlar, bulamayınca da kendilerine dönerler, en büyük yardımcıyı kendi içlerinden bulup çıkartmaya çalışırlarsa Gündoğdu da aynen öyle yaptı. Dizlerinin üzerine çöküp yüzünü elleriyle kapattıktan sonra yavaş yavaş doğruldu. Yuvarlanan kaya parçası ona çarpmamış gibi göğsünü ezmemiş gibi dik durdu:

- Anlat, dedi, sağlamım, çökmeyeceğim. Seni dinliyorum. Eğer gücün varsa hepsini başından sonuna kadar söyle bana Ahi!

Ahi Çelebi durmadı artık. Yayından çıkan okun geri dönmeyeceğini biliyordu. Hem kendisine bir ortak edinirse, dokuz yıl evvel, Gündoğdu'nun hayatta olduğunu öğrendikten sonra çekmeye başladığı azap, taşıdığı çökertici yük biraz hafifleyecekti. Bu da onun bencilliğiydi. Ama yükü kime vuruyordu; karşısındaki omuzlar bunu taşıyabilecek miydi?

- Timur'un Sivas'ı yağmalayıp geri dönmesinden sonra hemen kardeşimi aradım. Tatarların birçok Türk kadınını beraberlerinde götürdüğünü öğrendim. Sivas'ta yaşlı bir adam, Fatma'nın da içlerinde olduğunu söyledi bana. Semerkant'ta bir Arap kadın tüccarı bir kervan dolusu Türk kadınının satılmak üzere Bağdat'a gönderildiğinden bahsetti. Doludizgin vurdum atımı. Fatma'yı nihayet Şam'da buldum; satın aldım esircilerden. Seni sordum ondan. Timur Sivas şehrini yağmalattığı sırada geri dönüp yardımına koşmuşsun Fatma'nın. Fakat seni bir çukura fırlatmışlar, atlılar geçmiş üzerinden. Fatma gözlerinin önünde Tatarların seni öldürdüğünü söyledi bana.

Ahi Çelebi anlattıkça açılıyordu; sesi daha az pürüzlü çıkıyor, omuzları daha az çökük görünüyordu. Biraz evvel ikiye ayrılan insan, şimdi yavaş yavaş birbiriyle birleşiyordu. Devam etti:

- Fatma'yı evvelâ Kırşehir'e getirdim; ahilere emanet ettim. Sonra Timur'un tekrar Anadolu'ya gelmekte olduğunu öğrenince Konya'ya götürdüm. Babama hiçbir şey söylemiyordum; ne Fatma'nın ne de senin lâfını ettirirdi. Konya'da da Fatma'yı barındıramadım: Kimsesiz, hüviyeti bilinmeyen bir kadın uzun süre yalnız başına nasıl yaşardı? Onu selamete çıkarmam lâzımdı. Öyle ki, seni unutmasa bile avunabilsin, korku ve endişeden uzak yaşasın. Bu sebepten evlenmesinin gerektiğini düşündüm. Fakat kime teklif

edebilirdim kız kardeşimi? Nihayet Tuğrul Alp'a açıldım. En yakın dostum o idi. Her şeyi olduğu gibi söyledim. Mert ve sadık Tuğrul Alp da, Fatma da kabul etmek istemediler; yalvardım her ikisine de. Küçüldüğümü, nazarlarında değerimin düştüğünü bile bile yalvardım. Söğüt'e getirdim Fatma'yı, en emin yer orasıydı. Tuğrul Alp'ın bir evi vardı. Savaştan baş kaldırdığı zaman oraya gelir dinlenirdi. O gece Fatma'nın sabaha kadar nasıl ağladığını, Tuğrul Alp'ın ise bahçede, çit kenarında durmamacasına nasıl dolaştığını bu günmüş gibi gözlerimde canlandırabiliyorum...

Çok sonra, Fatma'nın bir oğlu oldu; umduğum gibi onunla avunmaya başladı. Tuğrul Alp da pek seyrek Söğüt'e geliyor, oğlunu seviyor, dönüyordu. Babam da olanlardan tamamen habersiz yaşıyordu... İşte bu kadar; anlatacaklarım da, sana vereceğim emanet de bu!..

Durdu, derin derin düşündü ve nihayet boşaldı. Hüngür hüngür ağlıyordu artık. Anlaşılıyordu ki, Ahi Çelebi de yıllar yılı, hele son sekiz dokuz yıl içinde Gündoğdu' nun hayatta olduğunu öğrenince dayanılmaz acılarla kıvranmış ve çaresizlik içinde çırpınmıştı...

- Çok çekti. Kardeşim de çok çekti!.. Hepimizden fazla!.. Her geçen gün biraz daha soldu, sarardı... Şimdi ayakta güç duruyor. Suçu da hiç yoktu onun!.. Hamdolsun ki, senin yaşadığını bilmedi. Bir de Tuğrul Alp çok iyi davrandı ona. Aralarında daima senin bulunmana rağmen bir gün dahi şikâyet etmedi o yiğit bundan. Ve artık daha iyi anlıyorum ki, benim bilmeyerek işlediğim büyük hatayı örtmek, seni hayata iade etmek, Fatma'yı yegâne sevgilisine kavuşturmak için hayatına son verdi Tuğrul Alp. Duyan, fakat duygularını aksettirmeyen bir insandı o. Gülmesi de, şakalaşması da içinin tamamen tersiydi. Ruhu şad olsun Tuğrul Alp'ın!..

Ayak sesleri vardı odada... Kolçaklı, cebeli, miğferli, kalkanlı birisi önlerinde geziniyordu. Adımları sert ve kararlıydı bu gezinenin. Her ikisi de görüyorlardı onu, olduğu gibi, bütün heybetiyle önlerindeydi. Hattâ sesini bile duyuyorlardı.

"Allah kahretsin!.. Yeter artık!.. Düşünmeyin daha fazla!.. Olan oldu; üçümüz de suçluyuz, bir kadını mahvettik biz."

Gündoğdu kupkuruydu. Neden Ahi Çelebi gibi hüngür hüngür ağlayamadığına hayret dahi edemiyordu. Boşalmıştı, birisi üflemişti onu, sadece et ve kemikten ibaret kalmıştı sanki!..

- Fatma'yı görmeye gideceksin, gideceksin değil mi? Gitmen gerek.
- Belki, bir şey diyemem şimdi...
- Evvelâ Hünkâr'ın huzuruna çıkalım; emri yerine gelsin, tanısın seni, içi rahat etsin... Sonra Söğüt'e varırız, Söğüt'e!..
- Evet!..
- Sana yeni bir kat elbise getirdim. Giyersin.
- Elbise mi?
- Babam bekleyecek bizi sarayda. Bayezıd Paşa da bulunacak.
- Evet!..
- Sabah olsun bir kere, hele sabah olsun!..
- Doğru!.. Sabah olsun.
- İstersen uzan yatağına; ben yanından ayrılmam.

Gündoğdu farkında olmadan yatağa doğru gitti, hattâ üzerine oturdu bile... Şimdi kulakları çınlıyordu. Tuğrul Alp'ın demincekki feryadı yerine başka bir nefes dolaşıyordu odada:

"İşte Allah'a da böyle varılır; Onun aşkıyla yana yana! Duy, hep duy dost!.."

Bundan yıllarca evvel, Sulucakarahöyük'te Dede – Baba ona böyle söylemişti. Gündoğdu da, duymak, kavrulmaksa çok acı diye düşünmüştü. Ama yine de bu tarz kavrulmada başka bir tad, başka bir haz bulmuştu. Kim bilir kaç kere bu sözü kendi kendine tekrarlamış, bu acı hazzı kim bilir kaç defa, nasıl, nerelerde tatmıştı?

Anadolu'nun bu renk renk kişileri, bu renk renk insancıl davranış ve sezişleri yaşatmıştı onu, ta bugüne kadar. Bundan sonra da tutunabilmesi için belki yine Anadolu yollarına sığınacaktı.

"Yığlap uhdu artadım
Bağım başım kartadım
Kaçmış kutuğ istedim
Yağmur kibi kan saçar"

Eski Türkler de böyle demişti işte; tıpkı onun hikâyesini söylemişti şair:

"Harap olurcasına sevgilimin arkasından ağladım. Bağrımın yarasını deştim. Kaçan talihimin peşine düştüm. Gözümden yağmur gibi kan akıyor!.."

Gündoğdu, bu şiiri de vaktiyle birçok defalar hatırlamıştı. Galiba Konya'da Döndü'ye de söylemişti bir keresinde... Şimdi Döndü kız yanında olsaydı tekrar fısıldardı ona, nasıl bir cevap alırsa alsın fısıldardı.

Başını çevirdi, için için ağlayan Ahi Çelebi'ye baktı. Hiçbir şey söylemedi, sadece sabahı bekledi...

*

Uykusuz geçen bir gecenin yorgunluğu omuzlarını çökertmişti onların. Konuşmadan yürüyorlardı... Ağır ağır, ayaklarının altında çok değer verdikleri bir şeyi ezeceklerinden korkuyorlarmış gibi çekine çekine ilerliyorlardı.

Bâb-ı Hümâyunun önüne gelince durdular... Kapı aralıktı; kalın duvarların çevrelediği saray dün akşamki gibi sessizdi.

Muhafızlar yine mızraklarını uzattılar... Hâlâ konuşmuyorlardı, nöbetçiler de ses çıkarmıyorlardı onlara... Nihayet kapı çavuşu göründü:

- Ne istersiniz, diye sordu, ne istersiniz?

Ahi Çelebi:

- Hünkârı göreceğiz, dedi, emirleri vardır.

- Kimsiniz?

- Hacı İvaz Paşa'nın oğlu Ahi ve Daim Bey!..

- Geçin, dedi çavuş, Enderun'dan haber saldılar; geleceğinizi bilirim.

Aralık kapıdan girdiler içeriye. Avlu genişti... Ağaçlar kaplamıştı etrafı... Önlerindeki yol, çakıl taşlarıyla döşenmişti. Bir kenarda bir çeşme durmadan akıyordu. Nöbetçi kulesindeki çeri eğilmiş, onları seyrediyordu. Yan tarafta bostancı askerlerinin koğuşu, onun gerisinde ahırlar vardı...

Önlerine bir saraylı geçmişti. Yavaş yürümelerinden sıkılmış gibi sık sık arkasına dönüp bakıyordu.

Bir yaprak düştü ayaklarının ucuna. Hâlbuki mevsim bahardı...

Gündoğdu, henüz yeşilliğini koruyan, kim bilir neden dalından kopmuş bu yaprağı eğilip aldı; canlıymış gibi, acıyarak baktı ona... Sonra yine içi burkularak saraylının ardından yürümeye başladı.

İkinci kapının önüne gelince durdular. Haseki ağa karşıladı onları:

- Ahi Çelebi ile Daim Bey mi? diye sordu. Huzurda sizi beklerler; neden oyalanırsınız? Durmayın; şu ak ağanın peşi sıra gidin.

Haseki Ağa eliyle işaret etti, kapı açıldı. Sarayın ikinci avlusuna geçtiler. Burası avludan ziyade bir bahçe idi. Sağda bir mescit vardı. Çiçekler dikmişlerdi, yeşil çimenler içinde renk renkti bu çiçekler. Karşıda bazısı küçük, bazısı büyük binalar göze çarpıyordu. Enderun ağaları ayaklarının ucuna basarak dolaşıyorlardı.

Gündoğdu rahatsız olmuştu, başı dönüyordu!.. Açlıktan mıydı, uykusuzluktan mıydı, yoksa üzerindeki alışamadığı elbiseden miydi; bir sıkıntı hissediyordu.

Belki de bu sessizlik, bitmek tükenmek bilmeyen sessizlik, yahut önlerindeki ak ağanın uzun kavuğu, sarı sahtıyandan yemenileri, beline doladığı örme kuşağı, hattâ sakalsız, bıyıksız yüzü onu büsbütün düşünceleri altında ezdirmişti...

Biraz sonra ak ağa yana doğru çekildi; kapısında iki Enderunlunun kılıçla beklediği küçük bir kasrı gösterdi:

- Hünkârımız içeride. Destur verirlerse, ses etmeden girin!

Nedense, Gündoğdu'nun gözüne dün akşamki tahtırevan çarptı. Kaldırmamışlardı, götürmemişlerdi başka yere. Kasrın hemen yanına bırakıvermişlerdi.

- Geçin!.. Saygıda kusur eylemeyin!.. Buyurun!..

Dört basamak merdiveni çıkıp girdiler. İçerisi loştu. Gündoğdu'nun gözlerine bir perde inmişti sanki. Seçmeye, araştırmaya çalışıyordu. Mehmet Han neredeydi, orada kimler vardı?

Yine de farkında olmadan diz çöktü; belki de Ahi Çelebi'ye uydu.

- Daim Bey!.. Akıncı Günhan Bey'in oğlu Daim Bey. Sen misin?

- Evet, diye fısıldadı, ben akıncı beyi Günhan'ın oğluyum!.. Emredin!..

- Yaklaş yanıma Günhan'ın oğlu!..

Yorgun, fakat asla titrek olmayan bir ses geliyordu karşıdan...

Gündoğdu nihayet gördü. Yüksekçe bir sedirde Mehmet Han yatıyordu. Yanında ayakta Bayezıd Paşa ile Hacı İvaz Paşa duruyordu. Bir de biraz geride kısa boylu bir adam vardı; sarayın tabibi olsa gerekti...

Ahi Çelebi olduğu yerde kaldı. Gündoğdu sokuldu. Şimdi Mehmet Han'ı iyice görüyordu. Vücudunun göğsünden aşağısı bir örtünün altında gizlenmişti. Yastıklara gömülen başı sola doğru dönüktü. Bir eli hiç kıpırdamadan örtülerin üzerinde duruyordu. Öteki elini biraz havaya kaldırmıştı. Kırlaşmış ince bir sakalı, sakalına karışmış bıyıkları vardı. Uzun burnu bir çizgi gibi yüzünü ikiye ayırıyordu. Bakışları donuk, hatta sönüktü. Gözlerinin akı öylesine çoğalmıştı ki, göz bebekleri, küçücük kalmıştı. Alnı çizgilerle doluydu. Kaşları bile bu çizgilerin arasında kaybolmuş denilebilirdi.

Gündoğdu'yu en fazla üzen Mehmet Han'ın yüzündeki karamsı sarı renkle, gözlerinin altındaki derin morluktu...

- Günhan'ın oğlu, nihayet gördüm seni!.. Bunca aydan beri nerede idin? Hayatta olduğuna sevindimse de, bizden kaçışına bir mânâ veremedim, Karaburun'da yaptıklarını Bayezıd Paşa anlata anlata bitiremez!.. Tuğrul Alp'tan da yiğit çıkmışsın. En önemlisi bizi ayıltmışsın. Elbet biz, bu topraklar için çalışanlara mükâfatını vermek isteriz.

Gündoğdu uzandı. Mehmet Han'ın elini öpmeyi düşündü. Fakat başaramadı. Çünkü tutmak istediği el yerinden kıpırdamıyor, bir külçe gibi örtülerin üzerinde duruyordu.

Dudağı da çarpıktı Mehmet Han'ın; kupkuru dudaklar güçlükle açılıp kapanıyor, şakak damarları bu dudakların her oynayışında biraz daha şişiyordu.

- Hacı İvaz Paşa beni sevindirmek için dün gece seni gördüğünü söyledi. Şuradaki tabibim Kürt Ozan ile paşalarım hoş bulmadılarsa da yine de seninle görüşmek istedim.

Konuşamadı daha fazla; susmak zorunda kaldığı anlaşılıyordu. Yüzündeki karamsı sarı renk çok daha fazlalaşmıştı.

Hacı İvaz Paşa ile Bayezıd Paşa hemen Mehmet Han' ın üzerine eğildiler, tabib Kürt Ozan koşup hastanın nabzını tuttu.

Perdeler kapalıydı odada. Dışarıda gün ne kadar aydınlık olursa olsun, bu perdeleri yarıp yüzünü gösteremiyordu.

Bir hırıltı geliyordu yataktan. Nefes almakta güçlük çeken bir insanın nefsiyle olan mücadelesiydi bu!..

- Hünkârım!.. Destur verin; halvet olsun!.. Lütfen dinlenin.

Gözlerini açtı, kesik nefesini iradesiyle düzeltmeye çalıştı. Hatta gülümsemesini bile başardı.

- Bayezıd Paşa, dedi, sen neler söylersin? Çocuk yaşımdan beri bunca belaları benim kadar kimse çekmedi. Göğsüm, her girdiğim savaşta aldığım kırktan fazla yara ile delik deşik oldu. Bilmez gibi davranma; artık takatım, gücüm kalmamıştır. Gözlerimi kapadığım zaman uğrunda kan ağladığım devletimin güvenilir ellerde olmasını isterim. Zira yarına çıkacağım şüphelidir. Bırakın Günhan'ın oğluyla konuşayım. Sonra sizlere de diyeceklerim vardır.

Yine bir süre sustu; artık hiç kimse ses çıkaramıyordu. Zaman koşup ardındakileri peşi sıra sürüklese de, gönüller isyan edip haykırsa da herkes o anda şu otuzüç yaşındaki ihtiyar adama bağlıydı.

- Ben Kosova Savaşı'ndan iki yıl evvel doğmuştum. Dedem Murad Han orada şehit olduğu zaman bu yiğidin babası, amcam Yakup Bey'le düşman saflarına saldırmış, kanını son damlasına kadar akıtarak gözlerini kapamış!.. Şehzadeliğimde, Hacı İvaz Paşa Günhan'ın oğlunu okutup bilgi sahibi kıldıktan sonra törenle silâh kuşatarak yanıma verecekti. İstememiş, Kayıların geldiği yerlerde arayacağı bir şeyler varmış. Bunca yıldan sonra meydana çıktı. Görürüm ki, kafası da, yüreği de, bileği de hâlâ pektir. Rumeli'nde akıncılar ise Günhan Bey'i unutmamışlardır. İşte, Daim oraya gidecek, at sürecek serhat boylarında. Dedemin şehit düştüğü Kosova'da babasının ruhunu yaşatacak. O boylar, böyle Günhanlar, Daimler olmazsa korunmaz!.. Sen bunların hepsini gayet iyi bilirsin lala!..

Tabib diz çökmüş, hakanın arkasına geçmişti; terleyen şakaklarını kuruluyordu. Bayezıd Paşa kıpırdamadan duruyordu. Ahi Çelebi geride idi. Gündoğdu ise Hacı İvaz Paşa ile göz göze gelmişti.

- Hünkârım!.. Ben bu ilginize lâyık değilim. Bir garip kişi oldum; diyar diyar dolaşırım. Asla başka bir özelliğim yoktur.

Sesler odada bir tele dizilmiş halkalar gibi, uzanıyordu. Mehmet Han bu sesleri duymuyordu sanki. Hattâ öyle sanılırdı ki, Gündoğdu'yu unutmuş, bakışları donuklaşmış, gözlerinin önünde yeni bir perde açılmıştı.

- Şu kılıncımı verin, dedi. Günhan'ın oğlunun beline takın. Kullansın onu, serhat boylarında benim için kullansın!.. Ayrıca herkes ona bundan böyle "Bey" desin. Daim Bey!..

Gündoğdu dayanamadı artık; inledi, haykırdı:

- Hünkârım! Ummadım, beklemedim. Siz yaşayın; bu devlete gereken budur. Bir de, aç halkı doyuracak, bilgi verecek, önünü

gösterecek, birliği sağlayacak çareler düşündüm. Ben kapınızda kul, yanınızda seyis olurum.

Mehmet Han sadece Hacı İvaz Paşa'ya baktı. Paşa da sendeleyerek uzaklaştı. Hünkârın sedirde duran kılıcını aldı; onu yiğeninin beline elleri titreyerek taktı. Gündoğdu'nun alnını öperken ağlıyordu:

- Şükür Allahıma; yirmi üç yıl sonra da olsa Daim'e kılıç kuşatabildim!..

Mehmet Han Hacı İvaz Paşa'nın sözlerini duymadı belki de. Sadece yattığı yerden kıpırdamak istedi, başaramayınca da acı acı gülümsedi. Dilini bile çatlak dudaklarında gezdiremiyordu:

- Doğrultun beni, dedi, dinleyin hepiniz!.. Şimdi sıra sizlere geldi. Toprağını seven her Türk bu dediklerimi yerine getirir. Nasıl bir Turgut Alp'tan sonra Tanrı bize ondan daha güçlüsünü kazandırdıysa, bir Mehmet Han' dan sonra daha başarılısı çıkar elbette!.. Oğlum!..

Kimse yerinden kıpırdamıyordu. Tabib şaşırmış, paşalar ne yapacaklarını bilmez olmuşlardı. Mehmet Han bir daha kıpırdadı. O zaman Gündoğdu farkında olmadan koştu, omuzlarından tuttu hakanın, Hacı İvaz Paşa uzandı. Tabib yastıklar getirdi. Yatağında güçlükle oturttular onu. Yine de kolları sarkık, ağzı çarpıktı. Gündoğdu onun nefesini çok yakından duyuyordu şimdi. Kavrulmuş, hatta kurumuş bir nefesti bu.

Divanın bir köşesinde bir buhurdanlık yanıyordu. Yerdeki halılarda sinsi bir rüzgâr geziniyordu.

- Ben, bu güne kadar durup dinlenmemişim. Uykusuz kalmışım, susuz kalmışım. Hastalansam da, hastalığımı bilmemişim. Hamdolsun ki dağılan halkımı topladım, küskün ve kırgın beylerimi bir araya getirdim. Açlığın önüne geçmeye çalıştım. Baş kaldırana, hırsıza, uğursuza acımadım. Yine de gönül kırmamaya çalıştım...

Sözleri kesik kesikti, güçlükle konuştuğu hemen anlaşılıyordu. Fakat söylemek istedikleri vardı. Onları bitirmeden susamazdı. Son bir gayret daha harcadı; bu sefer tane tane fısıldadı:

"- Amma görürüm ki, işim bitmiştir. Ben hod bu döşekten kurtulamazım!.. Tiz şu anda Akkoyunlu Kara Yuluk aşiretiyle çarpışan ulu oğlum Murad'a haber salın, gelsin buraya. Hemen

kapıcıbaşı Elvan Ağa birkaç yarar adamıyla gizlice yola çıksın. Yine de Murad'ım gelene değin ben ölürüm. Ölümüm vakitsiz duyulursa memleket birbirine tokuşur!.. Onun için ulu oğlum Murad tahta oturana dek ölümümü gizleyin. Yazık olur, memleketime. Koruyun memleketimi. İşte vasiyetim budur paşalarım!.."

Ne denebilirdi? Nitekim kimse bir şey yapamadı, herkes başını önüne eğdi. Bir ömrün saat başıydı bu. Bir tokmak belki de onikiyi vurmaya hazırlanıyordu. Şüphesiz zaman çok hızlı koşmuş, oniki çok erken gelmişti:

- Günhan'ın oğlu arzumu duydun, halimi gördün. Eşini, çocuğunu al, hemen serhat boylarına git, babanın yerine geç. Akıncılar seni bekler!

- Beni mi bekler hünkârım, beni mi bekler?

- Belli... Sonra da o yararlı fikirlerini ulu oğlum Murad'a anlatır, beraber yerine getirmeye çalışırsınız. Bayezıd Paşa gerekli tedariki görecektir. Eşini ve çocuklarını iyi bir yere yerleştirirsin!.. Gözüm arkada kalmaz artık.

- Eşim ve çocuklarım mı dediniz hünkârım?..

- Öyle dedim, Daim Bey!..

- Eşim ve çocuklarım yok benim Hünkârım!..

- Yok mu, neden? Evli değil misin sen?

Cevap vermedi birdenbire bu suale Gündoğdu. Emindi ki, Ahi Çelebi de o anda kendisi gibi büsbütün sarsılmış ve çökmüştü.

Birden Hacı İvaz Paşa'nın sesi duyuldu. Ezik, üzgün ve yorgun bir sesti bu:

- Hünkârım, af buyurun!.. Daim'in eşi, benim de biricik kızım olan Fatma, Timur'un Sivas'ı kuşatması sırasında hayata gözlerini kapamıştı. Daim ondan sonra evlenmemiş, belki biraz da bu yüzden diyar diyar dolaşır olmuştur.

Yatakta hafif bir iç çekme duyuldu. Dayandığı yastıklarda güçlükle tutunan vücutta belli belirsiz bir kıpırdama sezildi. Gözler büsbütün buğulanırken o çarpık kuru dudaklar bir kere daha kıpırdadı:

- Sen de çok çekmişsin Daim!.. Bir kere daha söylerim; güvenerek gözlerimi yummamı ister isen dediğimi yap. Ulu oğlum Murad'a bu paşalarım gibi yardımcı ol. Hep beraber çalışıp kişilerin birbiriyle tokuşmasının önüne geçin, halkımın rahatını, inancını sağlayın. Sen

bunları iyi bilirsin. Bir de çocuğun olsun Daim!.. Geç de olsa bir evlât edin; kendin için, bu topraklar için gereklidir.

Canlandı adeta Mehmet Çelebi, hattâ doğrulmaya çalıştı. Gülümsedi de; renklenmiş, huzura kavuşmuş gibiydi:

- Şimdi beni giydirin paşalarım. Elime dahi bir kılıç verin. Bir divana oturtun. Öyle ki kimse benim hasta olduğumu anlamasın. Bizans elçisini kabul etmek isterim. İmparator Manuel'in merakı giderilsin. Bizans'ta göz hapsinde olan karındaşım Mustafa Çelebi halimi anlayıp devletimi karıştırmak için çare aramaya kalkışmasın. İllâ Elvan Ağa gizlice yola çıkıp ulu oğlum Murad'ı getirsin. Murad diri de olsam, ölü de olsam tahtıma otursun!..

Bitti, eridi, tükendi sanki. Artık gözler bir şey görmez, kulaklar bir şey işitmez olmuştu.

Edirne sarayı ancak, az sonra yola çıkan bir atlının nal sesleri ve Hünkârı ziyarete gelen elçilerin ürkek adımlarıyla biraz daldığı uykudan ayılabilmişti...

*

Mehmet Han dört gün sonra hayata gözlerini yumdu. Bu acı gerçeği birkaç kişinin dışında kimse öğrenmedi. Bizans elçisinin şüphe üzerine gönderdiği haberciler yoldan çevrildiği gibi kendisi de Edirne'de alıkondu.

Gözler yollarda, kulaklar dört nala gelecek bir atlının nal seslerindeydi. Elvan Ağa henüz dönmemişti. Şehzade Murad'dan hiçbir haber yoktu. Yeniden bir haberci gönderilmişti.

Bayezıd, Hacı İvaz ve Halil Paşalar gözlerini bir daha açmamak üzere kapayan padişahın boynuna sarılıp hüngür hüngür ağlamışlardı.

Onun solmuş dudakları sanki hâlâ:

- Türk! Türk! diye fısıldıyordu.

Yine içlerinde en çabuk ayılan Hacı İvaz Paşa oldu. Vazifeye davet etti hepsini. İki iç oğlanı ile hekim dâhil yedi kişi yemin ettiler orada:

"- Murad Han gelene dek, Mehmet Han'ın ölümünü kimse duymaya!"

Tam ondokuz yıl durmadan bu topraklar için didinen, hayatını hiçe sayıp savaşta en önde at süren, gözyaşları sadece Türk'ün huzur

ve rahatı için akan şu adam nihayet dinlenecekti! Fakat kader, onun ölüm döşeğinde bile yakasını bırakmıyordu.

Hacı İvaz Paşa:

- Başlayın, demişti, durmayın, başlayın!..

İki iç oğlanı odanın döşemesini kazmaya koyulmuşlardı. Tabibler ise hünkârın karnını yarıp iç organlarını çıkarıyorlardı...

Nihayet iç organları kazılan yere gömüldü, toprak örtüldü, döşeme kapatıldı. Ve Mehmet Han ilaçlanıp yatağına yatırıldı!.. Ne kadar güzeldi, ne kadar sakindi, adeta, hep uyuyordu...

"- Güvenilir ellere bıraktım," diyordu sanki, "devletim kurtuldu, devletim yaşayacak!.. Babam Yıldırım Bayezıd Han çok memnun olacak buna... Ulu oğlum Murad Han ise benden daha güçlü çalışacak, ileriye, hep ileriye gidecek Türk!.."

Haftalarca üç paşa ve iki tabib emir alıyorlarmış, tedavi ediyorlarmış gibi bütün pencere, perde ve kapıları kapalı odaya girip çıktılar. İki iç oğlanı ise durmamacasına nöbet tuttu...

Yine de Murad Han'dan haber çıkmadı, yine de Elvan Ağa geri dönmedi...

Gündoğdu ile Ahi Çelebi ayrılmamışlardı Edirne'den. Hacı İvaz Paşa onlara:

- Bekleyin, demişti, sormayın bana bir şey; bekleyin...

Anlamışlardı onlar, zamanı birer tesbih tanesi gibi çekerek dopdolu hislerle kavrularak, gittikçe homurdanan, gittikçe şüphelenen askerin, hattâ halkın arasında dolaşarak günleri gecelere, geceleri günlere birleştirmeye çalışmışlardı.

İşte o gün kapıkulu askeri sarayın kapısı önünde toplanıp bağırmaya başlamıştı:

- Efendimize ne oldu? İşittik ki, divana dahi çıkmazmış! Elbet Hünkârımızı görüp elini öpmek isteriz!..

Bu uğultuları Gündoğdu ömrü boyunca unutamayacaktı. Asker ve halk Mehmet Han'ı seviyordu; Mehmet Han'ın bir kerecik dahi olsa yüzünü görüp rahatlamak istiyorlardı.

Gündoğdu bir şeyi daha unutamayacaktı. O da, dayısının cesaret ve metaneti idi. Hacı İvaz Paşa hemen sarayın kapısından dışarı çıkmış, hatta askerin arasına karışmış, yaşından umulmayan, bir sesle bağırmaya başlamıştı

- Ben, İmâdeddin Hacı İvaz Paşa!.. Ey çeri, ey ahali dinleyin! Efendimiz Bayezıd Hanoğlu Mehmet Han'ın selâmlarını getirdim!.. Kendileri biraz hastadır; tabibler bir süre döşeğinden kalkmamasını uygun gördüler. Attan düşüp kolunu inciltiğini biliyorsanız da bu arada fazlaca terleyip soğuk da almışlardır; bu yüzden dinlendikleri kasrın pencere ve kapıları sıkı sıkı kapalı tutulmaktadır. Bundan öte sizlere bir müjdem vardır. Sefere çıkmak vacip olmuştur. Mehmet Han'ın emridir; yeniçeri ve sipahi kulları tiz hazırlıklarını görüp Anadolu yakasına geçeceklerdir. Karesi eyaletinin Biga şehrinde toplanılacaktır. Hünkârımız dahi oraya gelip orduya katılacaktır. Sağlıkla yerlerinize gidin.

Nitekim iki gün sonra asker bölük bölük, bayrak çekerek, gülbank okuyarak, ağalarının ve çorbacılarının ardından Gelibolu'ya doğru yola koyulmuştu.

Mehter növbet vuruyordu, Edirne kollarını uzatmıştı, gün ise şaşkın bakıyordu gidenlerin arkasından...

Yine de zaman onların lehine çalışmıyordu. Özlenen bir türlü gelmiyordu, omuzlardaki yük artık taşınamayacak kadar ağırlaşıyordu.

Nihayet Edirne'de muhafız olarak kalan bir miktar sipahi ve yeniçeri diretti. Çorbacıları gelip Hacı İvaz Paşa'nın karşısına dikildi:

- Türlü türlü sözler işitiriz, herkes bir acaip laf eder; Hünkârımız hasta mıdır, sağ mıdır asla bilmeyiz!.. Niçin Mehmet Hanı görmeyiz, niçin hâlâ divan olmaz? Elbette söylenmeyecek bir söz vardır, aslını öğrenmek isteriz.

O sırada Bayezıd Paşa ile Halil Paşa da gelmişti Hacı İvaz Paşa'nın yanına. Birbirlerine derin derin bakmışlar, terlediklerini dahi belli etmemeye çalışmışlardı. Yine Hacı İvaz Paşa konuşmuştu:

- Bakın ağalar!.. Hünkârımız sağdır, lâkin hastadır. Bu hastalığa ışık ve hava cereyanı zararlıdır!.. Onun için odalarından taşra çıkmaz. Eğer vefat eylemiş olsalar sizlerden saklamakta ne fayda vardır? Bilirsiniz ki, taht cihat üzerinde olan Şehzade Murad'ındır. Rahatınıza bakın. İllâ ısrar ederseniz hünkâra arzeder, divanda bulunmalarını dileriz.

"- Bizler maddenin hakikatini biliriz. Hünkârın ölümünü saklamanız Mustafa Çelebi'den korkunuzdandır."

- Yanılırsınız! Lâkin bu gün akşam oldu. Elbet yarın hünkârımıza durumu arzederiz. Divan kurulması ferman buyurulursa maddenin doğruluğu hemen meydana çıkar. Fakat ısrarınız boşunadır; efendimiz divanda bulunursa hastalığı nükseder. Yazık değil midir?

Çorbacılar dayattı, inanmıyorlardı artık:

- Elbette divan kurulsun, dediler, efendimizi uzaktan da olsa görelim. Maddenin hakikatini öğrenelim!..

Ertesi gün divan kuruldu... Gerçekten de, Mehmet Han divanda bulundu! Yeniçeri çorbacıları onu uzaktan görüp alkış tuttular. Mehmet Han ise onlara başıyla selâm verdi.

Divanhane loş ve hattâ karanlıktı. Bayezıd Paşa, Halil Paşa ve Hacı İvaz Paşa hünkârın önünde eğilmişler, emirlerini dinliyorlardı.

- Hünkârımız çok yaşa!..

- Mehmet Han çok yaşa!..

Çorbacılar bağırıyordu; hünkârı sağ görmekten dolayı sevinçlerini gizlemeyip kucaklaşıyorlar, fakat ayrılmıyorlardı.

Bu sırada saray başkatibi Kürt Ozan divana koşarak girdi. Her türlü saygı ve nezaketi unutmuş gibi çırpınırcasına söylenmeye başladı:

- Paşalar! Siz neler yaparsınız? Efendimizi ne hakla yorarsınız? Efendimiz henüz iyileşmemişken nasıl divana çıkartırsınız? Maazallah Mehmet Han'a bir hal olursa kıyamete dek yanmaz mısınız?

Paşalar haklı bulduılar tabibi, Mehmet Han elini kaldırdı; bir iç oğlanı hemen perdeleri indirdi, kapıyı kapadı...

Artık içerdekiler dayanamadılar; yeniçeri çorbacıları sevinçle uzaklaşırken tekrar hüngür hüngür ağlamaya başladılar. Oyun oynuyorlardı, bir çocuk gibi oyun oynuyorlardı!.. Mehmet Han öldükten sonra dahi milletinin birliğini koruyordu ve bu oyuna o da canlıymış gibi katılıyordu.

Onu bir gece evvel yeniden cezalamışlardı. Sabahleyin ise elbiselerini giydirmişler, başına kavuğunu oturtmuşlar, beline bir kılıç takmışlardı. Sonra yine bir divana oturtup gözlerini açmışlar, bir eliyle kılıcını kavratmışlardı. Arkasına iç oğlanlarından biri geçmişti, başını ve diğer elini tutmuştu.

Şimdi her tarafı yeniden kapanmış bu odada üç paşa, iki tabib ve iki iç oğlanı hâlâ ağlıyordu. Mehmet Han'ı soyup yatağına uzatırken onu gözyaşlarıyla yıkıyorlardı sanki!..

Ne olacaktı, ne yapacaklardı? İşte yirmisekiz gün geçmişti!.. Daha ne kadar bekleyeceklerdi? Buna dayanmak mümkün müydü?

Yine de yılmadılar; geride koca bir devlet, serhat boylarında göğsü imanla dolu akıncılar, gaziler vardı!..

Tam onüç gün sonra, Mehmet Han'ın ölümünün kırkbeşinci gününde Edirne sarayının önünde toza toprağa bürünmüş, yorgunluktan gözlerini bile açacak gücü bulamayan bir atlı, kendini hayvanından aşağıya fırlattı. Adeta sürünürcesine içeri girdi. Bayezıd Paşa'nın önünde yere kapanırken:

- Oldu, diye inledi, Murad Han Bursa'ya vardı, tahta oturdu. Devletimiz yaşasın!..

Kapıcıbaşı yere yığılmış, bayılmıştı!..

Borular çalıyordu sanki... Mehmet Han, işte yeni ölmüştü... Kırkbir gün sonra en güvendiği paşalarıyla birlikte bir zafer daha kazanmıştı...

"- Vurun ha! Komayın ha!.. Dayanın yiğitlerim. Ata yadigârımızı kime bırakırsınız gazilerim? Er meydanıdır bu!.. Ben bile yanınızdayım!.. Akpak olmuş kocamışlar, süt kuzusu yavrular, analar, avratlar, bacılar hep bizi gözler. Birleşin yiğitlerim, alplarım, gazilerim."

Bu ses, Mehmet Han'ın sesiydi; boğuktu, derinden geliyordu ama güçlüydü, imanlıydı. İnanmıştı bir kere o! İnanan yürürdü, inanan başarırdı. İnananın devireməyeceği dağ, aşamayacağı bel yoktu.

Hacı İvaz Paşa okşuyor, durmamacasına okşuyordu Mehmet Han'ın kıpırdamadan duran elini...

Yollar

EDİRNE ağlayarak uğurlamıştı onu... O gün hünkârın yeni öldüğü halka duyurulmuş ve ertesi gün tabutu gözyaşları arasında Bursa'ya doğru yola çıkarılmıştı.

Solaklar ve sekbanlar mızraklarının uçlarını yere eğmişler, oklarının yaylarını boşaltmışlardı. Sipahiler ise hayvanlarının eğerlerini ters kapatmışlardı. Haziran güneşinin yakıcı sıcaklığı, gönüllerin dalgalanan ateşi yanında hiç kalıyordu.

İşte, Mehmet Çelebi, Hacı İvaz Paşa'nın yaptığı Bursa'daki türbesine böyle gidecek, orada böyle dinlenecekti...

Aynı gün, akşama doğru Gündoğdu ile Ahi Çelebi de Edirne'den uzaklaşmıştı. Hacı İvaz Paşa Gündoğdu'ya dolu dolu bakmış:

- Nereye? diye sormuştu. Senin yolun batıdır, serhat boyları!..

Gündoğdu birden cevap vermemişti dayısına. Çelebi Mehmet'in hediye ettiği kılıç sanki ağır geliyormuş gibi bir eliyle onu kavrarken, diğer eliyle dayısının elini tutmuştu:

- Ahi'yle bir işimiz var, demişti. Destur ver; onu görelim!.. Ahi çok istedi; bilmem doğru mu yaptığımız?

- Çabuk geri dön, serhat boylarına var, akıncıların yanına!.. Hünkârın arzusu bu idi, unutma Daim!.. Dolaşman bitti, nöbet sendedir!..

- Nöbet!.. Bunu gayet iyi biliyorum dayı!.. Asla unutamam!..

- Gidip göreceğin bir hatun kişi ise, gönlünü kaptırdığın bir yâr ise, hiç düşünmeden al getir onu buraya, şimdiden kabulümdür; gelinim olsun...

- Gelinin mi olsun dayı?

- Öyle!.. Öp onu benim için yanaklarından; bekliyorum sizi Daim!.. Fatma'nın yerine korum gelinimi!

Hacı İvaz Paşa'nın dudakları büzülmüştü, yaşlarla dolan gözlerini göstermemek için başını çevirmişti.

Yollar uzun ve dönemeçliydi; denizler, nehirler vardı ara yerde. Bu yolun bir ucu şimdilik Söğüt'e kadar uzanıyordu. Orada Fatma oturuyordu. Kızıl saçlı, beyaz tenli, mahzun bakışlı Fatma, yapayalnızdı Söğüt'te!.. Kadere boyun eğmiş olmalıydı. Yıllar sonra onu bulmak, onu görmek, onu dinlemek. Bursa'ya doğru giden, ulu bir kişinin ardından, ne garip, ne buruk, ne acı bir tecelliydi! Yine de zevkti, yine ışıktı, aydınlıktı... Çünkü Fatma, Gündoğdu için, tükenmek bilmez bir pınar, bir hazineydi... Bir bakışı bile yeterdi. O, hiçbir zaman gönüldeki yerinden çıkmamış, uzaklaşmamıştı...

Gündoğdu, yeşerdiği nemalandığı toprağı için her şeyini feda eder, sönüp kaybolurdu ama, sönüp kaybolunca kadar da dönüp arkasına, Fatma'ya bakardı... Bu arkaya bakışta biraz kendini suçlu görmek de vardı.

Konaklıya konaklıya vardılar nihayet Söğüt'e...

Ertuğrul Gazi'nin türbesinin önüne gelince durdular. Ahi Çelebi aşağıdaki beyaz bir evi göstererek:

- Burası, dedi, şu ev!..

Vakit akşamı yaşıyordu... Sıcak yine de gücünü yürütüyordu... Gündoğdu, terini kuruladı. Evvelâ Ertuğrul Gazi anıtını yeni görüyormuş gibi baktı, sonra gözünü aşağıdaki beyaz badanalı eve çevirdi. Nedense Döndü'yü hatırladı; vaktiyle yörük kızıyla buradan geçmişti. Şu bağda, yan yana uzanmışlardı onunla!..

- Karnım aç, dedi, hem çok aç!..

Ahi Çelebi hayretle onu süzdü:

- Aç mı, diye sordu, gerçek mi bu?

Gündoğdu doğru söylüyordu. Yıllardan beri bir gerilip bir boşalan hislerinin etkisi ve dağılmış sinirlerinin çırpınışıyla birdenbire kendisini acıkmış sanıyordu.

Ölüme giden bir mahkûmun, akla gelmedik arzuları gibi, onun da dalgalanan mânâ âleminin, maddî görünüşüydü bu!.. İşte böyle, zaptedilemeyen heyecanlar, kişileri çılgına çevirirdi... Yine de heyecanını yenmeye çalıştı. Duyguları karışık, kendisine çizmek istediği yön o anda tamamen belirsizdi. Bekleyen bir adamın, bekleyip de bir türlü beklediğini bulamayan bir insanın ezikliğini yaşıyordu şimdi de...

Yılların hasreti, önünde duruyordu, şu beyaz badanalı evin içinde. Ne tuhaf; karşısına dikilen setler devrilmiş, yol açılmışa benziyordu. Birkaç adım daha atacak, elini uzatacak, ona varacaktı! Ne kadar da kolaydı; demek ki bunca yıl acı çekmek boşunaydı. Sabretmesini bilmek yeterdi.

Buna rağmen Fatma'yı görmesi gerekir miydi? Evet, acaba Fatma'yı görmesi doğru muydu artık?

Attan indi... Ahi Çelebi onun çırpınmakta olduğunu anlıyor, yine de sesini çıkarmıyordu. Son an, son huduttu burası. Varmak veya varmamak, uzanmak veya uzanmamak hep bu sınır boyunda düğümlenmişti... Kişiler günahlarının kefaretini, kişiler acılarının mükâfatını burada bulacaklardı!..

Gündoğdu, dudaklarını kıpırdattı; günlerden beri soramadığı bir suali ilk defa sordu:

- Fatma Tuğrul Alp'ın ölümünü biliyor mu?
- Evet!..
- Onu sevmiş miydi?
- Hayır!
- Tuğrul Alp için üzülüyor mu?
- Evet!..
- Sen en son onu ne vakit gördün?
- Amasya'dan İznik'e giderken.
- Benim hayatta olduğumu biliyor mu?
- Hayır!.. Nereden bilecek?

Gündoğdu başka bir sual sormadı. Hayvanını bıraktı, aşağıya doğru yürümeye başladı. Yanında o kılıç vardı. Mehmet Han'ın ölüm döşeğinde verdiği kılıcın kabzasını sıkı sıkıya kavramıştı. Yıllardan sonra kılıç taşıyordu!.. Ona dargın değildi, ondan tiksinmemişti zaten. Sadece onu en aşağı kendisi kadar kullananların çokluğuna ve güçlülüğüne inandığı için, doğuya, unutulanları, bırakılanları görmeye gitmişti. Oradan birçok bilgiler edinmiş, Türk'ün gerçeklerini görmüştü. Fakat kader yâr olmamıştı; bu topladıklarını bir türlü değerlendirememişti. Şimdi ise önünde Tuğrul Alp'ın dahi "emanet" diye bıraktığı bir Fatma, ardında ise Mehmet Çelebi'nin son nefesine kadar çizdiği başka bir yol, serhad boyları vardı.

Tuğrul Alp inleyen, sevip de sevilemeyen bir kalp taşıdığı halde, bunu dışarıda hiç kimseye sezdirmemiş, zırhlar içinde, halis kan atını sürerek savaştan savaşa girip çıkmıştı.

Bir kale gibiydi Tuğrul Alp, yalçın bir kayanın üzerinde, kartal yuvasını andıran bir kale gibi... Yine de Gündoğdu Tuğrul Alp'ı daha fazla düşünmek istemedi; onun Fatma'yla arasında durmakta olduğunu şimdi iyice görüyordu. Bu his belki de Gündoğdu'nun en büyük zaafıydı. Fakat ne olursa olsun o da bir insandı, hem de seven bir erkekti. Zaafları olacaktı, yanıldığı noktalar olacaktı, mantık dışı davranışları olacaktı.

Bir insan, aynı kişiyi hem sever, hem kıskanır, hem kızar, hem beğenir, hem de nefret edebilir miydi? Oluyordu: Gündoğdu, Tuğrul Alp'a karşı işte böyle bir his besliyordu.

Durdu, Ahi Çelebi'ye döndü:

- Gitmeyelim, dedi, varmayalım Fatma'nın yanına!..

- Niçin?

- Ölümüme alışmıştı; yıkmayalım hayallerini. Üstelik bir oğlu da var onun; Tuğrul Alp'tan olma!..

- Geri dönebilecek misin? Hem sonra bunca yıl inlemenin, bunca yıl Fatma'yı aramanın mânâsı kalır mı?

- Şartlar değişti. Olmayacak!.. Göremeyeceğim!.. Elini dahi tutamayacağım onun... Çünkü o ellere başka eller...

Ahi Çelebi gittikçe sararmaya başladı. Vaktiyle bilmeyerek işlediği suçun bütün ağırlığını yine omuzlarında hissediyordu.

- Yapma, diye inledi. Tuğrul Alp senin için hayata gözlerini yummuş!... Onun bıraktığı emanet, senin Fatma'ndır!.. Emaneti teslim almalısın Daim!..

Gündoğdu'nun kulakları çınlamaya başladı. Çorumlu Rüstem'in bir sözü gelmişti aklına:

"- Söz ver bana; başkaları Fatma'ya sahip olsalar bile onu hoş karşılar mısın?"

"- Evet," demişti o zaman, "evet!.."

Başını hemen önüne eğdi. İçindeki dayanılmaz arzuyla kıskançlık pençeleşirken tekrar yürümeye başladı... Konuşmadı artık...

Bahçe kapısının önüne gelince durdu. Kapı aralıktı, etrafta kimseler yoktu. Karşıda bir hendek vardı; bundan yıllarca evvel Fatma ile karşılaştığı zaman oraya gizlenmişti. O vakit çukurun etrafını

kır çiçekleri süslemişti. Şimdi ise akşamın çöken loşluğu serilmişti hendeğe.

- Gir, dedi, sen önden git Ahi; haber ver ona. Ben bahçede beklerim. Birdenbire karşılaşmayalım. İstersen söyleme hiçbir şey, gör onu, hemen ayrılalım.

Ahi, yedeğinde taşıdığı iki hayvanı da bıraktı, aralık kapıyı büsbütün açtı, bahçeye girdi. Gündoğdu da arkasından yürüdü.

Kendisine şimdiye kadar yaptığı işkencelerin en büyüğüydü bu!.. Görmek görmemek, varmak varmamak... Durmadan birbiriyle çarpışan iki hasımdı bunlar.

Yine de duruyordu işte; bahçenin ortasında, ezilmiş çiçeklerin arasında duruyordu. Yüzü eve dönüktü, parmağını dişlerinin arasına sokmuştu, kemiriyordu onları. Kirpiklerini bile kırpmadan Ahi Çelebi'nin kaybolduğu evin küçük kapısına bakıyordu...

İki köpek havladı, bir tanesi soluyarak yanına sokuldu. Aldırmadı bile. Köpek bir süre ayaklarını gererek hırladı, sonra pusuya yattı.

Hiç ses seda gelmiyordu içerden... Birinci katta bir ışık yanmıştı. Titrek bir mum ışığıydı bu... Pencereden güçlükle süzülüyor, sonra dağılıp siliniyordu...

Yine de bu ışıkta gözlerinin kamaşmakta olduğunu sandı. Hatta ışık, gözlerinden içeriye süzüldü, beynine iğneler batırmaya başladı. Pusuya yatan köpeğin hırıltısı, ezmekte olduğu çiçeklerin, otların hışırtısı, bir de galiba açık kalmış bir çeşmenin sesi geceyle beraber onu sarıyordu...

Zaman da insafsız olacaktı; geçmek bilmiyordu!.. Yoksa onunla alay mı ediyorlardı? Daha fazla sabretmek nasıl mümkündü? Gözlerine giren ışık, beynine saplanan iğneler olmasa belki biraz daha dayanabilirdi.

En iyisi, olanca hızıyla eve girmek, karşısına kim çıkarsa devirmek, ışık yanan odaya bir solukta dalmaktı. Yahut, hiç haber vermeden, buradan kaçmalı, Ahi Çelebi'yi yüzüstü bırakıp uzaklaşmalıydı.

Kıpırdadı, gözlerini elleriyle kapadı. O zaman bir ayak sesi işitti. Pusuya yatan köpek hırıltısını kesip ayağa kalktı.

Gündoğdu ellerini indirdi; karşısında bir alp gördü. Tuğrul Alp'ın adamlarından biri, yarı karanlıkta ona hayretle bakıyordu:

- Sen Daim Bey misin?

- Evet!

- Buyur!

Alp, geri döndü, yürümeye başladı. Peşine takıldı adamın, sessiz, fakat derinden bir gidişti bu. Her adım atış onu bir kere daha toprağa gömüyor, sonra yükseltiyor, havalandırıyordu.

Kapıdan girdiler. Önlerinde duran bir merdiveni ağır ağır çıktılar... Merdivenin başında bir şamdan yanıyordu. İçerideki sessizlik dışarısıyla kıyaslanamayacak kadar korkunçtu. Dayanamadı, sabredemedi daha fazla:

- Ne oluyor, dedi, ne oluyor?

Alp duymamazlıktan geldi, yandaki kapıyı gösterdi:

- Geç bey, dedi, içeride bekliyorlar seni.

Oda kapısının yanında bir kadın duruyordu; hizmetçi olacaktı, çömelmişti, başını önüne eğmişti.

Gündoğdu bir solukta kapının tokmağını çevirdi; artık düşünecek, durumu değerlendirecek sabrı yoktu. Adeta koşarak girdi içeri. Nedense nefesi kesilmişti. Hava almakta güçlük çekiyordu, yine de tanımak, anlamak için etrafına bakınıyordu.

Burası büyükçe bir oda idi. Kenarda altı kollu bir şamdan yanıyordu. Gündoğdu'nun biraz evvel bahçede gördüğü ışık şamdandan gelse gerekti.

Köşede bir sedir vardı; sedirin üzerine bir yatak sermişlerdi. Ve Fatma işte orada idi, o yatakta yatıyordu. Yorgun, bitkin ve sapsarıydı...

Yatağın baş ucunda, yere diz çökmüş vaziyette Döndü duruyordu, Döndü Kız!.. Torosların, yaylaların, Yörüklerin sevimli kızı Döndü!..

Yatağın ayak ucunda ise Ahi Çelebi vardı. Bir oğlan çocuğunu omuzlarından kavramıştı. Her ikisi de donmuş gibi kaskatıydı!..

- Emmi nihayet geldin mi? Eninde sonunda yüzünü gösterdin mi? Yaklaş koç yiğidim; bak ne haldeyiz?

Gündoğdu artık bir şey anlayacak durumda değildi. Fatma'ya ne olmuştu, Döndü'nün burada ne işi vardı? Ahi Çelebi neden böylesine ayakta duruyordu? Daha garibi, yılların hasreti birdenbire sönmüş müydü? İnsan, yıllarca peşinde koştuğu bir kadına kavuşunca hiç onun boynuna sarılmaz mıydı? Hele Fatma onu sağ görünce karşısında, hâlâ neden sesini çıkarmazdı?

Bir yığın sualdi bunlar? Fakat Gündoğdu bunlara cevap dahi aramak gücünü kendinde bir türlü bulamıyordu.

- Biz gidelim koç yiğidim, biz çıkalım dışarıya. He ya, sen Fatma Hatun'la yalnız kal. Konuşun, sözleşin, dertleşin!.. Yalnız hastadır kadıncağız; yorma onu fazla!.. İyileşir inşallah, yakında bir şeyciği kalmaz. Kalmaz ya!..

Döndü ayağa kalktı, sallana sallana, yine de başında bohçası, elinde tulumu varmış gibi dik durmaya, ayaklarını kendine has bir ahenkle atmaya çalışarak kapıya doğru yürüdü. Ahi Çelebi de, erkek çocuğu da peşinden gittiler onun.

İşte şimdi yalnızdılar. Fakat niye Fatma hazzetmediği birisini görmekten kaçınıyormuşçasına gözlerini kapamış, hatta başını çevirmişti? Bilinemezdi, çünkü duygular çırpınıyordu!..

- Fatma!..
- Daim!..
- Ben geldim, seni almaya geldim!..
- Beni almaya mı geldin?
- Ölmemiştim ben, hep seni aradım.
- Biliyorum, Döndü kız söyledi.
- Ya! Döndü mü?
- Evet!.. Ne iyi bir kız o, ne iyi!.. Seninle dolaşmış hep!.. Sonra bırakmışsın onu!.. Yıllarca aramış durmuş seni... Nihayet burada, benim yanımda yaşamaya karar vermiş!.. Belki gelirsin diye!..
- Gelirim diye mi?
- Evet!..

Bu kadar!.. İmkânı yok daha fazla konuşamıyorlardı, hatta sokulamıyorlardı birbirlerine! Ne anlatacaklardı zaten, neleri vardı ki? Yahut o kadar çok doluydular ki, söyleyecekleri zamana, mekâna sığmazdı!.. Gerçekten ziyade hayal daha kuvvetli, renkli ve cazipti belki de!.. Ümit edilene ulaşılınca, böylesine bezginlik mi gelirdi her insana? Yoksa olanları durgun ve uzak kılan başka sebepler mi vardı?

Gündoğdu, odadan çıkmayı düşündü; bu gece dinlenmenin, hisleri yatıştırmanın, yarın sabah daha olumlu bir şekilde Fatma'yla konuşmanın uygun olacağına inandı... Fakat birden bir hıçkırık duydu. Fatma ağlıyordu, katıla katıla çırpına çırpına ağlıyordu.

Ayıldı... Sür'atle koştu, çöktü yatağın önüne. Fatma'nın ellerini tuttu:

- Ağlama, dedi, niçin nen var? Bak artık bütün acılarımız dinecek.

Kadın da onun elini tuttu, hatta sıkmak istedi; güçsüzdü, yapamadı!..

- Ne oluyorsun, neden hastasın? Doğrul biraz bak bana!..

Kadın hıçkırıklarını güçlükle kesti. Yine de başını çevirmedi, yine de bakışlarını Gündoğdu'ya teslim etmedi.

Sadece kızıl saçları gözüküyordu; bir de yanağının bir kısmı... O kızıl saçlar, hâlâ hayatiyetini kaybetmemişti. Hayret edilecek bir şeydi bu. Duygular gittikçe kurulaşıyordu, susuzluktan çatlamış bir toprak gibiydi o anda duygular.

Gündoğdu nihayet Fatma'nın başını çevirdi!.. Baktı gözlerinin içine, doyasıya baktı. Kadın teslim olmuştu artık. Belki de Gündoğdu'nun gerçeği görmesini, anlamasını istiyordu.

O gözler sönüktü, hiç de alev alev yanmıyordu. Yalvarıyordu adeta; bırak beni dercesine, seni gördüm ya bu kadarı yeter diye fısıldarcasına bir mânâ taşıyordu.

- Fatma, mutlu olacağız!.. Ayrılmayacağız bir daha. Bütün acı güleri geride bıraktık artık. Kader böyle istedi.

Kadın cevap vermedi, veremedi daha doğrusu; boğulacaktı. Sonunu görüyordu, yıllarca adını sayıkladığı adamı aldatmak istemiyordu.

- Konuş; yahut hiçbir şey söyleme!.. Bu geceyi huzur içinde geçir. Yarın sabah yola çıkarız; serhad boylarına gideriz. At süreriz seninle beraber. Küçük bir yuvamız olur, başbaşa yaşarız. Ne iyi değil mi?

Kadın hayal kuramadı; son defa mutluluğa açılan kapıdan geçemeyeceğini biliyordu. Hatta bu mutluluğa erkeğin de inanmadığına kaniydi...

- Daim, diye inledi, efendim; ne iyisin!.. Kölen olduğum, ömrüne ömrümü koyduğum, hayalinde avunduğum, erden de er, bilginden de bilgin, kocam benim!.. Görüyorsun, anlıyorsun; kandırma kendini, avutma beni boş yere!.. İçinin dileği de, gerçek de bu değil zaten. Sadece dudaklarınla konuşuyorsun. Ben seninle gelemem, ben bir daha bu yeryüzünde hiçbir yolculuğa çıkamam!.. Keşke bulmasaydın beni, keşke görmeseydin beni; hayalini de yıktım, bahtını büsbütün kararttım.

- Hayır!.. Biraz hastasın belki, yahut çok yorgunsun, üzüntüler seni harap etmiş; o kadar!..

- Daim!.. Bakayım sana bir kere daha, ondan sonra anlatacaklarımı dinle; fazla sürmez, yormam seni.

- Olmaz, ben hemen gidiyorum. Dinlenmeye ihtiyacın var.

Kadın Gündoğdu'nun elini bırakmadı; kendinden umulmayan bir güçle kavradı onu. Bu sefer gözlerinden tane tane, berrak yaşlar süzülürken içini çekti; Gündoğdu'nun havasını doldurdu ciğerlerine:

- Ne güzelsin!.. Çillerin hâlâ duruyor? Ne kadar da yakışıyor sana? Yalnız biraz zayıflamışsın. O kadar olur tabii. Alt dudağın yarılmış, bilemezsin ne hoş gözüküyor!.. Elbiselerin yeni, kılıcın parlak. Hele kılıcın!..

Kadın doğrulmak istedi yerinden; başaramayınca boşta kalan elini yastıklara yayılmış saçlarına götürdü, düzeltmeye çalıştı onları.

- Çirkinim, dedi, çok çirkinim. Biliyorum; hayallerini yıktım. Eski Fatma'yı göremiyorsun bende. Sen bahçede beklerken Döndü her ne kadar bana çeki düzen vermeye çalıştıysa da, boncuklarını çıkarıp göğsüme, şu çiçeği saçlarımın arasına taktıysa da bir fayda sağlamadı. Aylardan beri üzerimden atamadığım hastalık nihayet beni yatağa düşürdü... Bursa'dan getirdikleri tabib de ümidini kesti galiba. Karşında öksürmemek için ne kadar güçlük çekiyorum bilemezsin.

İşte o zaman Gündoğdu çılgına döndü... İçindeki ikinci adam, ekseriya susturduğu, baskı altına aldığı ikinci adam isyan etti. Onu zaptetmeye, onu eski haline döndürmeye imkân yoktu o anda:

- Olmaz, diye bağırdı, olmaz! Kabul etmiyorum! Ne demek bu? Asla!.. Yeter artık, yeter!.. Anlatma daha fazla, görüyorum ben, görüyorum.

Kadın okşadı onu; bir damlacık bile renk kalmamış çilli yüzüne gülümsemesiyle canlılık vermeye çalışarak fısıldadı:

- Üzülme, bağırma ne olur? Bilir misin sevgilim, bizim bütün suçumuz kendi içimize dönük olmamızdır, her şeyi gizli tutup başkalarının mutluluğunu bozmamaya çalışmamızdır...

- Nasıl, ne gibi?

- Sen beni yıllar evvel burada Döndü'yle görmüşsün. Fakat kaçtın; oğlumu ve oğlumun babasını düşünerek: Ben senin hayatta

olduğunu Döndü'den öğrendim; fakat ne ağabeyime, ne de başkasına açabildim, yine oğlumu ve Tuğrul Alp'ı düşünerek.

- Olmaz diyorum sana; bundan sonra düşüneceğiz, sadece birbirimizi düşüneceğiz.

- Çok geç!.. Geç de olmasa yine yapamayız biz!.. Kendi mutluluğumuzu başkasının ıstırabı üzerinde yükseltemeyiz!.. Ne kadar kendini zorlarsan sen de başaramazsın bunu. Belki de insan olmak bu demek. İşte zaten ben seni bunun için de çok severim, vermesini bildiğin için...

- Hayır!.. İyileşeceksin!.. Yeter ki iste, birkaç gün içinde ayağa kalkacaksın. Çünkü ben yanındayım.

- İstiyorum ama, başka şey; yap bunu benim için Daim!..

- Nedir o?

- Tuğrul Alp çok mert bir insandı. Ayrıca beni anlamaya çalışmış, beni hoş tutmuştu. O ağlarken bile gülmesini bilirdi. Ondan benim bir oğlum var; Ahmet!..

- Biliyorum!..

- Ahmed'imi sana emanet ediyorum!..

- Bana mı?

- Evet!.. Onu al yanına; okut, yetiştir. Her türlü şekliyle güçlü kıl.

- Ya sen? Sen ne olacaksın?

- Tuğrul Alp kahramanca döğüşüp şehit olmuş!.. Ona yakışan da buydu zaten. Fakat oğlum yetim kaldı; tam erkeklik çağına basmak üzere şimdi. Tuğrul Alp oğlunun bu topraklar için yetişmesini isterdi. Sen tanımışsın Tuğrul Alp'ı; Döndü'yle sana yardımları da dokunmuş!..

- Sadece yardım mı? Yardım ne demek?

- Tuğrul Alp'ın da hatırı için Ahmed'in tut elinden; babasının arzusunu yerine getir.

- Hep beraber, hep beraber!..

- Bir de...

Fatma hemen sustu, galiba artık konuşamayacaktı. Ufalmıştı, küçücük kalmıştı adeta. Vücudunun yarısını örten ince örtünün altında onun varlığını seçmek çok güçtü.

Köşedeki şamdanın ışıkları can çekişiyormuşçasına titriyordu. Odanın esrarlı, ağır havası bu ışıklarla büsbütün bilinmezliğe doğru uzanıyordu...

Bir aralık Gündoğdu, Fatma'yı seçemez oldu. Orada, beyaz yastıkların üzerinde sanki sadece bir küme kızıl saç vardı; serpilmiş, yayılmış kızıl saçlar...

- Unut beni artık Daim!.. Döndü'yü yanına al, Döndü Kızı!.. Bırakma onu hiç, Ahmed'imle beraber götür. Döndü seni çok seviyor!.. Hiç olmazsa o mutlu olsun!.. Bir kişinin sevineceğine, bunun da benim arzumla olacağına inanırsam şayet, sana bakacak, hastalanınca başucunda duracak birinin varlığını bilirsem eğer hiç endişe etmeden, huzurla ayrılırım senden!..

- Neler söylüyorsun? Niye sesin gittikçe kayboluyor?

- Söz ver!.. Oğlumu sana emanet ediyorum!.. Ahmet çok iyi bir çocuktur; anladı da her şeyi!.. Sayacak seni!.. Yalnız gururludur, yenilmeye tahammülü yoktur. Bilirsin sen nasıl davranacağını.

- Konuşma daha fazla! Dinlen biraz!.. Hele bir sabah olsun...

- Döndü kızı hiç hırpalama; bir daha onu yalnız bırakıp kaybolma, söz veriyorsun değil mi?

- Hayır!

- Veriyorsun! Söz veriyorsun! Beni kırmazsın. İnanıyorum.

Birden odayı bir öksürük kapladı!.. Gündoğdu Fatma'nın yatakta sarsılmakta olduğunu güçlükle seçebildi. Kavradı onu, bastırdı göğsüne. Öptü durmamacasına, öptü Fatma'yı, yılların hasretlisini...

Sonra kadının dudaklarından kopkoyu bir kızıllığın yayılmakta olduğunu sezince irkildi. Gözleri alabildiğine irileşti. Adaleleri gerildi, katılaştı, bağırdı:

- Fatma! Ne oldun? Konuş! Yetişin, kurtarın onu!..

Kapı açıldı. Şamdandaki mumlar bir anda söndü. Gecenin karanlığı içinde sadece Gündoğdu'nun vahşi bakışları seçiliyordu.

*

Fatma üç gün yaşayabildi... Sonra gözlerini bir daha açmamacasına kapadı. Onu bahçenin arkasındaki, söğüt ağaçlarının dibine gömdüler. Hemen o akşam üç atlı ayrıldı Söğüt'ten! Batıya doğru gidiyorlardı. Bizans sınırlarını geçecekler, Çanakkale'ye varacaklar, Gelibolu yoluyla Edirne'ye uğrayacaklar, sonra da serhad boylarına uzanacaklardı.

Gün katre katre kararıyordu; Söğüt'te güneş batıyordu. Biraz sonra her yer geceye bürünecek, Ertuğrul Gazi'nin anıtı bile ta ala sabaha dek uzaktan seçilemeyecekti. Yan yana giden üç atlıdan bir tanesi ortadaki atlıya iyice sokuldu:

- Beni biraz dinler misiniz, dedi, bir şey sormak isterim?

Ortadaki atlı başını çevirmeden cevap verdi:

- Söyle! Dinlerim, elbet dinlerim!..

- Bilirsiniz ben Tuğrul Alp'ın oğluyum!.. Anam son nefesinde sizden hiç ayrılmamamı söyledi. Emrinizdeyim; her acıya da katlanırım, istediğiniz işi de görürüm. Yalnız size ne diyeyim, sizi nasıl çağırayım?

Gündoğdu, ortadaki atlı, hemen cevap vermedi Ahmet Alp'a. Çocuğun boğuk, ağlamaklı sesi bir ok gibi kalbine saplanıyor, ona acısını adeta unutturuyordu. Ayılmaya çalıştı, bütün gücüyle atının üzerinde dik durmaya gayret etti. Hatta Mehmet Han'ın hediyesi kılıcın kabzasını kavradı.

- Bu gece sabaha dek yol alacağız, dedi, dağlara yaslanacağız!.. Gecenin sessizliğinde daha iyi düşünüp metin olmaya gayret edeceğiz. Karanlık da olsa etrafımız ne çıkar; yolumuzu buluruz elbet!..

- He ya!.. Buluruz ya koç yiğidim! Tasalanmayın siz, heç tasalanmayın!.. Döndü yanınızda!.. Acınıza, neyinize melhem olur sizin Döndü!.. İsterseniz bir de ağıt okurum Fatma Bacı için! Ağlarız doya doya at üzerinde...

Döndü gözlerini kırptı, Döndü başında bohçası varmış gibi dik duramıyordu artık, hep sallanıyordu. Döndü kız, gözlerinden ziyade içiyle ağlıyordu. Tutuşuyor, yanıyordu; Döndü kız böyle ağlıyordu:

- Ne de iyiymiş; ne de güzelmiş Fatma Bacı! Kulu olsaydım, kölesi olsaydım, onun yerine ben girseydim kara toprağa. Yanacıklarını okşamıştım onun, terlerini kurulamıştım. Hep beraber beklemiştik koç yiğidimi. Belki de bir haber gelir demiştik. Haber geldi, haber acı geldi; Tuğrul Alp yiğidimin ölümünü duyurdular bize. Ağladık onunla karşılıklı durmadan! Şu garip dünya kavurdu bizi. Heç aklıma sığmamıştı. Tuğrul Alp'ın Fatma Hatun'un kocası olduğu. Fatma Bacı günden güne soldu sarardı. Koç yiğidimden bir haber getirebilmek için vardım yine Konya'ya. Rüstem Dede'den koç yiğidimin yola çıktığını öğrendim. Bir de Rüstem Dede o yüzüğü verdi bana; Fatma Bacıya teslim etmem için. Döndüm tekrar Söğüt'e.

Fatma Bacımı bu sefer döşekte buldum. Dağlar, ah o dağlar; yollar, ah o yollar!.. İnsanı kasıp da kavurur. Kervanlara katıldım, dervişlere sığındım, tekkelerde barındım. Sen benden daha iyi bilirsin bunları koç yiğidim. Ama bir şey bilmezsin; yar yanında yar sevmenin ne olduğunu!... Ben yine de razıydım; Fatma Bacı yaşasaydı, senin bunca yıl dağlanmış yüreğin artık kabuk bağlasaydı. Ağlardım da yine sevinirdim uzaktan. He ya sevinirdim.

Gündoğdu hayvanın dizginlerini kastı. Düşmemek için eğere tutundu:

- Sus Döndü, dedi, sus! Bu gece durmadan yol alacağız dedim sana. Bir süre Söğüt'te kalacak olan Ahi Çelebi'ye de böyle söyledim. Konuşursan şayet dayanamayız, yıkılırız yere!.. Yalnız...

- Bir dileğin mi var benden koç yiğidim?

- O yüzüğü ne yaptın sen? Verdin mi Fatma'ya? Bedelini bir türlü ödeyememiştim halbuki. Bir de at borcum var; her ikisini de yerine getiririm.

- He ya, verdim de almadı. Senin olsun dedi bana, yüz görümlülüğümdü, artık sende kalsın dedi bana. Yalnız doyamadan öptü onu Fatma Bacı, sonra avucuma sıkıştırdı. Nah burada; alır mısın, saklar mısın yanında?

- Hayır! Sende kalsın!.. Hep taşı onu!

- İçin burkulmaz mı?

- Burkulsa da taşı! Olmaz mı?

- He ya, neden olmasın? Yalnız ayrılmayacak mısın bir daha benden?

- Ayrılmayacağım! Sen istemezsen, beraber olacağız!..

- Yollara düşmeyecek miyim heç? Ardından yıllarca koşup kavrulmayacak mıyım heç?

- Evet!..

- Ah, sen ne iyisin koç yiğidim! Bu yeni urbaların da pırıl pırıl; ne yakışmış sana! Dağdan da aşsan, bayırda da koşsan, yedi başlı ejderhaya kılınç üşürsen de ben yanındayım şahbazım. Çadırını toplarım, kamanı bilerim, yoluna yolluk, başına yastık olurum!.. Seyitgazi'de Esma Bibi'ye, kocası Dayıya da söyledimdi; bulurum elbet koç yiğidimi diye de, inanmayıp salıvermek istemedilerdi beni. Bir gece yalnız başıma, kaçıverdimdi oradan. Geceler bitmediydi bir türlü şahbazım!..

Gündoğdu, elini Döndü'nün omuzuna koydu; Döndü anladı bunu, hemen sustu. Eğdi başını önüne. Kömür gibi gözlerinden damla damla yaşlar akarken her geçen yıl biraz daha derinleşen duygularını artık karanlıktan kurtarmaya çalıştı. Bu da onun hakkıydı.

O zaman Gündoğdu, yanında büyük bir sabırla konuşulanları dinleyen Fatma'nın oğluna döndü:

- Ahmet Alp, dedi, demincek bana bir sual sormuştun, tekrarlar mısın onu?

Bu sefer çocuk, hemen cevap vermedi; bir süre içini çekerek düşündü. Sonra güçlükle, yine kendisine hâkim olarak konuştu:

- Emrinizdeyim Beyim! Ne isterseniz yapacağım Beyim!.. Yalnız emirlerinizi tekrarlarken size sadece "Bey" diye mi sesleneyim?

- Hayır Ahmet Alp! "Baba" de!.. Bu beni çok sevindirir. Şayet seni üzmezse "Baba" de bana!.. Bilemezsin Ahmet, ne kadar hasretim baba olmaya!.. Anlatırım sonra sana, anlayacaksın elbet beni...

Gündoğdu Ahmet Alp'a derin derin baktı; karanlığa rağmen onu görmeye, onun yüzündeki ifadeleri seçmeye çalıştı.

Fakat başaramadı; gece örtmüştü her yanı. Üstelik Ahmet Alp artık konuşmuyordu. Sadece onun soluğu duyuluyordu. Dayanamadı daha fazla Gündoğdu; inlercesine, yalvarırcasına fısıldadı:

- Neden cevap vermiyorsun Ahmet? Yoksa beni asla şanına, şöhretine, insanlığına ve kahramanlığına erişemeyeceğim birisinin, ulu bir kişinin yerine koymak istemiyor musun? Haklısın yavrum!.. Adımla seslen bana; hem de Gündoğdu diye!.. Çünkü ben Gündoğdu'ya çok alışmıştım. O isim beni kurtarmış, o isim beni yaşatmış, o isim "Daim"e leke sürdürmemişti!..

- Hayır baba!..

- Ne dedin?

- Baba dedim!..

- Kabil mi?

- Sen istedikten sonra, sen kabul ettikten sonra ben avunur, acımı unuturum baba!..

Kişiler ne kadar yaşlanırlarsa yaşlansınlar, ne kadar acılar içinde kavrulursa kavrulsunlar, henüz yanmamış, delinmemiş taraflarıyla bir an dahi olsa peşlerinde sürükledikleri yılları önlerine alıverirler, kendilerini mutlu, rüyalarını renkli görürlerdi. Onların daima bir çocuk yönleri içlerinde yaşardı.

Gündoğdu da öyle oldu. Hayvanından atladı. Ahmet Alp'ı kucakladı, bağırdı ve ağladı:

- Oğlum!.. Oğlum!.. Seni mutlu kılacağız biz. Sana bakanlar, işte bu delikanlı Türk'tür diyecekler, Türk böyle olur!.. Sakın ayrılma oğlum bizden. Biz senin için çalışacağız! Gör, anla, bil ve adımlarını hep güvenle at!..

Çocuk da ağladı artık, Döndü de koyuverdi kendini... Söğüt arkalarındaydı; karanlıkta kaybolmuştu tamamen. Evlerdeki ışıklar da sönmüştü. Gecenin koynundaydılar. Fakat bu gece hicranla dolu da olsa, dinlenmiş, yarını inanarak özleyen insanları barındırıyordu bağrında. Bir de Ertuğrul Gazi'nin anıtında bir meş'ale yanıyordu.

Şimdi bir türkü geliyordu, ta Söğüt'ten, beyaz badanalı evin bahçesinden, söğüt ağaçlarının dibinden. Belki de bunu hıçkırıklarını kesen Döndü son defa söylüyordu. Fakat onlar, bu türkünün oradan geldiğine inanıyorlardı.

"Kadir Mevlâm senden budur dileğim;
Nazlı yâri bana bildir Yârabbi!
Her kimi seversem yâd olur benden;
Ne günahkâr kulun oldum Yârabbi!

Ben elimi çektim dünya malından,
Âşık uyumazmış aşkın narından
Bir yiğidi ayırsalar yârinden
Onun hali nice olur Yârabbi?"

*

Nihayet ala sabah yüzünü gösterdi. Hiç aydınlanmayacakmış gibi sanılan gece, bütün direnmesine rağmen tanyerine teslim oldu. Dalga dalga gök, çizgi çizgi gök, siyaha çekilmiş bir beyaz gibi gök belirdi... Biraz sonra oradan güneş de yükselecekti.

Bütün gece durmadan yol almışlardı. Bu çizgi çizgi gök onları durdurttu. Hafif bir kızıllığın içinde mavinin ümitle beklediği beyazlık yüreklere taptaze bir hava serdi.

Gündoğdu:

- Tanyeri, dedi, tanyeri!..

Döndü tekrarladı:

- Ala sabah!..

Gündoğdu yine fısıldadı:

- Nihayet gün doğuyor!

Döndü havayı kokladı; serinledi, belki de üşüdü, ummadığı için üşüdü.

- Doğru söylersin koç yiğidim, dedi, ala sabahı gördük. Gece bitti artık; şimdi aydınlıkta yürürüz!..

- Tanyeri bize cesaret veriyor!.. Ne yazık ki tanyerini hazırlayanlar çok zaman onu göremezler, o zevke eremezler... Bu sözümü unutma Döndü.

Döndü, Gündoğdu'nun söylediklerini anlamadı belki, ama yine de tekrarlamaktan kendini alıkoyamadı:

- Ala sabah!..

Aslında *tanyeri* bir çizgi, bir yer, belli bir nokta değildi. O bir imandı, bir yeniden doğuştu, yaşama gücü ve inancıydı.

Serhad boylarında bile imanla yıkanmış kılıç bilgiye, birliğe yenilirdi. Türk bunu unuttuğu, buna sırt çevirdiği zaman geriler, büzülür, ufalır, boynunu eğerdi. Gündoğdu bunları gayet iyi biliyordu...

---oo0oo---

Tanyeri'nin hazırlanmasında başvurulan başlıca eserler

A- Umumî Tarihler:

1- Osmanlı Tarihi Kronolojisi .....İ. Hamdi Danişmend
2- Osmanlı Tarihi .....İ. Hakkı Uzunçarşılı
3- Mufassal Osmanlı Tarihi.....İskit Yayınları (Server İskit)
4- Bizans İmparatorluğu Tarihi.....A. A. Vasiliev
5- İslâm Tarihi.....S. F. Mahmut
6- Türkiye Tarihi .....Yılmaz Öztuna
7- Osmanlı Devleti Tarihi .....Hammer
8- Tarihü'l-Ebu'l-Fâruk .....Mehmed Murad
9- Osmanlı İmparatorluğu Tarihi.....Zuhuri Danışman
10- Tâcü't-Tevârih.....Hoca Sadeddin Efendi
11- Bizans Tarihi .....Dukas
12- Tarih-i Cevdet .....A. Cevdet Paşa
13- Tevârih-i Âl-i Osman .....Âşıkpaşazâde

B- Diğer Tarihler:

14- Dinler Tarihi.....Félicien Challaye
15- Türk Edebiyatı Tarihi.....Nihat Sami Banarlı
16- Türk Sanat Tarihi.....Celâl Esat Arseven
17- Bursa ve Anıtları .....Kâzım Baykal
18- İznik.....Emin Altınölçek
19- Kırşehir Tarihi.....C. Hakkı Tarım
20- Amasya Tarihi .....Hüsamettin Yaşar
21- Cihannümâ.....Neşrî Mehmet Efendi
22- Mecmua-i Münşeat-ı Selâtîn.....Feridun Bey
23- Dinler Tarihi.....Ömer Rıza Doğrul
24- Zafername-i Timur Gürgân.....Şerafeddin Aliyyü'l-Yezdî
25-Tezkiretü'ş-Şuarâ .....Lâtifî
26- Türk Medeniyeti Tarihi.....Ziya Gökalp

C- Ansiklopediler ve Sözlükler:

27- Türk Ansiklopedisi..... M.E.B.
28- İslâm Ansiklopedisi..... M.E.B.
29- Musiki Sözlüğü ..... M. R. Gazimihal
30- Divanü Lügati't-Türk ..... Kâşgarlı Mahmut
31- Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü..... M. Zeki Pakalın

D- Tasavvufla İlgili Eserler:

32- Mevlâna ve Mesnevî ..... Tahir Büyükkörükçü
33- Tasavvuf ..... Ö. Rıza Doğrul
34- Yunus Emre ve Tasavvuf ..... A. Gölpınarlı
35- Mecâlis-i Sebâ ..... A. Gölpınarlı
36- Mesnevî ..... Veled İzbudak çevirisi
37- Bektaşilik ..... Halûk Kantur
38- Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar ... Fuat Köprülü

E- Çeşitli Eserler:

39- Simavna Kadısı Şeyh Bedrettin ..... A. Gölpınarlı
40- Yunus Emre Divanı ..... A. Gölpınarlı
41- Seyahatname ..... Evliya Çelebi
42-Folklor ve Edebiyat ..... Pertev Naili Boratav
43- Karaman Devri Sanatı ..... Mesut Koman
44- Mevlâna ..... Asaf Halit Çelebi
45- Yunus Emre ..... Burhan Toprak
46- Din ve Sanat ..... Burhan Toprak
47- Şeyh Bedrettin Simave ..... Bezmi Nusret Kaygusu
48- Mevlâna Celâleddin ..... A. Gölpınarlı
49- Anadolu Yemekleri ..... Akil Ülkücan
50- Vilâyetname ..... Anonim
51- Eski Türk Yazıtları ..... Hüseyin Namık Orkun
52- Kutadgu Bilig ..... R. Rahmeti Arat çevirisi
53- Dede Korkut Kitabı ..... Muharrem Ergin
54- Ergenekon ..... Muin Memduh Tayanc
55- Garipname ..... Âşık Paşa
56- Bektaşi, Kızılbaş, Alevi Şair ve Nefesleri.. S. Nüzhet Ergun
57- Küçük Asya ..... Charles Tezler
58- Menakıbname ..... Hafız Halil
59- Heşt – Behişt ..... İdris-i Bitlisî
60- Kısas-ı Enbiyâ ..... Ahmet Cevdet Paşa
61- Simavna Kadısıoğlu Bedreddin ..... Şerafettin Yaltkaya
62- Âriflerin Menkıbeleri ..... Ahmet Eflakî

F- Destanlar ve Belgeler:

63- Tarih Vesikaları ..... M. Eğitim Yayınları
64- Musiki Mecmuaları ..... İleri Türk Musiki Konservatuarı
65- Yörükler Hakkında Notlar ..... Av. Ahmet Arcan
66- Çeşitli Destanlar, Özel Belgeler

Tanyeri, sadece Fatma'nın, Döndü Kız'ın veya Gündoğdu ile Tuğrul Alp'ın romanı değildir. Bugünü dünde gösteren, millet ve devlet olmanın anlamını değerlendirmeye çalışan bir eserdir.

Bir devri, XV. yüzyılın başlarını, Türkün birbirine girdiği bir çağı, tamamen tarihî gerçekler içinde yansıtma amacı güden bu romanda, bir devletin çöküş nedenlerini izleyeceğinizi ummaktayız.

Bu eserin hazırlanması için Orta Anadolu baştan aşağı dolaşılmış, olayların geçtiği yerler incelenmiş, birçok kitap, anıt ve belge gözden geçirilmiştir.

TAN YERİ

BEKİR BÜYÜKARKIN

TAN YERİ

BEKİR BÜYÜKARKIN

9 789754 377569

ÖTÜKEN